

Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi

ZGODOVINA

Smarnica (*Convallaria majalis* L.)

Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi

ZGODOVINA

mag. Vilma Brodnik
Sonja Bregar Mazzini
Stanislava Ferjanc
Bernarda Gaber
Petra Gajski
Suzana Kristovič Sattler
Vojko Kunaver
Bogomir Nemec
Lorieta Pečoler
Brigita Praznik Lokar
Marjan Rode
mag. Marjeta Šifrer

Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi

Zgodovina

Uredila:	mag. Vilma Brodnik
Avtorji:	mag. Vilma Brodnik, Sonja Bregar Mazzini, Stanislava Ferjanc, Bernarda Gaber, Petra Gajski, Suzana Kristovič Sattler, Vojko Kunaver, Bogomir Nemec, Lorieta Pečoler, Brigita Praznik Lokar, Marjan Rode, mag. Marjeta Šifrer
Strokovni pregled:	dr. Danijela Trškan, Bernarda Novak Obal
Jezikovni pregled:	Valentin Logar
Izdal in založil:	Zavod RS za šolstvo
Predstavnik:	mag. Gregor Mohorčič
Urednici zbirke:	dr. Amalija Žakelj, mag. Marjeta Borstner
Tehnična urednica:	Alenka Štrukelj
Oblikovanje:	Irena Hlede
Postavitev:	Present d.o.o.

Objava na spletnem naslovu:

[http://www.zrss.si/digitalnaknjiznica/Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi_zgodovina.pdf](http://www.zrss.si/digitalnaknjiznica/Posodobitve_pouka_v_osnovnosolski_praksi_zgodovina.pdf)

Druga izdaja

Ljubljana, 2013

Zbirka Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi je nastala v okviru projekta Posodobitev kurikularnega procesa na osnovnih šolah in gimnazijah v sklopu Posodobitev pouka na osnovnih šolah in gimnazijah.

Izid publikacije sta sofinancirala Evropski socialni sklad Evropske unije in Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.

Zavod Republike Slovenije za šolstvo

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO IZOBRAŽEVANJE FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

© Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2013

Vse pravice pridržane. Brez založnikovega pisnega dovoljenja gradiva ni dovoljeno reproducirati, kopirati ali drugače razširjati. Ta prepoved se nanaša tako na mehanske (fotokopiranje) kot na elektronske (snemanje in prepisovanje na karšenkoli pomnilniški medij) oblike reprodukcije, razen delov, kjer je to posebej označeno.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37.091.3:94(082)(0.034.2)
373.3.016:94(082)(0.034.2)

POSODOBITVE pouka v osnovnošolski praksi. Zgodovina [Elektronski vir] / [avtorji] Vilma Brodnik ... [et al.] ; [uredila Vilma Brodnik]. - 2. izd. - El. knjiga. - Ljubljana : Zavod RS za šolstvo, 2013

Način dostopa (URL): [http://www.zrss.si/digitalnaknjiznica/Posodobitve pouka v osnovnošolskipraksi_zgodovina.pdf](http://www.zrss.si/digitalnaknjiznica/Posodobitve_pouka_v_osnovnosolskipraksi_zgodovina.pdf)

ISBN 978-961-03-0180-6 (pdf)

1. Brodnik, Vilma

268455936

KAZALO

PRIROČNIKU NA POT	7
1 ZNAČILNOSTI POSODOBLJENEGA UČNEGA NAČRTA	9
1.1 Posodobljeni učni načrt za zgodovino v osnovni šoli (<i>Vilma Brodnik</i>) ...	11
1.1.1 Uvod.....	11
1.1.2 Antropološki model pouka	11
1.1.3 Razmerja med vrstami zgodovine	12
1.1.4 Tematskost.....	12
1.1.5 Izbirnost.....	12
1.1.6 Nadgrajeni učno ciljni pristop	12
1.1.7 Splošna in posebna znanja	13
1.1.8 Standardi znanja	13
1.1.9 Didaktična priporočila	14
1.1.10 Preverjanje in ocenjevanje znanja	14
1.1.11 Ključni koncepti	15
1.2 Primeri novih in posodobljenih didaktičnih pristopov pri pouku zgodovine v osnovni šoli (<i>Vilma Brodnik</i>)	17
1.2.1 Zgodovinsko terensko delo	17
1.2.2 Delo z zgodovinskimi viri in spodbujanje bralne pismenosti	33
1.2.3 O igri vlog in simulaciji pri pouku zgodovine	45
1.2.4 Medpredmetne povezave in timsko delo	52
1.2.5 Projektno delo in sodelovalno učenje	53
1.2.6 Snovanje opisnih kriterijev za preverjanje in ocenjevanje znanja	56
2 PRIMERI VPELJEVANJA POSODOBITEV V PRAKSI	69
2.1 Ostanki preteklosti (Spoznavamo zgodovino) (<i>Vojko Kunaver</i>)	71
2.2 Ostanki preteklosti (Spoznavamo zgodovino) (<i>Lorieta Pečoler</i>).....	83
2.3 Način življenja (<i>Marjeta Šifrer</i>)	106
2.4 Kulturna dediščina (<i>Sonjaregar Mazzini</i>).....	133
2.5 Prazgodovina na Slovenskem (<i>Brigita Praznik Lokar</i>)	157

2.6	Stari Egipt in civilizacije rodovitnega polmeseca (<i>Suzana Kristovič Sattler</i>)	172
2.7	Antična kultura (<i>Petra Gajski</i>)	192
2.8	Rimska država (<i>Stanislava Ferjanc</i>)	206
2.9	Srednji vek – Oblikovanje nove kulturne in politične podobe Evrope (<i>Bernarda Gaber</i>)	226
2.10	Srednji vek – Oblikovanje nove kulturne in politične podobe Evrope (<i>Brigita Praznik Lokar, Petra Gajski</i>)	240

KAZALO ZGOŠČENKE

1 Človek razmišlja, ustvarja in gradi z zgodovinskim terenskim delom

- 1.1 Pregled gradnje človeških bivališč skozi zgodovinska obdobja:
V Emoni (*Vojko Kunaver, Marjan Rode, Bogomir Nemec*)
- 1.2 Pregled gradnje človeških bivališč skozi zgodovinska obdobja:
Srednjeveška Ljubljana (*Sonja Bregar Mazzini, Larieta Pečoler*)
- 1.3 Pregled gradnje človeških bivališč skozi zgodovinska obdobja:
Ljubljana v 19. stoletju (*Brigita Praznik Lokar, Petra Gajski*)
- 1.4 Pregled gradnje človeških bivališč skozi zgodovinska obdobja:
Ljubljana v 20. stoletju (*Bernarda Gaber, Marjeta Šifrer, Stanislava Ferjanc, Suzana Kristovič Sattler*)

2 Kulturna dediščina (*Sonja Bregar Mazzini*)

- 2.1 Zgodovinsko terensko delo, informacijska tehnologija in obravnava
stavbne dediščine
- 2.2 Projektno delo ter obravnava šeg in navad
- 2.3 Tehniški dan z medpredmetno povezavo in obravnava domače obrti
- 2.4 Medpredmetno in timsko poučevanje ter obravnava tradicionalnih
jedi na Slovenskem

Legenda:

Dovoljeno kopiranje in reproduciranje gradiv za potrebe pouka.

Gradivo je dostopno na priloženi zgoščenci.

Priročniku na pot

Priročnik Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi je namenjen vpeljevanju posodobljenega učnega načrta za zgodovino v osnovni šoli, ki je bil v šesti in sedmi razred vpeljan v šolskem letu 2011/2012, v naslednjem šolskem letu v osmi in 2013/2014 še v deveti razred. Priročnik vključuje teoretični uvodni del, glavnino pa predstavljajo didaktična gradiva s primeri dobrih praks, katerih del je objavljen še na posebni zgoščenki, ki je priložena priročniku.

V uvodnem delu so razložene glavne značilnosti posodobitev v učnem načrtu, sledi razlaga didaktičnih pristopov, katerih uporaba se spodbuja s posodobljenim učnim načrtom. Večina didaktičnih pristopov se je pri pouku zgodovine že uporabljala, zato so v njihovo razlago vključeni novi teoretski izsledki z možnostmi vključevanja v pouk zgodovine glede na posodobljeni učni načrt. Tako je predstavljeno zgodovinsko terensko delo s primeri vključevanja v obravnavo izbirne širše teme v šestem razredu Človek razmišlja, ustvarja, gradi. Sledi razlaga značilnosti zgodovinskih virov pri pouku zgodovine s primeri vključevanja večperspektivnih zgodovinskih virov na izbranih primerih iz slovenske zgodovine 20. stoletja, pojasnjeno pa je tudi, kako lahko pri delu z zgodovinskimi viri spodbujamo bralno pismenost. Uvodni del vključuje tudi razlago značilnosti iger vlog in simulacije, medpredmetnih povezav, timskega in projektnega dela ter sodelovalnega učenja. V sklepu uvodnega dela je predstavljeno še načrtovanje preverjanja in ocenjevanja znanja po posodobljenem učnem načrtu, v malem didaktičnem slovarju so razloženi pojmi, povezani s preverjanjem in ocenjevanjem znanja, natančno pa je razložen tudi proces snovanja opisnih kriterijev za preverjanje in ocenjevanje znanja posameznih tem iz učnega načrta in izdelkov učencev.

V osrednjem delu priročnika so objavljena didaktična gradiva s primeri iz šolske prakse. Največ primerov se nanaša na obvezne in izbirne teme šestega in sedmega razreda, v katera je bil učni načrt vpeljan najprej. Dve didaktični gradivi sta napisani za obvezno temo šestega razreda Ostanki preteklosti (Spoznavamo zgodovino), po eno didaktično gradivo pa za izbirni širši temi šestega razreda Način življenja in Kulturna dediščina. Za sedmi razred je pripravljeno po eno didaktično gradivo za obvezni temi Stari Egipt in civilizacije rodovitnega polmeseca ter Rimski držav in za izbirni temi Prazgodovina na Slovenskem in Antična kultura, dve didaktični gradivi pa sta napisani za obvezno temo Srednji vek – oblikovanje nove kulturne in politične podobe Evrope. Dodatno didaktično gradivo za izbirni širši temi šestega razreda Človek razmišlja, ustvarja, gradi in Kulturna dediščina je objavljeno še na zgoščenki. Predstavljeni didaktični pristopi z delovnimi listi z aktivnostmi za učence pa se nanašajo na delo z različnimi zgodovinskimi viri, zgodovinsko terensko delo, projektno delo, sodelovalno učenje, medpredmetne povezave in na vključevanje informacijske tehnologije.

Primeri obravnave učnih sklopov so zasnovani celostno, zato vključujejo načrtovanje dela s sprotno pripravo na pouk, ki obsega eno ali več učnih ur, izvedbo z delovnimi listi za učence, ki vključujejo raznolike dejavnosti in opisne kriterije za spremljanje ter preverjanje in ocenjevanje znanja učnega sklopa in različnih izdelkov učencev, ponekod pa so dodani tudi obrazci za refleksijo učenja in znanja učencev.

Priročnik z zgoščenko je rezultat dela predmetne razvojne skupine za zgodovino v letih 2009–2013. Iskrena želja avtorjev je, da bi posodobitve pouka zgodovine v osnovni šoli z izbirnostjo in tematskostjo povečale zanimanje učencev za zgodovino. Raziskave kažejo, da motivacijo za učenje med drugim pomembno poveča možnost izbire, ki je ponujena tudi

učencem. Izbirne teme naj tako učitelji izberejo s sodelovanjem učencev in ne le po svoji strokovni presoji. Možnost izbire pa se lahko omogoči učencem tudi pri izboru didaktičnih pristopov. Za obravnavo izbirnih tem je priporočeno zlasti projektno delo od miniprojektov do kompleksnejše zasnovanih projektov, v katere se vplete tudi druge didaktične pristope, kot so zgodovinsko terensko delo, muzejsko in arhivsko delo ipd. Aktivnejša vloga učencev s sodelovalnim, raziskovalnim, izkustvenim in drugimi načini učenja pri obveznih in izbirnih temah pa naj prispeva tudi k usvajanju kakovostnega in trajnega vsebinskega (znanje in razumevanje), proceduralnega (spretnosti, veščine in zmožnosti) in odnosnega (vrednote) znanja, ki je opredeljeno v ciljih in standardih znanja v učnem načrtu.

Mag. Vilma Brodnik s sodelavci

Značilnosti posodobljenega učnega načrta

1.1 Posodobljeni učni načrt za zgodovino v osnovni šoli

Mag. Vilma Brodnik, Zavod RS za šolstvo

1.1.1 Uvod

Posodabljanje učnega načrta je vodila Predmetna komisija za posodabljanje učnih načrtov za zgodovino v letih od 2006 do 2008. Sestavljali so jo pedagoški svetovalci, učitelji iz šolske prakse in strokovnjaki iz akademskih krogov. Predlog posodobljenega učnega načrta je bil obravnavan z učitelji v okviru študijskih skupin, predlogi učiteljev pa so bili vneseni v učni načrt. Strokovni svet za splošno izobraževanje je posodobljeni učni načrt sprejel 12. 6. 2008 in se seznanil z vsebinskimi in redakcijskimi popravki 17. 2. 2011.¹ V šesti in sedmi razred je bil učni načrt vpeljan v šolskem letu 2011/2012. K matičnemu slovenskemu učnemu načrtu sta bili pripravljeni še prilagoditvi za italijansko in dvojezično slovensko-madžarsko osnovno šolo.² Vsi popravki izhajajo iz učnega načrta iz leta 1998, prilagoditvi za narodni skupnosti pa sta iz leta 1999. Učni načrt je načrtovan glede na predmetnik osnovne šole za šesti razred v obsegu 35 ur, v sedmem in osmem razredu po 70 ur ter v devetem razredu 64 ur.

1.1.2 Antropološki model pouka

Ohranjen je antropološki model pouka, ki zagovarja primerjalno obravnavo narodne in svetovne zgodovine oziroma zgodovine človeške civilizacije v različnih pojavnih oblikah: na področju gospodarskega delovanja, organizacije različnih družb skozi zgodovino, političnega organiziranja in delovanja ter kulturno-umetniškega in duhovnega ustvarjanja in delovanja.³ Model je dopolnjen še z zgodovino načinov življenja, ki jo je uveljavila t. i. nova kulturna zgodovina konec sedemdesetih let 20. stoletja »s temami, ki so življenju dajale barvo«.⁴ Antropološki model je utemeljil akademik dr. Bogo Grafenauer leta 1973, uveljavljen pa je bil z učnim načrtom za osnovno šolo leta 1994 in z učnimi načrti za gimnazije leta 1996.

¹ Program osnovna šola. Zgodovina. Učni načrt. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, 2011. Učni načrt je dostopen na: http://www.mizks.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_pedsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/osnovno_solstvo/ucni_nacrti/posodobljeni_ucni_nacrti_za_obvezne_predmete/#c17865 (dostop: 5. 12. 2012).

² Dvojezična osnovna šola. Zgodovina. Učni načrt. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, 2011.
Osnovna šola z italijanskim učnim jezikom. Zgodovina. Učni načrt. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, 2011. Učna načrta sta dostopna na: http://www.mizks.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_pedsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/osnovno_solstvo/ucni_nacrti/posodobljeni_ucni_nacrti_za_obvezne_predmete/#c17865 (dostop: 5. 12. 2012).

³ Grafenauer, B. (1978). Zgodovina v skupni programski osnovi usmerjenega izobraževanja. V: Vzgoja in izobraževanje, let. 9, št. 5/6, str. 10.

⁴ Friedrich Nietzsche je zapisal, da vse, kar je bivanju dalo barvo, nima zgodovine. Misli na zgodovino zavisti, pohlepa, vesti, pietete ipd. (Povzeto iz knjige Burke, P. (2007). Kaj je kulturna zgodovina. Ljubljana: Založba Sophia, str. 125.)

1.1.3 Razmerja med vrstami zgodovine

Učni načrt prinaša 37,5 % tem iz politične zgodovine ter 60 % tem iz kulturne, gospodarske in socialne zgodovine. Razmerje med svetovno in narodno zgodovino je v korist svetovne, saj je 60 % tem iz svetovne in 40 % iz narodne zgodovine. K narodni zgodovini spadajo tudi vsebine iz lokalne in regionalne zgodovine. Učni načrt priporoča, naj se čim več tem in vsebin obravnava na primerih iz lokalne in regionalne zgodovine. Prilagoditvi za narodni skupnosti temeljita na temah iz regionalne zgodovine Istre, Prekmurja in Porabja ter iz italijanske in madžarske narodne zgodovine.

1.1.4 Tematskost

Novost v učnem načrtu je razporeditev učne snovi v širše in ožje teme, razen v šestem razredu, v katerem je bila učna snov razporejena v širše teme že v učnem načrtu iz leta 1998. Učne vsebine so tako povezane v zaokrožene tematske sklope. Če vodilo pri obravnavi učne snovi po starem učnem načrtu povzamemo v trditvi »in nato se je zgodilo«, je po novem vodilo primerjava zgodovinskega dogajanja, ki jo lahko povzamemo v trditev »medtem ko se je nekje zgodilo to, se je na drugem mestu to«.⁵ Gre za odmik od naštevanja zgodovinskega dogajanja k njegovi primerjavi in vrednotenju. Ohranjena je linearna časovna razporeditev učne snovi od starejših k mlajšim obdobjem. Za šesti in deveti razred je učni načrt zasnovan tematsko-eksemplarično, kar se odraža v širših temah, ki obsegajo enega ali več časovnih obdobji, v sedmem in osmem razredu pa so opredeljene ožje teme, ki obsegajo krajša časovna obdobja. V sedmem in osmem razredu zato učni načrt spominja na staro enciklopedično zasnovo. Merilo za izbor učne snovi so bili ključni in prelomni zgodovinski dogodki, pojavi in procesi ter vsebine iz vsakdanjega življenja, ki bi bile lahko zanimive za učence.

1.1.5 Izbirnost

Novost posodobljenega učnega načrta je obvezna izbirnost učne snovi. Tako je 75 % učne snovi obvezne, 25 % pa izbirne. Obveznih tem iz politične zgodovine je 37,5 %, izbirnih pa 11,3 %. Izmed 60 % tem iz socialne, kulturne, gospodarske in drugih vrst zgodovine je treba obvezno izbrati 46,42 % izbirnih tem. Tako je treba obvezno obravnavati 54,62 % tem iz kulturne, gospodarske in socialne zgodovine. V učnem načrtu iz leta 1998 je takih tem 52,45 %. Z izbirnostjo smo želeli časovno razbremeniti učitelje, da bi lahko več časa namenili vključevanju sodobnih didaktičnih pristopov in izgrajevanju različnih vrst znanja. S sodobnimi pristopi naj se pri pouku poveča tudi aktivna vloga učencev in bolj poglobljeno učenje z globljim razumevanjem ter bolj kakovostnim znanjem, ki vključuje različne vrste znanja, kot so vsebinsko, proceduralno in odnosno.

1.1.6 Nadgrajeni učno ciljni pristop

Skrbno načrtovane splošne in operativne (tematske) cilje delimo v tri sklope:

1. prvi sklop so cilji, ki vključujejo deklarativno (vsebinsko) znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov,

⁵ Stradling, R. (2003). Multiperspektivizem pri poučevanju zgodovine: Vodič za učitelje. Strassbourg: Svet Evrope, str. 18. Dostopno na: http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/mednarodno/solstvo/pdf/vodic_za_ucitelje.pdf (dostop: 22. 4. 2013).

2. drugi sklop so cilji, ki vključujejo proceduralno znanje, ki se nanaša na razvijanje spretnosti, veščin in zmožnosti dela z zgodovinskimi viri, na komunikacijske ter socialne spretnosti, veščine in zmožnosti,
3. tretji sklop pa obsega cilje z odnosnim znanjem, ki se nanaša na odnose, naravnost, ravnanja in stališča.

Med splošnimi in tematskimi cilji je jasna vsebinska povezava. Operativni cilji pri temah so zapisani tako, da je vsebinsko znanje opredeljeno za vsako temo posebej, proceduralno in odnosno znanje pa skupno za vse teme. Ena od pedagoških teorij ločuje med učnimi cilji in pričakovanimi dosežki. Po tej teoriji se o učnih ciljih govori, ko je v ospredju načrtovanja pouka učitelj. Če je v ospredju načrtovanja pouka učenec, pa se o konkretno načrtovanih ciljih govori kot o pričakovanih učnih dosežkih učenca.⁶

1.1.7 Splošna in posebna znanja

V učnem načrtu so opredeljena splošna znanja, ki so obvezna za vse učence in zapisana s pokončnim tiskom. Posebna znanja so v učnem načrtu opredeljena kot izbirna, učenci jih bodo usvojili v različnem obsegu in različno poglobljeno. Zapisana so s poševnim tiskom.

Za šesti razred je opredeljena ena obvezna širša tema z obveznimi znanji, med štirimi izbirnimi pa je treba obvezno izbrati najmanj tri s posebnimi oz. izbirnimi znanji. V sedmem in osmem razredu je opredeljenih po pet obveznih ožjih tem z obveznimi znanji ter po devet izbirnih ožjih tem z izbirnimi znanji, med katerimi je treba obvezno izbrati vsaj po štiri teme z izbirnimi znanji. Za deveti razred so opredeljene tri obvezne teme z obveznimi znanji ter tri izbirne širše teme, med katerimi je treba obvezno izbrati vsaj eno širšo temo z izbirnimi znanji. Izbrane teme so obvezne, preverja in ocenjuje pa se tudi znanje teh tem.

1.1.8 Standardi znanja

Za vse obvezne in izbirne teme so opredeljeni standardi znanja. Standard pojmuje kot stopnjo doseganja učnih ciljev. Iz standardov je razvidna minimalna zahtevnostna raven znanja, minimalni standardi pa so zapisani z odebeljenim tiskom. Preostali standardi znanja se nanašajo na temeljno in višjo zahtevnostno raven znanja, ki jo določijo učitelji pri načrtovanju pouka. Zapisani so tudi standardi znanja izbirnih tem. Pri vsaki izbirni temi je za minimalno znanje označen le en standard.

Prvi sklop standardov znanja je zapisan za vse obvezne in izbirne teme po razredih. Nanaša se na vsebinsko znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov. Drugi sklop standardov pa je zapisan skupno za vse razrede in se nanaša na vse obvezne in izbirne teme. V teh standardih znanja je opredeljeno procesno znanje, ki vključuje spretnosti, veščine in zmožnosti, ki jih lahko ocenimo. Odnosnega znanja pa se ne ocenjuje, lahko se ga spodbuja, spremlja in preverja. Deli odnosnega znanja so zapisani v procesnem znanju tako, da se lahko ocenijo. Na primer pozitivnega odnosa do kulturne dediščine se ne oceni, lahko pa se oceni izvirni načrt za ohranitev in popularizacijo izbranega kulturnozgodovinskega spomenika. Spoštovanje človekovih pravic se ne oceni, lahko pa se oceni poziv proti kršiteljem človekovih pravic ipd.

⁶
 Interno gradivo ožjega strokovnega tima projekta Posodobitev učnih načrtov na Zavodu RS za šolstvo.

Standardi vsebinsko izhajajo iz operativnih (tematskih) ciljev. Različne zahtevnostne ravni znanja so izražene v glagolih, s katerimi so zapisani operativni cilji in standardi znanja. Tako npr. za minimalno zahtevnostno raven učenci/učenke zgodovinske dogodke, pojave, procese le navedejo, naštejejo, opišejo, razberejo, pojasnijo ipd. Za temeljno in višjo zahtevnostno raven pa učenci/učenke zgodovinske dogodke, pojave in procese tudi razložijo, sklepajo, utemeljijo, primerjajo, določijo (npr. čas), oblikujejo svoj načrt, prikažejo, na zemljevidu opredelijo ali pokažejo ali predstavijo, analizirajo, ugotovijo, razvrstijo po pomenu, uživajo se v vlogo in pojasnijo, razlikujejo, na primerih in z različnih perspektiv pojasnijo, presodijo ipd.

1.1.9 Didaktična priporočila

Posodobitve se nanašajo na vpeljevanje novih in posodobljenih didaktičnih pristopov pri pouku zgodovine. Poudarja se spodbujanje aktivne vloge učencev, ki je značilno za t. i. procesno-razvojni pristop.

Novi in posodobljeni didaktični pristopi se nanašajo zlasti na delo z zgodovinskimi viri, ekskurzije z zgodovinskim terenskim delom, timsko delo in medpredmetne povezave, projektno delo, učenje z odkrivanjem, sodelovalno učenje, večperspektivni pristop itd. Delo z zgodovinskimi viri je pri pouku zgodovine že uveljavljeno, posodobitev pa se nanaša na delo z večperspektivnimi zgodovinskimi viri, ki neki zgodovinski dogodek, pojav ali proces osvetlijo z več zornih kotov ali z več perspektiv. V takšnem primeru služijo zgodovinski viri kot študijsko gradivo. Delo z večperspektivnimi viri spodbuja tudi kritično mišljenje, saj se učenci učijo ločevati zgodovinska dejstva od mnenj, stališč in interpretacij, oblikujejo sklepe, argumente, mnenja in stališča, se odločajo. Namen takšnega pouka je presegati »ideološkost« oz. povečati objektivnost zgodovine. Poudarjeno je spodbujanje in razvijanje digitalnih kompetenc pri pouku zgodovine.

Prav tako so pri pouku zgodovine uveljavljene ekskurzije, ki pa se jih lahko nadgradi z novim pristopom, ki ga predstavlja zgodovinsko terensko delo. V nadaljevanju razlagamo nove in posodobljene didaktične pristope in jih ponazarjamo s primeri.

1.1.10 Preverjanje in ocenjevanje znanja

Opredeljena so področja in kriteriji preverjanja in ocenjevanja znanja, ki so:

1. področje za vsebinsko znanje, ki vključuje znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov s kriteriji:
 - »znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov,
 - uporaba zgodovinske terminologije, pojmov in konceptov,
 - ločevanje zgodovinskih vzrokov, povodov in posledic,
 - ločevanje med zgodovinskimi dejstvi, dokazi, mnenji, stališči in interpretacijami,
 - orientacija v zgodovinskem prostoru skozi čas»;⁷

⁷

Program osnovna šola. Zgodovina. Učni načrt. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, 2011, str. 44. Učni načrt je dostopen na: http://www.mizks.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_pedsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/osnovno_solstvo/ucni_nacrti/posodobljeni_ucni_nacrti_za_obvezne_predmete/#c17865 (dostop: 5. 12. 2012). Od tu naprej navajano skrajšano Učni načrt.

2. področje za proceduralno znanje, ki vključuje analizo, sintezo, interpretacijo zgodovinskih virov s kriteriji:
 - »zbiranje, izbiranje, analiziranje in kritično presojanje verodostojnih in uporabnih informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih in večperspektivnih zgodovinskih virov in literature,
 - ločevanje bistvenih od nebistvenih podatkov,
 - oblikovanje samostojnih zaključkov, interpretacij, mnenj, stališč, pogledov, izvirnih predlogov in rešitev,
 - predstavljane zaključkov, mnenj, stališč, pogledov, izvirnih predlogov in rešitev na različne načine (ustno, pisno, s pomočjo plakatov, referatov, esejev, IT ...).⁸
3. področje pa predstavlja izdelovanje, pisanje in predstavljanje različnih izdelkov kot so referati, plakati, makete, eseji, IT itd. s kriteriji:
 - »izbrani zgodovinski viri in literatura ustrezajo izbrani temi izdelka,
 - uporabljeni zgodovinski viri in literatura so ustrezno citirani oz. navedeni v opombah ali v seznamu bibliografije,
 - pisni izdelki so ustrezno strukturirani v uvod, glavni del in zaključek,
 - izdelek je ustrezno predstavljen, pri tem se uporablja tudi IT ...⁹

V obliki projektnega dela naj bi se obravnavale zlasti izbirne teme, rezultat pa so lahko različni izdelki.

Področja s kriteriji pomagajo učiteljem pri načrtovanju konkretnih kriterijev za preverjanje in ocenjevanje znanja. Kriteriji pa pomagajo pri snovanju opisnikov, s katerimi izrazimo kakovost znanja za posamezno oceno, po navadi na petstopenjski ocenjevalni lestvici. Izraz opisni kriteriji uporabljamo za vse tri elemente preverjanja in ocenjevanja znanja, kot so področja, kriteriji in opisniki za preverjanje in ocenjevanje znanja.

1.1.11 Ključni koncepti

Pojmov v učnem načrtu ni več zaradi tega, ker vodijo v dosedanje izrazito poudarjanje deklarativnega znanja in faktografije. Namesto pojmov učni načrt uveljavlja ključne koncepte. V njih so izraženi glavne ideje, zamisli, problemi in značilnosti delovanja v posameznem zgodovinskem obdobju. Omogočajo tudi medpredmetno sodelovanje in načrtovanje skupnega vzgojno-izobraževalnega dela. Ključne koncepte v letnih in sprotnih pripravah na pouk načrtuje učitelj.

Ključni koncepti se nanašajo na:

- A temeljne zgodovinske koncepte, kot so na primer človekove pravice, demokracija, totalitarni sistemi, revolucija, republika;
- B na koncepte za globlje razumevanje, kot so: vzroki in posledice, dejstva in mnenja, spremembe in kontinuiteta, podobnosti in razlike;

⁸ Učni načrt, str. 44–45.

⁹ Prav tam, str. 45.

- C koncepte, ki izhajajo iz narave zgodovinske vede: kronologija, dokazi iz zgodovinskih virov, interpretacija, multiperspektivizem.¹⁰

Vpeljevanje posodobljenega učnega načrta v šolsko prakso z usposabljanji za učitelje na posvetih in v okviru študijskih skupin, s pripravo didaktičnih gradiv za vpeljevanje posodobitev iz učnega načrta in s spremljanjem izvajanja učnega načrta v praksi je delo predmetne razvojne skupine za zgodovino. Rezultat njenega dela je tudi pričujoči priročnik.

¹⁰

Povzeto in prirejeno po: Van der Leeuw-Roord, J. (2008). Izzivi pisanja učnih načrtov za zgodovino s posebnim poudarkom na Sloveniji. V: Zgodovina v šoli, letnik XVII, št. 1–2, str. 12.

1.2 Primeri novih in posodobljenih didaktičnih pristopov pri pouku zgodovine v osnovni šoli

Mag. Vilma Brodnik, Zavod RS za šolstvo

1.2.1 Zgodovinsko terensko delo

Zgodovinsko terensko delo uvrščamo med nove načine pouka zgodovine zunaj učilnice. Lahko ga izvajamo samostojno ali pa vključimo v ekskurzije, ki so pri pouku zgodovine običajna praksa. Metode zgodovinskega terenskega dela so:

1. *Metoda opazovanja* (zapisovanje, risanje, fotografiranje, snemanje). Učenci iščejo dokaze za spremembe in razmišljajo o vzrokih, zaradi katerih je prišlo do sprememb. Pomembno je tudi, da kraj občutijo, vidijo, slišijo.
2. Pri *metodi odkrivanja* učenci preučujejo stavbe, kulturne in zgodovinske spomenike, spomenike tehnične dediščine, osebe. Delo temelji na preučevanju najrazličnejših zgodovinskih virov o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih. Pri tem si postavljajo vprašanja, kot so, kaj vidijo, kaj jim vir pove npr. o starosti, značilnostih in spremembah pri preučevanju stavb, ki jih zato merijo, preučijo notranjost in prostore, intervjuvajo ljudi oz. zbirajo pričevanja, preučijo literaturo in druge vire, informacije iščejo v muzejih, arhivih, knjižnicah, na svetovnem spletu ipd. Učenci iščejo v zgodovinskih virih dokaze za spremembe.
3. Pri *metodi postavljanja hipotez oz. domnevanja* na temelju zbranih informacij s terena in iz zgodovinskih virov domnevajo, kaj se je zgodilo, ter postavijo hipoteze o nekem spomeniku, stavbi, lastniku stavbe, osebi, pomembni za kraj, o dogajanju idr. Nato domneve in hipoteze potrdijo z informacijami in dokazi, ki so jih zbrali na terenu. S pomočjo informacij in dokazov tako sklepajo, kaj se je zgodilo, kakšne spremembe je doživljal neki kulturnozgodovinski spomenik, stavba, kakšne gospodarske dejavnosti so se odvijale, kakšno je bilo življenje ljudi ipd. Učenci nato oblikujejo ugotovitve, sklepe, razlage, utemeljitve, mnenja, ki jih lahko dopolnijo z informacijami iz dodatnih zgodovinskih virov. Svoje izsledke predstavijo v poročilih, referatih, z rešenim delovnim listom, z razstavo, z IT podprtimi predstavitvami ipd.¹¹

Na zgodovinsko terensko delo se lahko nanaša tudi učenje z odkrivanjem, ki pri zgodovini poteka pri delu z zgodovinskimi viri v štirih fazah:

1. faza: Kaj mi zgodovinski vir pove o nekem zgodovinskem dogodku, pojavu, spomeniku, pomembni osebnosti ipd.? Pri zgodovinskem terenskem delu se ta faza pokriva z metodo odkrivanja.
2. faza: Kaj lahko na temelju informacij iz zgodovinskega vira sklepam o nekem zgodovinskem dogodku, spomeniku ipd.? Pri zgodovinskem terenskem delu se druga faza prekriva z metodo postavljanja domnev in hipotez.

¹¹ Povzeto in prirejeno po: Trškan, D. (2006). Učenje zgodovine z odkrivanjem in terenske metode dela. V: Zgodovina v šoli. Letnik XV, št. 3–4, str. 61–63. Glej tudi prispevek Brodnik, V. (2010). Zgodovinsko terensko delo. V: Posodobitve pouka v gimnazijski praksi. Zgodovina. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 33–35.

3. faza: Česa mi zgodovinski vir ne pove?
4. faza: Katere dodatne zgodovinske vire in literaturo moram preučiti, da bom zbral informacije za uspešno opravljeno nalogo in da bom odgovoril na vprašanja iz tretje faze. Tretja in četrta faza učenja z odkrivanjem se prekrivata z metodo postavljanja domnev in hipotez pri zgodovinskem terenskem delu.¹²

Zgodovinsko terensko delo omogoča številne zanimive možnosti pri doseganju ciljev pouka zgodovine.¹³ Vključevanje zgodovinskega terenskega dela je prikazano na petih učnih sklopih izbirne širše teme šestega razreda z naslovom *Človek razmišlja, ustvarja in gradi* ter njene ožje teme *Pregled gradnje človeških bivališč skozi zgodovinska obdobja*. Primeri so pripravljeni za bivališča in naselbine na območju Ljubljane, slovenske prestolnice, v posameznih zgodovinskih obdobjih. Vse primere se lahko priredi tudi za druga mesta in kraje v državi. Vsak primer učnega sklopa sestavljajo načrt za izvedbo terenskega dela in delovni listi. Učni sklop, ki se nanaša na prazgodovinsko dobo na območju današnje Ljubljane, je predstavljen v samem priročniku, preostali štirje pa na zgoščenki k priročniku.

1.2.1.1 Primer zgodovinskega terenskega dela za izbrani učni sklop *Pregled gradnje človeških bivališč skozi zgodovinska obdobja: Kolišča z Ljubljanskega barja*

Prazgodovinska doba na območju današnje Ljubljane: Kolišča z Ljubljanskega barja

Načrt učnega sklopa

Tema in vsebina iz učnega načrta¹⁴	Izbirna širša tema: <i>Človek razmišlja, ustvarja in gradi</i> Vsebina: <i>Pregled gradnje človeških bivališč skozi zgodovinska obdobja</i>
Učni sklop iz učnega načrta	<i>Pregled gradnje človeških bivališč skozi zgodovinska obdobja/kolišča z Ljubljanskega barja</i>
Standardi znanja iz učnega načrta¹⁵	Vsebinski standardi znanja so, da učenec/učenka: <i>opiše primere človeških bivališč in naselij v posameznih zgodovinskih obdobjih,</i> <i>primerja in pojasni podobnosti in razlike v bivališčih in naseljih nekoč in danes,</i> <i>navede vrste gradbenega materiala ter sklepa o namembnosti bivališč.</i> Procesno-proceduralni so, da učenec/učenka: razvije spretnosti časovne in prostorske predstavljalnosti,

¹² Prav tam.

¹³ V pomoč pri načrtovanju, izvedbi in evalvaciji zgodovinskega terenskega dela je tudi knjiga Trškan, D. (2007). *Lokalna zgodovina: učenje z odkrivanjem*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete oz. Trškan, D. (2008). *Lokalna zgodovina: učenje z odkrivanjem*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete (prvi ponatis).

¹⁴ Učni načrt, str. 9.

¹⁵ Prav tam, str. 28, 39.

Standardi znanja iz učnega načrta	• razvije spretnost zbiranja in izbiranja informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature v različnih medijih, • razvije zmožnost preproste analize, sinteze in interpretacije uporabljenih in verodostojnih informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature, • razvije spretnost iskanja zgodovinskih virov in literature z IT, • razvije zmožnost kritične presoje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov z uporabo večperspektivnih zgodovinskih virov in literature, • razvije zmožnost oblikovanja samostojnih sklepov, pogledov, mnenj, stališč, izvirnih predlogov in rešitev, • razvije sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja ter svoje poglede na zgodovino, • razvije dovzetnost za različne poglede na zgodovino oz. interpretacije zgodovine ter razume, zakaj se pojavijo, • razvije spretnost različnih oblik komunikacije (ustno, pisno, grafično, ilustrativno, z IT), • navede in pojasni značilnosti slovenskih državnih simbolov, • pojasni značilnosti simbolov Evropske unije, • oceni pomen ohranjanja in varovanja slovenske, evropske in svetovne kulturne dediščine ter okolja, • navede in pojasni značilnosti političnih sistemov, ki so izvajali zločine proti človeštvu, genocide, holokavst in druge oblike množičnega kršenja človekovih pravic, • na primerih pojasni pomen delovanja evropskih ustanov, ki se ukvarjajo z varovanjem človekovih pravic, • na primeru napiše načrt ukrepanja v okviru evropskih ustanov v primeru kršenja človekovih pravic.
1. Operativni vsebinski cilji¹⁶ 2. Operativni proceduralni cilji	Učenec/učenka na primeru koliščarskih naselbin:¹⁷ • opiše primere človeških bivališč in naselij v posameznih zgodovinskih obdobjih: – opiše koliščarsko naselbino, • primerja in pojasni podobnosti in razlike v bivališčih in naseljih nekoč in danes: – primerja koliščarsko naselbino z današnjo na Ljubljanskem barju, • navede vrste gradbenega materiala ter sklepa o namembnosti bivališč: – navede gradbeni material za zidanje koliščarskih naselij in sklepa o namembnosti koliščarskih koč; • na terenu opazuje, zapisuje, fotografira, riše, • na terenu in v muzejski delavnici zbere informacije/preuči materialne ostanke koliščarskih naselij, • s pomočjo informacij, zbranih na terenu in v muzeju ter gradiva na delovnem listu opiše kolišče kot prve stalne naselbine na območju Ljubljane in Ljubljanskega barja,

¹⁶ Učni načrt, str. 8.

¹⁷ Minimalna zahtevnost znanja izhaja iz minimalnih standardov iz učnega načrta.

3. Operativni odnosni cilji	• s pomočjo informacij, zbranih na terenu in v muzeju, ter gradiva na delovnem listu opiše/pojasni značilnosti iz življenja koliščarjev na Ljubljanskem barju, • sklepa in utemelji, kako zanesljive so posamezne vrste zgodovinskih virov (materialni viri, povest z zgodovinskim ozadjem), • ugotovi spremembe v okolju Ljubljanskega barja v dobi kolišč ter danes in jih razloži, • navede/razloži vzroke za nastanek koliščarskega načina gradnje, • predstavi dan v življenju koliščarjev v pisni ali slikovni obliki ali izdelava maketo; • upošteva pravila (kodeks) zgodovinskega terenskega dela, • pokaže pozitiven odnos do koliščarske kulturne dediščine, ki je od leta 2011 uvrščena na Unescov seznam svetovne kulturne dediščine pod naslovom Prazgodovinska kolišča okoli Alp ter pojasni pomen uvrstitve na seznam svetovne kulturne dediščine.
Ključni koncepti	A Temeljni zgodovinski koncepti teme: stalna naseljenost in stalna bivališča; B koncepti za globlje razumevanje: vzroki in posledice, dejstva in mnenja, spremembe in kontinuiteta, podobnosti in razlike; C koncepti, ki izhajajo iz narave zgodovinske vede, kot so kronologija, dokazi iz zgodovinskih virov, interpretacija.
Medpredmetne povezave¹⁸	/
Kroskurikularne teme	KIZ, informatika.
Učna diferenciacija in individualizacija glede na učne stile (A, V, K)	Kaj se bo diferenciralo in individualiziralo? a) elementi kurikula (učni cilji in vsebine), b) didaktični pristopi, c) učne faze. ✓ Diferenciralo in individualiziralo se bo: • pri učnih fazah se bodo v okviru preverjanja znanja diferencirale in individualizirale oblike preverjanja znanja glede na različne učne stile.
Didaktični pristopi	• učnocijni in procesnorazvojni pristop, • aktivne učne oblike: sodelovalno učenje, • aktivne učne metode: delo z viri, terenske zgodovinske metode, • zgodovinsko terensko delo, • muzejsko delo, • diferenciacija in individualizacija.
Potek učnega procesa	• Priprava na zgodovinsko terensko delo v razredu: pravila (kodeks) zgodovinskega terenskega dela, • pregled delovnih listov in nalog ter zadolžitev, • izvedba zgodovinskega terenskega dela in izpolnjevanje delovnih listov, • pri pouku povzemanje učne snovi in dopolnjevanje delovnih listov ter navodila za domačo nalogo,

18

Medpredmetne povezave označimo le, če smo pouk oz. del pouka načrtovali, izvajali in vrednotili skupaj z učitelji drugih predmetov, sicer gre le za tradicionalno označene korelacije.

	- izdelava domače naloge – izdelka, - predstavitve izdelkov pri pouku.
Naloge, navodila, vprašanja za zgodovinsko terensko delo (primeri delovnih listov)	Delovni list Koliščarji z Ljubljanskega barja
Viri in literatura	1. Velušček, A. (2010). <i>Koliščarji. O koliščarjih in koliščarski kulturi Ljubljanskega barja</i>. Ljubljana: Inštitut za arheologijo ZRC SAZU, Založba ZRC. 2. <i>Pozdravljeni prednamci. Ljubljana od prazgodovine do srednjega veka (1996). Katalog razstave</i>. Ljubljana: Cankarjev dom in Mestni muzej Ljubljana. 3. Melik J., Jeraj M. (2005). <i>Spoznamo Ljubljano: vodnik po mestu za otroke (male in velike)</i>. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije. 4. Jalen, J. (1964). <i>Bobri</i>. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Načrt aktivnosti, ki so vezane na organizacijo pouka

AKTIVNOSTI UČITELJA	AKTIVNOSTI UČENCEV
Učencem razloži pravila zgodovinskega terenskega dela, ki jih pripravi v pisni obliki (pojasni zgodovinske terenske metode dela in cilje njihove uporabe, skrb za varnost na terenu, oprema za učenje na terenu, pravila obnašanja v muzeju).	Sledijo pravilom zgodovinskega terenskega dela in se jih naučijo.
Učencem razdeli delovne liste ter pojasni navodila in naloge, ki jih morajo opraviti v okviru zgodovinskega terenskega dela. Razloži neznane pojme z delovnega lista.	Preučijo navodila in naloge na delovnem listu in povprašajo o možnih nejasnostih. Dopišejo vsebino neznanih pojmov na delovni list.
Razloži jim vsebino domače naloge, pri kateri lahko izberejo le eno med tremi možnostmi predstavitve enega dne v življenju koliščarja z Ljubljanskega barja.	Izdelajo domačo nalogo in jo predstavijo pri pouku.

Priloge

Delovni list za izvedbo zgodovinskega terenskega dela v okolici šole za šesti razred za izbrani učni sklop Pregled gradnje človeških bivališč skozi zgodovinska obdobja: Kolišča z Ljubljanskega barja.

Priloga 1

Delovni list: Koliščarji z Ljubljanskega barja

Ključna trditev: Prva stalna naselja na območju današnje Ljubljane in Ljubljanskega barja so bila kolišča.

Pred okrog 7000 leti so bile na območju Ljubljanskega barja zgrajene prve stalne naselbine, ki jih imenujemo kolišča, prebivalce pa koliščarje. Ljubljansko barje je tedaj prekrivalo jezero. Hiše so prebivalci postavili na kolih, ki so jih zabili na obrežju jezera ali v plitke dele jezera. Prvotno so raziskovalci menili, da so koliščarji najprej zgradili na kolih posebno ploščad – mostišče in nanjo postavili koče, nova spoznanja pa kažejo, da so bile koče zgrajene neposredno na kolih. Koliščarji so se preživljali s poljedelstvom, gojili pa so tudi govedo, prašiče, ovce in koze. Ukvarjali so se tudi z lovom in ribolovom, prehrano pa so sestavljali še užitni sadeži in rastline, ki so jih nabrali v naravi. Izdelovali so lepo okrašene keramične posode ter orodje in orožje iz bakra, ki so ga znali že sami obdelovati. Po jezeru so pluli v drevakih, za prevoze na kopnem pa so uporabljali vozove.

Koliščarska vas je stala tudi na tleh današnje Ljubljane. Njene ostanke so našli ob reki Ljubljanici na Špici, to je območje med Trnovskim pristanom in Botaničnim vrtom Ljubljana.

Slika 1: Zemljevid Ljubljane, puščica označuje območje Špice. (Vir: Kartografija d. o. o.)

Sprehodite se po Trnovskem pristanu do Botaničnega vrta Ljubljana in si na Špici oglejte lokacijo najdbe koliščarske vasi, katere ostanki so znova prekriti z zemljo in ohranjeni zanamcem. Opazujte lokacijo Špice ter razmislite, ali je bilo to okolje v dobi kolišč enako kot danes. Odgovor utemeljite.

Fotografirajte območje najdbe koliščarske vasi na Špici in fotografijo za domačo nalogo nalepite na predvideno mesto na delovnem listu.

Fotografija območja na Špici, kjer so našli ostankke koliščarske vasi:

Nato si oglejte fotografiji z ostanki kolišča s Špice na delovnem listu in narišite stavbo na kolih. Upoštevajte, da so bile stene izdelane iz lesenih debel in vej, premazane z glino, strehe so bile iz slame ali skodel.

Slika 2a: Arheološke raziskave kolišča na Špici, ostanki kolišča. (Vir: Mestni muzej Ljubljana, foto: Gregor Babič.)

Slika 2b: Posoda, najdena med ostanki kolišča na Špici. (Vir: Mestni muzej Ljubljana, foto: Gregor Babič.)

Risba hiše na kolih:

Preberite odlomek iz mladinske povesti Bobri, ki jo je napisal pisatelj Janez Jalen.

»Večerno sonce je sijalo na novo zgrajeno kolišče Ostrorogega Jelena. Odbijalo se je od ogoljenih brunc na mostišču. Po sivkasto rumenih strehah iz posušene visoke močvirske trave so se prelivali nizki zadnji žarki pred zatonom. Troje koč, večja in dve manjši, so daleč metale svoje sence na led. Koče same čeprav nove, le kaj malega bo treba še dopolniti spomladi, so pa kakor spale. Ni se še kadilo izpod slemen.«

(Jalen, J. (1964). Bobri. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 150.)

Primerjajte opis kolišča - mostišča iz Jalenove povesti z risbo, ki ste jo naslikali glede na ostanke najdb s fotografije in navodila za izdelavo risbe. Kaj je podobno, kaj se razlikuje?

Podobnosti	Razlike

Ali so bolj zanesljiva pričevanja o podobi kolišč, najdbe ostankov, kot jih vidite na fotografiji, ali opis v mladinski povesti? Odgovor utemeljite.

Nato se vrnite v središče Ljubljane do Mestnega muzeja Ljubljana, kjer v skladišču (depoju) hranijo ostanke keramične posode in druge predmete iz kolišča na Špici. Najdbo si lahko ogledate tudi na sliki 2b. V Mestnem muzeju pa vas tudi že čaka Jezerna Roža, v koliščarko preoblečena kustosinja. Pri njej se boste udeležili delavnice z naslovom Barjanka izdeluje keramično posodo.

Po končani delavnici odgovorite na naslednja vprašanja:

1. Katera hrana je bila najbolj pogosto na jedilniku koliščarjev?

2. Kako imenujemo pripravo za mletje žita?

3. S kakšnim orožjem so si pomagali pri lovu?

4. Kako so bila urejena ležišča?

5. Kako so izdelali oblačila?

6. Opišite postopek izdelave bakrene sekire.

7. Opišite postopek izdelave keramične posode.

8. Ali je vsa najdena keramična posoda služila le za gospodinjske namene? Odgovor utemeljite.

Domača naloga

Za domačo nalogo boste pripravili predstavitev enega dne v življenju koliščarjev. Predstavitev lahko pripravite v pisni obliki in jo zapišete v zvezek, ki ga uporabljate pri pouku zgodovine, lahko narišete prizor iz življenja koliščarjev na plakatu ali pa izdelate maketo s prizorom iz življenja koliščarjev.

*** Namig:**

V Narodnem muzeju hranijo dragoceno zbirko najdb iz različnih kolišč z Ljubljanskega barja. Če vas zanimajo, vas vabimo, da obiščete še Narodni muzej in si ogledate zbirko Zakladi Narodnega muzeja.

Priloga 2

Opisni kriteriji za preverjanje in ocenjevanje makete¹⁹

Področja in kriteriji za preverjanje in ocenjevanje izdelka/makete	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlično
1. področje: priprava makete				
Kriteriji:				
• maketa ustreza dejanskemu videzu kolišč, kot ga izpričujejo arheološke najdbe.	Maketa vključuje kočo na kolih, postavljeno na materialu, ki ponazarja jezersko obrežje.	- Maketa vključuje kočo na kolih, postavljeno na materialu, ki ponazarja jezersko obrežje. - Maketi so dodani še čoln deblak in obrambne naprave – ograja.	- Maketa vključuje kočo na kolih, postavljeno na materialu, ki ponazarja jezersko obrežje. - Maketi so dodani še čoln deblak in obrambne naprave – ograja. - Maketi je dodan še voz, izdelan glede na rekonstrukcijo znamenite najdbe barjanskega kolesa.	- Maketa vključuje kočo na kolih, postavljeno na materialu, ki ponazarja jezersko obrežje. - Maketi so dodani še čoln deblak in obrambne naprave – ograja. - Maketi je dodan še voz, izdelan glede na rekonstrukcijo znamenite najdbe barjanskega kolesa. - Maketi so dodani še drugi predmeti, ki pričajo o življenju koliščarjev: kalupi za izdelavo sekir in suličnih osti, statve, keramična posoda, lok.
2. področje: ustna predstavitev makete				
Kriteriji:				
• izbrani zgodovinski viri in literatura ustrezajo izbrani temi izdelka,	V izdelavo makete so vključeni posamezno ključno gradivo in informacije, zbrane med terenskimi delom.	V izdelavo makete je vključena večina ključnega gradiva in informacij zbranih med terenskimi delom.	V izdelavo makete je vključeno vse ključno gradivo in informacije, zbrane med terenskimi delom, in vsaj še en dodatni vir.	V izdelavo makete so vključeni vse ključno gradivo in informacije, zbrane med terenskimi delom, in vsaj še en dodatni vir.

¹⁹

Opisni kriteriji so bili zasnovani v delavnicah Predmetne razvojne skupine za zgodovino v letu 2011.

Področja in kriteriji za preverjanje in ocenjevanje izdelka/makete	Opisniki		
	Zadostno	Dobro	Prav dobro
• uporabljeni zgodovinski viri in literatura so ustrezno navedeni v seznamu bibliografije,²⁰	• Učenec v seznamu pomanjkljivo navaja uporabljene vire in literaturo, ali pa sploh ne.	• Učenec v seznamu večinoma ustrezno navede uporabljene vire in literaturo z več manjšimi pomanjkljivostmi.	• Učenec v seznamu dosledno in brez napak navaja uporabljene vire in literaturo.
• izdelek je ustrezno predstavljen.	• Učenec ustno predstavi način gradnje kolonizatorske naselbine.	• Učenec ob svoji maketi ustno predstavi način gradnje kolonizatorske naselbine, obrambnih naprav.	• Učenec ob svoji maketi ustno predstavi način gradnje kolonizatorske naselbine, obrambnih naprav in transporta, obrti, lova, umetniških stvaritev in verskih predstav.

20

Na pomen navajanja virov in literature učence opozarjamo tako, da uporabljene vire in literaturo zapišejo v seznam.

Opisni kriteriji za preverjanje in ocenjevanje risbe²¹

Področja in kriteriji za preverjanje in ocenjevanje izdelka/risbe	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlično
1. področje: priprava risbe				
Kriteriji: risba ponazarja dejanski videz kolišč kot ga izpričujejo arheološke najdbe.	Risba vključuje koč na kolih, narisano na jezerskem obrežju oz. v jezerski plitvini.	- Risba vključuje koč na kolih, narisano na jezerskem obrežju oz. v jezerski plitvini. - Risbi so dodani še čoln deblak in obrambne naprave – ograja.	- Risba vključuje koč na kolih, narisano na jezerskem obrežju oz. v jezerski plitvini. - Risbi so dodani še čoln deblak in obrambne naprave – ograja. - Narisan je še voz po zgladu rekonstrukcije znamenite najdbe barjanskega kolesa.	- Risba vključuje koč na kolih, narisano na jezerskem obrežju oz. v jezerski plitvini. - Risbi so dodani še čoln deblak in obrambne naprave – ograja. - Narisan je še voz po zgladu rekonstrukcije znamenite najdbe barjanskega kolesa. - Narisan so tudi drugi predmeti, ki pričajo o življenju koliščarjev: kalupi za izdelavo sekir in suličnih osti, statve, keramična posoda, lok.
2. področje: ustna predstavitev risbe				
Kriteriji: izbrani zgodovinski viri in literatura ustrezajo izbrani temi izdelka.	V risbo je vključeno posamezno ključno gradivo in informacije zbrane med terenskim delom.	V risbo so vključeni večina ključnega gradiva in informacije, zbrane med terenskim delom.	V risbo so vključeni vse ključno gradivo in informacije, zbrane med terenskim delom, in vsaj še en dodatni vir.	V risbo so vključeni vse ključno gradivo in informacije, zbrane med terenskim delom, in vsaj še en dodatni vir.

²¹

Objavljeni so dopolnjeni opisni kriteriji, ki so bili zasnovani v delavnicah Predmetne razvojne skupine za zgodovino v letu 2011.

Področja in kriteriji za preverjanje in ocenjevanje izdelka/ risbe	Opisniki		
	Zadostno	Dobro	Prav dobro
• uporabljeni zgodovinski viri in literatura so navedeni v seznamu bibliografije,	• Učenec v seznamu pomanjkljivo navaja uporabljene vire in literaturo, ali pa sploh ne.	• Učenec v seznamu večinoma ustrezno navede uporabljene vire in literaturo z manjšimi pomanjkljivostmi.	• Učenec v seznamu dosledno in brez napak navaja uporabljene vire in literaturo.
• izdelek je ustrezno predstavljen.	• Učenec ob svoji risbi ustno predstavi način gradnje koliščarske naselbine.	• Učenec ob svoji risbi ustno predstavi način gradnje koliščarske naselbine, obrambnih naprav.	• Učenec ob svoji risbi ustno predstavi način gradnje koliščarske naselbine, obrambnih naprav in transporta, obrti, lova, umetniških stvaritev in verskih predstav.

Opisni kriteriji za preverjanje in ocenjevanje pisnega sestavka²²

Kriteriji za preverjanje in ocenjevanje izdelka/pisnega sestavka	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlično
1. področje: oblikovni del pisnega sestavka				
Kriteriji:				
• obseg pisnega sestavka,	Učenec napiše krajši sestavek do 100 besed.	Učenec napiše krajši sestavek do 200 besed.	Učenec napiše krajši sestavek do 300 besed.	Učenec napiše krajši sestavek do 400 besed.
• uporabljeni zgodovinski viri in literatura so ustrezno navedeni v seznamu bibliografije,	Uporabljene zgodovinske vire/literaturo pomanjkljivo navaja v seznamu bibliografije, ali pa sploh ne.	Uporabljene zgodovinske vire/literaturo z več manjšimi pomanjkljivostmi navaja v seznamu bibliografije.	Uporabljene zgodovinske vire/literaturo brez večjih napak navaja v seznamu bibliografije.	Uporabljene zgodovinske vire/literaturo dosledno navaja v seznamu bibliografije.
• pisni izdelki so ustrezno strukturirani v uvod, glavni del in sklep.	Pisni sestavek je pomanjkljivo strukturiran ali pa sploh ne (v uvod, jedro, sklep).	Pisni sestavek je deloma pomanjkljivo strukturiran (v uvod, jedro, sklep).	Pisni sestavek je z manjšimi pomanjkljivostmi ustrezno strukturiran (v uvod, jedro, sklep).	Pisni sestavek je dosledno strukturiran (v uvod, jedro, sklep).

²²

Opisni kriteriji so bili zasnovani v delavnicah Predmetne razvojne skupine za zgodovino v letu 2011.

Kriteriji za preverjanje in ocenjevanje izdelka/pisnega sestavka	Opisniki		
	Zadostno	Dobro	Prav dobro
2. področje: vsebinski del pisnega sestavka			
Kriteriji: tema je pojasnjena z ustreznimi zgodovinskimi dejstvi in informacijami,	Pisni sestavek vključuje posamezna temeljna zgodovinska dejstva in informacije, zbrane s terenskim delom, s katerimi je opisan videz koliščarske naselbine.	Pisni sestavek vključuje večino temeljnih zgodovinskih dejstev in informacij, zbranih s terenskim delom, s katerimi je opisan videz koliščarske naselbine, transport z deblaki in obrambne naprave,	Pisni sestavek vključuje vsa temeljna zgodovinska dejstva in informacije ter pomembne podrobnosti, zbrane s terenskim delom, s katerimi je opisan videz koliščarske naselbine, transport z deblaki in obrambne naprave, pojasnjen je pomen najdbe kolesa, pomen najdbe kolesa, pojasnjeni so tudi drugi predmeti, ki pričajo o življenju koliščarjev: kalupi za izdelavo sekir in suličnih osti, statve, keramična posoda, lok.
uporabljena je zgodovinska terminologija.	Zgodovinska terminologija je pomanjkljivo uporabljena.	Zgodovinska terminologija je mestoma pomanjkljivo uporabljena.	Zgodovinska terminologija je dosledno in natančno uporabljena.

* Dodatno gradivo za obravnavo vsebine Gradnja človeških bivališč skozi zgodovinska obdobja na primeru Ljubljane je na zgoščenki.

1.2.2 Delo z zgodovinskimi viri in spodbujanje bralne pismenosti

1.2.2.1 Kaj je bralna pismenost?

Definicija bralne pismenosti, kot jo opredeljujeta projekta PISA in PIRLS, je:

»Razviti zmožnosti učencev, da samostojno pridobivajo informacije, jih povezujejo in interpretirajo, si na osnovi informacij ustvarjajo celostne pomenske predstave in razlage pojavov in dogodkov, razmišljajo o njih in jih vrednotijo, razvijajo argumente za takšno ali drugačno delovanje na osnovi informacij, se znajdejo v novih situacijah, kritično primerjajo, sklepajo itn.«²³

Bralno pismenost spodbuja in razvija projekt Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja (na kratko Bralna pismenost), ki je potekal v letih 2011 – 2013.

Namen projekta je bil:

- prispevati k zagotavljanju enakih izobraževalnih možnosti,
- izboljšati dostop do kakovostnega izobraževanja (integracija učinkovitih didaktičnih strategij za doseganje višjih ravni bralne pismenosti v okviru formalnega izobraževanja),
- prispevati k uresničevanju nacionalne strategije za razvoj bralne pismenosti.²⁴

Vsebine in področja delovanja za spodbujanje bralne pismenosti pa so:

- »motivacija za branje,
- bralne učne strategije,
- strategije za razvoj sporazumevalnih zmožnosti,
- refleksija in metakognitivni procesi,
- refleksija in samoevalvacija,
- aktivne metode učenja,
- motivacija,
- klima,
- komunikacija,
- sodelovalno učenje,
- individualizacija/diferenciacija,
- vodenje (šole, razreda) ...«²⁵

²³ Predstavitvena zloženka projekta Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja. Interno gradivo. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2011.

²⁴ Prav tam.

²⁵ Prav tam.

Zmožnosti, ki se jih razvija v okviru bralne pismenosti, so:

- »konstrukcija pomenov, ki so vezani na družbeni, ekonomski in kulturni kontekst;
- obvladovanje različnih vrst pisnih in elektronskih medijev, ki posredujejo informacije in znanje;
- obvladovanje kognitivnih in metakognitivnih strategij, ki omogočajo celovito in učinkovito interpretacijo sporočil;
- učinkovito rokovanje z različnimi vrstami besedil, grafi, tabelami, sezname, diagrami, risbami, zemljevidi; interaktivno delo z besedili, postopno gradnjo (konstituiranje) njihovega pomena itd.«.²⁶

Zmožnost učinkovitega dela z različnimi vrstami besedil pri pouku zgodovine razvijamo in spodbujamo pri delu z zgodovinskimi viri.

1.2.2.2 Kaj so zgodovinski viri?

Zgodovinski viri so sledi človekovega življenja in delovanja v preteklosti. Zgodovinar lahko le na temelju ohranjenih zgodovinskih virov sklepa o tem, kako so ljudje živeli ter kaj se je dogajalo v preteklosti, oz. rekonstruira zgodovinsko dogajanje ter ga interpretira. Zgodovinski viri so tudi edini dokazi človeškega delovanja in ustvarjanja skozi zgodovino. V novejšem času se vse bolj uveljavlja spoznanje, da si vsaka generacija ustvari svojo predstavbo in interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter zgodovinske vire vedno znova analizira, zbrane podatke in dokaze pa poveže v nove sinteze in interpretacije. Upoštevati pa moramo tudi, da zgodovinarji pogosto odkrijejo nove zgodovinske vire, ki lahko prikazujejo neki zgodovinski dogodek ali pojav v spremenjeni ali celo drugačni oz. novi luči, kar sproži novo analizo in interpretacijo.²⁷

Viri prve in druge roke

Zgodovinske vire delimo glede na razmerje vira do dogodka ali stanja, o katerem pričajo, na vire prve in na vire druge roke. Pri virih prve roke je imel avtor neposreden stik z dogodki ali stanji, pri virih druge roke pa je med dogodki ali stanji ter avtorjem vira eden ali več posrednikov. Več ko je posrednikov, manj je vir zanesljiv. Vendar pa tudi viri druge roke izhajajo iz nekega vira prve roke oz. pravira.²⁸

V sodobnem zgodovinopisju viri niso več povezani z eno samo resnico o dogodku, ampak z različnimi viri, ki pričajo o istem dogodku z več vidikov ter s tem povezano objektivnostjo oz. subjektivnostjo avtorja vira ter z izhodiščem, iz katerega je pričal o dogodku. V tem primeru govorimo o večperspektivnosti.²⁹

²⁶ Prav tam.

²⁷ Grafenauer, B. (1960). Struktura in tehnika zgodovinske vede. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, str. 249. Več o tem je napisano v: Brodnik, V. (2010). Delo z zgodovinskimi viri. V: Posodobitve pouka v gimnazijski praksi. Zgodovina. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 20–22.

²⁸ Grafenauer, B. (1960). Struktura in tehnika zgodovinske vede. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, str. 252.

²⁹ Več o tem je napisano v: Brodnik, V. (2010). Delo z zgodovinskimi viri. V: Posodobitve pouka v gimnazijski praksi. Zgodovina. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 20–22.

Viri prve roke so lahko:

- Osebna pričevanja, kamor uvrščamo spomine, dnevnike in pisma. Vključujejo le dele o posameznih dogodkih, a prinašajo tudi veliko podrobnosti, podatke o avtorjevem značaju, izobrazbi, položaju, povezavi in težnjami z dogodkom, o katerem pričajo.
- Preostanki praktičnega življenja, ki niso imeli namena poročati o preteklosti, kot so na primer urbarji, listine, razni akti, poslovne knjige itd.
- Literarna dela z zgodovinskim ozadjem, če se lahko loči literatova domišljija od resničnega dogajanja.³⁰

Primarni in sekundarni viri

Glede na razmerje zgodovinarja do vira se vire deli na primarne, ki izvirajo od očitvidcev, in na sekundarne, ki so pisani na temelju še ohranjenih poročil o preteklosti. Večjo pričevalno in dokazno vrednost imajo primarni viri. Glede na primarne in sekundarne vire se ločuje tudi med viri in literaturo. Literatura spada med sekundarne vire, saj je bila napisana na temelju primarnih virov, ki jih tudi navaja za dokaz svojih ugotovitev.³¹

Poročila in preostanki

Glede na razmerje vira do dogodka se vire deli na poročila in preostanke. Poročila imajo namen poročati o preteklosti, preostanki pa takšnega namena nimajo. Večjo zgodovinsko vrednost imajo preostanki, saj pri njihovi analizi zgodovinar ni obremenjen s tujo podobo o dogodku, ampak z analizo preostankov ustvari svojo interpretacijo in mnenje o zgodovinskem dogodku, pojavu oz. procesu.

Kritična analiza preostankov je povezana z ugotavljanjem izvora vira, poročil pa s kritično analizo zgodovinarjeve interpretacije.³²

Med poročila spadajo:

- ustno izročilo, kot so miti, pripovedke, zgodovinske pesmi, genealoške ali zgodovinske pripovedi;
- pisani literarni viri, kot so letopisi in kronike, biografije, spomini, avtobiografije;
- publicistični viri, kot so letaki, javna pisma, časopisi, politične publikacije, razne bele, modre oz. »barvne« državnne knjige z razlago politike;
- deli aktov ali vrste aktov, kot so diplomatska poročila, sodniške utemeljitve sodb ipd.³³

Med preostanke se uvršča:

- stvarne ali materialne preostanke, kot so stavbe, umetnine, predmeti za vsakdanjo rabo (orodje, oblačila, pohištvo, hrana itd.);

³⁰ Grafenauer, B. (1960). Struktura in tehnika zgodovinske vede. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, str. 253–254.

³¹ Prav tam, str. 256–257.

³² Prav tam, str. 258–260.

³³ Prav tam, str. 261–262.

- abstraktne preostanke, kot so različne institucije, pravne, državne in ustavne oblike, jezik, krajevna, osebna in ledinska imena itd.;
- pisane zgodovinske vire, ki so nastali kot rezultat javnega in zasebnega življenja in dela ter jih hranijo arhivi. Sem spadajo različne listine, zakoni in pogodbe, zasebna in javna korespondenca, zapisniki, finančne in različne upravne knjige, literarna dela z zgodovinskim ozadjem ipd.³⁴

1.2.2.3 Delo z zgodovinskimi viri pri pouku

Zgodovinske znanstvene metode temeljijo na preučevanju zgodovinskih virov, ki jim zgodovinarji postavljajo vprašanja kot sodnik pričam dogodkov. Zato tudi pri pouku zgodovine kot osrednjo učno metodo označujemo metodo dela z zgodovinskimi viri. Učenci se naučijo spretnosti, veščin in zmožnosti enostavnega dela z zgodovinskimi viri.

Načrtno in kontinuirano delo z zgodovinskimi viri lahko pomembno prispeva k uresničevanju bralne pismenosti, v njenem okviru pa k zmožnosti »učinkovitega rokovanja z različnimi vrstami besedil, grafi, tabelami, seznami, diagrami, risbami, zemljevidi; interaktivnim delom z besedili, postopno gradnjo (konstituiranje) njihovega pomena itd.«.³⁵

Cilji iz posodobljenega učnega načrta, ki se nanašajo na razvijanje spretnosti in veščin dela z zgodovinskimi viri, pa so, da so učenci/učenke zmožni:

- »razvijati spretnosti časovne in prostorske predstavljivosti;
- z uporabo in učenjem ob raznovrstnih zgodovinskih virih razvijati spretnosti preproste uporabe zgodovinskih raziskovalnih metod, prilagojenih starosti in zmožnostim učencev;
- razvijati zmožnosti preproste analize, sinteze in interpretacije uporabnih in verodostojnih podatkov in dokazov iz zgodovinskih virov in literature iz različnih medijev za raziskovanje in poznavanje življenja ljudi v preteklosti;
- razvijati zmožnosti oblikovanja samostojnih utemeljenih zaključkov, pogledov, mnenj in stališč, vživljanja v različne perspektive in snovanja izvirnih predlogov in rešitev;
- po svojih zmožnostih razvijati spretnosti uporabe zgodovinskih virov in informacij z uporabo informacijske tehnologije (IT);
- z učenjem ob raznovrstnih in večperspektivnih zgodovinskih virih razvijati zmožnosti kritične presoje in razlage zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov v preteklosti in sodobnosti;
- razvijati dovzetnost za različne poglede na zgodovino oz. interpretacije zgodovine ter razumeti, zakaj se pojavijo;
- razviti sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja ter svoje poglede na zgodovino;

³⁴ Prav tam, str. 262.

³⁵ Predstavitvena zloženka projekta Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja. Interno gradivo. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2011.

- predstaviti svoje znanje na različne načine: ustno, pisno, grafično, ilustrativno, z IT itd.«.³⁶

Pri pouku lahko uporabimo zgodovinske vire na tri načine:

- a) Za ponazoritev in popestritev (slikovna in besedna demonstracija): učitelj pokaže slikovno gradivo, učitelj ali učenec prebere zanimivo besedilo v podkrepitev razlagi ipd.
- b) Zgodovinski viri služijo kot viri informacij: učenci v različnih vrstah zgodovinskih virov poiščejo zgodovinska dejstva, različne informacije in dokaze, na temelju katerih oblikujejo svoje sklepe, razlage, predstavijo mnenja, napišejo poročilo, utemeljitev, pojasnijo značilnosti, primerjajo in opišejo podobnosti in razlike ipd.
- c) Zgodovinski viri služijo kot študijsko gradivo: učenec ugotavlja, zakaj obstajata o istem zgodovinskem dogodku ali pojavu več različnih pričevanj, v čem so podobnosti in razlike pričevanj ter zakaj so nastale razlike, primerja različne interpretacije (večperspektivnost) in ugotavlja, zakaj se spreminjajo interpretacije zgodovinskega dogajanja; ugotavlja, ali gre za vire prve ali druge roke, kdo je avtor – kaj je videl, slišal čutil, zakaj je tako razmišljal, kakšne možnosti je imel avtor – zakaj se je tako odločil, v zgodovinskem besedilu ločuje med zgodovinskimi dejstvi in mnenji (pri mnenjih ugotavlja ali je avtor za, proti ali je nevtralen/ugotavlja ali so prisotni predsodki, stereotipi, pristranskost), ugotavlja, kakšen je namen pisanja (ali poroča, razlaga, prepričuje, napada in utemeljuje), ugotavlja, kateri zgodovinski vir je bolj verodostojen in zakaj (katerim informacijam je mogoče verjeti in katerim ne (verodostojen je tisti, ki vključuje objektivna dejstva in informacije ter nevtralen slog pisanja oz. v kolikšni meri dejstva in dokazi podpirajo mnenje). Presodi se, ali so zgodovinska dejstva in dokazi uporabni za razlago nekega zgodovinskega dogajanja.³⁷

Izsledki raziskav bralne pismenosti v Sloveniji kažejo:

- a) Učenci so močni pri iskanju in priklicu informacij. Iskanje in priklic informacij spodbujamo pri delu z viri kot viri informacij.
- b) Učenci so močni pri povzemanju in interpretaciji besedil, kar spodbujamo pri delu z viri kot viri informacij.
- c) Učenci so šibki pri vrednotenju besedil, razmišljanju o vsebini, o pomenu. Te zmožnosti spodbujamo pri delu z viri kot študijskim gradivom, kar do zdaj ni bilo uveljavljeno v šolski praksi. Uporabo zgodovinskih virov kot študijskega gradiva vpeljuje posodobljeni učni načrt, nanaša pa se na delo z večperspektivnimi zgodovinskimi viri.³⁸

³⁶ Učni načrt, str. 5.

³⁷ Povzeto in prirejeno po: Trškan, D. (2000). Metoda dela z besedili pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli, let. IX, št. 3–4, str. 3

³⁸ Posvet Refleksija na uporabo zbirke »Posodobitev pouka v gimnazijski praksi« dne 27. 5. 2011 v Mariboru – predavanje dr. Neje Markelj.

V nadaljevanju predstavljamo delo z zgodovinskimi viri kot študijskim gradivom na primeru obvezne širše teme v devetem razredu Slovenci v 20. in 21. stoletju. Prikazana je obravnava treh učnih sklopov, pri katerih hkrati ponazarjamo tudi delo z večperspektivnimi zgodovinskimi viri. Da bi bolje predstavili vse tri načine dela z zgodovinskimi viri, navajamo tako primere vprašanj in aktivnosti za učence na zgodovinske vire kot ilustrativno gradivo, kot za zgodovinske vire kot vire informacij in za zgodovinske vire kot študijsko gradivo. Vprašanja in aktivnosti so deloma zasnovani tudi na prvem sklicu študijskih skupin oktobra 2012 na študijskih središčih na Osnovni šoli Vič, Osnovni šoli narodnega heroja Maksa Pečarja Ljubljana Črnuče in na Osnovni šoli Miška Kranjca v Ljubljani.

Prvi primer

Obvezna širša tema: Slovenci v 20. in 21. stoletju

Vsebina: Slovenci med prvo svetovno vojno

Učni sklop: Soška fronta

Vir 1

20. september 1915:

Četrť ure potem priplavata dva naša aeroplana in plujeta proti italijanski bojni črti na poizvedovanje. Polentarji so pričeli streljati nanju – ampak napravili so nepotrebne luknje v zrak. Ob eni uri ponoči je priplaval laški zrakoplov in vrgel par bomb. Prepodili so ga naši s strojnimi puškami – zjutraj od sedmih je isto ponovil – brez vsake škode /.../

(Odlomek iz vojaškega dnevnika slovenskega vojaka na soški fronti Albina Mlakarja: Dnevnik 1914–1918, ki je izšel v Kobaridu leta 1995, str. 24–25.)³⁹

Vir 2

Hrib Liesl, 11. junij–22. avgust 1917: *Toda možje so imeli tudi priložnost za kakšno bolj lahkotno doživetje. Skoraj neposredno nad njimi se je odigralo kar nekaj dram v zraku. Dne 13. julija je avstrijsko bojno letalo naletelo na italijansko. Obe sta vodila spretna pilota, ki sta skušala drug drugega sestreliti. Možje so skoraj pol ure uživali v njunih neverjetnih akrobacijah. Končno je italijanski pilot uspel priti na rep avstrijskemu pilotu in ga sestreliti. Kot znak, kako cenijo tak podvig, je baterija začela ploskati in vzklikati, s čimer si je prislužila ostro karanje dežurnega oficirja, ki je vojake dolgo ošteval zaradi pomanjkanja patriotizma: »Na čigavi strani ste pravzaprav, ničvredneži?«*

(Odlomek iz vojaškega dnevnika češkega vojaka na soški fronti Jana Triske: Pozabljena fronta prve svetovne vojne: Iz vojakovega dnevnika s fronte ob Soči in Piavi 1916–1918, ki je izšel v Celovcu leta 2000, str. 69–70.)⁴⁰

³⁹ Brodnik, V. (2008). Pouk zgodovine v evropskih oddelkih. V: Zgodovina v šoli. Letnik XVII., št. 3–4, str. 9.

⁴⁰ Prav tam.

a) Vprašanja in aktivnosti na oba vira, če bi ju uporabili za popestritev in ponazoritev:

- Na začetku učne ure se vira prebere za spodbujanje motivacije.
- Pri obravnavi nove učne snovi o soški fronti glede uporabe novih orožij se prebere vira za podkrepitev in popestritev razlage.
- Vira se prebere pri ponavljanju učne snovi za ponovitev.

Vira lahko v vseh navedenih primerih prebere učitelj ali učenec.

b) Vprašanja in aktivnosti na oba vira, če bi ju uporabili za vir informacij:

- Kako sta vojaka iz obeh virov gledala na vojskovanje?
- Opiši/pojasni vsakdanje življenje vojakov na soški fronti.
- Preberi vir 2 in pojasni, zakaj so vojaki ploskali, čeprav je sestreljen soborec.
- Preberi vir 2 in pojasni, zakaj so bili vojaki deležni karanja.
- Preberi vira 1 in 2 ter ugotovi nove načine vojskovanja (bojna oprema, tehnika vojskovanja).
- Preberi vira 1 in 2 ter pojasni, kako so doživljali vojno navadni vojaki in njihovi poveljniki.
- Preberi vira 1 in 2 ter pojasni, v kakšne namene so uporabljali letala.⁴¹
- Preberi vira 1 in 2 ter navedi, katero novo orožje so uporabili ter pojasni ali je bilo učinkovito.
- Letala so bila učinkovito orožje. V virih 1 in 2 poišči dokaze za to trditev in jih zapiši.
- S pomočjo obeh virov zapiši, kdo se je boril na soški fronti.
- S pomočjo obeh virov zapiši, kateri vojski sta se na soški fronti spopadli.
- O kateri fronti pričata oba vira?
- Avstro-ogrsko armada je bila večnacionalna. V obeh virih poišči dokaze za trditev in jih zapiši.
- S pomočjo vira 2 pojasni, kakšen je bil odnos oficirjev do vojakov. Odgovor utemelji.
- Na kakšno narodnost oficirja in vojakov sklepaš glede na vir 2?
- Pojasni okoliščine začetka bojev na soški fronti leta 1915.
- Kdaj je bila soška fronta prebita, s katerim vojaškim posegom?
- Kam se je pomaknila fronta po zmagi avstro-ogrsko-nemške armade na soški fronti?
- Vira omenjata Avstrijo. Kaj je predstavljala Avstrija v času soške fronte in kaj danes?
- Katere znane osebnosti so se bojevale na soški fronti?

c) **Vprašanja in aktivnosti na oba vira, če bi ju uporabili kot študijsko gradivo:**

- Ali sta vira 1 in 2 vira prve ali druge roke? Utemelji odgovor.
- Kdo sta avtorja pričevanj v obeh virih?
- Zakaj je češki vojak v viru 2 drugače videl/doživil/dojemal bojevanje na soški fronti kot slovenski vojak v viru 1?
- Zakaj je slovenski vojak omalovažujoče gledal na vojake nasprotnih vojsk? Kako se to omalovaževanje kaže?
- Ali so osebne značilnosti obeh vojakov vplivale na način poročanja v obeh virih? Utemelji odgovor.
- Kakšni so bili čustveni odzivi slovenskega in češkega vojaka na vojaške spopade na soški fronti?⁴²
- V katerem viru je slog pisanja nevtralen in v katerem stereotipni do nasprotni strani? Utemelji odgovor.
- Ali poznaš stereotipne predstave Slovencev do Italijanov in Italijanov do Slovencev? Razmisli in razloži, kako bi lahko takšne stereotipne predstave premagovali v današnji evropski skupnosti.

Drugi primer

Obvezna širša tema: Slovenci v 20. in 21. stoletju

Vsebina: Slovenci med prvo svetovno vojno

Učni sklop: Slovenske meje po prvi svetovni vojni (Koroški plebiscit)

Vir 3: Plebiscitni letaki in plakati nemških organizacij

Vir 3a

Vir 3b

Vir 3c

Slike 3a, 3b, 3c: Slovenija od prve svetovne vojne do koroškega plebiscita in Rapalla. (Vir: Katalog razstave. Ljubljana: Muzej novejšje zgodovine Slovenije, 2000, str. 39.)

⁴²

Slovenski vojak jo bolj čustveno doživlja kot napad na svojo domovino (na slovenske dežele in ne toliko na A-O), češki vojak se veseli, ko italijansko letalo sestrelji avstrijskega, saj fronte čustveno ne doživi kot obrambo svoje domovine, ampak kot vojno za tuje (nemške) A-O interese.

Pomembno!

Pri obravnavi tem, ki se dotikajo odnosov s sosednjimi narodi, je treba paziti, da se jih obravnava objektivno, z navajanjem objektivnih dejstev in življenjskih situacij in zgodb. Izogibati se je treba komentarjev, ki bi lahko spodbujali stereotipne predstave, predsodke ali celo sovraštvo. Poleg tem, ki se nanašajo na slabe zgodovinske izkušnje, se izpostavi in obravnava tudi zgodovinske dogodke, pojave in procese, ki so Slovence v pozitivnem povezali s sosednjimi narodi, npr. kulturno in športno dogajanje.

Vir 4: Slovenske plebiscitne razglednice

Vir 4a

Vir 4b

Sliki 4a, 4b: Slovenija od prve svetovne vojne do koroškega plebiscita in Rapalla. (Vir: Katalog razstave. Ljubljana: Muzej novejšje zgodovine Slovenije, 2000, str. 38.)

a) Vprašanja in aktivnosti na vire, če bi ju uporabili za popestritev in ponazoritev:

- Pri obravnavi pariške mirovne konference in saintgermainске mirovne pogodbe se obravnava tudi vprašanje severne meje ter koroškega plebiscita – tako bi se lahko izbrana sklopa nemške in slovenske volilne propagande pokazalo za spodbujanje motivacije za učenje ali za podkrepitev razlage.

b) Vprašanja in aktivnosti na vire, če bi ju uporabili za vir informacij:

- Propagandno gradivo bi lahko pomešali, učenci pa bi ga morali razvrstiti, kateri strani pripada, in izbor utemeljiti.
- Na temelju informacij iz propagandnega gradiva bi učenci sklepali in napisali, kateri dogodke prikazujejo in kdaj je potekalo to dogajanje.
- S pomočjo informacij iz propagandnega gradiva bi pojasnili, kateri narodi so prikazani (Slovenci v gorenjski ljudski noši in kot vojaki, Korošci (Nemci, Slovenci) v ljudski noši, Srb s pokrivalom šajkačo na glavi).
- S pomočjo informacij iz propagandnega gradiva učenci pojasnijo vsaj en vzrok, zakaj so Korošci nasprotovali Državi SHS (vira 3a in 3b pri nemški propagandi kažeta, da se ne bi odločali za slovensko državo, ampak za večnarodno skupnost Slovencev, Hrvatov in Srbov – Srbe predstavljajo kot pripadnike druge kulture, ki uporablja cirilico, želijo prevzeti vodilno vlogo v Državi SHS in nato Kraljevini SHS (prisposodba s škatlo, na kateri piše SHS in iz katere se prikaže Srb; en vzrok se kaže v viru 3b, kjer voja-

ka zvežeta Korošca – kaže na nasilna dejanja nad civilnim prebivalstvom, ki so ga izvajale posamezne slovenske enote (in ne toliko srbske, kot se je prikazovalo v starih učbenikih); vir 3c kaže tudi na stara zgodovinska nasprotja in tekmovalstvo med obema deželama Kranjsko in Koroško (zato napis Marš ven s Kranjci!).

- Vzroke, zakaj naj bi se Korošci odločili za Državo (Kraljevino) SHS, prikazuje vira 4a in 4b pri slovenski propagandi: vir 4a, naj se odločijo za mlado in bogato Jugoslavijo in ne za staro shirano Avstrijo, ki Slovincem ni hotela podeliti suverenosti, vir 4b opozarja, da so nemški agitatorji Korošce prepričevali tudi s podkupovanjem (roka, ki sega v mošnjiček) in da so Jugoslavijo slikali v slabi luči (ponazarjajo »črna očala«), ki da hoče zasesti kar celo Avstrijo.
- Lahko bi se izbralo tudi drugačno propagando, ki bi prikazala še druge vzroke – pomemben je bil gospodarski vidik – Korošci so pridelke prodajali v Avstriji in so se bali, da jih ne bodo mogli v Ljubljano in drugam po slovenskem območju (v Zgodovinskem arhivu Ljubljana je ohranjen tudi zapis v zapisnikih sej mestnega magistrata, da če ne bo Ljubljana pokupila češenj iz Koroške, bo to zelo slabo vplivalo na izid plebiscita), delavci in dninarji so bili odvisni od nemških podjetnikov in posestnikov idr.
- Pojasnili bi, kakšno je zgodovinsko ozadje, ki je pripeljalo do plebiscita (prva svetovna vojna, poraz A-O v vojni in njen razpad, saintgermainška mirovna pogodba, posredovanje ameriškega predsednika Wilsona).

c) Vprašanja in aktivnosti na vire, če bi ju uporabili kot študijsko gradivo:

Propagandno gradivo ima cilj nasprotno stran očrniti (zato jo napada) in domačo prepričati:

- učence se zato lahko vpraša, naj primerjajo in pojasnijo, kako je nemška in kako slovenska propaganda prikazovala nasprotno stran in utemeljijo zakaj;
- učenci pojasnijo, kakšen je bil namen propagande in ugotovitve utemeljijo (napada in prepričuje);
- učenci pojasnijo, kako je slovenska stran videla nemško in kako nemška slovensko;
- utemeljijo, v kolikšni meri gre v propagandi za predsodke in pristranskost;
- s pomočjo virov pojasnijo, kaj je lahko vplivalo na odločitev Korošcev za Avstrijo in ne za Državo/Kraljevino SHS – kako je tedanje dogajanje doživel in videl mali človek (koroški kmet, delavec, dninar);
- pojasnijo zgodovinske okoliščine, ki so vplivale na nastanek predsodkov in pristranskosti (nasprotja med A-O in Srbijo, vpliv narodnih bojov v A-O).

Tretji primer**Obvezna širša tema: Slovenci v 20. in 21. stoletju****Vsebina: V Jugoslaviji prevzame oblast Komunistična partija****Učni sklop: Prevzem oblasti in obračun s poraženci in nasprotniki****Vir 5**

Kranj, 1. junija. Te dni je prispel iz Celovca v Kranj transport 1550 belogardistov (domobrancev), katere so zavezniške vojaške oblasti izročile kot ujetnike našim oblastem. To je v dveh dneh že drugi transport, napovedani pa so še novi. V prvi skupini, katera je prispela v Škofjo Loko, so bili povečini belogardisti iz gorenjskih postojank, v drugi pa povečini notranjski pa tudi dolenski izdajalci. Med njimi tudi nekaj Ljubljančanov in civilistov. Izdajalci so povešenih glav korakali s kolodvora proti taborišču, kjer so švabobranci s kranjske postojanke še pred dobrimi tremi tedni strahovali in mučili naše ljudi. Pred odhodom so grozili, da bo na ulicah Kranja viselo na stotine obešencev, zlasti duhovnikov, čim vkorakajo v mesto partizani. Sedaj so osramočeno korakali mimo oltarjev, pripravljenih in okrašenih za procesijo na telovo. Na pločnikih so se zbirali številni opazovalci in z neskončnim prezirom zrlji žalostno kolono ...

*(Iz Slovenskega poročevalca, 2. junij 1945)
(Vir: Prunk, J., Nešović, B. (1993). 20. stoletje, Zgodovina za 8. razred osnovne šole, Ljubljana: DZS, str. 150.)*

Vir 6

Okrog 19. ure smo se pripeljali v Kranj, kjer smo doživeli strašen sprejem. Ko so nam z obeh strani odprli vrata, so se v vagone usuli partizani z biči in gorje tistim, ki so držali v ozadju. Iz vagona se je nutil pogled na veliko množico partizanov in civilistov, ki so na kolodvoru kričali: „Ste prišli pravici v roke, švabobranci? Slovenski izdajalci! Pobjavci!“

*(Pričevanje iz brošure Tomaža Kovača: V Rogu ležimo pobiti)
(Vir: Prunk, J., Nešović, B. (1993). 20. stoletje, Zgodovina za 8. razred osnovne šole, Ljubljana: DZS, str. 150.)*

Pomembno!

Ne izogibajte se težkih tem, glavni cilj obravnave je obsodba množičnih poveljnih pobojev kot zločina proti človečnosti in obsodba drugih oblik obračuna z nasprotniki v imenu vsakršne ideje, preseganje sovraštva in nasprotij, ki izhajajo iz poveljnega dogajanja, spodbujanje pomiritve, sprave in sodelovanja med Slovenci.

Pomembno je izpostaviti pravni vidik, saj vojne ujetnike ščiti mednarodna zakonodaja. Za vojne zločine so bila organizirana posebna sodišča, pri nas so sodili vsem povprek ali jih pobili brez sodne obravnave ali po obsodbah na »montiranih« sodnih procesih. Nihče namreč ni

kriv, dokler ni krivda objektivno pravno dokazana, kot so jo dokazovali npr. na sojenju vojnim zločincem v Nürnbergu. Učence se opozori, da mednarodno sodišče za vojne zločine deluje tudi danes v Haagu na Nizozemskem. Omeni se sojenja za zločine v času jugoslovanskih vojn, zbiranje dokaznega gradiva za zločine v Sudanu.

Učence se opozori na zgodovinsko-etični vidik, ki ne opravičuje maščevanja, izživljanja, pobijanja, plenjenja, prisilnega dela, omejevanja svobode, izključevanja iz javnega življenja. Opozoriti je treba tudi na kršenje človekovih pravic in vrednot, kot jih pojmuje zahodna evropska civilizacija, ki ji pripadamo tudi Slovenci. Opozori se, da je bil NOB/odporniško gibanje vrednota s prizadevanjem po ohranitvi svobode in obstoja slovenskega naroda in njegove suverenosti. Veličina zmagovalcev pa je v dostojanstveni zmagi in humanem ravnanju s poraženci.

a) Vprašanja in aktivnosti na vire, če bi vira uporabili za ponazoritev:

- Oba vira za spodbujanje motivacije prebere učitelj ali učenec.
- Vira se prebere kot uvodni besedili za lažje vživljanje v povojni čas.
- Vira se prebere za lažjo predstavljivost počutja obeh strani oz. medsebojnega odnosa obeh strani.

b) Vprašanja in aktivnosti na vire, če bi ju uporabili za vir informacij:

- O katerem dogodku pričata oba vira?
- Katere družbene skupine oz. sloji prebivalstva so omenjeni v obeh virih?
- Kdo je vrnil domobrance partizanom in od kod so se vračali?
- Koga so zahodni zavezniki izročili partizanom?
- Kako so partizani ravnali z vrnjenimi domobranci?
- Kdo je bil v vrnjenem transportu in kako jih imenujejo partizani?
- Zakaj množica s prezirom gleda na kolono?
- Kakšna usoda je doletela poražene domobrance?

c) Vprašanja in aktivnosti na vire, če bi ju uporabili kot študijsko gradivo:

- Kdo je avtor vira 5 in kdo avtor vira 6?
- Ali sta vira 5 in 6 vira prve ali druge roke? Utemelji.
- Kakšen je namen poročila v Slovenskem poročevalcu in kakšen preživelega domobranca iz Kočevskega roga?
- Izpiši dokaze, da je vir 5 pristranski?
- Ali je vir 6 nepristranski? Izbrani odgovor utemelji.
- Kakšen je bil pravni vidik vrnitve domobrancev in ravnanja z njimi? (Nihče ni kriv, dokler mu ni krivda dokazana – vojne ujetnike je ščitila haaška konvencija iz leta 1907).
- Kako so ravnali z vojnimi ujetniki zahodni zavezniki?
- Razlikovanje med vojnimi ujetniki in vojnimi zločinci – kakšne so bile obsojbe nemških in japonskih vojnih zločincev iz časov druge svetovne vojne? Kaj se je zgodilo z italijanskimi fašističnimi zločinci?

- Aktualizacija s sojenjem za vojne zločine v aktualnem času – ali poznajo primer obsodbe in ga utemeljijo.
- Etični vidik: učencev se ne sme postavljati v učno situacijo, v kateri bi morali soditi o nečem, o čemer se z etičnega vidika ne sme soditi, denimo, ali so bili poboji domobrancev upravičeni, izpostaviti je treba, da se ne bi smelo spodbujati ljudskega maščevanja in jemanja pravice v svoje roke, zločince pa bi se moralo obsoditi po veljavni mednarodni zakonodaji pred sodišči.

1.2.3 O igri vlog in simulaciji pri pouku zgodovine

Kaj je simulacija in kaj igra vlog?

Igra vlog in simulacija sta se v izobraževanju kot posebni učni metodi uveljavili od šestdesetih let 20. stoletja. Uvrščamo ju med osrednje metode izkustvenega učenja. Temeljita na učenju iz neposredne izkušnje.⁴³

Učenci pri tem raziskujejo, odkrivajo, vadijo, rešujejo problemske situacije, se vživljajo v zgodovinsko dogajanje. Z igro vlog spodbudimo možno čustveno doživljanje in spodbudimo motivacijo. Pri igri vlog učenec po navadi prevzame tujo identiteto, pri simulaciji pa obdrži svojo identiteto.⁴⁴

Posamezna igra vlog oz. simulacija naj trajata od 10 do 15 minut,⁴⁵ pri projektnem delu lahko tudi dlje. Obe metodi je možno uporabiti pri različnih etapah učnega procesa. Najpogosteje se uporablja za motivacijo oz. uvajanje v novo učno snov, za ponavljanje in utrjevanje ter preverjanje in celo ocenjevanje znanja. Lahko pa se uporabi tudi za obravnavo novih učnih vsebin ali za poglobljanje starih. Obe metodi se bosta učinkovito obnesli v kombinaciji z drugimi metodami npr. z razlago, metodo dela z zgodovinskimi viri, besedili, slikovnim gradivom ipd.

Razvrstitev in značilnosti igre vlog in simulacije so sledeče:

- igrana – delno domišljajska,
- programirana – improvizirana,
- dramska igra po scenariju, ki ga pripravi učitelj ali učenci,
- en igralec – več akterjev,
- igralec igra sebe – akter igra nekoga drugega,
- igralec igra sebe v znanih ali igra sebe v neznanih okoliščinah,
- igralec igra sebe – igra nekoga drugega,
- različna stopnja obveščenosti igralcev (so v naprej pripravljeni, so obveščeni le o bistvenem ali jih presenetimo),
- s prišepetovalci ali brez njih,

⁴³ Marentič Požarnik, B. (1987). Nova pota v izobraževanju učiteljev. Ljubljana: Državna založba Slovenije, str. 93, 88.

⁴⁴ Prav tam, str. 93 in Rupnik Vec, T. (2003). Igra vlog in simulacija – splošno. V: Igra vlog in simulacija kot učna metoda. Priročnik za učitelje psihologije in drugih družboslovnih predmetov ter razrednike. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 10.

⁴⁵ Tomić, A. (2000). Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje (Filozofska fakulteta), str. 102.

- igralci lahko vlogo tudi napišejo – po scenariju, ali pa so potek in igra svobodni,
- učitelj oz. vodja se lahko aktivno vključi ali le opazuje (prevzame eno od vlog),
- pantomima,
- vključuje pripravo (pri kompleksnejših tudi delo z zgodovinskimi viri) – brez priprave (tudi v tem primeru terja premislek o izboru identitete) – igre so učinkovitejše, če se napovejo vnaprej, če se postavi jasne cilje, poda jasna navodila ter razdeli vloge,
- z opazovalci (omogočajo kakovostno analizo različnih perspektiv in utemeljevanje lastnih stališč) – brez opazovalcev,
- so bolj/manj strukturirane: manj strukturirane ali odprte omogočajo improvizacijo in sprotno nastajanje ter tudi veliko ustvarjalnosti,
- prevzamejo identiteto (v primeru uporabe, širjenja in poglobljanja znanja v neki problemski situaciji) – ohranijo identiteto (namenjeno razvijanju veščin, saj predstavljajo sebe v namišljeni situaciji in se pripravljajo na resnične zunaj šole),
- odvija se frontalno (za učenca pomeni večjo izpostavljenost in tveganje, učitelju jo je lažje nadzirati in interpretirati dogajanje) – odvija se v majhnih skupinah (učenci so manj izpostavljeni, teže jo je nadzirati, zato je težišče v poznejši razpravi),
- odvija se lahko »v živo« – lahko je pisna (npr. učenec napiše govor zgodovinske osebe, v izbrani vlogi opiše dan iz življenja v nekem zgodovinskem obdobju, s sošolcem napišeta dialog ipd.),
- z igro vlog lahko učinkovito izvajamo večperspektivni pristop pri pouku zgodovine, saj omogoča vživljanje v perspektivo igrane osebnosti in dogajanja.⁴⁶

Vrste iger vlog

Vrste iger vlog so:

- *okrogla miza*, pri kateri učenci soočijo svoja znanja, stališča in izkušnje o izbrani tematiki. Vključuje pripravo z viri in je primerna za širjenje, poglobljanje in povezovanje znanja. Vključuje lahko različne perspektive (utemeljitve, vrednote, stališča itd.), ki jih izražajo posamezni razpravljavci;
- *radijska postaja*, ki se jo lahko izvede:
 - a) s povabljenim gostom ali gosti in moderatorjem – omogoča obravnavo novih znanj ali poglobljanje in širjenje obstoječega. Učenci poslušalci pripravljajo vprašanja za goste.
 - b) »misel tedna« – moderator izzove poslušalce z »mislijo tedna«, ki se nanaša na učno snov. Sošolci poslušalci se do te misli opredelijo, jo utemeljujejo, izražajo svoja stališča, izkušnje itd.;
- *za in proti*, s katero razvijamo relativistični in multiperspektivistični pogled na dogodke in pojave, na različne interpretacije dogodkov in pojavov. Do tematike, dilem, problemov se zavzame širšo perspektivo in širi uvid v večplastnost in kompleksnost pojavov, dogodkov in situacij. Učenci morajo imeti dovolj časa, da

⁴⁶

Povzeto po: Rupnik Vec, T. (2003). Igra vlog in simulacija – splošno. V: Igra vlog in simulacija kot učna metoda. Priročnik za učitelje psihologije in drugih družboslovnih predmetov ter razrednike. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 21 23, 27. Za zgodovino priredila V. Brodnik.

pripravijo utemeljitve. Smiselno je, da učenci vmes zamenjajo vloge iz npr. za v proti in obratno. Ne zahteva posebnih priprav. Razlikovati jo je treba od razpravljanja, ki zahteva priprave in poteka po določenih pravilih;

- *kongres oz. posvet strokovnjakov*, pri katerem pripravijo učenci v vlogi strokovnjakov svoje prispevke o neki tematiki in jih predstavijo na kongresu. Srečanje se nanaša le na eno ali na več tem (tudi iz različnih predmetov – interdisciplinarno). Lahko se obravnava nova snov. Lahko se snov pogloblja ali razširja, lahko se snov ob koncu pouka tako preverja in zaokrožuje. Učenci lahko o svojih prispevkih pripravijo tudi povzetke v obsegu npr. do 150 znakov in pripravijo promocijsko gradivo (plakate, zloženke, zbornik povzetkov ipd.);
- *promocija knjige*, pri kateri se »avtor uspešnice« sooči z občinstvom, ki se mora vnaprej pripraviti (prebrati knjigo in pripraviti vprašanja za avtorja). Moderatorja pri tej igri ni;
- *delovna skupina*, pri kateri učenci rešujejo konkreten problem v manjših skupinah in pripravijo rešitev problema v obliki načrta rešitve, članka za časopis, zloženke ipd. Na koncu izsledke predstavijo sošolcem v obliki plakatov, miselnih vzorcev, videa, novih iger vlog itd.⁴⁷

Spretnosti, veščine in zmožnosti, ki jih razvijamo pri učencih z metodo igre vlog in simulacije

Glede na posodobljeni učni načrt pomaga uporaba igre vlog in simulacije:

- »razvijati spretnosti časovne in prostorske predstavljalnosti; /.../
- razvijati zmožnosti oblikovanja samostojnih utemeljenih zaključkov, pogledov, mnenj in stališč, življenja v različne perspektive in snovanja izvirnih predlogov in rešitev; /.../
- razviti dovzetnost za različne poglede na zgodovino oz. interpretacije zgodovine ter razumeti, zakaj se pojavijo;
- razviti sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja ter svoje poglede na zgodovino;
- predstaviti svoje znanje na različne načine: ustno, pisno; /.../
- poudariti pomen pozitivnih kulturnih vplivov znotraj slovenskega naroda in s sosednjimi narodi; /.../
- razvijati enakopraven odnos med spoloma;
- razvijati pozitiven odnos do ljudi s posebnimi potrebami;
- razvijati sposobnost za razumevanje in spoštovanje različnih kultur, ver, ras in skupnosti; /.../
- razvijati dojemljivost za vrednote, pomembne za življenje v sodobni demokratični družbi: strpnost v medsebojnih stikih in odnosih, spoštovanje drugačnosti in različnosti, medsebojno sodelovanje, spoštovanje človekovih pravic in demokratičnega državljanstva;
- pripravljati se na samostojno in odgovorno ravnanje v življenju kot posamezniki in kot člani lokalne skupnosti in družbe«.⁴⁸

⁴⁷ Prav tam, str. 23–25.

⁴⁸ Učni načrt, str. 5–6.

V ospredju so tako predvsem spretnosti, veščine in zmožnosti vživljanja v zgodovinsko dogajanje, večja predstavljalnost, analiziranje, utemeljevanje in argumentiranje zgodovinskega dogajanja, vrednotenje zgodovinskega dogajanja, komunikacijske in pogajalske spretnosti in uporaba znanja v novih okoliščinah. Z obema metodama pa razvijamo tudi nekatere miselne navade, kot so npr. ustvarjalnost, domišljija, kritičnost, vedoželjnost, strpnost do stališč in mnenj drugih itd.

Namen uporabe igre vlog in simulacije

Z igro vlog in simulacije lahko spodbudimo sprostitev pred poukom, med njim in po njem, z njima lahko nagradimo učence za uspešno učenje, povežemo znanje, preverimo sposobnost razumevanja, izboljšamo koncentracijo in aktivnost, zmanjšujemo enoličnost, povečamo motivacijo in dosežemo čustveno doživljanje obravnavane učne snovi, omogočimo vživljanje v različne perspektive, spodbujamo kulturo dialoga in medkulturni dialog. Z uporabo igre vlog in simulacije vnašamo v pouk svežino in dinamiko, njena uporaba pa omogoči tudi vzpostavitev drugačnih, bolj kakovostnih in pristnih odnosov med učiteljem in učenci. Z uporabo igre vlog in simulacije lahko dosežemo, da je pouk kakovostnejši in bogatejši.

Namen uporabe igre vlog in simulacije je:

- prakticirati naučeno učno snov in uporabiti znanje,
- omogočiti vživljanje v obravnavane zgodovinske dogodke in pojave,
- osvetliti zgodovinske dogodke, pojave in procese z več perspektiv,
- razvijati vpogled v problematiko medosebnih odnosov (spodbujanje kulture dialoga in medkulturnega dialoga),
- vzbuja in vzdrževati učenčev interes ter zviševati učno motivacijo,
- omogočiti izražanje čustev,
- osredotočiti pozornost na učno snov,
- razvijati socialne spretnosti in veščine,
- razvijati vrednote in stališča,
- razvijati empatijo,
- omogočati prevzemanje socialnih, zgodovinskih perspektiv,
- omogočati tudi raziskovanje in odkrivanje, intelektualno stimulacijo in razvoj učencev,
- prek različnih aktivnosti omogočati globlje razumevanje snovi in zgodovine sploh oz. sveta in človeka v njem,
- razvijati kritično mišljenje,
- soočati različna stališča, vrednote,
- učence senzibilizirati za različne vrste utemeljitev in za različne izvore znanja,
- omogočati razlikovanje med znanstvenimi in neznanstvenimi dokazi,
- omogočati razvijanje komunikacijskih veščin, kot so:
 - neverbalna komunikacija: obrazna ekspresija, pogled, geste, gibi itd.,
 - podkrepitev: sogovornika spodbudimo (spodbuda, podpora, strinjanje itd.),
 - spraševanje: izvajanje pomembnih informacij, postavljanje smiselnih vprašanj o temi itd.,
 - reflektiranje: povzemanje tistega, kar sporoča sogovornik, lahko ponovitev itd.,

- odpiranje in zapiranje: vstopanje (npr. navezovanje na ideje predhodnika) in izstopanje iz komunikacije itd.,
- razlaga: jasno izražanje idej itd.,
- poslušanje: poslušalec, ki se pretvarja, da posluša, poslušalec, ki posluša le delno, na samega sebe osredotočeni poslušalec (pri sogovorniku išče le stališča v podporo svojih), aktivni poslušalec itd.,
- samorazkrivanje: o sebi se razkriva interese, stališča, vrednote, čustva itd.⁴⁹

Priprava in faze igre vlog in simulacije

Po Kolbovem modelu izkustvenega učenja le-to poteka v procesu konkretne izkušnje (motivacija), razmišljujočega opazovanja (akcija), abstraktne konceptualizacije in aktivnega eksperimentiranja (analiza). Konkretna izkušnja se lahko nanaša na neko izkušnjo iz življenja, ki se jo vplete v učno izkušnjo, ali pa jo spodbudi učitelj, ko situacijo predstavi z zgodbo (npr. opiše neki zgodovinski dogodek). V fazi razmišljujočega opazovanja to izkušnjo, tj. zgodbo, analizira s pomočjo učiteljevih vprašanj, analizira vzroke, vplive, okoliščine, lastno doživljanje (perspektivo) in posledice. Pri abstraktni konceptualizaciji učenec dogajanje interpretira prek že obravnavanih pojmov in izvaja posplošitve ter oblikuje teorije. Obravnavani pojem poveže z drugimi pojmi in vsebino igre vlog postavi v širši kontekst znanja. V fazi aktivnega eksperimentiranja pa učenec novo znanje uporabi v novi ali realni življenjski situaciji.⁵⁰

Motivacija

Učitelj izbere ustrezne vsebine za igro vlog in razmisli o namenu in ciljih igre vlog v povezavi z učnim načrtom. Učencem je treba pred prvo izvedbo značilnosti te metode natančno razložiti, vsakokrat pa tudi cilje vsake posamične igre vlog. Učenci se lahko na igro vlog pripravijo v šoli, če pa je zahtevnejša, lahko tudi doma.

Učenec med pripravo razmisli o tem:

- kakšno osebo bo igral,
- katera stališča bo izražal,
- za kaj se bo zavzemal,
- kako se bo vedel in ravnal,
- kakšne bodo njegove osebne značilnosti,
- kako bo vstopal v razpravo,
- kakšen bo njegov odnos do drugih itd.⁵¹

⁴⁹ Povzeto po: Rupnik Vec, T. (2003). Igra vlog in simulacija – splošno. V: Igra vlog in simulacija kot učna metoda. Priročnik za učitelje psihologije in drugih družboslovnih predmetov ter razrednike. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 10–11, 25–37.

⁵⁰ Povzeto po: Rupnik Vec, T. (2003). Igra vlog in simulacija – splošno. V: Igra vlog in simulacija kot učna metoda. Priročnik za učitelje psihologije in drugih družboslovnih predmetov ter razrednike. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 13–15 in Tomić, A. (2000). Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje (Filozofska fakulteta), str. 102–103.

⁵¹ Povzeto po: Rupnik Vec, T. (2003). Igra vlog in simulacija – splošno. V: Igra vlog in simulacija kot učna metoda. Priročnik za učitelje psihologije in drugih družboslovnih predmetov ter razrednike. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 15–18.

Na igro vlog se lahko učenci pripravijo tudi s preučevanjem različnih zgodovinskih virov in literature, na tem temelju oblikujejo svoje mnenje, stališče ali zavzamejo perspektivo, ki jo bodo zagovarjali, ali pa predvidijo stališče in utemeljitve nasprotnikov, ki jih bodo morali izpodbijati.

Akcija

V tej fazi se izvede igro vlog ali simulacijo. Igrajo lahko vsi učenci, lahko pa del učencev opazuje igranje. Opazovanje je lahko:

- enotno ali diferencirano: pri enotnem vsi učenci opazujejo isti vidik dogajanja, npr. utemeljevanje, pri diferenciranem pa le posamezne vidike,
- osredinjeno ali razpršeno: pri osredinjenem je pozornost usmerjena le na en vidik, določen vnaprej, pri razpršenem pa na več vidikov,
- sistematično ali nesistematično: sistematično poteka s pomočjo opazovalne sheme (osredinjeno), nesistematično je prosto (razpršeno).⁵²

Med opazovanjem lahko rešujejo naloge na delovnem listu, ki se nanašajo na igro vlog oz. simulacijo, npr. o sami vsebini ali o tem, kaj jim je bilo všeč, kaj ne in kaj jim je bilo zanimivo.

Pravila igranja vlog in simulacije

Odvijajo se v »varnem« okolju, ki pa ga učitelj šele ustvari tako, da postavi jasne cilje, jasno opredeli, kako se vesti (prepoved zasmehovanja, norčevanja, zmerjanja, etiketiranja). Učitelj naj tudi omogoči igre za prebijanje ledu, svobodno oblikovanje skupin, pogovor o doživljanju igralcev in opazovalcev, ki naj ne trajajo dlje kot 15 minut, učenci naj sodelujejo pri oblikovanju opisov vlog, ne uporabljajo svojih imen, naj igrajo prostovoljci in na koncu naj sledi pogovor o dogajanju v igri vlog.⁵³

Analiza

Analiza se nanaša na razmislek o dogajanju v igri vlog ter o lastni udeležbi. Analiza pri igri vlog pa lahko predstavlja tudi že Kolbovo fazo abstraktne konceptualizacije, če učenci razjasnjujejo in raziskujejo tako, da uporabljajo že obravnavane pojme ali izvajajo splošne sklepe, ki so že opisi novih pojmov.⁵⁴

Vprašanja, ki se jih lahko zastavlja pri analizi:

- Kaj se je dogajalo v igri vlog? Zakaj? Kako?
- Kako ste se vključevali v igro vlog? Kakšno je bilo vaše doživljanje in ravnanje?
- Kako ste doživljali dogodek, pojav?
- Izpostavite dogodke, ki so bili odločilni ali zanimivi?
- V kolikšni meri ste realizirali zastavljene cilje?
- Imate v zvezi s tematiko kakšno vprašanje, dilemo?
- Kako o tej temi razmišljajo/pišejo različni avtorji?

⁵² Prav tam, str. 16–18.

⁵³ Prav tam, str. 27.

⁵⁴ Prav tam, str. 18–19.

- Kaj sem se v igri vlog naučil?
- Ali bom znanje lahko uporabil v prihodnosti? Kje bom lahko uporabil znanje?
- Kako se bo to znanje odražalo v mojem razmišljanju? Kako se bom spremenil?⁵⁵

Refleksija

Samorefleksija je razmišljanje o lastnem razmišljanju, čustvovanju in ravnanju. Omogoča izboljšanje kakovosti procesa učenja. Spodbudimo in usmerjamo jo z vrsto vprašanj, ki so značilna za metodo refleksije.⁵⁶

Primer metode refleksije:⁵⁷

FAZA	SOKRATOVSKI TIP VPRAŠANJ
1. <i>Opis izkušnje</i> Opiši izkušnjo. Jasno definiraj problem. Pri tem bodi specifičen. Ne sodi in ne zaključ.	Kaj se je zgodilo? Kako si ravnal?
2. <i>Bistveni dejavniki izkušnje</i> Navedi za problem pomembne podatke. Naštej vsa pomembna dejstva o vseh vidikih problema, a jih še ne analiziraj.	Kako si se odzval? Kako si razmišljal in ravnal? Kaj je bilo zate v tej situaciji pomembno? Kaj misliš, da so razmišljali in občutili drugi?
3. <i>Sodba</i> Presodi, kaj je bilo pri tej izkušnji dobro in kaj slabo?	Kaj pomeni? Ali je zate ta situacija lahko/težko obvladljiva?
4. <i>Analiza</i> Poskušaj videti vse plati problema. Napravi splošne in specifične zaključke (ki so rezultat tvoje izkušnje ali te refleksije).	Kako lahko osmisliš situacijo? Kaj se zares dogaja? Lahko pojasniš vzroke dogajanja? Ali je ta izkušnja podobna prejšnjim? Kaj lahko zaključiš?
5. <i>Alternativne rešitve problema</i> Razmisli o vseh mogočih rešitvah. Zasnuj čim več (uporabnih in neuporabnih) rešitev.	Kaj bi še lahko storil? Kaj bi storil, če bi se ponovno znašel v podobni situaciji?
6. <i>Ocena alternativ in izbor rešitve</i> Izmed vseh možnih rešitev izberi tisto, ki je zate najboljša.	Kakšne bi bile posledice teh rešitev? Katero boš izbral?
7. <i>Načrt akcije</i> Napravi akcijski načrt za dosego rešitve.	Ali lahko pojasniš, kaj boš storil?
8. <i>Uresničitev akcijskega načrta</i>	
9. <i>Pregled rezultatov</i>	

⁵⁵ Prav tam, str. 18 – 19.

⁵⁶ Prav tam, str. 29.

⁵⁷ Vzeto iz: Rupnik Vec, T. (2003). Igra vlog in simulacija – splošno. V: Igra vlog in simulacija kot učna metoda. Priročnik za učitelje psihologije in drugih družboslovnih predmetov ter razrednike. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 30.

Pri igri vlog pa učitelj usmerja učence v:

- razmišljanje in doživljanje igre vlog v vseh fazah,
- primerjavo teh dogajanj s podobnimi v realnih življenjskih situacijah,
- raziskovanje vzrokov za določen tip razmišljanja ali doživljanja,
- razmislek o izbiri drugačnega razmišljanja ali doživljanja v tej ali podobni situaciji,
- primerjavo lastnega odzivanja na dogajanje z odzivi drugih,
- evalvacijo lastnega odzivanja po kriterijih (zadovoljstvo, uporabnost itd.),
- interpretacijo lastnih odzivov prek teoretskih modelov ali izvajanje posplošitev,
- kakšne so kognitivne spremembe, spremembe v veščinah, spremembe v doživljanju obravnavanih dogodkov in pojavov, spremembe v ravnanju itd.⁵⁸

S samorefleksijo razvijamo tudi t. i. samousmerjajoče se mišljenje (pojem je leta 1997 vpeljal Marzano kot *self-regulated thinking*) kot eno od miselnih navad, za katerega je značilno, da nadzoruje lastno mišljenje (v igri vlog npr. v fazi analize), ustrezno načrtuje (npr. v vseh fazah igre vlog), identificira in uporablja potrebne vire (npr. v fazi priprave), se ustrezno odziva na povratne informacije (v fazi analize), vrednoti učinkovitost lastnih aktivnosti (v fazi analize). Učenci lahko pišejo refleksije na igro vlog tudi naknadno, doma in prostovoljno. Učitelj naj da pri tem učencem ustrezne smernice, lahko pa so tudi povsem kot svoboden in prost odziv na situacijo.⁵⁹

Učenci bodo prek lastne izkušnje v igrah vlog in simulacijah učno snov bolje podoživeli in razumeli, razvijali pa tudi vseživljenjske cilje, kot so npr. sodelovalno delo, učinkovita komunikacija (pisna, ustna), kompleksno mišljenje (npr. primerjanje, utemeljevanje, preiskovanje, sklepanje itd.) in posamezne miselne navade (npr. ustvarjalnost, domišljija, vedoželjnost itd.), kot tudi nekatere spretnosti in veščine, kot so npr. vživljanje, uporaba znanja v novih oz. drugačnih okoliščinah, predstavljivost, analiziranje in ocenjevanje dogajanja. Igre vlog so lahko učinkovito dopolnilo preostalim metodam in oblikam pouka. Omogočajo izviren in učinkovit vpogled v tematiko, ki jo z drugimi metodami ne moremo razvijati. Omogočajo tudi globlje razumevanje znanja na zanimiv in zabaven način v realnih in avtentičnih življenjskih situacijah.

1.2.4 Medpredmetne povezave in timsko delo

Večjo povezanost in poglobitev znanja omogočajo medpredmetne povezave. Tradicionalni povezovalni element so bile vsebine. Posodobljeni učni načrt pa priporoča tudi medpredmetno povezovanje na ravni proceduralnih znanj (spretnosti, veščine in zmožnosti dela z zgodovinskimi viri, komunikacijske in socialne spretnosti), na ravni didaktičnih pristopov (npr. ekskurzija, terensko delo idr.), na ravni konceptov (npr. človekove pravice), na ravni miselnih navad (npr. kritično mišljenje), na ravni krogurikularnih tem (knjižnično informacijsko znanje, informatika, kulturna vzgoja, državljanska vzgoja idr.).⁶⁰ Povezovanje je lahko multidisciplinarno (prek skupnih tem več predmetov, ki se obravnavajo ločeno), interdisciplinarno (povezovanje prek skupnih ciljev, tem, didaktičnih pristopov s skupno obravnavo) in transdisciplinarno, ko se

⁵⁸ Prav tam, str. 30–31.

⁵⁹ Prav tam, str. 29–31.

⁶⁰ Različne elemente medpredmetnega povezovanja priporoča tudi Žakelj, A. (2007). Smernice, načela in cilji posodabljanja učnih načrtov. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 9.

meje med predmeti izbrišejo, povezavo pa predstavlja skupni koncept npr. človekove pravice, ki se obravnavajo v realni življenjski situaciji.⁶¹ Pri tako pojmovanem medpredmetnem povezovanju časovna skladnost obravnave učnih vsebin po učnih načrtih različnih predmetov ni več tako pomembna. Pomembne pa so drugačne organizacijske oblike pouka, ki jih omogoča zlasti fleksibilni predmetnik z dvojnimi (blok)urami, projektnimi dnevi in tedni. Samo medpredmetno povezovanje pa se izvaja v obliki timskega dela učiteljev. Tim učiteljev pouk skupaj načrtuje, izvaja in vrednoti.⁶²

Ločimo dve vrsti timskega poučevanja, in sicer:

1. timsko poučevanje tipa A, kjer gre za interaktivno poučevanje, ko dva ali več učiteljev sočasno poučuje isto skupino učencev, in
2. timsko poučevanje tipa B, za katerega je značilno rotacijsko poučevanje, ko učitelji ne poučujejo v vseh fazah pouka sočasno.⁶³

Oblike timskega poučevanja tipa A so:

- kolaborativno ali dialogično, ko vzporedno izvajajo iste dejavnosti v medsebojnem dialogu,
- tradicionalno, ko vzporedno izvajajo različne soodvisne dejavnosti,
- suportivno, ko vzporedno izvajajo različne dejavnosti,
- komplementarno, ko zaporedno izvajajo različne dejavnosti,
- alternacijsko, ko zaporedno izvajajo iste dejavnosti,
- paralelno, ko sočasno izvajajo iste dejavnosti v ločenih skupinah, in
- diferencirano, ko sočasno izvajajo različne dejavnosti v ločenih skupinah.⁶⁴

1.2.5 Projektno delo in sodelovalno učenje

Posodobljeni učni načrt priporoča, naj se izbirne teme obravnavajo v okviru projektnega dela, katerega rezultat so lahko različni materialni ali pisni izdelki učencev, kot so makete, replike, plakati, poročila, referati, PowerPoint predstavitve, videopredstavitve, zgodovinske govorne vaje, zgodovinski eseji ipd. Učitelj lahko načrtuje večje ali manjše projekte, ki so izvedljivi tudi v krajšem času. Po navadi pa se lahko projektno delo izvede v okviru projektnih dni ali tednov (npr. tehniški dan, tabori ipd.). Pri načrtovanju projektnega dela običajno upoštevamo pet stopenj, in sicer:

1. Izbere in opredeli se problemska projektna naloga, ki se jo presodi z vidika usklajenosti z učnim načrtom, načrtuje se obseg, trajanje, oblike dela, pripomočki idr.
2. Izdela se osnutek in izvedbeni načrt, kjer se nalogo razčleni na delne naloge, zasnuje se cilje, opredeli metode, oblike in tehnike dela, trajanje, zaporedje dela, didaktična sredstva in pravila sodelovanja in komunikacije. Nato se pripravi iz-

⁶¹ Rutar Ilc, Z. Interno gradivo projekta Didaktična prenova gimnazije. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

⁶² Polak, A. (2007). Timsko delo v vzgoji in izobraževanju. Ljubljana: Modrijan, str. 10.

⁶³ Pavlič Škerjanc, K. (2007). Načrtovanje kurikularnih povezav – izvedbena raven. Interno gradivo. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

⁶⁴ Prav tam.

vedbeni načrt, v katerem se konkretizira cilje, učence razdeli v skupine in določi potek dela ter usklajevanje.

3. Izvajanje, ko se opravijo naloge, različne aktivnosti za dosego ciljev.
4. Sklepni del z izdelavo poročila v obliki pisnega elaborata, urejene zbirke izdelkov ipd.
5. Poročanje in vrednotenje, ko učenci poročajo, njihova poročila pa so pisna, ustna, grafična, z IT ipd. Delo se sklone z vrednotenjem rezultatov, metodologije.⁶⁵

Učitelj lahko projektno delo načrtuje s pomočjo naslednjega obrazca:⁶⁶

Naslov projekta:		
1. Predstavitev projekta (utemeljitev, navezava na učne načrte sodelujočih predmetov)		
2. Načrt projekta	Namen projekta:	
	Splošni cilji projekta za učitelje:	
	Kazalniki:	
	Izvajalci in udeleženci:	
	Usposabljanje izvajalcev:	
	Trajanje projekta:	
3. Načrtovanje projektne-ga dela po predmetih	Učni sklop iz učnega načrta:	
	Splošni in operativni cilji iz učnega načrta:	
	Operativni vsebinski cilji:	
	Operativni proceduralni cilji:	
	Operativni odnosni cilji:	
	Standardi znanja:	
	Izdelki:	
	Opisni kriteriji za preverjanje in ocenjevanje izdelka:	
	Refleksija za učence:	
4. Izvajanje in spremljava projekta		

⁶⁵ Cencič, M. in Cencič, M. (2002). Spoznavno usmerjeni pouk. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 186.

⁶⁶ Prirejeno po gradivu projekta Zavoda RS za šolstvo Posodobitev gimnazije.

5. Organizacijska struktura projekta	Organizacijska shema:	
	Organizacija izvajanja:	
	Načrtovanje izvajanja:	
	Spremljava in poročanje:	
	Nadzorovanje izvajanja:	
	Diseminacija rezultatov:	
	Pravila sodelovanja:	
6. Vrednotenje dela učencev v projektu		
7. Finančna struktura projekta		

Primer delovnega načrta za učence pri projektne delu:⁶⁷

Učna tema:	
Raziskovalni problem:	
Člani skupine:	
Kaj nameravamo storiti:	
Kakšen je cilj:	
Kako se bomo lotili dela:	
Koliko časa bomo potrebovali:	
Katere vire potrebujemo:	
Izdelek bo:	
Dnevnik poteka projektnega dela:	

Sodelovalno učenje se razlikuje od tradicionalnega skupinskega dela v naslednjih elementih:⁶⁸

Sodelovalne učne skupine	Tradicionalne učne skupine
• pozitivna soodvisnost, • posameznikova odgovornost, • skupine so heterogene, • vodstvene funkcije so porazdeljene, • odgovornost drug do drugega, • poudarek na kognitivnih (spoznavnih) in socialnih ciljih (socialne spretnosti), • poučevanje sodelovalnih veščin, • učitelj opazuje, spremlja in spodbuja sodelovalne veščine in poseže v delo, ko je treba, • skupine analizirajo svoje delo.	• ni pozitivne soodvisnosti, • ni jasne posameznikove odgovornosti, • skupine so homogene, • določen je vodja, • odgovornost le zase, • poudarek na kognitivnih ciljih, • predpostavlja se obvladovanje sodelovalnih veščin, • učitelj je usmerjen na vsebino, • ni analize delovanja skupin.

⁶⁷ Prirejeno po: Meznarič, M., Rudolf, T., Kranjc, T. (1998). Podjetno v svet zgodovine. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 44.

⁶⁸ Peklaj, C. s sodelavkami (2001). Sodelovalno učenje ali Kdaj več glav več ve. Ljubljana: DZS, str. 8.

Pozitivna soodvisnost pomeni, da se učenci prizadevajo doseči skupne cilje in se med sabo dopolnjujejo, preverjajo in si pomagajo. Odgovornost pomeni, da ima vsak učenec točno določeno nalogo, ki jo mora opraviti za skupni cilj, ki se odraža v rezultatu. Učitelj učencem ves čas pomaga, jih usmerja, sporoča povratno informacijo. Učenci v heterogenih skupinah so združeni po različnih sposobnostih, spolu, etnični ali socialni pripadnosti. Ker se morajo v skupini prizadevati za skupni cilj, takšne skupine spodbujajo tudi kulturo dialoga in medkulturni dialog. S prevzemanjem različnih vlog se navajajo na vodilne, a tudi podporne vloge. Sodelovalno učenje spodbuja tudi razvijanje socialnih in komunikacijskih spretnosti, saj si morajo učenci med sabo pomagati, razlagati, usklajevati, konstruktivno reševati morebitne spore. Učiteljeva vloga pa je vloga mentorja, pomaga pa tudi izgrajevati spretnosti in učence spodbuja na poti do ciljev.⁶⁹

1.2.6 Snovanje opisnih kriterijev za preverjanje in ocenjevanje znanja

Pri pripravi opisnih kriterijev se izhaja iz posodobljenega učnega načrta za osnovno šolo. Tako se:

1. izhaja iz operativnih ciljev, ki so zapisani v posodobljenem učnem načrtu pri vsaki temi posebej in se nanašajo na deklarativno (vsebinsko) znanje ter so skladni s splošnimi cilji;
2. izhaja se iz skupnih proceduralno-procesnih ciljev v posodobljenem učnem načrtu, ki so skupni za vse teme ter skladni s splošnimi cilji. Minimalni standardi znanja za minimalno raven znanja so označeni z odebeljenim tiskom;
3. izhaja se iz področij in okvirnih kriterijev preverjanja in ocenjevanja znanja, ki so zapisani v učnem načrtu v poglavju Didaktična priporočila in podpoglavju Preverjanje in ocenjevanje znanja;
4. standardi znanja izhajajo iz deklarativnega (vsebinskega znanja) in so zapisani pri vsaki temi posebej ter iz procesno-proceduralnega znanja in so zapisani skupno za vse teme. Minimalni standardi znanja so v učnem načrtu zapisani posebej in predstavljajo pri ocenjevanju minimalno kakovost znanja za zadostno oceno.

Postopek snovanja opisnih kriterijev

Iz operativnih ciljev in iz okvirnih kriterijev iz učnega načrta se izpelje kriterije sprotnega ali formativnega spremljanja, preverjanja in ocenjevanja znanja, tako da se obstoječe formulacije operativnih ciljev in okvirnih kriterijev iz učnega načrta zapiše v konkretni obliki (glejte primer v nadaljevanju).

Iz tako opredeljenih kriterijev se zasnuje opisnike, ki izražajo kakovost znanja za posamezno oceno na štiristopenjski ocenjevalni lestvici. Snovanje opisnih kriterijev olajša določitev kriterijev za zadostno in odlično znanje, nato se zasnuje še opisnike za dobro in prav dobro znanje na štiristopenjski ocenjevalni lestvici. Zapisi opisnikov morajo biti konkretni, izogibati se je treba splošnih in vrednostnih formulacij, kot so npr. več, bolj, manj, odlično, slabo ipd. Tudi uporaba posameznih pridevnikov, zlasti tujk, je manj ustrezna – npr. konsistentno, elegantno ipd. Pre-spolšni zapisi se nanašajo tudi na uporabo izrazov, kot je npr. izraz prepričljivo – zato naj se

69

Prav tam, str. 8 in Marzano, R. J. et al. (1993). Assessing Student Outcomes, Performance Assessment Using the Dimension of Learning Model. Alexandria: ASCD, str. 9 – 10.

raje zapiše, kakšna je konkretna značilnost prepričljivega znanja. Opisnike ocen je smiselno stopnjevati z uporabo različnih glagolov kot npr., da učenec nekaj samo opiše za zadostno ali primerja in pojasni podobnosti in razlike za odlično. Vsak kriterij ima praviloma svoj opisnik.

Cilji in standardi znanja v učnem načrtu predstavljajo učitelju kašipot, in sicer kaj je učni izid (cilj) in kakšen je izid ter kako kakovostno naj bo usvojen (standard).⁷⁰ Z minimalnim standardom je določen minimalni dosežek, ki zadostuje za zadostno, ki pa se z učenjem skozi daljše časovno obdobje zvišuje. Standard se zato spreminja, tako se opisne kriterije snuje na temelju ciljev. Kriterij je merilo za vrednotenje izkazanega znanja oz. za presojo, kako uspešno je bil uresničen cilj.⁷¹ Opisni kriteriji učencem predstavljajo kašipot, kaj, koliko in kako kakovostno morajo znati, z njimi učenec dobi uvid v lastni napredek, učitelje usmerjajo na različne vidike znanja in ne le na prevladujoče vsebinsko znanje, hkrati pa omogočajo učencem dati povratno informacijo o kakovosti njihovega znanja, jih sproti spremljati in preverjati znanje in jih na koncu procesa učenja tudi oceniti. Pri tem se upošteva različne vidike in vrste znanja. Oceno se določi glede na doseženo stopnjo znanja po posameznih področjih ob koncu obravnave zaokroženega učnega sklopa ali teme. Pri učno šibkejših učencih je treba tudi upoštevati, da za oceno zadostno zadostuje izkazano znanje kot ga opredeljujejo minimalni standardi znanja za deklarativno (vsebinsko) in procesno-proceduralno znanje.

Opisni kriteriji tako učencem kot učiteljem omogočajo spodbujanje, spremljanje in preverjanje procesa razvoja in napredka v znanju, zato so zapisani za vse kriterije. Učence je treba spodbujati, da si prizadevajo doseči čim večjo kakovost znanja, zato se pri vrednotenju znanja vse bolj poudarja pomen sprotnega formativnega preverjanja znanja ter navajanje na učinkovite učne strategije v okviru kompetence učenje učenja. Zato se pri sprotnem spremljanju in preverjanju znanja upošteva vse kriterije, izhajajoč iz operativnih deklarativnih in procesno-proceduralnih ciljev, pri končnem sumativnem ocenjevanju pa je treba pri učno šibkejših učencih upoštevati, da za oceno zadostno zadostuje doseganje minimalnega standarda znanja za vsebinsko in procesno-proceduralno znanje, kot je zapisano v učnem načrtu. Tako so v obrazcih za preverjanje in ocenjevanje znanja kriteriji in opisniki, ki glede na minimalne standarde znanja po učnem načrtu zadostujejo za minimalno znanje, označeni z odebeljenim tiskom. Opisni kriteriji učitelju tudi pomagajo pri utemeljitvi ocene učencem in staršem.⁷²

Opisni kriteriji so lahko analitični ali holistični. Primer v nadaljevanju je analitični in obsega ločeno zapisana področja, kriterije in opisnike. Holistični opisni kriteriji pa imajo opise ocen za posamezno oceno zapisane skupaj – opisnik vključuje tako področja kot kriterije.

Praviloma je treba upoštevati tudi priporočilo, da se ne ocenjuje več kot pet področij naenkrat.

⁷⁰ Povzeto po: Sentočnik, S. (2011). Opisni kriteriji za preverjanje in ocenjevanje: razlika v uporabi? Interni posvet Zavoda RS za šolstvo.

⁷¹ Prav tam.

⁷² Prav tam.

Mali didaktični slovar

- **splošni cilj** zajema raznolike dolgoročne cilje pouka zgodovine;
- **operativni cilj** je konkretno zapisani cilj, ki se nanaša na to, kaj želimo, da bi naši učenci znali in razumeli, katere spretnosti, veščine in zmožnosti naj bi razvili, kakšne odnose, naravnosti, ravnanja in stališča naj bi razvili in spodbudili pri učencih (konkretni cilje, osredotočene na učence, del teoretikov imenuje tudi pričakovani dosežki);
- **deklarativno znanje** je znanje in razumevanje učnih vsebin (tudi vsebinsko znanje);
- **proceduralno znanje** obsega obvladovanje različnih spretnosti, veščin in zmožnosti;
- **procesno ali vseživljenjsko znanje** del teoretikov pojmuje kot preplet učnih vsebin, spretnosti, veščin in zmožnosti, različnih dejavnosti in miselnih procesov, organizacijskih postopkov;
- **kompleksno znanje** obsega različne vrste znanja (deklarativno, proceduralno, procesno) na različnih zahtevnostnih ravneh (te opredeljujejo taksonomije, kot sta npr. Bloomova in Marzanova);
- **odnosno znanje** se nanaša na razvijanje odnosov, naravnosti, ravnanj in stališč;
- **standard znanja** je stopnja doseganja cilja (kako je cilj dosežen) in določa kakovost oz. zahtevnost znanja;
- **pričakovani učni dosežek** je dosežek, ki se ga pričakuje za doseganje standarda znanja in izhaja iz ciljev pouka;
- **področje preverjanja in ocenjevanja znanja** zajema različne sklope in vrste znanja ter dosežkov na različnih zahtevnostnih ravneh;
- **kriteriji preverjanja in ocenjevanja znanja** so merila preverjanja in ocenjevanja znanja, izpeljani so iz ciljev, iz katerih izhajajo standardi znanja;
- **opisnik** je opis kakovosti znanja za posamezno oceno;
- **opisni kriteriji** obsegajo področja, kriterije in opisnike, učencem so znani vnaprej, da se lahko glede na njih pripravljajo in učijo za preverjanje in ocenjevanje znanja, učiteljem pa omogočajo podati kakovostno povratno informacijo o znanju učenca pri sprotnem (formativnem) spremljanju ter pri končnem (sumativnem) preverjanju in ocenjevanju znanja.⁷³

Priloge

Priloga 1: Primer opisnih kriterijev za izbirno temo Sredozemlje – prostor sodelovanja in nasprotij med kulturami

73

Povzeto po: Sentočnik, S. (2012). Terminologija na temo vrednotenja. Interno gradivo. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in Emerson, N. (2012). Transforming Lives through Learning. Interno gradivo. Mednarodni posvet CIDREE, 21. in 22. 6. 2012 v Ljubljani.

Priloga 1

Primer opisnih kriterijev za izbirno temo Sredozemlje – prostor sodelovanja in nasprotij med kulturami

(avtorici: Petra Gajski, Brigita Praznik Lokar, dopolnila: Vilma Brodnik)⁷⁴

Standardi znanja iz UN	Okvirni kriteriji iz UN
1. področje: znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov	
• opiše temeljne značilnosti franko-vske, arabske in bizantinske kulture, • analizira vzroke konfliktov Evrope z arabskim svetom, • pojasni značilnosti Osmanskega imperija, • razloži in opiše osnovne kulturne razlike med Vzhodno in Zahodno Evropo.	Kriteriji: • znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov, • uporaba zgodovinske terminologije, pojmov in konceptov, • ločevanje zgodovinskih vzrokov, povodov in posledic, • ločevanje med zgodovinskimi dejstvi, dokazi, mnenji, stališči in interpretacijami, • orientacija v zgodovinskem prostoru skozi čas.
2. področje: analiza, sinteza in interpretacija zgodovinskih virov	
• razvije spretnosti časovne in prostorske predstavljivosti, • razvije spretnost zbiranja in izbiranja informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature v različnih medijih, • razvije zmožnost preproste analize, sinteze in interpretacije uporabnih in verodostojnih informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature, • razvije spretnost iskanja zgodovinskih virov in literature z IT, • razvije zmožnost kritične presoje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov z uporabo večperspektivnih zgodovinskih virov in literature, • razvije zmožnost oblikovanja samostojnih sklepov, pogledov, mnenj, stališč, izvirnih predlogov in rešitev, • razvije sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja ter svoje poglede na zgodovino, • razvije dovzetnost za različne poglede na zgodovino oz. interpretacije zgodovine ter razume, zakaj se pojavijo,	Kriteriji: • zbiranje, izbiranje, analiziranje in kritično presojanje verodostojnih in uporabnih informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih in večperspektivnih zgodovinskih virov in literature, • ločevanje bistvenih od nebistvenih podatkov, • oblikovanje samostojnih sklepov, interpretacij, mnenj, stališč, pogledov, izvirnih predlogov in rešitev, • predstavljane zaključkov, mnenj, stališč, pogledov, izvirnih predlogov in rešitev na različne načine (ustno, pisno, z uporabo plakatov, referatov, esejev, IT idr.).

- **razvije spretnost različnih oblik komunikacije (ustno, pisno, grafično, ilustrativno, z IT), /.../**
- **oceni pomen ohranjanja in varovanja slovenske, evropske in svetovne kulturne dediščine ter okolja,**
- navede in pojasni značilnosti političnih sistemov, ki so izvajali zločine proti človeštvu, genocide, holokavst in druge oblike množičnega kršenja človekovih pravic, /.../

Pri določitvi kriterijev za sprotno spremljanje in preverjanje znanja se za področje znanja in razumevanja zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov upošteva operativne deklarativne (vsebinske) cilje iz učnega načrta. Za vsak kriterij se v opisniku opredeli kakovost in obseg znanja na štiristopenjski ocenjevalni lestvici. Za učno šibkejše učence pa se z odebeljenim tiskom označi kriterij, ki bo pri končnem ocenjevanju zadostoval za zadostno oceno. Kriterij izhaja iz operativnega cilja, iz katerega izhaja minimalni standard znanja.

Na enak način se opredeli na temelju procesno-proceduralnih ciljev tudi kriterije za drugo področje, ki se nanaša na analizo, sintezo in interpretacijo zgodovinskih virov. Za vsak kriterij se nato opredeli opisnik s kakovostjo in obsegom znanja na štiristopenjski ocenjevalni lestvici. Opisni kriteriji so namenjeni sprotneformativnemu spremljanju in preverjanju znanja, pri končnem sumativnem pa je treba pri učno šibkejših učencih upoštevati minimalni standard znanja, ki zadostuje za zadostno oceno. Minimalni standardi znanja za procesno-proceduralno znanje so označeni v učnem načrtu in izhajajo iz procesno-proceduralnih ciljev, iz katerih smo izpeljali kriterije.

Opisni kriteriji za preverjanje in ocenjevanje izbirne teme Kulturna dediščina starih civilizacij Egipta, Mezopotamije in Bližnjega vzhoda

Področja in kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlično
1. področje: znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov				
Kriteriji: • analizira vzroke konfliktov Evrope z arabskim svetom,	• Navede nekaj vzrokov za konflikte Evrope z arabskim svetom.	• Opiše nekaj vzrokov za konflikte Evrope z arabskim svetom.	• Pojasni vzroke za konflikte med Evropo in arabskim svetom z evropskega in arabskega vidika, vključno s pomembnimi podrobnostmi.	• Primerja in pojasni vzroke za konflikte med Evropo in arabskim svetom z evropskega in arabskega vidika, vključno s pomembnimi podrobnostmi.
• pojasni značilnosti Osmanskega imperija,	• Navede nekaj značilnosti Osmanskega imperija.	• Pojasni nekaj glavnih značilnosti Osmanskega imperija.	• Pojasni glavne značilnosti Osmanskega imperija in navede posledice širjenja na Balkanu.	• Pojasni značilnosti Osmanskega imperija in pojasni posledice na Balkanu ter navede svoje primere za ilustracijo.
• razloži in opiše osnovne kulturne razlike med Vzhodno in Zahodno Evropo,	• Navede nekaj temeljnih kulturnih razlik med V in Z Evropo.	• Opiše temeljne kulturne razlike med V in Z Evropo z manjšimi pomanjkljivostmi.	• Razloži temeljne kulturne razlike med V in Z Evropo.	• Primerja in razloži temeljne kulturne razlike med V in Z Evropo in navede lastne primere v podporo.
• opiše temeljne značilnosti frankovske, arabske in bizantinske kulture.	• Navede nekaj posameznih značilnosti frankovske, arabske in bizantinske civilizacije.	• Opiše nekaj temeljnih značilnosti frankovske, arabske in bizantinske kulture.	• Pojasni večino temeljnih značilnosti frankovske, arabske in bizantinske kulture.	• Primerja in pojasni vse temeljne značilnosti frankovske, arabske in bizantinske kulture in navaja svoje primere kulturnih spomenikov, tipičnih za posamezno kulturo.

Področja in kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlično
2. področje: analiza, sinteza, interpretacija zgodovinskih virov				
Kriteriji: • razvije spretnosti časovne in prostorske predstavljivosti/kdaj in kje so nastale nove države ob Sredozemlju,	• Časovno umesti odlomek iz filma Nebeško kraljestvo v ustrezno zgodovinsko obdobje, tako da približno in pomanjkljivo pokaže obdobje križarskih vojn na časovnem traku. • Na danem zemljevidu pokaže vsaj eno novonastalo državo ob Sredozemlju.	• Časovno umesti odlomek iz filma Nebeško kraljestvo v ustrezno zgodovinsko obdobje, tako da z večino mesta pomanjkljivo pokaže obdobje križarskih vojn na časovnem traku. • Na danem zemljevidu pokaže večino glavnih novonastalih držav ob Sredozemlju.	• Časovno umesti odlomek iz filma Nebeško kraljestvo v ustrezno zgodovinsko obdobje, tako da dosledno in natančno pokaže obdobje križarskih vojn na časovnem traku. • Na danem zemljevidu pokaže vse novonastale države ob Sredozemlju.	• Časovno umesti odlomek iz filma Nebeško kraljestvo v ustrezno zgodovinsko obdobje, tako da dosledno in natančno pokaže obdobje križarskih vojn na časovnem traku. • Na danem zemljevidu pokaže vse novonastale države ob Sredozemlju.
	• Iz odlomkov filma Nebeško kraljestvo razbere posamezne informacije in pomanjkljivo navede značilnosti križarskih pohodov.	• Iz odlomkov filma Nebeško kraljestvo razbere pomembne informacije in na njihovem temelju pripravi interpretacijo odlomka – opiše značilnosti križarskih pohodov, navede, kdo jih je izvajal, navede, kaj je bil njihov cilj.	• Iz odlomkov filma Nebeško kraljestvo razbere večino pomembnih informacij in na njihovem temelju pripravi interpretacijo odlomka – pojasni značilnosti križarskih pohodov, pojasni, kdo jih je izvajal in kaj je bil njihov cilj.	• Iz odlomkov filma Nebeško kraljestvo razbere vse pomembne informacije ter pomembne podrobnosti in na njihovem temelju pripravi interpretacijo odlomka – primerja in pojasni značilnosti križarskih pohodov, pojasni, kdo jih je izvajal, in primerjajo pojasni, kaj je bil cilj posameznih udeležencev ali slojev, ki so se udeležili pohodov.
	• razvije spretnost zbiranja in izbiranja informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature v različnih medijih,	• Iz odlomkov filma Nebeško kraljestvo razbere pomembne informacije in na njihovem temelju pripravi interpretacijo odlomka – opiše značilnosti križarskih pohodov, navede, kdo jih je izvajal, navede, kaj je bil njihov cilj.	• Iz odlomkov filma Nebeško kraljestvo razbere večino pomembnih informacij in na njihovem temelju pripravi interpretacijo odlomka – pojasni značilnosti križarskih pohodov, pojasni, kdo jih je izvajal in kaj je bil njihov cilj.	• Iz odlomkov filma Nebeško kraljestvo razbere vse pomembne informacije ter pomembne podrobnosti in na njihovem temelju pripravi interpretacijo odlomka – primerja in pojasni značilnosti križarskih pohodov, pojasni, kdo jih je izvajal, in primerjajo pojasni, kaj je bil cilj posameznih udeležencev ali slojev, ki so se udeležili pohodov.

Področja in kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlično
• razvije zmožnost preproste analize, sinteze in interpretacije uporabnih in verodostojnih informacij in dokazov (film Nebeško kraljestvo, pisma Sulejmana Veličastnega),	• Poišče in analizira posamezne povsem razvidne informacije iz odlomkov pisma Sulejmana Veličastnega in oblikuje mestoma pomanjkljivo razlago o značilnostih njegove vladavine.	• Poišče in analizira posamezne bistvene informacije iz odlomkov pisma Sulejmana Veličastnega in oblikuje mestoma pomanjkljivo razlago o značilnostih njegove vladavine ter s posameznimi dokazi podprto mnenje o njej.	• Poišče in analizira vse bistvene informacije ter pomembne podrobnosti iz odlomkov pisma Sulejmana Veličastnega in oblikuje natančno z informacijami dobro podprto razlago o značilnostih njegove vladavine ter z vsemi pomembnimi in tehtnimi dokazi podprto mnenje o njej.	• S primerjavo odlomka iz filma Nebeško kraljestvo in pisnega zgodovinskega vira primerja in pojasni primer, ki podprta z vsemi pomembnimi zgodovinskimi dejstvi in primer, ki je izmišljen, v podporo navaja pomembne podrobnosti.
	• S primerjavo odlomka iz filma Nebeško kraljestvo in pisnega zgodovinskega vira navede primer, ki je pomanjkljivo podprta z zgodovinskimi dejstvi in primer, ki je izmišljen.	• S primerjavo odlomka iz filma Nebeško kraljestvo in pisnega zgodovinskega vira opiše primer, ki je mestoma pomanjkljivo podprta z zgodovinskimi dejstvi in primer, ki je izmišljen.	• S primerjavo odlomka iz filma Nebeško kraljestvo in pisnega zgodovinskega vira pojasni primer, ki je podprta z večino pomembnih zgodovinskih dejstev in primer, ki je izmišljen.	

Področja in kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja	Opisniki		
	Zadostno	Dobro	Prav dobro
• razvije zmožnost kritične presoje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov z uporabo več perspektivnih zgodovinskih virov in literature (film Nebeško kraljestvo),	• Navede vsaj en stereotip o islamski kulturi in ga ovrže s posameznimi pomanjkljivimi zgodovinskimi dejstvi. • Po ogledu celotnega filma napiše pomanjkljivo razlago o tem, ali sta v filmu evropska in islamska civilizacija prikazani objektivno ali stereotipno.	• Opiše posamezne stereotipe o islamski kulturi, opiše zakaj so nastali in jih ovrže z mestoma pomanjkljivimi zgodovinskimi dejstvi in posameznimi dokazi. • Po ogledu celotnega filma napiše mestoma pomanjkljivo razlago o tem, ali sta v filmu evropska in islamska civilizacija prikazani objektivno ali stereotipno.	• Primerja in pojasni stereotipe o islamski kulturi, pojasni zakaj so nastali in jih ovrže s konkretnimi in podrobnimi zgodovinskimi dejstvi in dokazi. • Po ogledu celotnega filma napiše natančno s pomembnimi dokazi in pomembnimi podrobnostmi utemeljeno razlago o tem, ali sta v filmu evropska in islamska civilizacija prikazani objektivno ali stereotipno.
• razvije zmožnost oblikovanja samostojnih sklepov, pogledov, mnenj, stališč, izvirnih predlogov in rešitev,	• S pomočjo zgodovinskega vira pomanjkljivo opiše sklep o posameznih posledicah križarskih pohodov za muslimanski in krščanski svet.	• S pomočjo zgodovinskega vira pomanjkljivo opiše sklep z večino glavnih posledic križarskih pohodov za muslimanski in krščanski svet.	• S pomočjo zgodovinskega vira pojasni sklep z vsemi glavnimi posledicami križarskih pohodov za evropski in islamski svet in jih podpre s pomembnimi podrobnostmi.
• razvije dovzetnost za različne poglede na zgodovino oz. interpretacije zgodovine ter razume zakaj se pojavijo (križarski pohodi).	• Na primeru pomanjkljivo opiše, da obstajajo različne interpretacije zgodovinskih dejstev o križarskih vojnah.	• Na primeru mestoma pomanjkljivo opiše, da obstajajo različne interpretacije zgodovinskih dejstev o križarskih vojnah.	• Na primeru natančno primerja in pojasni, da obstajajo različne interpretacije zgodovinskih dejstev o križarskih vojnah in zapis podrobno in natančno utemelji.

Preverjanje in ocenjevanje izdelka – pisni sestavek

Okvirni kriteriji preverjanja in ocenjevanja znanja za pisni izdelek iz učnega načrta so:

»3. izdelovanje, pisanje in predstavljanje različnih izdelkov (referati, plakati, makete, eseji, IT idr.):

- izbrani zgodovinski viri in literatura ustrezajo izbrani temi izdelka,
- uporabljeni zgodovinski viri in literatura so ustrezno citirani oz. navedeni v opombah ali v seznamu bibliografije,
- pisni izdelki so ustrezno strukturirani v uvod, glavni del in sklep,
- izdelek je ustrezno predstavljen, pri tem se uporablja tudi IT.«⁷⁵

Kriteriji za preverjanje in ocenjevanje izdelka/pisnega sestavka	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlično
1. področje: oblikovni del pisnega sestavka				
Kriteriji: izbrani zgodovinski viri in literatura ustrezajo izbrani temi izdelka,	Učenec iz danega seznama literature izbere pomanjkljive zgodovinske vire in s pomočjo njih oblikuje krajši pisni sestavek (do 100 besed).	Učenec iz danega seznama literature izbere mestoma pomanjkljive zgodovinske vire in s pomočjo njih oblikuje krajši pisni sestavek (do 200 besed).	Učenec iz danega seznama literature izbere večinoma ustrezne zgodovinske vire in s pomočjo njih oblikuje daljši sestavek (do 400 besed).	Učenec samostojno zbere vse ustrezne zgodovinske vire in s pomočjo njih oblikuje daljši sestavek (do 500 besed).
uporabljeni zgodovinski viri in literatura so ustrezno navedeni v seznamu bibliografije,	Učenec uporabljeni zgodovinski vir/literaturo pomanjkljivo navede v seznamu bibliografije, ali pa sploh ne.	Učenec uporabljeni zgodovinski vir/literaturo mestoma pomanjkljivo navede v seznamu bibliografije.	Učenec uporabljeni zgodovinski vir/literaturo vedno dosledno in natančno navede v seznamu bibliografije.	
pisni izdelki so ustrezno strukturirani v uvod, glavni del in sklep,	Učenec iz danega besedila pomanjkljivo oblikuje strukturirano besedilo (z uvodom, jedrom, sklepom), ali pa deli manjkajo oz. si ne sledijo v sledilju.	Učenec iz danega besedila mestoma pomanjkljivo oblikuje strukturirano besedilo (z uvodom, jedrom, sklepom).	Učenec iz danega besedila oblikuje večinoma ustrezno strukturirano besedilo (z uvodom, jedrom, sklepom).	Učenec zna iz danega besedila oblikovati natančno in dosledno strukturirano besedilo (z uvodom, jedrom, sklepom).
izdelek je ustrezno predstavljen, pri tem se uporablja tudi IT.	Učenec izdelek pomanjkljivo ustno predstavi s pomočjo IT.	Učenec izdelek mestoma pomanjkljivo ustno predstavi s pomočjo IT.	Učenec izdelek brez večjih napak ustno predstavi s pomočjo IT.	Učenec izdelek dosledno in natančno ustno predstavi s pomočjo IT.

Kriteriji za preverjanje in ocenjevanje izdelka/pisnega sestavka	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlično
2. področje: vsebinski del pisnega sestavka				
Kriteriji: tema je pojasnjena z ustreznimi zgodovinskimi dejstvi in informacijami,	Pisni sestavek vključuje pomanjkljiva temeljna zgodovinska dejstva in informacije za pojasnitev teme.	Pisni sestavek vključuje mestoma pomanjkljiva bistvena zgodovinska dejstva in informacije za pojasnitev teme.	Pisni sestavek vključuje večino bistvenih zgodovinskih dejstev in informacij za pojasnitev teme, vključeni so tudi primeri, ki temo dodatno pojasnjujejo ter pomembne podrobnosti.	Pisni sestavek vključuje vsa bistvena zgodovinska dejstva in informacije za pojasnitev teme, vključeni so tudi primeri, ki temo dodatno pojasnjujejo ter pomembne podrobnosti.
izraženo je mnenje o temi, podprto z zgodovinskimi dejstvi in dokazi,	Vključeno je pomanjkljivo mnenje o temi, podprto s pomanjkljivimi in mestoma napačnimi dejstvi.	Vključeno je mestoma pomanjkljivo mnenje o temi, podprto z mestoma pomanjkljivimi dejstvi in dokazi.	Vključeno je večinoma ustrezno mnenje o temi, podprto z večinoma ustreznimi dejstvi in dokazi iz zgodovinskih virov.	Vključeno je mnenje o temi, podprto z vsemi pomembnimi dejstvi in dokazi in pomembnimi podrobnostmi iz zgodovinskih virov.
razloženo je širše zgodovinsko ozadje zgodovinskega dogajanja, razloženega v temi, podprto z dejstvi in dokazi,	Pomanjkljivo je navedeno tudi širše zgodovinsko ozadje, ki je vplivalo na zgodovinsko dogajanje v sestavku.	Mestoma pomanjkljivo je opisano tudi širše zgodovinsko ozadje, ki je vplivalo na zgodovinsko dogajanje, razloženo v sestavku.	Večinoma ustrezno je pojasnjeno tudi širše zgodovinsko ozadje, ki je vplivalo na zgodovinsko dogajanje, razloženo v sestavku.	Natančno in prepričljivo je pojasnjeno tudi širše zgodovinsko ozadje, ki je vplivalo na zgodovinsko dogajanje, razloženo v sestavku.
uporabljena je zgodovinska terminologija.	Zgodovinska terminologija je pomanjkljivo ali pa deloma napačno uporabljena.	Zgodovinska terminologija je mestoma pomanjkljivo uporabljena.	Zgodovinska terminologija je večinoma pravilno uporabljena.	Zgodovinska terminologija je natančno in dosledno uporabljena.

Primeri vpeljevanja posodobitev v praksi

2.1 Ostanki preteklosti (Spoznavamo zgodovino)

Vojko Kunaver, Zavod RS za šolstvo

Osebna zgodovina in zgodovinski čas

Z veliko verjetnostjo bi si upal trditi, da je eden najtrših orehov, s katerim se spopadejo 11-letniki pri pouku zgodovine, prav razumevanje časa, deloma pa tudi prostora. Za preučevanje zgodovine je prav čas bistvenega pomena, vendar je 11-letnikom ravno čas prava uganka. Zakaj je tako? Kot prvo, ti učenci večinoma še nimajo dovolj razvitega abstraktnega mišljenja, bolj se gibljejo na nivoju konkretnosti. Prav tako jim manjka matematičnega znanja (o negativnih številih se bodo prvič učili šele čez leto ali leto in pol). Ker živijo globoko zasidrani v tehnološko naprednem svetu 21. stoletja, je za marsikoga časovno potovanje v preteklost nepredstavljiva in izjemno težka izkušnja. Zgodovina je prav zaradi časovne odmaknjenosti in zaradi slabše zmožnosti predstavljanja oddaljenih časovnih obdobij za mnoge 11-letnike težak in zahteven predmet.

Na temelju izkušenj pri poučevanju v osnovni šoli, kot tudi izkušnje pri svojih otrocih sem nemalokrat začutil njihovo nezmožnost, da bi si predstavljali časovna obdobja. Saj je marsikomu med nami znano vprašanje: »Mami, oči, ali so že bili telefoni, ko sta bila vidva mlajša (beremo: toliko stara kot jaz)? Ste poznali računalnike, ste imeli TV, internet, avtomobile ipd.?« Prav tovrstna vprašanja so mi dala misliti, da o zgodovini v otroških glavah vlada prava zmeda, medtem ko jih učitelji zgodovine, ne da bi se tega dobro zavedali, odpeljejo nekaj sto tisoč let v prazgodovino, kjer odkrivajo ogenj, se stiskajo po votlinah ali se vsakodnevno bojujejo za preživetje. Ali pa jih popeljejo v čas srednjega veka, več stoletij nazaj med viteze ter tlačane in upajo, da jim je jasno, kar je jasno njim, ki abstraktno razmišljajo ter imajo razvito časovno in prostorsko predstavljalnost. Prav tu se skriva čar poučevanja predmeta zgodovina. Pri učencih namreč lahko vživljanje v neko zgodovinsko situacijo spodbudi velikanski premik v smislu razumevanja časa. Če hočemo doseči, da bo učenec časovno razsežnost zgodovine ne le razumel, pač pa tudi znal uporabiti pridobljena znanja na različnih primerih iz preteklosti ter sedanjosti in da si bo ustvaril pravo časovno predstavljalnost in pozneje tudi časovni odmik do dogodkov, bomo potrebovali kar precej znanja, truda in sodobnih didaktičnih pristopov.

Potovanje v različna zgodovinska obdobja in zmožnost predstavljalnosti le-teh pa je že veščina. Naš namen je, da jih bomo naučili veščine gibanja v zgodovinskem času in prostoru. To pa zahteva ne le razumevanja, pač pa tudi veliko vaje. Bistveno je zavedanje, da so v šestem razredu le redki otroci, ki so sposobni v mislih potovati v daljno preteklost, in da jim bomo morali te časovne dimenzije osvetliti na zelo konkreten, njim razumljiv način z zelo konkretnimi primeri. In zdaj vprašanje, ki je izziv vsakemu učitelju zgodovine: Kako, s kakšnimi didaktičnimi strategijami in primeri doseči razumevanje časa pri 11-letnikih? Primer, ki ga navajam, je prirejen, nadgrajen in dopolnjen po angleškem didaktičnem modelu in izhaja iz osebne zgodbe (zgodovine). Morda pri nekaterih učiteljih, učencih in starših⁷⁶ ne bo naletel na odobravanje, vendar pa izkušnje iz angleške šolske prakse kažejo na izjemno pozitiven učinek, ki ga s takim osebnim pristopom dosežemo pri učencih. Zakaj jim torej ne odkriti dela svoje osebne zgodovine, ki je najbolj avtentična in najbolj prepriča? In zakaj jih ne bi spodbudili k temu, da prek osebne zgodovine odkrivajo svet okoli sebe in ga primerjajo s tistim, v katerem so živeli njihovi starši in stari starši?

V nadaljevanju so prikazani načrtovanje obravnave učnega sklopa in primeri delovnih listov za učence.

Načrt učnega sklopa

Tema in vsebina iz učnega načrta⁷⁷	• Obvezna širša tema: Ostanki preteklosti (Spoznavamo zgodovino) • Vsebina: Zgodovinski čas
Učni sklop	Zgodovinski čas
Standardi znanja iz učnega načrta⁷⁸	Vsebinski standardi so, da učenec/učenka: • našteje večja zgodovinska obdobja, • pojasni, zakaj delimo zgodovino na večja obdobja, • našteje različne načine štetja let in časovne enote za računanje časa, • zna določiti neki zgodovinski letnici ustrezno desetletje, stoletje in tisočletje. Procesno-proceduralni standardi so, da učenec/učenka: • razvije spretnosti časovne in prostorske predstavljalnosti, • razvije spretnost zbiranja in izbiranja informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature v različnih medijih, • razvije zmožnost preproste analize, sinteze in interpretacije uporabnih in verodostojnih informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature, • razvije spretnost iskanja zgodovinskih virov in literature z IT, • razvije zmožnost kritične presoje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov z uporabo večperspektivnih zgodovinskih virov in literature, • razvije zmožnost oblikovanja samostojnih sklepov, pogledov, mnenj, stališč, izvirnih predlogov in rešitev, • razvije sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja ter svoje poglede na zgodovino, • razvije dovednost za različne poglede na zgodovino oz. interpretacije zgodovine ter razume, zakaj se pojavijo, • razvije spretnost različnih oblik komunikacije (ustno, pisno, grafično, ilustrativno, z IT), • navede in pojasni značilnosti slovenskih državnih simbolov, • pojasni značilnosti simbolov Evropske unije, • oceni pomen ohranjanja in varovanja slovenske, evropske in svetovne kulturne dediščine ter okolja, • navede in pojasni značilnosti političnih sistemov, ki so izvajali zločine proti človeštvu, genocide, holokavst in druge oblike množičnega kršenja človekovih pravic, • na primerih pojasni pomen delovanja evropskih ustanov, ki se ukvarjajo z varovanjem človekovih pravic, • na primeru napiše načrt ukrepanja v okviru evropskih ustanov na primeru kršenja človekovih pravic.

⁷⁷ Učni načrt, str. 7.

⁷⁸ Učni načrt, str. 28, 39.

Operativni cilji: 1. sklop (vsebinski): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov;⁷⁹ 2. sklop (proceduralni): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na razvijanje spretnosti in veščin; 3. sklop (odnosni/vzgojni): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na razvijanje odnosov, ravnanja, naravnosti, stališč.	Učenci/učenke: • naštejejo večja zgodovinska obdobja, • pojasnijo, zakaj delimo zgodovino na večja obdobja, • naštejejo različne načine štetja let ter časovne enote za računanje časa, • znajo določiti neki zgodovinski letnici ustrezno desetletje, stoletje in tisočletje; • na praktičnem primeru in s pomočjo časovnega traku uporabijo časovne enote za računanje časa v zgodovini (leto, desetletje, stoletje, tisočletje itd.), • s pomočjo koledarja in časovnega traku se orientirajo v okviru leta, v desetletju in stoletju ter znajo izračunati, v katerem letu se trenutno nahajamo, • primerjajo katoliški in pravoslavni koledar in navedejo, kaj to pomeni v praksi glede praznovanja verskih praznikov (božič, velika noč); • pokažejo pozitiven in strpen odnos do pripadnikov različnih veroizpovedi, ki v svojih kulturah uporabljajo različna štetja let in različne koledarje.
Ključni koncepti	A Koncepti za globlje razumevanje, kot so vzroki in posledice, dejstva in mnenja, spremembe in kontinuiteta, podobnosti in razlike. B Koncepti, ki izhajajo iz narave zgodovinske vede, kot so kronologija, dokazi iz zgodovinskih virov, interpretacija, multiperspektivizem.
Medpredmetne povezave	Matematika.
Kroskurikularne teme	Informatika.
Učna diferenciacija in individualizacija glede na učne stile (A, V, K)	Kaj se bo diferenciralo in individualiziralo? a) elementi kurikula (učni cilji in vsebine), b) didaktični pristopi, c) učne faze. ✓
Didaktični pristopi (strategije)	• Raziskovalno učenje (iskanje in izbor družinskih fotografij iz različnih časovnih obdobj, iskanje in izbor slikovnega gradiva z interneta), • študijski primer.
Oblike preverjanja znanja	Ustno, časovni trak.
Oblike ocenjevanja znanja	Ustno, predstavitev plakata.

Literatura in viri

1. *History events for year ... (spletni portal). Dostopno na: www.historyorb.com (dostop: 15. 3. 2013).*
2. *Mrevlje, B., Kunaver, V. (2005). Ustvarjalno poučujemo zgodovino. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 22–26.*
3. *Wilkinson, A. (2011). History and identity teaching case study. V: Identity, Cultural Heritage and the teaching of History in England (seminar Pestalozzi, London 28. 3. – 4. 4. 2011).*

Načrt aktivnosti, ki so vezane na organizacijo pouka

AKTIVNOSTI UČITELJA	AKTIVNOSTI UČENCEV
Predstavi otrokom navodila za zbiranje gradiva (fotografije, internetni viri). Pripravi predstavitev najpomembnejših spletnih strani. Spodbudi učence, naj doma poiščejo nekaj fotografij iz časov, ko so bili stari 11 let (npr. ob praznovanju 11. rojstnega dne). Ker pa se učna vsebina o zgodovinskem času pogosto obravnava z učenci pri 11. letu starosti, lahko nekaj fotografij z digitalnim aparatom še posnamejo. Učitelj spodbudi nekaj učencev, naj ob soglasju staršev poiščejo njihove fotografije, ko so bili starši stari 11 let (+/- 1 leto). Še posebej so zanimive družinske fotografije s praznovanja rojstnih dni. Spodbudi dva do tri učence, naj poiščejo fotografije starih staršev (če ti soglašajo), ko so bili še otroci, stari okrog 11 let. Z učenci v računalniški učilnici poišče spletno stran www.historyorb.com in jih vodi k iskanju »dogodkov leta«. Učence razdeli v tri skupine, vsaka skupina poišče do šest dogodkov nekega leta (npr.: 2011, 1971, 1932). Trije dogodki naj imajo pozitivno, trije pa negativno vsebino. Učencem da navodilo za izdelavo treh plakatov. Oceni plakate in predstavitve.	Glede na navodila doma zbirajo in izberejo fotografije ter si ogledajo predlagane spletne strani npr. www.historyorb.com. Prinesejo in predstavijo fotografije. Prinesejo in predstavijo fotografije. Prinesejo in predstavijo fotografije. V računalnici se seznaniijo z možnostmi, ki jih ponuja spletna stran www.historyorb.com. Na podlagi izbranih dogodkov po spletu iščejo fotografije za izbrani dogodek. Izdelajo tri plakate (lahko PPT), tako da v središče vsakega postavijo eno osebno fotografijo, okoli pa nanizajo fotografije dogodkov, značilnih za posamezno leto. Predstavijo (lahko tudi s PPT) tri plakate iz treh različnih obdobj in razložijo pozitivne in negativne dogodke tistega leta.

AKTIVNOSTI UČITELJA	AKTIVNOSTI UČENCEV
Poda evalvacijo treh različnih let v zgodovini posameznika v časovnem in prostorskem kontekstu časa, v katerem so ti posamezniki živeli.	Primerjajo slikovno gradivo in ugotavljajo razlike v življenju posameznika v treh različnih časovnih obdobjih. Pri tem izhajajo iz osebne zgodovine 11-letnika . To pa so lahko kar oni sami, lahko eden od njihovih staršev ali od njihovih starih staršev.

Pri delu z učenci učitelj spodbuja raziskovalno učenje na temelju iskanja starih fotografij, dokumentiranja, pogovoru o dogodku s starši ali starimi starši. Učenci v tej starostni stopnji zelo radi odkrivajo svet okoli sebe, poslušajo zgodbe, kar je v tem primeru naša prednost. Da ne bi prišlo do prevelikega števila fotografij, predlagam, da v razredu izberemo dve osnovni zgodbi, okoli katerih bomo sestavljali plakate (in konstruirali zgodbo – zgodovino). Možna rešitev bi bila, da spodbudimo enega učenca in eno učenko ter preko njunih dveh osebnih zgodb (preko staršev in starih staršev) dobimo dve vzporedni sliki dogajanja v različnih časovnih obdobjih. Pri tem moramo biti pazljivi. Tudi mamu učenke bomo postavili v leto, ko je bila stara 11 let, prav tako tudi njeno staro mamu. Ali pri učencu: postavimo se v čas, ko je bil njegov oče star 11 let, pa tudi v čas, ko je bil 11 let star njegov stari oče.

V razredu bomo tako dobili več kot dve vzporedni zgodbi (ti se, razen aktualnega leta 2012, ne bosta stikali), ki bosta prek slikovnega gradiva in osebne zgodbe (slika + komentar) učencem poudarili razsežnost bivanja v različnem času in prostoru. Učenci bodo na podlagi dokumentirane osebne zgodbe (fotografija + komentar) ugotavljali, v kakšnem času so živeli njihovi starši, ko so bili stari 11 let, pa tudi, kakšen je bil svet njihovih starih staršev, ko so bili ti stari 11 let. Na temelju slikovnega gradiva bodo ugotovili, v čem so podobnosti in v čem razlike, ki jih je prinesel čas.

S tem bomo pri učencih dosegli več ciljev, še zlasti pa:

- Naučili se bodo spraševati starše in stare starše o času, ki so ga ti doživljali (pomagamo sestaviti vprašalnik).
- Ugotovili bodo, da ustni vir ni vedno najbolj zanesljiv (sami se dokopljejo do tega spoznanja).
- Iskali in zbirali bodo avtentično slikovno gradivo (ob navodilih učitelja in s pomočjo staršev in starih staršev).
- Naučili se bodo izbirati informacije (časopisni članki, knjige, enciklopedije, internet ipd.), presoјati dogodke (+, -).
- S pomočjo učitelja se bodo učili rekonstruirati »veliko sliko«, katere del smo mi vsi.
- Prišli bodo *do zelo zanimivega spoznanja*, da so bili tudi njihovi starši (stari starši) nekoč stari prav toliko, kot so oni zdaj, in kako se svet spreminja.

Priloge

Priloga 1: Primeri osebnih zgodb

Priloga 2: Delovni listi

Priloga 3: Opisni kriteriji za ocenjevanje plakata

Priloga 1

Primeri osebnih zgodb

Leto 2010 – Svit Kunaver obiskuje šesti razred osnovne šole in skozi prizmo otroških oči opazuje, v kakšnem svetu živi ... ⁸⁰

Osebna zgodba Svita Kunaverja pri starosti 12 let, učenca šestega razreda OŠ Polje Ljubljana v letu 2010 (dogodek leta – v sredini, z družino v Parizu, avgusta 2010). Okrog fotografije učenca so uravnoteženo nanizani pozitivni in negativni dogodki iz leta 2010.

80

1. Svit Kunaver z družino v Parizu. (Vir: Osebni arhiv Vojka Kunaverja.); 2. Julian Assange (Vir: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Julian_Assange_cropped_%28Norway,_March_2010%29.jpg; dostop: 29. 5. 2013); 3. Poplave na Viču v Ljubljani. (Vir: <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/41/LjubljanaVic-poplavaSept2010.jpg>; dostop: 29. 5. 2013); 4. Reševanje s kapsulo iz rudnika San Jose v Čilu. (Vir: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Mina_San_Jos%C3%A9_-_Patricio_Sep%C3%BAveda_-_Gobierno_de_Chile.jpg; dostop: 29. 5. 2013); 5. Požar na naftni ploščadi. (Vir: http://simple.wikipedia.org/wiki/File:Deepwater_Horizon_off-shore_drilling_unit_on_fire_2010.jpg; dostop: 29. 5. 2013).

Leto 1971 – skozi oči Svitovega očeta (avtorja članka)⁸¹

Osebna zgodba Vojka Kunaverja, ko je bil leta 1971 star 12 let (obisk sorodnikov in družinska fotografija pred domačo hišo v Ljubljani). Na plakatu so nanizane fotografije z dogodki in osebnostmi, ki so tako ali drugače zaznamovali svet leta 1971.

⁸¹

1. Družinska fotografija ob obisku sorodnikov v Ljubljani. (Vir: osebni arhiv Vojka Kunaverja.);
 2. Josip Broz Tito. (Vir: <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/15/JosipBrozTito.png>; dostop: 29. 5. 2013); 3. Avto znamke Zastava 101. (Vir: http://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Zas_101.jpg (dostop: 29. 5. 2013); 4. Svetovni trgovinski center v New Yorku. (Vir: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Wtc_erial_march2001.jpg; dostop: 29. 5. 2013); 5. Pristanek Apolla 14 na Luni. (Vir: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Apollo_14_Shepard.jpg; dostop: 29. 5. 2013); 6. Zasedba Filozofske fakultete v času študentskih demonstracij v Ljubljani. (Vir: Fototeka Muzeja novejšje zgodovine Slovenije; foto: Edi Šelhaus).

Svet v letu 1944, ko je bil Svitov stari oče star 12 let.⁸²

Osebna zgodba Svitovega starega očeta v letu 1944. Fotografije starega očeta pri 11 letih ni (razloži se, zakaj), na plakatu so nanizane fotografije z dogodki in osebnostmi, ki so zaznamovali leto 1944 (subjektivna presoja in izbor).

82

1. Izkrcaje v Normandiji. (Vir: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Normandy_Invasion_June_1944.jpg; dostop: 29. 5. 2013); 2. Adolf Hitler. (Vir: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Bundesarchiv_Bild_183-S33882_A돌프_히틀러_리터치.jpg; dostop: 29. 5. 2013); 3. Pri-sega domobrancev. (Vir: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Prisega.jpg>; dostop: 29. 5. 2013); 4. Osvoboditev Pariza. (Vir: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Crowds_of_French_patriots_line_the_Champs_Elysees-edit2.jpg; dostop: 29. 5. 2013); 5. Izbruh Vezuva leta 1944. (Vir: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Mt_Vesuvius_Erupting.jpg; dostop: 29. 5. 2013).

Priloga 2

Delovni listi

Delovni list št. 1: Moja zgodba

Osebna zgodba: Kateri dogodek iz leta ..., ko sem bil star 11 let, se mi je najbolj vtisnil v spomin?

Dejavnosti:

Kje in kako poiščem fotografijo, ki obeležuje dogodek, ki se mi je najbolj vtisnil v spomin?

Kdo mi bo pri tem pomagal?

Kako bom izbral najboljšo fotografijo in zakaj prav to?

Vir: Navedi vir (opis dogodka, čas in kraj posnetka).

Delovni list št. 2: Očetova/mamina zgodba

Osebna zgodba: Kateri dogodek iz leta ..., ko je bil moj oče star 11 let, se mu je najbolj vtisnil v spomin?

Dejavnosti:

Kje in kako poiščem fotografijo, ki obeležuje dogodek, ki se je mojemu očetu najbolj vtisnil v spomin?

Kdo mi bo pri tem pomagal?

Kako bom izbral najboljšo fotografijo in zakaj prav to?

Vir: Navedi vir (naslov spletne strani in datum dostopa).

Delovni list št. 3: Osebna zgodba starega očeta/mame

Osebna zgodba: Kateri dogodek iz leta ..., ko je bil moj stari oče star 11 let, se mu je najbolj vtisnil v spomin?

Dejavnosti:

Kje in kako poiščem fotografijo, ki obeležuje dogodek, ki se je mojemu staremu očetu najbolj vtisnil v spomin?

Kdo mi bo pri tem pomagal?

Kako bom izbral najboljšo fotografijo in zakaj prav to?

Vir: Navedi vir (naslov spletne strani in datum dostopa).

Delovni list št. 4: Zgodovinski dogodki leta moje zgodbe

Zgodovinski dogodki tega leta: Kateri dogodki iz leta ..., ko sem bil star 11 let, so najbolj zaznamovali dogajanje doma in po svetu?

Dejavnosti:

Poišči šest fotografij, ki obeležujejo dogodke, ki so najbolj zaznamovali dogajanje v tem letu. Pomagaš si lahko z www.historyorb.com, kjer se nahaja obsežen izbor dogodkov. V pomoč so lahko tudi druge spletne strani.

Izberi tri fotografije s pozitivno in tri z negativno vsebino dogajanja.

Utemelji, zakaj si se odločil prav za te dogodke.

Nalepi slike na plakat in pripravi PP-predstavitvev.

Vir: Navedi vir (naslov spletne strani in datum dostopa ...).

Delovni list št. 5: Zgodovinski dogodki leta iz časov očetove/mamine zgodbe

Zgodovinski dogodki tega leta: Kateri dogodki iz leta ..., ko je bil moj oče star 11 let, so najbolj zaznamovali dogajanje doma in po svetu?

Dejavnosti:

Poišči šest fotografij, ki obeležujejo dogodek, ki so najbolj zaznamovali dogajanje v tem letu. Pomagaš si z www.historyorb.com, kjer najdeš izbor dogodkov, po spletu pa potem išči ustrezne fotografije teh dogodkov.

Izberi tri fotografije s pozitivno in tri z negativno vsebino dogajanja.

Utemelji, zakaj si se odločil prav za te dogodke.

Nalepi slike na plakat in pripravi PP-predstavitvev.

Vir: Navedi vir (naslov spletne strani in datum dostopa ...).

Delovni list št. 6: Zgodovinski dogodki leta iz časov osebne zgodbe starega očeta/mame

Zgodovinski dogodki tega leta: Kateri dogodki iz leta ..., ko je bil moj stari oče star 11 let, so najbolj zaznamovali dogajanje doma in po svetu?

Dejavnosti:

Poišči šest fotografij, ki obeležujejo dogodke, ki so najbolj zaznamovali dogajanje v tem letu. Pomagaš si lahko z www.historyorb.com, kjer najdeš izbor dogodkov, po spletu pa potem poišči ustrezne fotografije teh dogodkov.

Izberi tri fotografije s pozitivno in tri z negativno vsebino dogajanja.

Utemelji, zakaj si se odločil prav za te dogodke.

Nalepi slike na plakat in pripravi PP-predstavitvev.

Vir: Navedi vir (naslov spletne strani in datum dostopa ...).

Priloga 3

Opisni kriteriji za preverjanje in ocenjevanje plakata

Področja in kriteriji za preverjanje in ocenjevanje izdelka/plakata	Opisniki		
	Zadostno	Dobro	Prav dobro
1. področje: priprava plakata			
Kriteriji:			
plakat ustrezno pripravi in kombinira osebno zgodbo z lokalno, regionalno in globalno zgodovino.	Poišče in pripravi slikovno gradivo za vsaj dva dogodka, povezana z aktualnim letom predstavitve (npr. 2012).	Poišče in pripravi gradivo za štiri dogodke, povezanih z aktualnim letom predstavitve (npr. 1971).	Poišče in pripravi gradivo za vseh osem dogodkov, pojasni svoj izbor slikovnega gradiva in poveže osebno zgodbo z izbranimi dogodki.
2. področje: ustna predstavitev plakata			
Kriteriji:			
izbrane fotografije in drugo slikovno gradivo ustrezajo izbrani temi izdelka,	Izbrano gradivo je sicer ustrezno, vendar v postavitvi na plakatu niso izbrani ključni dogodki.	Izbrano gradivo je ustrezno, prav tako postavitev na plakatu, izbrani so večinoma ključni dogodki.	Slikovno gradivo je izbrano, tako da ponuja pravo uravnoteženost med pozitivnimi in negativnimi dogodki, vizualno doganjo, izbrani so ključni dogodki, podkrepljeni s pomembnimi podrobnostmi.
uporabljeno zgodovinsko gradivo je ustrezno navedeno v opombah,	Vsebuje pomanjkljivo navedeno gradivo, ali pa navedbe sploh ni.	Vsebuje deloma pomanjkljivo navedeno gradivo.	Gradivo je dosledno in natančno navedeno.

Področja in kriteriji za preverjanje in ocenjevanje izdelka/plakata	Opisniki		
	Zadostno	Dobro	Prav dobro
izdelek je ustrezno predstavljen.	Predstavitve ni tekoča, povedana s svojimi besedami in je pomanjkljivo podkrepljena s primeri ali pa primerov sploh ni.	Predstavitve je večinoma tekoča in povedana s svojimi besedami, večina je podkrepljena s posameznimi pomanjkljivimi primeri.	Predstavitve je tekoča in povedana s svojimi besedami, argumentirana za vsak element plakata ter podkrepljena z vsemi ključnimi primeri.

2.2 Ostanki preteklosti (Spoznavamo zgodovino)

Lorieta Pečoler, Osnovna šola Koseze, Ljubljana

Medpredmetne povezave pri obravnavi učnega sklopa Od prvih zapisov do tiskane knjige

Ljudje se med seboj sporazumevamo že od nekdaj. Eden od načinov sporazumevanja je tudi pisava, s pomočjo katere se ljudje povezujejo skozi prostor in čas. Povezuje ljudi istega prostora, povezuje generacijo z generacijo ...

Razvoj pisave ni vezan le na enega človeka in na eno skupnost ter kraj. Je pa povsod nastala iz potrebe po zapisovanju pomembnih dejstev in dogodkov in ohranjanju informacij, ki so se vse bolj kopičile. Pisava zaznamuje tudi prelomnico med prazgodovino in zgodovino. Brez nje si danes našega vsakdanjika preprosto ne moremo več predstavljati, zato prav gotovo spada med največje izume človeštva.

Obravnavani učni sklop sodi v okvir obvezne širše teme Ostanki preteklosti (Spoznavamo zgodovino) v šestem razredu. Za obravnavo je možno uporabiti različne didaktične pristope in je vsekakor primerna tudi za medpredmetno povezovanje. Zaradi tega del te učne snovi timsko načrtujem s kolegi, ki poučujejo likovno umetnost (LUM), tehniko in tehnologijo (TIT) in slovenščino (SLJ).

- a) *TIT*: v okviru dneva dejavnosti učenci obravnavajo papir in ga tudi izdelajo v sodelovanju s Papirnico Vevče. Pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela se s kolegico dogovoriva, kdaj obravnavam to učno snov, tako da ta dan dejavnosti načrtuje v tem obdobju. Tehniški dan je (če se le da) načrtovan en teden po obravnavanju snovi pri zgodovini, ko imajo učenci že izkušnje o pripomočkih za pisanje in materialih, na katere so pisali.
- b) *LUM*: v času obravnavanja snovi učenci pri likovni umetnosti izdelajo voščene tablice in nanje tudi pišejo, tako da dobijo tudi izkušnjo, kako je pisati na različne materiale ter tako tudi »izkusijo« prednosti in slabosti pisanja na različne podlage.
- c) *SLJ*: s kolegico skupaj pripraviva iztočnice o prvi slovenski knjigi, ki so uporabne tudi pri slovenščini za nadaljnje delo, ko obravnava to učno snov.

Učni sklop obravnavam v treh učnih urah, delo pa večinoma poteka po skupinah. Tako sta mi omogočeni tudi lažja individualizacija in diferenciacija. Učenci, ki imajo učne težave, so razporejeni v eno skupino, ki dobiva dodatne in sprotne informacije in usmeritve. Nadarjeni in učno sposobnejši učenci so prav tako združeni v eno skupino, ki rešuje zahtevnejše naloge, ki zahtevajo več predpostavljjanja, razvrščanja, zaznavanja odnosov itd.

Vsaka skupina obravnava določeno temo in sproti rešuje delovne liste, ki so tudi »smernice za poročanje«.

Prvo uro učenci delajo po skupinah, na začetku druge ure dokončajo delo (če je potrebno), sledi poročanje skupin in skupni zapis, tretja ura pa je namenjena prvi slovenski knjigi in utrjevanju.

Pri delu imajo na voljo tudi mini prenosne računalnike (v vsaki učilnici je brezžična internetna povezava), prav tako pa lahko med uro odidejo v knjižnico po literaturo (dogovor z knjižničarjem), saj je knjižnica nasproti moje učilnice.

Izdelava papirja na tehniškem dnevu poteka 90 minut (predstavitve in praktično delo, ko učenci sami izdelajo papir pod nadzorom strokovnjaka iz papirnice). Pri naslednji uri TIT na svoj papir tudi zapišejo misel o pisavi oz. zapisovanju, ki jo doma poiščejo na spletu ali pa v knjigi.

Izdelovanju voščenih tablic je namenjena ena ura pri likovni umetnosti in je izvedena v tistem tednu, ko obravnavam to snov pri zgodovini.

Učenci po skupinah se učijo predvsem z učbenikom in različnimi knjigami, ki so na voljo v knjižnici. Tako se navajajo na delo z učbenikom, izpisovanje bistva, pisanje povzetkov na delovnih listih, ki so namenjeni tudi za poročanje skupin. Znanje, ki ga bodo usvojili pri uri, bodo lahko smiselno uporabili tako pri izdelovanju voščenih tablic kot pri izdelovanju papirja, prav tako pa bodo prednosti tiska lahko uporabili tudi pri drugih predmetih (glasba, slovenščina, naravoslovje – širjenje znanosti). Takšne didaktične strategije so uporabne pri vseh predmetih, učencem pa tudi olajšajo učenje.

Vse učence pa skozi ves učni proces navajam na strategije kritičnega mišljenja oz. na tiste »strategije, s pomočjo katerih posameznik odkriva načine, da bi dosegel cilj«.⁸³

V nadaljevanju predstavljamo načrtovanje učnega sklopa.

Načrt učnega sklopa

Tema in vsebina iz učnega načrta⁸⁴	• Obvezna širša tema: Ostanki preteklosti (Spoznavamo zgodovino) • Vsebina: Od prvih zapisov do tiskane knjige
Učni sklop	Od prvih zapisov do tiskane knjige
Standardi znanja iz učnega načrta⁸⁵	Vsebinski standardi, ki se nanašajo na temo, so, da učenec/učenka: • razloži vzroke za nastanek pisave ter opiše pomen pisave za zgodovino, • navede primere različnih pisav skozi zgodovino ter primerja materiale, na katere so pisali, • sklepa o pomenu izuma tiska in tiskanih knjig za širjenje informacij, znanja ter raziskovanje preteklosti. Procesno-proceduralni standardi, ki se nanašajo na vse teme, so, da učenec/učenka: • razvije spretnosti časovne in prostorske predstavljalnosti, • razvije spretnost zbiranja in izbiranja informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature v različnih medijih,

⁸³ Rupnik Vec, T., Kompare, A. (2006). Kritično mišljenje v šoli. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 31.

⁸⁴ Učni načrt, str. 7.

⁸⁵ Prav tam, str. 28, 39.

	• razvije zmožnost preproste analize, sinteze in interpretacije uporabnih in verodostojnih informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature, • razvije spretnost iskanja zgodovinskih virov in literature z IT, • razvije zmožnost kritične presoje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov z uporabo večperspektivnih zgodovinskih virov in literature, • razvije zmožnost oblikovanja samostojnih sklepov, pogledov, mnenj, stališč, izvirnih predlogov in rešitev, • razvije sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja ter svoje poglede na zgodovino, • razvije dovzetnost za različne poglede na zgodovino oz. interpretacije zgodovine ter razume, zakaj se pojavijo, • razvije spretnost različnih oblik komunikacije (ustno, pisno, grafično, ilustrativno, z IT), • navede in pojasni značilnosti slovenskih državnih simbolov, • pojasni značilnosti simbolov Evropske unije, • oceni pomen ohranjanja in varovanja slovenske, evropske in svetovne kulturne dediščine ter okolja, • navede in pojasni značilnosti političnih sistemov, ki so izvajali zločine proti človeštvu, genocide, holokavst in druge oblike množičnega kršenja človekovih pravic, • na primerih pojasni pomen delovanja evropskih ustanov, ki se ukvarjajo z varovanjem človekovih pravic, • na primeru napiše načrt ukrepanja v okviru evropskih ustanov v primeru kršenja človekovih pravic.
Operativni cilji: 1. sklop (vsebinski): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov;⁸⁶ 2. sklop (proceduralni): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na razvijanje spretnosti in veščin;	Učenci/učenke: • razložijo vzroke za nastanek pisave ter opišejo pomen pisave za zgodovino, • navedejo primere različnih pisav skozi zgodovino, • primerjajo materiale, na katere so pisali, • sklepajo o pomenu izuma tiska in tiskanih knjig za širjenje informacij, znanja ter raziskovanje preteklosti; • ob analizi besedila v učbeniku ali zgodovinskega vira razložijo vzroke za nastanek pisave ter z argumenti dokazujejo pomen pisave za zgodovino, • ob slikovnem gradivu (učbenik, internet, videofilm Zgodovina pisave itd.) navedejo primere različnih pisav v zgodovini ter primerjajo sestavo materialov, na katere so pisali, • ob primerjanju rokopisov in tiskane knjige (besedilo, vir, slike) ter dostopnosti le-teh različnim družbenim slojem, sklepajo o pomenu izuma tiska in tiskanih knjig za širjenje informacij, pismenosti, znanja ter raziskovanje preteklosti;

3. sklop (odnosni oz. vzgojni): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na razvijanje odnosov, ravnanja, naravnosti, stališč.	z iskanjem povezav med sedanostjo in preteklostjo se zavedajo pomena pisave za nadaljnji razvoj in napredek človeštva.
Ključni koncepti	A Temeljni zgodovinski koncepti teme: pisava; B koncepti za globlje razumevanje, kot so vzroki in posledice, dejstva in mnenja, spremembe in kontinuiteta, podobnosti in razlike; C koncepti, ki izhajajo iz narave zgodovinske vede: kronologija, dokazi iz zgodovinskih virov, interpretacija.
Medpredmetne povezave	Likovna umetnost, slovenščina.
Kroskurikularne teme	KIZ.
Učna diferenciacija in individualizacija glede na učne stile (A, V, K)	Kaj se bo diferenciralo in individualiziralo? a) elementi kurikula (učni cilji in vsebine), ✓ b) didaktični pristopi. ✓
Didaktični pristopi (strategije)	- Učnociiljni in procesnorazvojni, - kurikularne povezave, - aktivne učne oblike (sodelovalno poučevanje in učenje, timsko delo, skupinsko delo), - aktivne učne metode (diskusija, debata, delo z viri, delo z učbenikom itd.), - učna diferenciacija in individualizacija pouka, - uporaba novih tehnologij (interaktivna tabla, splet itd.).
Oblike preverjanja znanja	- Kviz, miselni vzorci, - reševanje delovnih listov, - alternativno (avtentična naloga).
Oblike ocenjevanja znanja	Pisno ocenjevanje znanja.
Literatura	1. Brookfield, K. (1999). <i>Pisave. Zbirka Svet okrog nas. Murska Sobota: Pomurska založba.</i> 2. Drpić, M. (2000). <i>O pisalih. V: Gea, 4. april 2000, str. 32–45.</i> 3. Gombrich, E. H. (1991). <i>Kratka svetovna zgodovina za mlade bralce. Ljubljana: DZS.</i> 4. Janša Zorn, O., Škraba, G. (2004). <i>Spoznavajmo zgodovino. Zgodovina za 6. razred OŠ. Ljubljana: Modrijan.</i> 5. Jean, G. (1997). <i>Govorica znakov. Zbirka Mejniki. Ljubljana: DZS.</i> 6. Jean, G. (1994). <i>Pisava. Spomin človeštva. Zbirka Mejniki. Ljubljana: DZS.</i> 7. <i>Kronika človeštva (1996). Ljubljana: ZMK.</i> 8. <i>Velika ilustrirana otroška enciklopedija (1992). Ljubljana: ZMK.</i> 9. <i>Veljavni in predpisani učbeniki.</i> 10. <i>Videokaseta Zgodovina pisave (1998). Ljubljana: Videofon.</i>

Načrt aktivnosti, ki so vezane na organizacijo pouka

AKTIVNOSTI UČITELJA	AKTIVNOSTI UČENCEV
Uvodna motivacija	
Demonstracija elektronske prosojnice z zapisom v hieroglifih. Učencem pove, da se ta pisava imenuje tudi podobopis. Razloži jim izvor imena hieroglif. Poda navodila za kratko motivacijsko vajo. Razloži, kaj nekatere podobe pomenijo: - če so podobe obkrožene, potem predstavlja jo ime, - zeleno ločje je povezano z reko Nil in Egipcom, - moški ali ženska predstavlja spol itd. Vprašanja za pogovor: - Zakaj je pomembno, da stvari zapisujemo? - Od kdaj se stvari zapisujejo? - Kako? Učenceve najbolj smiselne odgovore zapiše na tablo.	Povedo, kaj slika predstavlja, in pisavo tudi poimenujejo. Razlagajo, zakaj jo lahko tudi tako poimenujemo. Vsak sam zapiše, kaj naj bi bila vsebina zapisa. Med seboj primerjajo svoje zapise. Razlagajo, zakaj smo dobili toliko različnih razlag. Povedo, kako je stvari najlažje zapisati. Svoj odgovor utemeljijo. Debatirajo na izhodiščna vprašanja, zakaj je že od nekdaj navzoča potreba po ohranjanju sporočil in dogodkov. Razlagajo, kako vse so ohranjali sporočila in kateri način je najlažji. Odgovore prepišejo na delovni list.
Obravnavanje učne snovi	
a) Skupinsko delo učencev. Oblikovanje štiri skupin. Učence razporedi v skupine glede na učno diferenciacijo in individualizacijo. Skupina 1: RAZVOJ PISAVE. Skupina 2: PRIPOMOČKI ZA PISANJE (učenci z učnimi težavami). Skupina 3: MATERIALI ZA PISANJE. Skupina 4: OD PISANE K TISKANI KNJIGI (učno sposobnejši in nadarjeni učenci). Razloži navodila za delo učencev. Razdeli delovne liste (glejte v nadaljevanju). Pomoč učencem pri delu. Usmerjanje dela učencev z učnimi težavami. b) Poročanje skupin.	Po skupinah s pomočjo delovnih listov, učbenika (računalnikov in dodatne literature) predelujejo učno snov. Navodila si lahko preberejo tudi na delovnih listih. Poročanje skupin. Zapisujejo si povzetke/bistvo povedanega. Sledijo navodilom, ki so na delovnem listu.

Utrjevanje

Kviz in uganke na temo pisave in tiska.

Vsaka skupina pripravi tri vprašanja za kviz ali uganke.
Učenci jih skupaj rešijo.

Ponovijo, na kateri material je besedilo napisano.

c) Prva slovenska tiskana knjiga

Prikaže elektronsko prosojnico z Brižinskimi spomeniki.

Razlago si zapišejo v »zgodovinski leksikon«, *
S pomočjo faksimila poimenujejo besedilo.

Pokaže tudi faksimile.

Razloži, kaj so faksimile.

Razloži, kaj so Brižinski spomeniki in zakaj so pomembni.

Utemeljijo, zakaj imajo naziv spomenik, čeprav so napisani na pergament in ne na kamen.
Razlago napišejo tudi na delovni list, ki ga sproti rešujejo.

Prikaže elektronsko prosojnico z evrskim kovancom s podobo Primoža Trubarja.

Poimenujejo moža na kovancu.
Utemeljijo, zakaj je upodobljen na kovancu (pojasnijo njegove zasluge).

Prikaže elektronsko prosojnico s prvo slovensko knjigo.

Na kratko razloži vzroke za nastanek knjig (protestantizem).

Navedejo leto nastanka prvih slovenskih knjig.
Utemeljijo, zakaj velja Trubar tudi za utemeljitelja slovenskega knjižnega jezika.

Analizirajo, ali so Slovenci pred tem sploh kaj pisali in kako.

Analizirajo, v čem je pomen prvih slovenskih knjig (dokaz česa sta).

Vodi debato z učenci s pomočjo vprašanj.

Pojasnijo, zakaj nista bili tiskani na Slovenskem.
Pojasnijo, zakaj sta pripomogli k širjenju nove vere/nove ideje (povežejo s prednostmi tiska).

Pogovor o 6. juniju, dnevu Primoža Trubarja. Gre za državni praznik, ki ni dela prost dan.

Na ta dan naj bi se rodil utemeljitelj slovenskega knjižnega jezika.

Utemeljijo, ali si zasluži državni praznik.

Utemeljijo, ali se jim zdi smiselni naziv za Trubarja: »veliki človek malega naroda«.

Sklep

Prikaže elektronsko prosojnico z napisom
»Verba volant, scripta manent – Izgovorjene besede izginejo, napisane pa ostanejo«.

Razložijo pomen latinskega izreka.

Analizirajo, dokaz česa bi bili Trubarjevi knjigi, če bi Slovenci kot narod izumrli.

Utemeljijo, zakaj pisavo uvrščamo med največje človekove dosežke.

* Zgodovinski leksikon: ob začetku šolskega leta si učenci v mapi (listovniku) za zgodovino uredijo tudi leksikon, kamor zapisujejo »neznane« besede, povezane z zgodovino. Leksikon je urejen po abecednem redu (vsaka črka ima svoj list).

Področja in kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja

Kriteriji po področjih za preverjanje in ocenjevanje znanja in izdelkov iz učnega načrta⁸⁷	1. znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov: • znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov, • uporaba zgodovinske terminologije, pojmov in konceptov, • ločevanje zgodovinskih vzrokov, povodov in posledic, • ločevanje med zgodovinskimi dejstvi, dokazi, mnenji, stališči in interpretacijami, • orientacija v zgodovinskem prostoru skozi čas; 2. analiza, sinteza in interpretacija zgodovinskih virov: • zbiranje, izbiranje, analiziranje in kritično presojanje verodostojnih in uporabnih informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih in večperspektivnih zgodovinskih virov in literature, • ločevanje bistvenih od nebistvenih podatkov, • oblikovanje samostojnih sklepov, interpretacij, mnenj, stališč, pogledov, izvirnih predlogov in rešitev, • predstavljanje sklepov, mnenj, stališč, pogledov, izvirnih predlogov in rešitev na različne načine (ustno, pisno, z uporabo plakatov, referatov, esejev, IT idr.); 3. izdelovanje, pisanje in predstavljanje različnih izdelkov (risba): • izbrani zgodovinski viri in literatura ustrezajo izbrani temi izdelka, • uporabljeni zgodovinski viri in literatura so ustrezno navedeni v seznamu bibliografije, • pisni izdelki so ustrezno strukturirani v uvod, glavni del in sklep, • izdelek je ustrezno predstavljen, pri tem se uporablja tudi IT.
--	---

Obravnani učni sklop je učencem zanimiv in radi sodelujejo, ker imajo o učni snovi že nekaj predznanja, prav tako pa se obravnavanje učne snovi popestri z izdelki. Postopek izdelovanja tako voščenih tablic kot tudi papirja učence zelo pritegne. Na voljo imajo precej literature, ki jo lahko vključijo v skupinsko delo.

Učna snov kot taka niti ni zelo zahtevna in je zelo hvaležna za poučevanje in učenje, učenci delajo po metodi dela z učbenikom: izpisovanje bistva, povzetki itd. Tako usvajajo učne strategije, ki so potrebne pri usvajanju znanja pri vseh predmetih kot tudi za učenje doma, ko se pripravljajo za pisno in ustno ocenjevanje znanja.

Glede na to, da sem se odločila za skupinsko delo, se lahko težava pokaže glede na število otrok. Če so oddelki veliki, potem štiri skupine ne ustrezajo, ampak jih je treba razširiti.

Takšno medpredmetno povezovanje zahteva dobro timsko sodelovanje učiteljev na šoli. Če sodelovanja med kolegi ni, potem take medpredmetne povezave niso možne.

Ideja za naprej pa je, da bi celotni sklop obravnavala znotraj tehničnega ali kulturnega ali pa celo projektnega dneva. Učenci bi na šoli poskušali pisati na različne podlage, ogledali bi si tudi Trubarjevo domačijo in skupaj izdelali knjigo po postopku iz Trubarjevega časa.

Delovni listi

Delovni listi so namenjeni za delo po skupinah in so zasnovani tako, da so hkrati namenjeni tudi za poročanje skupin.

Osnova za delo je učbenik, nekaj odgovorov pa učenci najdejo tudi v dodatni literaturi (za učno uspešnejše in nadarjene učence).

Skupni zapis ob poročanju učenci naredijo v obliki miselnega vzorca v svoje mape (listovnike).

Glavna izhodišča imajo zapisana na tabli in navodilih, ki jih dobijo ob začetku pouka oz. ob prvem skupinskem poročanju.

Priloge

Priloga 1 – 5: Delovni listi

Priloga 6: Opisni kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja

Priloga 7: Opisni kriteriji za preverjanje in ocenjevanje izdelka – voščene tablice

Delovni list 1

Skupina 1: Razvoj pisave

Navodila za delo:

Preberite besedilo v učbeniku Spoznavajmo zgodovino na straneh 16–19.

Odgovorite na spodaj zastavljena vprašanja.

Dodatne odgovore lahko poiščete tudi na spletnih straneh ali pa v knjigah v šolski knjižnici.

Zapis je hkrati tudi poročilo za učence preostalih skupin.

Določite poročevalca.

Če naletite na težave, se obrnite name.

1. Argumentiraj zapisano trditev »Pisava je pripomoček za komuniciranje med ljudmi.«⁸⁸

2. Naštej vzroke za nastanek in razvoj pisave.

3. Prve pisave so bile zelo preproste. V spodnjo razpredelnico kronološko (od najstarejše do najmlajše) razporedi pisave in opiši njene bistvene značilnosti.

Vrsta pisave	Kje je nastala	Glavne značilnosti

⁸⁸

Kulundžić v: Janša Zorn, O., Kastelic, A., Škraba, G. (2004). Spoznavajmo zgodovino. Učbenik za 6. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 16.

4. Katera pisava je to?

Slika 1: (Klinopisna pisava.)

(Vir: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Sumerian_26th_c_Adab.jpg; dostop: 12. 4. 2012.)

Slika 2: (Sumerski ideogrami.)

(Vir: avtorica risbe Vilma Brodnik.)

Slika 3: (Feničanska pisava.)

(Vir: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Phoenician_alphabet.svg; dostop: 12. 4. 2012.)

Slika 4: (Egipčanski hieroglifi.)

(Vir: http://en.wikipedia.org/wiki/Egyptian_hieroglyphs; dostop: 12. 4. 2012.)

5. Ali znamo brati vse starodavne pisave?

Na spletnih straneh ali pa v knjigi pisave poišči podatek, ali so zgodovinarji do zdaj razvoz-lali vse pisave, ki so se pojavile v zgodovini.

Delovni list 2

Skupina 2: Pripomočki za pisanje

(Učenci z učnimi težavami)

Navodila za delo:

Skupaj bomo prebrali besedilo v učbeniku Spoznavajmo zgodovino na straneh 23–24.

Odgovorite na spodaj zastavljena vprašanja.

Dodatne odgovore lahko poiščete tudi na spletnih straneh ali pa v knjigah v šolski knjižnici.

Kar boste zapisali, boste poročali učencem.

Če želite dodatne informacije, jih lahko najdete v knjigi Pisave iz zbirke Svet okrog nas, ki se nahaja v knjižnici.

S čim so zapisovali:

Na mehke podlage:

Na trde podlage:

Kako so pisali srednjeveški pisarji?

Slika 5: Srednjeveški skriptorij. (Vir: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Escribano.jpg>; dostop: 12. 4. 2012.)

Pisanje na papir:

Slika 6: Pisalni stroj. (Vir: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Underwood-five.jpg>; dostop: 31. 5. 2013.)

Pisanje v moderni dobi:

Slika 7: Prenosni računalnik (prenosnik). (Vir: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Chromebook.jpg>; dostop: 31. 5. 2013.)

Delovni list 3

Skupina 3: Materiali za pisanje

Navodila za delo:

Preberite besedilo v učbeniku Spoznavajmo zgodovino na straneh 16–19.

Odgovorite na spodaj zastavljena vprašanja.

Dodatne odgovore lahko poiščete tudi na spletnih straneh ali pa v knjigah v šolski knjižnici.

Zapis je hkrati tudi poročilo za učence preostalih skupin.

Določite poročevalca.

Če naletite na težave, se obrnite name.

V preteklosti so zapisovali na:

To je _____

Slika 8: (Hamurabijev zakonik.) (Vir: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Code_of_Hammurabi.jpg; dostop: 31. 5. 2013.)

1. Zakaj so bili pomembni zakoni in dogodki postavljeni na javnem mestu in vklesani na velike kamnite klade?

Kako je bilo pisati na voščene tablice, boste lahko poskusili pri likovni umetnosti, kjer boste s pomočjo učitelja izdelali povoščene tablice in nanje tudi pisali.

2. EGIPT okrog 3500 pr. n. št.: uporabljati začnejo _____

Znaš opisati, kako je potekala izdelava?

3. PERGAMON (Mala Azija) okrog 263 pr. n. št.: uporabljati začnejo _____

Znaš opisati, kako je potekala izdelava?

4. KITAJSKA okrog 180 pr. n. št.: uporabljati začnejo _____

Naštej prednosti papirja kot podlage za pisanje.

V izdelovanju papirja se boste lahko preizkusili tudi sami, in sicer na tehniškem dnevu prihodnji teden. Takrat si boste tudi zapisali postopek izdelovanja papirja. Prav tako boste tudi spoznali, iz katerih materialov so ga izdelovali in ga še izdelujejo.

5. Kako pa pišejo slepi?

V knjigi Pisave poišči informacije o pisavi slepih.

Delovni list 4

Skupina 4: Od pisane besede k tiskani knjigi

(Nadarjeni učenci)

Navodila za delo:

Preberite besedilo v učbeniku Spoznavajmo zgodovino na straneh 25–27.

Odgovorite na spodaj zastavljena vprašanja.

Dodatne odgovore lahko poiščete tudi na spletnih straneh ali pa v knjigah v šolski knjižnici.

Zapis je hkrati tudi poročilo za učence preostalih skupin.

Določite poročevalca.

Če naletite na težave, se obrnite name.

1. Razmisli, zakaj so bile knjige v srednjem veku cenjene in zakaj so nekatere celo z verigo privezovali na police.

Slika 9: Rokopisna knjiga iz srednjega veka. (Vir: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Bucheinband.15.Jh.r.Inkunabel.jpg>; dostop: 12. 4. 2012.)

2. Reši nalogo o srednjeveških knjigah. Dodatne informacije poišči na spletu ali pa v knjigi Pisave iz zbirke Svet okoli nas.

Značilnosti rokopisnih knjig

Slabosti prepisovanja knjig

3. Razvoj tiska

Zapiši najpomembnejša dejstva o razvoju/začetku tiska.

Prednosti tiska	Kaj vse se začne tiskati?

4. Razmisli in utemelji, zakaj tisk velja za enega največjih izumov človeštva.

Delovni list 5

Za povzemanje učne snovi (za ustvarjanje »velike slike«):
Prva slovenska tiskana knjiga

1. Napiši, kaj je faksimile.

2. Na sliki je _____. Zapiši najpomembnejša dejstva, ki so povezana z njim.

Slika 10: (Primož Trubar.) (Vir: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Primož-Trubar.jpg>; dostop: 12. 4. 2012.)

3. Zapiši, v čem je pomen prvih slovenskih knjig:

a) _____

b) _____

c) _____

Priloga 6

Opisni kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja

Področja in kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja	Opisniki		
	Zadostno	Dobro	Prav dobro
1. področje: znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov			
Kriteriji: - razloži vzroke za nastanek pisave, - opiše pomen pisave za zgodovino, - navede primere različnih pisav skozi zgodovino, - primerja materiale, na katere so pisali,	Ob pomoči učitelja razloži en vzrok, zakaj je nastala pisava.	Razloži dva vzroka za nastanek pisave.	Razloži tri vzroke za nastanek pisave.
	Ob pomoči učitelja navede, kakšen pomen ima pisava za človeštvo.	Opiše pomen pisave za preteklost in za nadaljnji razvoj.	Razloži pomen pisave tako za preteklost kot za nadaljnji razvoj ter navede primer za utemeljitev razlage.
	Ob slikovnem gradivu navede vsaj dve pisavi prvih civilizacij.	Ob slikovnem našteje vsaj tri vrste pisav in zna našteti prve civilizacije, ki so začele uporabljati pisavo.	Ob slikovnem gradivu samostojno našteje pisave, ki so se razvile skozi zgodovino, jih poveže s prvimi civilizacijami ter pojasni in utemelji napredek v razvoju pisave.
	Navede vsaj dva materiala, na katere so pisali v času prvih civilizacij.	Našteje vsaj dva materiala in ju poveže s civilizacijama, ki sta ju uporabljala.	Primerja vsaj tri materiale, jih poveže s civilizacijami, ki so jih uporabljale, podrobno pojasni prednosti in slabosti materialov za pisanje.

Področja in kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlično
utemelji pomen izuma tiska in tiskanih knjig za širjenje informacij, znanja ter raziskovanje preteklosti (in razloži posledice tiska za nadaljnji razvoj).	Z učiteljevo pomočjo opiše pomen tiska in tiskanih knjig za širjenje informacij, znanja in raziskovanje preteklosti, navede vsaj eno posledico tiska za razvoj.	Opiše pomen tiska in tiskanih knjig za širjenje informacij, znanja in raziskovanje preteklosti, navede nekaj posledic tiska za razvoj.	Pojasni pomen tiska in tiskanih knjig za širjenje informacij, znanja in raziskovanje preteklosti, utemelji posledice tiska za razvoj in navede konkretni primer v podporo razlagi.	
2. področje: analiza, sinteza, interpretacija zgodovinskih virov				
Kriteriji: razvije spretnosti časovne in prostorske predstavljivosti,	- V pripravljeno skico časovnega traku s pomočjo učitelja v časovnem pravilnem zaporedju vpiše imena na dveh pisav. - Na zgodovinskem zemljevidu s pomočjo učitelja pokaže dve državi, kjer so se razvile prve pisave.	- V pripravljeno skico časovnega traku ob delni pomoči učitelja v časovnem pravilnem zaporedju vpiše imena treh pisav. - Na zgodovinskem zemljevidu pokaže tri države, kjer so se razvile prve pisave.	- V pripravljeno skico časovnega traku v časovnem pravilnem zaporedju vpiše imena vseh pisav. - Na zgodovinskem zemljevidu v časovno pravilnem zaporedju pokaže vse države, kjer so se razvile najstarejše pisave.	Iz slikovnega gradiva in pisnih virov izbere vse pomembne informacije in dokaze o pisavi ter pomembne podrobnosti.
razvije spretnost zbiranja in izbiranja informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature v različnih medijih,	Iz slikovnega gradiva in pisnih virov ob pomoči učitelja razbere posamezne povsem razvidne informacije, vezane na pisavo.	Iz slikovnega gradiva in pisnih virov izbere večino pomembnih informacij in dokazov o pisavi.	Iz slikovnega gradiva in pisnih virov izbere vse pomembne informacije in dokaze o pisavi ter pomembne podrobnosti.	

Področja in kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlično
• razvije zmožnost preproste analize, sinteze in interpretacije uporabljenih in verodostojnih informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature,	• Na temelju izbranih informacij s pomočjo učitelja oblikuje odgovore.	• Na temelju izbranih informacij ob delni pomoči učitelja oblikuje odgovore in nekatere možne sklepe.	• Na temelju izbranih informacij oblikuje odgovore in vse možne sklepe.	
• razvije zmožnost kritične presoje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov z uporabo večperspektivnih zgodovinskih virov in literature,	• V zgodovinskih virih loči posamezna dejstva od mnenj.	• V zgodovinskih virih loči nekatera dejstva od mnenj.	• V zgodovinskih virih povsem samostojno loči dejstva od mnenj.	
• razvije zmožnost oblikovanja samostojnih sklepov, pogledov, mnenj, stališč, izvirnih predlogov in rešitev.	• Na podlagi danega slikovnega ali besedilnega vira in pomoči učitelja prepozna bistvo in ga izpiše. • Z učiteljevo pomočjo oblikuje mnenja, ki jih deloma pojasni s posameznimi informacijami iz slikovnega gradiva in pisnih virov.	• Na podlagi danega slikovnega ali besedilnega vira prepozna bistvo in ga izpiše. • Oblikuje mnenja, ki jih deloma pojasni z informacijami in dokazi iz slikovnega gradiva in pisnih virov.	• Na podlagi danega slikovnega ali besedilnega vira izlušči bistvo in napiše povzetek in pomembne podrobnosti. • Oblikuje mnenja, ki jih utemelji z informacijami in dokazi iz slikovnega gradiva in pisnih virov in navaja lastne primere v podporo.	

Priloga 7

Opisni kriteriji za preverjanje in ocenjevanje izdelka – voščene tablice

Okvirni kriteriji preverjanja in ocenjevanja znanja iz učnega načrta:**»3. izdelovanje, pisanje in predstavljanje različnih izdelkov (referati, plakati, makete, eseji, IT idr.):**

- izbrani zgodovinski viri in literatura ustrezajo izbrani temi izdelka,
- uporabljeni zgodovinski viri in literatura so ustrezno citirani oz. navedeni v opombah ali v seznamu bibliografije,
- pisni izdelki so ustrezno strukturirani v uvod, glavni del in sklep,
- izdelek je ustrezno predstavljen, pri tem se uporablja tudi IT.«⁸⁹

Področja in kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlično
1. področje: priprava replike voščene tablice				
Kriteriji:				
izbrani zgodovinski viri in literatura ustrezajo izbrani temi izdelka – repliki voščene tablice,	Uporabi vir z informacijami, ki mu ga poda učitelj za izdelavo tablice.	Poišče en vir na spletu o videzu voščene tablice.	Pregleda vsaj tri dostopne vire na spletu in v knjigah o videzu voščene tablice.	Pregleda več kot štiri dostopne informacije v različnih virih o videzu voščene tablice.
izdelek vključuje napis z ustreznim pisalom na voščeno podlago.	- Na temelju izbranih informacij, ki mu jih poda učitelj, izdelava repliko voščene tablice, ki je za izdelavo najbolj preprosta. - Na tablico s pomočjo ustreznega pisala izpiše prevod latinskega reka po učiteljevi izbiri.	- Na temelju poiskane informacije iz vira, izdelava repliko voščene tablice. - Na tablico s pomočjo ustreznega pisala izpiše latinski rek s prevodom po učiteljevi izbiri.	- Na temelju poiskanih informacij iz vsaj treh virov izdelava repliko voščene tablice. - Na tablico s pomočjo ustreznega pisala izpiše latinski rek s prevodom po lastni izbiri.	- Na temelju poiskanih dostopnih informacij izdelava repliko voščene tablice. - Na tablico s pomočjo ustreznega pisala izpiše krajše latinsko besedilo v vsaj treh povedih s prevodom po lastni izbiri.
2. področje: poročilo s predstavitvijo replike voščene tablice				
Kriteriji:				
- pisni izdelek (poročilo) je strukturiran glede na postavljene zahteve: - uporabljeni zgodovinski viri in literatura so ustrezno navedeni v seznamu bibliografije, - poročilo izkazuje znanje in razumevanje prednosti in slabosti voščenih tablic v primerjavi z zapisom na papir.	- Poročilo o izdelavi voščene tablice vsebuje: - delni opis značilnosti voščene tablice, - pomanjkljivo ali nepravilno navedbo virov, - zapis ene prednosti in slabosti te tablice.	- Poročilo o izdelavi voščene tablice vsebuje: - opis osnovnih značilnosti voščene tablice, - delno navedbo virov, - zapis nekaj prednosti in slabosti te tablice.	- Poročilo o izdelavi voščene tablice vsebuje: - opis značilnosti voščene tablice, - navedbo virov brez večjih napak, - zapis nekaj prednosti in slabosti te tablice v primerjavi s papirjem.	- Poročilo o izdelavi voščene tablice vsebuje: - natančni opis značilnosti voščene tablice, - dosledno pravilno navedbo virov, - primerjalni zapis prednosti in slabosti zapisovanja na voščeno tablico in papir.

2.3 Način življenja

Delo z zgodovinskimi viri in obravnava načina življenja

Mag. Marjeta Šifrer, Osnovna šola Naklo

Uvod

V posodobljenem učnem načrtu zgodovine za osnovno šolo je v šestem razredu kot ena izmed predlaganih in ponujenih izbirnih širših tem tudi tema z naslovom Način življenja. V njenem okviru učenci spoznajo naslednje vsebine: Družina skozi zgodovino, Življenje na podeželju in v mestu nekoč in danes, Pravila za sožitje in življenje v skupnosti. Ob teh vsebinah učenci pri skupinskem delu spoznajo različne družine v različnih zgodovinskih obdobjih. Tako spoznajo življenje v prvih skupnostih, egipčansko družino, grško družino, rimsko družino, kmečko družino, meščansko družino, plemiško družino in delavsko družino. Čas, namenjen obravnavanju te teme, je štiri šolske ure. Učni obliki sta frontalna in delo v skupinah. Učne metode so metoda pogovora in razlage, metoda pisno-grafičnih izdelkov, metoda dela z zgodovinskimi besedili, metoda dela s slikovnim gradivom in metoda dela z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo. Pri tej temi se povežemo s predmetoma računalništvo in knjižnična informacijska znanja. Prva ura poteka v sodelovanju s knjižničarjem. Učenci najprej dobijo uvodna navodila za delo, ki jim jih predstavi učitelj. V nadaljevanju knjižničar predstavi dodatno literaturo, ki jo bodo učenci lahko uporabili pri svojem delu. Učenci se razdelijo v skupine in vsaka skupina prejme svoje naloge, ki jih mora na koncu predstaviti razredu v obliki plakata, ki ga predstavijo tudi ustno. Vsaka skupina mora pripraviti tudi izvleček svoje teme, in sicer v računalnici, kjer jim pri oblikovanju pomaga učitelj računalništva. Ti izvlečki služijo kot zapis učne snovi, zato jih učitelj na koncu po potrebi popravi ter jih preslika in razdeli učencem, ki jih nalepijo v miselni vzorec v zvezek. Za ponavljanje in utrjevanje snovi učenci rešijo naloge v delovnem zvezku.

V nadaljevanju je predstavljen podrobni tematski načrt obravnave izbrane širše teme Način življenja, nato pa sledijo možnosti obravnave posameznih učnih vsebin z izbranimi učnimi problemi. Prikazane so možnosti dela z zgodovinskimi viri ter medpredmetna povezava s knjižnico in informatiko. V sklepu pa so podani opisni kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja.

V nadaljevanju predstavljamo načrtovanje učnega sklopa.

Načrt učnega sklopa

Tema in vsebina iz učnega načrta⁹⁰	Izbirna širša tema: Način življenja Vsebine: <i>Družina skozi zgodovino</i> <i>Življenje na podeželju in v mestu nekoč in danes</i> <i>Pravila za sožitje in življenje v skupnosti</i>
Učni sklopi	<i>Družina skozi zgodovino</i> <i>Življenje na podeželju in v mestu nekoč in danes</i> <i>Pravila za sožitje in življenje v skupnosti</i>

Standardi znanja iz učnega načrta⁹¹

Vsebinski standardi, ki se nanašajo na temo, so, da učenec/učenka:

- *primerja vlogo in pomen družine v zgodovini,*
- **opiše tipe družine v zgodovini,**
- *primerja položaj moških, žensk in otrok v zgodovini,*
- *opiše značilnosti vzgoje otrok v zgodovini,*
- *primerja in opiše razlike in podobnosti v življenju na podeželju in v mestih v zgodovini,*
- *sklepa o pomenu pravil za sožitje življenja v skupnosti.*

Procesno-proceduralni standardi, ki se nanašajo na vse teme, so, da učenec/učenka:

- **razvije spretnosti časovne in prostorske predstavljalivosti,**
- **razvije spretnost zbiranja in izbiranja informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature v različnih medijih,**
- *razvije zmožnost preproste analize, sinteze in interpretacije uporabnih in verodostojnih informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature,*
- *razvije spretnost iskanja zgodovinskih virov in literature z IT,*
- *razvije zmožnost kritične presoje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov z uporabo večperspektivnih zgodovinskih virov in literature,*
- **razvije zmožnost oblikovanja samostojnih sklepov, pogledov, mnenj, stališč, izvirnih predlogov in rešitev,**
- *razvije sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja ter svoje poglede na zgodovino,*
- *razvije dovezetnost za različne poglede na zgodovino oz. interpretacije zgodovine ter razume, zakaj se pojavijo,*
- **razvije spretnost različnih oblik komunikacije (ustno, pisno, grafično, ilustrativno, z IT),**
- **navede in pojasni značilnosti slovenskih državnih simbolov,**
- *pojasni značilnosti simbolov Evropske unije,*
- **oceni pomen ohranjanja in varovanja slovenske, evropske in svetovne kulturne dediščine ter okolja,**
- *navede in pojasni značilnosti političnih sistemov, ki so izvajali zločine proti človeštvu, genocide, holokavst in druge oblike množičnega kršenja človekovih pravic,*
- **na primerih pojasni pomen delovanja evropskih ustanov, ki se ukvarjajo z varovanjem človekovih pravic,**
- *na primeru napiše načrt ukrepanja v okviru evropskih ustanov v primeru kršenja človekovih pravic.*

Operativni cilji: 1. sklop (vsebinski): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov;⁹² 2. sklop (proceduralni): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na razvijanje spretnosti in veščin; 3. sklop (odnosni oz. vzgojni): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na razvijanje odnosov, ravnanja, naravnosti, stališč.	Učenci/učenke: • <i>primerjajo vlogo in pomen družine v zgodovini,</i> • <i>opišejo tipe družin v zgodovini,</i> • <i>primerjajo položaj moških, žensk in otrok v zgodovini,</i> • <i>opišejo značilnosti vzgoje otrok v zgodovini,</i> • <i>primerjajo in opišejo razlike in podobnosti v življenju na podeželju in v mestih v zgodovini,</i> • <i>sklepajo o pomenu pravil za sožitje življenja v skupnosti;</i> • pokažejo spretnost časovne in prostorske predstavljalnosti, tako da izpostavljajo glavne značilnosti obravnavanega obdobja, • zberejo in izberejo informacije in dokaze iz učbenika in zgodovinskih virov na delovnem listu ter dodatne literature iz šolske knjižnice, • na enostavni ravni analizirajo in interpretirajo uporabne in verodostojne informacije iz učbenika in različnih zgodovinskih virov in literature iz šolske knjižnice, • kritično presodijo zgodovinske dogodke, pojave in procese s pomočjo večperspektivnih zgodovinskih virov o življenju različnih tipov družin v zgodovini (položaj otrok, žensk, moških), • oblikujejo samostojne zaključke, poglede, mnenja in stališča na temelju informacij iz učbenika, zgodovinskih virov iz delovnih listov in dodatne literature iz šolske knjižnice, • pokažejo spretnost različnih oblik komunikacije: pisni odgovori na zastavljene naloge na delovnih listih, izdelava plakata in ustna predstavitve ugotovitev, pisanje izvlečkov s pomočjo IT; • pokažejo sposobnost za razumevanje in spoštovanje enakopravnosti med spoloma, tako da analizirajo odnose med moškimi in ženskami v okviru družin skozi posamezna zgodovinska obdobja, • prek izbranih primerov različnih tipov družin v zgodovini pojasnijo poglede na svet, ki spoštujejo človekove pravice, enakost in demokracijo ter demokratično in odgovorno državljanstvo.
Ključni koncepti	A Temeljni zgodovinski koncepti teme: človekove pravice, demokracija; B koncepti za globlje razumevanje: podobnosti in razlike; C koncepti, ki izhajajo iz narave zgodovinske vede: dokazi iz zgodovinskih virov, interpretacija.
Kroskurikularne teme	KIZ, informatika.
Učna diferenciacija in individualizacija glede na učne stile (A, V, K)	Kaj se bo diferenciralo in individualiziralo? a) elementi kurikula (učni cilji in vsebine), ✓ b) didaktični pristopi, c) učne faze.

Didaktični pristopi (strategije)	• Učnosciljni in procesnorazvojni pristop (načrtovanje dejavnosti za učence v povezavi s cilji procesa in pričakovanimi rezultati), • kurikularne povezave, • aktivne učne oblike (skupinsko delo, timski pouk), • aktivne učne metode (delo z viri), • raziskovanje, • projektno delo, • uporaba novih tehnologij (računalnik, splet).
Oblike preverjanja znanja	Ustno.
Oblike ocenjevanja znanja	Ustno.
Literatura	1. Brodnik, V. et al.(2011). <i>Učni načrt. Zgodovina. Program osnovna šola. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.</i> 2. Chrisp, P. (2004). <i>Stari Rim. Murska Sobota: Pomurska založba.</i> 3. Clayderman, R. <i>Balade for Adelline.</i> Dostopno na: http://www.youtube.com/watch?v=gfsgXJQ0ebU&feature=related (dostop: 2. 11. 2011). 4. Destovnik, I. (2002). <i>Moč šibkih. Ženske v času kmečkega gospodarjenja. Celovec: Založba Drava.</i> 5. Gombrich, E. H. J. (1995). <i>Kratka svetovna zgodovina za mlade bralce. Ljubljana: DZS in Grad.</i> 6. Janša Zorn, O., Kastelic, A., Škraba, G. (2004). <i>Spoznajmo zgodovino. Zgodovina za 6. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 58–65.</i> 7. Janša Zorn, O., Kastelic, A., Škraba, G. (2004). <i>Spoznajmo zgodovino. Zgodovina za 6. razred devetletne osnovne šole. Delovni zvezek. Ljubljana: Modrijan, str. 21 24.</i> 8. <i>Kako so živeli v prazgodovinski dobi (1998). Zbirka Kako so živeli. Ljubljana: ZMK.</i> 9. <i>Kako so živeli v zavetju srednjeveških gradov (1990). Zbirka Kako so živeli. Ljubljana: ZMK.</i> 10. Karba, P., Čerič, M., Robnik, N., Tovšak, S. (1999). <i>Raziskujmo skupaj-Ljubomir raziskuje s Kronosom v antični Grčiji. Ljubljana: DZS.</i> 11. Mihelič, D. (1996). <i>Meščan sem, iz življenja srednjeveških mest. Ljubljana: Mihelač in Nešović.</i> 12. Otič, M. (2006). <i>Zgodovina 6. Učbenik zgodovine v 6. razredu OŠ. Ljubljana: Mladinska knjiga.</i> 13. Puhar, A. (1982). <i>Prvotno besedilo življenja. Oris zgodovine otroštva na Slovenskem v 19. stoletju. Ljubljana: Globus.</i> 14. Rice, C. (1996). <i>Otroci skozi čas. Moja prva knjiga o zgodovini. Tržič: Učila.</i> 15. Rode, M., Tawitian, E. (2004). <i>Koraki v času-prvi koraki v preteklost. Učbenik za 6. razred OŠ. Ljubljana: DZS.</i> 16. Rode, M., Tawitian, E. (2004). <i>Koraki v času – prvi koraki v preteklost. Delovni zvezek za 6. razred OŠ. Ljubljana: DZS.</i> 17. Satriani, J. <i>Memories.</i> Dostopno na: http://www.youtube.com/watch?v=4YzdXFbywCI (dostop: 2. 11. 2011). 18. <i>Stari Grki (1994). Zbirka Svet okrog nas. Murska Sobota: Pomurska založba.</i> 19. Štih, P. (2001). <i>Srednjeveške plemiške zgodbe. Zbirka Ilustrirana zgodovina Slovencev za otroke. Ljubljana: Mladika.</i>

20. Trškan, D. (2007). *Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Znanstvenoraziskovalni inštitut FF, str. 39.
21. Verdev, H. (2008). *Raziskujem preteklost 6. Učbenik za zgodovino za 6. razred OŠ*. Ljubljana: Rokus.
22. Verdev, H. (2009). *Raziskujem preteklost 6. Delovni zvezek za zgodovino za 6. razred OŠ*. Ljubljana: Rokus.
23. *V rimskih časih* (1989). Zbirka *Kako so živeli*. Ljubljana: ZMK.
24. Wiener, B. (1968). *Življenje v starem svetu*. Ljubljana: MK.
25. Žvanut, M. (1994). *Od viteza do gospoda*. Ljubljana: Viharnik in Znanstveni inštitut FF.
26. Žvanut, M., Peklar, A. (2002). *Stoji, stoji beli grad*. Ljubljana: Mladika.

Načrt aktivnosti, ki so vezane na organizacijo pouka

AKTIVNOSTI UČITELJA		AKTIVNOSTI UČENCEV	
Prva ura			
Uvod (motivacija)		Pripravljanje, uvajanje (čas: 10 minut)	
Medpredmetna povezava s knjižnico – knjižnična informacijska znanja S knjižničarko/knjižničarjem se dogovori in uvodno uro v poglavje izvede v knjižnici skupaj z njo/njim. Učencem pojasni naslov novega poglavja »Način življenja« in kaj bodo novega spoznali. Nato jim razloži tudi način dela, ki bo tokrat malo drugačen. In sicer bodo učenci v skupinah spoznali različne oblike družin v preteklosti in danes.		Poslušajo navodila in postavljajo vprašanja.	
Glavni del		Obravnavanje nove učne snovi (čas: 30 minut)	
Učenci se razdelijo v pet skupin. Vsaka skupina dobi list z naslovom in nalogami, ki jih morajo opraviti.		Sami se razdelijo v pet skupin. Člani skupine sedejo skupaj in sledijo navodilom. Vsaka skupina dobi naslov in naloge v zvezi z vsebino. Pregledajo naloge, če jim kaj ni jasno, lahko vprašajo.	
Naslovi tem in naloge k vsaki temi: ⁹³ Prve skupnosti in družina v starem veku • prve skupnosti, • družina v starem Egiptu, • družina v stari Grčiji, • rimska družina. Predstavite glavne značilnosti navedenih družin (položaj moža, žene, otrok, delo, šolanje, prosti čas idr.).			

Kmečka družina • člani družine, njihove vloge nekoč in danes, • delo – nekoč in danes, • izobrazba – nekoč in danes, • položaj kmečke družine – nekoč in danes. Predstavite glavne značilnosti kmečke družine. Meščanska družina Predstavite glavne značilnosti meščanske družine nekoč in danes. Plemiška družina Predstavite glavne značilnosti plemiške družine. Delavska družina Predstavite glavne značilnosti delavske družine. Vsaka skupina mora narediti plakat in ga na koncu predstaviti pred razredom. Vsaka skupina mora pripraviti tudi izvleček svoje teme, na listu formata A4. Napisan mora biti na računalnik in lepo oblikovan. V nadaljevanju ure knjižničarka/knjižničar učenec predstavi dodatno literaturo, ki je na voljo v njihovi knjižnici. Pove jim tudi, kako se pravilno citira. Učenci morajo napisati seznam literature, v kateri so dobili snov za svojo nalogo. Osnovna literatura sta učbenika Spoznavajmo zgodovino, založba Modrijan ter Raziskujem preteklost 6, založba Rokus.	Poslušajo navodila. Pregledajo dodatno literaturo, ki jim je bila predstavljena. Iščejo literaturo in slikovno gradivo za svojo nalogo. Izpisujejo naslov knjige in stran, kjer so našli kaj primerne za svojo nalogo, in se posvetujejo med seboj.
Sklepni del	Ponavljjanje (čas: 5 minut)
Učitelj povzame navodila za delo in postavlja učencem vprašanja v zvezi s tem, npr. s čim si bodo pomagali pri nastajanju svojih plakatov, kaj jim predstavlja osnovno literaturo, kako mora biti oblikovan plakat itd. Domače delo: Učenci morajo zbrati literaturo in slikovno gradivo za nalogo, ki so jo dobili, in ga prinesiti v šolo k naslednji uri zgodovine.	Odgovarjajo na vprašanja. Doma zbirajo literaturo in slikovno gradivo za izdelavo svojega plakata.
Druga ura	
Uvodni del	Pogovor o aktualnih vprašanjih (čas: 5 minut)
Z učenci ima pogovor o morebitnih vprašanjih v zvezi z nalogami, ki so jih dobili prejšnjo uro.	Postavljajo učitelju vprašanja v zvezi z nalogami.

Glavni del	Skupinsko delo (čas: 35 minut)
Učenci se lotijo izdelave plakata. Učitelj jih opozori, da si porazdelijo vloge znotraj skupine, tako da so vsi zaposleni.	Znotraj skupin si porazdelijo vloge (kdo bo zadolžen za naslov, kdo bo pisal, kdo bo urejal zbrano gradivo, kdo bo pripravil izvleček in ga napisal na računalnik itd.) in začnejo z izdelavo plakata.
Sklepni del	Preverjanje (čas: 5 minut)
Preveri delo učencev in jim postavlja vprašanja (koliko so že naredili, ali vsi člani skupin delajo itd.).	Pokažejo, kaj so naredili, in odgovarjajo na učiteljeva vprašanja. Pripravijo se na predstavitev plakata.
Tretja ura	
Uvodni del	Pogovor o aktualnih vprašanjih (čas: 5 minut)
Z učenci ima pogovor o morebitnih vprašanjih v zvezi z nalogami in jim razloži, kako bodo naredili izvleček snovi. Pri tem jim pomaga tudi učitelj računalništva.	Učitelju postavljajo vprašanja v zvezi z nalogami.
Glavni del	Skupinsko delo Čas: 35 minut
Učenci morajo pripraviti izvleček snovi, ki mora biti narejen na računalniku in biti mora lepo oblikovan. Izvleček snovi mora biti narejen s pomočjo učbenika Spoznavajmo zgodovino (str. 58–65) ali Raziskujem preteklost 6 (str. 56–63). Tisti učenci v skupini, ki so zadolženi za to nalogo, se odpravijo v računalnico, kjer s pomočjo učitelja računalničarja izdelajo izvlečke.	S pomočjo učitelja izdelajo izvleček snovi.
Sklepni del	Preverjanje Čas: 5 minut
Preveri delo učencev, tako da jim postavlja vprašanja v zvezi z njihovimi nalogami, ki so jih morali narediti v tej uri.	Odgovarjajo na zastavljena vprašanja.
Četrta ura	
Uvodni del	Ponavljjanje (čas: 5 minut)
Povzame delo prejšnjih učnih ur. Uporabi glasbo za sprostitev (npr. Joe Satriani: Memories ali Richard Clayderman).	Sprostijo se ob glasbi za začetek poročanja.

Glavni del	Plenarno poročanje skupin (čas: 30 minut)
Po vrsti pokliče k tabli skupine (od 1. do 5. skupine), da predstavijo svoje plakate. Povezuje poročanje skupin s kratkimi povzetki in s slikovno demonstracijo. Učenci oddajo tudi izvlečke snovi svoje teme. To učitelj še enkrat preveri, popravi ter skopira in razdeli učencem. To predstavlja zapis snovi. Lahko v obliki miselnega vzorca, učenci dobijo kopije izvlečkov in jih nalepijo pod ustrezni naslov.	Po skupinah na kratko predstavijo svoje teme in plakat. Preostali poslušajo. Dobijo izvlečke snovi, ki predstavljajo zapis učne snovi, ter jih nalepijo v zvezek, v miselni vzorec pod ustrezni naslov.
Sklepni del	Ponavljjanje (čas: 10 minut)
Za ponavljanje in utrjevanje snovi učenci rešijo naloge v delovnem zvezku Raziskujem preteklost 6, str. 32–36. Skupaj jih pregledamo.	Rešijo vaje in naloge v delovnem zvezku.

Delovni listi

Skupinsko delo – naloge in vprašanja

Naloge in vprašanja na delovnih listih služijo učencem kot pomoč pri nastajanju njihovega plakata. Ta mora biti opremljen z ustreznim slikovnim gradivom in ustreznimi komentarji, na njem pa mora biti prilepljen delovni list z viri in nalogami. Učenci si pomagajo z učbenikoma Raziskujem preteklost 6 in Spoznavajmo zgodovino (oziroma z učbenikom, ki ga uporabljajo) ter zgodovinskimi viri, ki so na delovnih listih. Prav tako lahko uporabijo še dodatno literaturo, ki jim jo priporoča knjižničar. Na plakat morajo napisati ustrezne vire in literaturo, ki so jo uporabili pri svoji nalogi, in sicer mora biti vse ustrezno citirano.

Refleksija

Refleksija učitelja

Primer sprotne priprave na pouk zgodovine je za širšo temo Način življenja, v okviru katere učenci pri skupinskem delu spoznajo različne družine v različnih zgodovinskih obdobjih. Tako spoznajo življenje v prvih skupnostih, egipčansko družino, grško družino, rimsko družino, kmečko družino, meščansko družino, plemiško družino in delavsko družino. Čas, namenjen obravnavanju te teme, je štiri šolske ure. Učni obliki sta frontalna in delo v skupinah. Učne metode so metoda pogovora in razlage, metoda pisno-grafičnih izdelkov, metoda dela z zgodovinskimi besedili, metoda dela s slikovnim gradivom in metoda dela z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo. Pri tej temi gre tudi za medpredmetno povezanost, in sicer s predmetoma računalništvo in knjižnična informacijska znanja. Prva ura poteka v sodelovanju s knjižničarjem. Učenci najprej dobijo uvodna navodila za delo, ki jim jih predstavi učitelj zgodovine. V nadaljevanju knjižničar predstavi dodatno literaturo, ki jo bodo lahko uporabili pri svojem delu. Pojasni jim tudi, kako mora biti literatura citirana. Učenci se razdelijo v skupine in vsaka skupina prejme svoje naloge, ki jih mora na koncu predstaviti razredu v obliki plakata, ki ga predstavijo tudi

ustno. Vsaka skupina mora pripraviti tudi izveček svoje teme, in sicer v računalnici, kjer jim pri oblikovanju pomaga učitelj računalništva. Ti izvlečki služijo kot zapis učne snovi, zato jih učitelj na koncu po potrebi popravi ter jih preslika in razdeli učencem, ki jih nalepijo v zvezek v miselni vzorec. Tabelska slika je v obliki miselnega vzorca.

Za ponavljanje in utrjevanje snovi učenci rešijo naloge v delovnem zvezku.

Za večurno skupinsko delo sem se odločila zaradi naslednjih razlogov:

- takšno skupinsko delo navaja učence na samostojno delo in pri tem se morajo naučiti dobro poslušati navodila za delo, prav tako pa morajo upoštevati čas, ki jim je na voljo;
- to delo postavlja v ospredje učenčevo aktivnost in ustvarjalnost (izdelava plaka-ta);
- učenci pridobivajo sposobnost ustnega, pisnega in ilustrativnega sporočanja do-ločenih zgodovinskih informacij;
- v povezavi s šolsko knjižnico pridobivajo temeljna knjižnična informacijska zna-nja, ki jih potrebujejo pri iskanju dodatne zgodovinske literature, ter se učijo pra-vilno navajati literaturo in vire;
- v povezavi z informatiko razvijajo spretnosti uporabe informacijske tehnologije;
- s tem delom pridobivajo tudi delovne navade, kot so natančnost, sistematičnost in vztrajnost;
- skupinsko delo pa jih navaja tudi na medsebojno sodelovanje.

»Skupinsko delo zahteva od učitelja natančno načrtovanje, spremljanje, opazovanje, vzdrževanje reda in discipline v razredu, spodbujanje, pregledovanje in analizo skupinskega dela.«⁹⁴

Temo lahko poglobimo tudi tako, da učenci pripravijo kratke prizore iz življenje družin, ki so jih spoznali, in jih potem v razredu tudi odigrajo (npr. plemiška, kmečka, delavska, meščanska družina).

Refleksija učencev

Učenci radi sodelujejo pri urah, kjer so aktivno vključeni v učni proces. Tako se krepijo njihova samostojnost, delovne navade, sistematičnost, natančnost in vztrajnost. Ne smemo pa po-zabiti tudi na pomemben dejavnik učnega procesa, in sicer delo v skupini. Pri tem se učenci navajajo na medsebojno sodelovanje in pomoč. »Sodelovalno učenje torej navaja učence na odgovornost za lastno delo in delo celotne skupine, prevzemanje različnih vlog, razvijanje sodelovalnih veščin (dajanje pomoči, komunikacija, reševanje konfliktov), izboljšanje medse-bojnih odnosov, izboljšanje odnosa in stališča do sošolcev. Zahteva pa tudi pravila obnašanja (določeno stopnjo glasnosti in hrupa), delitev nalog in odgovornost vsakega posameznika v skupini ter usposobljenost za delo v skupini.«⁹⁵ Sklepanje pravil znotraj skupine ter razdelitev

⁹⁴ Trškan, D. (2007). *Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Znanstvenoraziskovalni inštitut FF, str. 39.

⁹⁵ Prav tam, str. 40–41.

vlog (kdo bo kaj delal) igrata zelo pomembno vlogo, kajti glavni cilj dela v skupini je, da dobro naredijo nalogo, ki jim je bila zadana. Pri tem morajo sodelovati in se po svojih močeh potruditi, da bodo vsi čim bolj uspešno dosegli cilj, tj. uspešno opravljeno nalogo in njeno predstavitev.

Priloge

- Delovni list 1: Prve skupnosti
- Delovni list 2: Družina v starem Egiptu
- Delovni list 3: Družina v stari Grčiji
- Delovni list 4: Rimska družina
- Delovni list 5: Kmečka družina
- Delovni list 6: Meščanska družina
- Delovni list 7: Plemiška družina
- Delovni list 8: Delavska družina
- Priloga 9: Opisni kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja

Delovni list 1

Prve skupnosti

Vir 1:

Slika 1: Družina v kameni dobi. (Avtorica risbe: Neja Zupan, učenka Osnovne šole Naklo.)

Vir 2:

»V kameni dobi so se ljudje veliko selili, ker so živeli od lova in nabiranja /... / Kdaj se je v prazgodovini pojavila družina v današnjem pomenu besede, ne vemo /.../ Domnevajo, da so obstajale razlike med moškimi in ženskimi deli. Moški so hodili na lov, ženske pa so nabirale sadeže in skrbele za otroke.«

(Janša Zorn, O., Kastelic, A., Škraba, G. (2004). Spoznavajmo zgodovino. Zgodovina za 6. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 58.)

Naloge:

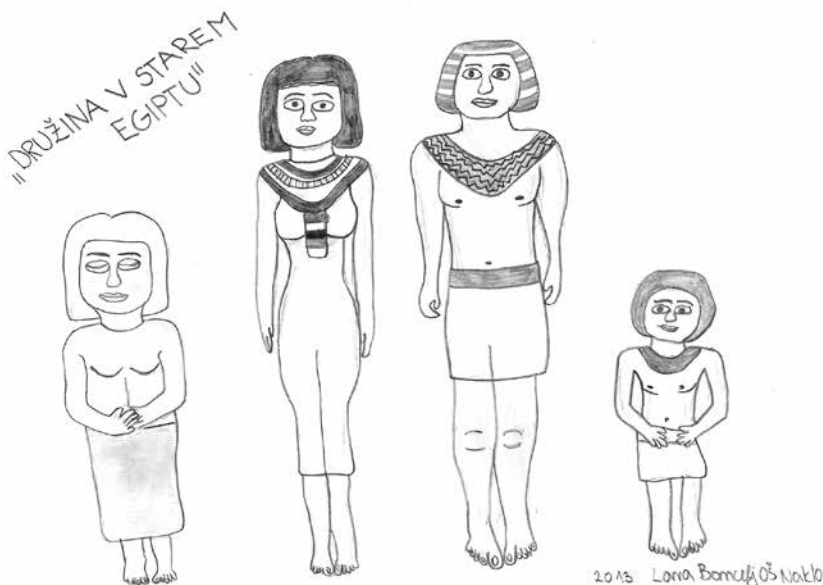
- Kaj je bilo značilno za ljudi, ki so živeli v kameni dobi?
- Kako so si moški in ženske delili delo?
- S pomočjo vira 1 poskušajte ugotoviti, kako so preživljali svoj čas otroci.
- Kaj menite, kakšna pravila so veljala? Poskusite napisati kakšno pravilo.

Delovni list 2

Družina v starem Egiptu

Vir 1:

Slika 2: Družina v starem Egiptu. (Avtorica risbe: Lana Boncelj, učenka Osnovne šole Naklo.)

Vir 2:

»V starem Egiptu je že obstajala družina – to je zveza enega moža in ene žene, ki imata skupne otroke. Mož je lahko imel več žena, žena pa je smela imeti le enega moža. Ločitve zakona so bile redke. Družine so imele veliko otrok. Sinovi iz bogatejših družin so se šolali v tempeljskih šolah. Otroci kmetov in obrtnikov so se že zgodaj navajali na delo staršev. V Egiptu so lahko tudi ženske postale vladarice, kar kaže, da so bile precej enakopravne z moškimi.«

(Janša Zorn, O., Kastelic, A., Škraba, G. (2004). Spoznavajmo zgodovino. Zgodovina za 6. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 58.)

Vir 3:

»Egipčanske družine so bile velike, posebno pri bogatih ljudeh, ker so si vzeli toliko žena, kolikor so jih mogli vzdrževati. Revez je imel eno ženo, več si jih ni mogel privoščiti. Otrokom so dajali imena Majhen, Bogat ali Močan.«

(Wiener, B. (1968). Življenje v starem svetu. Ljubljana: MK, str. 48.)

Naloge:

- Pojasnite, kakšna družina je že obstajala v starem Egiptu.
- V viru 1 je slika egipčanske družine. Mož in žena sta narisana v enaki velikosti. Kaj lahko sklepamo iz tega glede položaja žensk v Egiptu?
- Kakšna imena so dajali otrokom? Pojasnite.
- Kaj menite, kakšna pravila so veljala v egipčanski družini? Poskušajte sestaviti najmanj tri pravila.

Delovni list 3

Družina v stari Grčiji

Vir 1:

»Zjutraj se družina zbere k molitvi okrog žrtvenika na dvorišču. Bogove prosijo za pomoč pri opravljanju pomembnih opravil. Po zajtrku gredo fantje premožnih družin v zasebne šole. Šolo obiskujejo od 7. do 14. oziroma 15. leta. Do 7. leta se otroci igrajo z različnimi igračami: žogicami, vozički, lutkami /.../ radi se igrajo igro slepe miši /.../ mnoge igrače si naredijo sami iz gline, sadnih olupkov, palčk /.../ Največ težav so imeli pri računanju. Ničle niso poznali. Pri zapletenih računih so si pomagali z računalom in tablicami /.../ Pomagali so si s štetjem na prste. Učili so se ravnati z denarjem, utežmi in preračunavali so mere. V šoli so mnogo peli, igrali na inštrumente in plesali. Ob čaščenju bogov, ki so bila zelo pogosta, je bilo treba kulturno nastopati. Vadili so zbornu petje /.../ Od 12. do 18. leta so se mladi Atenci ukvarjali z atletiko /.../ Premožnejši fantje so se po 15. letu vključili v pouk govornišstva – retorike /.../ Z 18. leti (polnoletnost) so morali vsi fantje za dve leti v vojsko. Urili so se v ravnanju z mečem, kopjem in ščitom. Možje so po zajtrku odšli na trg, obiskali so prijatelje, nakupovali in prodajali. Žene so doma opravljale različna opravila. Deklice se ob materi in sužnjih usposabljaajo za vodenje gospodinjstva, ravnanja s sužnji, pripravo živilskih seznamov, učijo se tkati, vesti, brati, igrati na inštrumente /.../ Usposabljaajo se za bodoče žene in gospodinje.«

(Karba, P., Čerič, M., Robnik, N., Tovšak, S. (1999). Raziskujmo skupaj. Ljubomir raziskuje s Kronosom v antični Grčiji. Ljubljana: DZS, str. 20–23.)

Vir 2:

»Če se je rodil špartanski otrok, ki je bil na videz šibak in nesposoben za vojsko, so ga nemudoma umorili. Če pa je bil krepak, se je moral še bolj okrepiti: od jutra do večera je moral telovaditi, prenašati bolečino, lakoto in mraz, uživati le pičlo hrano, živeti brez sleherne zabave. Včasih so dečke pretepali brez razloga samo zato, da bi se naučili prenašati bolečino. Tako strogo vzgojo še danes imenujemo špartanska.«

(Gombrich, E. H. (1991). Kratka svetovna zgodovina za mlade bralce. Ljubljana: DZS, str 55.)

S pomočjo virov 1 in 2 rešite nalogo. Primerjajte življenje v Atenah in Šparti.

	ATENE	ŠPARTA
Vzgoja otrok		
Položaj žensk		
Položaj moških		
Družina – glava družine		
Pravila v družini – napišite vsaj tri pravila		

Delovni list 4

Rimska družina

Vir 1:

»Rimska družina se je dolgo časa ohranila kot velika družina. Načeloval ji je družinski oče – pater familias –, ki je imel vso oblast nad družinskimi člani, to so bili žena, otroci, vsi sinovi s svojimi ženami in otroki, neporočene hčere, pa tudi osvobojenji in sužnji. Nobeden od sinov se ni mogel osamosvojiti, dokler je bil oče živ /.../«

(Janša Zorn, O., Kastelic, A., Škraba, G. (2004). Spoznavajmo zgodovino. Zgodovina za 6. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 60.)

Vir 2:

»Rimljanke so imele manj pravic kakor moški. Niso imele volilne pravice, prav tako se niso mogle ukvarjati s politiko /.../ Rimljani so trdno verjeli, da je mesto ženske doma in da je njihova prava naloga vzgoja otrok. Kljub temu pa so ženske lahko imele lastnino in se poslovno udeleževale. Mnoge so imele tudi pomembno vlogo v javnem življenju, zlasti kot svečenice.«

(Chrisp, P. (2004). Stari Rim. Murska Sobota: Pomurska založba, str. 26.)

Vir 3:

»Rimski otroci so se igrali s številnimi podobnimi igračami, kot jih poznajo današnji otroci: žogami, lutkami, živalmi, obroči in steklenimi frnikolami. Ker zdravil tako rekoč ni bilo, so majhni otroci pogosto umirali zaradi bolezni. Žalujoči starši so jih marsikdaj pokopali skupaj z njihovimi najljubšimi igračami in igrami – od tod tudi naše znanje o njih.«

(Chrisp, P. (2004). Stari Rim. Murska Sobota: Pomurska založba, str. 33.)

Vir 4:

Slika 3: Rimski otrok se igra. (Avtorica risbe: Nika Podakar, učenka Osnovne šole Naklo.)

Naloge:

- Kakšne so bile značilnosti rimske družine? Kaj je pomenil izraz »pater familias« in kaj to pomeni danes (kje se uporabljata ta dva izraza)?
- Kakšen je bil položaj žensk?
- Dobro si oglejte sliko dečka v viru 4. Kakšno igro se je igral deček? Kaj lahko sklepate iz tega?
- Kaj menite, kakšna pravila so veljala v rimski družini? Poskušajte sestaviti najmanj tri pravila.

Delovni list 5

Kmečka družina

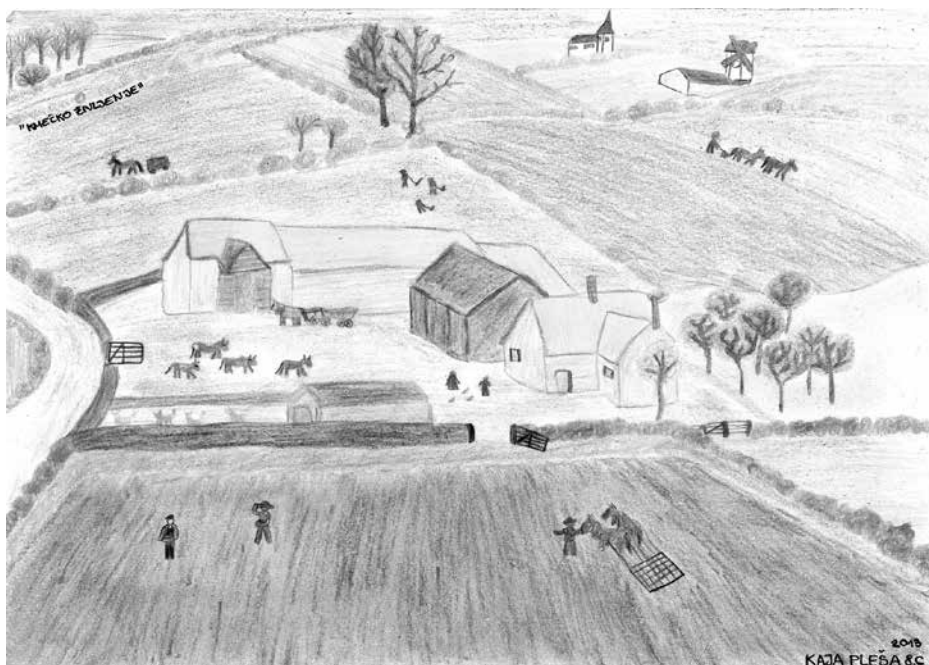

Vir 1:

»/.../ kmetje so se ukvarjali s poljedelstvom in živinorejo /.../ Kmečke družine so imele veliko otrok, vendar jih je zaradi bolezni veliko umrlo že v otroški dobi. H kmečki družini so spadali poleg očeta, matere, otrok in starih staršev tudi neporočene tete in strici. Moški so opravljali težja dela, kot so oranje, košnja, sečnja lesa /.../ ženske pa so skrbele za gospodinjstvo, vzgojo otrok in na polju opravljale nekoliko lažja dela, kot so okopavanje, pletje, žetev /.../ Otroci so se že od zgodnje mladosti dalje učili, kako je treba obdelovati zemljo in ravnati z živino. Več stoletij kmečki otroci niso hodili v šolo. Splošna šolska obveznost na Slovenskem je bila uvedena šele leta 1774 /.../ v šolo so hodili tako dečki kot tudi deklice. Učili so se brati, pisati in računati /.../ vzgoja kmečkih otrok je bila zelo stroga /.../ če je bila kmetija premajhna in ni mogla preživeti vseh otrok, so morali otroci oditi na večjo kmetijo, kjer so dečki bili pastirji, deklice pa pestunje.«

(Janša Zorn, O., Kastelic, A., Škraba, G. (2004). Spoznavajmo zgodovino. Zgodovina za 6. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 63.)

Vir 2:

Slika 4: Kmečka družina. (Avtorica risbe: Kaja Pleša, učenka Osnovne šole Naklo.)

Naloge:

- S čim so se ukvarjali kmetje?
- Kdo vse je spadal h kmečki družini? Kako se imenuje taka vrsta družine?
- Kaj so delali moški in kaj ženske?
- Kako je potekala vzgoja otrok?
- Kaj menite, kakšna pravila so veljala v kmečki družini? Poskušajte sestaviti najmanj tri pravila.

Delovni list 6

Meščanska družina

Vir 1:

»V hiši je živela meščanska družina s svojo služinčadjo. Gospodar je skrbel za posle in zaslužek, gospodinja pa za gospodinjstvo in vzgojo majhnih otrok. V družinah se je včasih rodilo dosti več otrok kot dandanes, vendar so mnogi umrli, preden so odrasli. Vzgoja otrok se je začela že v zgodnjem otroštvu. Vzgoja fantov je bila stroga /.../ obiskovali so šolskega mojstra, pri katerem so se naučili branja, pisanja in računanja. Fantje so pogosto nasledili očetov poklic.

Deklice so se usposabljevale za matere in gospodinje. Pomagale so pri ženskih opravilih v hiši: pri kuhi, ročnih delih, v vrtu, pri negi otrok /.../

Za telesno odrasle so imeli deklice že pri 12., fantje pa pri 14. letih. Sirote brez staršev so se v tej starosti že smele poročiti. V družini pa je o poroki otrok odločal oče. Zeta ali nevesto je ocenjeval po poslovnih vezeh, ki bi jih pomenila poroka za družino, ne pa po starosti in zunanosti. Tako je bil ženin pogosto star toliko kot nevestin oče ali pa precej mlajši od neveste. Dekleta so ob odhodu iz očetove hiše od staršev dobila ženitovanjsko darilo – balo ali doto: nepremičnino ali hišno opremo, posteljnino in namizno perilo ali denar. Doto je bila vaba za snubce /.../ po poroki je nevesta odšla stanovat k možu.«

(Mihelič, D. (1996). *Meščan sem, iz življenja srednjeveških mest*. Ljubljana: Mihelač in Nešović, str. 17–18.)

Naloge:

- Kakšna je bila vloga moža in žene v meščanski družini?
- Kaj je bilo značilno za vzgojo meščanskih otrok?
- Kakšna delitev dela je obstajala v meščanski družini?
- Kaj menite, kakšna pravila so veljala v meščanski družini? Poskušajte sestaviti najmanj tri pravila.

Delovni list 7

Plemiška družina

Vir 1:

»Plemiške žene so vodile gospodinjstvo, v moževi odsotnosti pa tudi gospodarstvo. Vzgajale so lastne otroke, dokler so bili ti doma, nato pa tuje. Običajna vzgojna metoda plemiškega sveta je namreč bila, in je ostala še dolgo, da so družine izmenjavale otroke: dečki in deklice so v starosti sedmih ali osmih let odšli na tuj dvor, da so se naučili vsega, kar so potrebovali za svojemu stanu primerno življenje, dečki bojnih in lovskih veščin, igranja na kak inštrument, plesa in uglajenega vedenja, deklice pa finega ročnega dela, igranja na inštrument, plesa in morda tudi branja. V tem času je znalo brati več plemiških žena kot mož.«

(Žvanut, M., Peklar, A. (2002). Stoji, stoji beli grad. Ljubljana: Mladika, str. 14. V: Janša Zorn, O., Kastelic, A., Škraba, G. (2004). Spoznavajmo zgodovino. Zgodovina za 6. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 63.)

Vir 2:

Preberi kratka besedila, ki govorijo o življenju plemiča Galenberga, ki je živel v 16. stoletju na Kranjskem.

»Joštu in Polikseni se je v zakonu rodilo osem otrok, štirje fantje in štiri dekleta – Jošt Jakob, Janez, Friderik, Gabrijel, Kunigunda, Katarina, Felicitas in Marija Kristina /.../ V času svojega življenja je Galenberg imel priliko poročiti samo eno hčer, najstarejšo Katarino, ki ji je bilo ob poroki s Karlom Višnjegorskim leta 1562 lahko največ 16 let. Ostale so bile še premlade. Ob očetovi smrti so bili torej vsi otroci, z izjemo poročene Katarine, nepreskrbljeni. Za njihovega varuha sta bila poleg matere imenovana še strica Ditrih Turjaški in Erhard Galenberg.«

»Krsti so praznovali v družinskem krogu. 7. avgusta leta 1563 je pisal Galenberg na Brdo, da je njegova hči rodila hčer, žena Ditriha Turjaškega pa sina. Fantka, da bo krstil na Turjaku Primož Trubar, botra pa mu bo njegova Poliksena.«

»O rojstvih, smrtih in porokah so se sorodniki pogosto pisno obveščali. V navadi so bile čestitke ob poroki, še zlasti pa sožalna pisma ob smrti. Galenberg in Brdski sta si ob novem letu zaželela srečo v krogu družine.«

(Žvanut, M. (2009). Plemiške zgodbe. Kranjsko plemstvo v 16. in 17. stoletju. Ljubljana: Viharnik, str 33–42.)

Naloge:

- Kakšna je bila vloga moža in žene v plemiški družini?
- Česa so se učili dečki in kaj so se učile deklice?
- Kako so praznovali krste? Kako je potekalo obveščanje o pomembnih družinskih dogodkih?
- Kaj menite, kakšna pravila so veljala v plemiški družini? Poskušajte sestaviti najmanj tri pravila.

Delovni list 8

Delavska družina

Vir 1:

Slika 5: Delavska družina. (Avtorica risbe: Tais Vozelj, učenka Osnovne šole Naklo.)

Vir 2:

»V 19. st. so nastale velike tovarne, zato se je potreba po delovni sili zelo povečala. Tako sta se pojavila nova sloja prebivalstva – industrijski delavci na eni strani, na drugi pa bogati lastniki tovarn /.../ Delavske družine so živele v zelo skromnih stanovanjih, ki jih je primanjkovalo. Imele so veliko otrok. Da bi družina lahko preživela, so se zaposlile tudi žene in celo otroci. vendar je bilo žensko delo slabše plačano od moškega. Delovni čas je bil dolg, včasih tudi 12 ur ali več /.../ v tovarnah in rudnikih so bili zgodaj prisiljeni delati tudi otroci od osmega leta dalje, včasih celo mlajši. Zgodaj so občutili bedo in pomanjkanje. Mnogi so ostali nepismeni, ker niso mogli hoditi v šolo.«

(Janša Zorn, O., Kastelic, A., Škraba, G. (2004). Spoznavajmo zgodovino. Zgodovina za 6. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 64.)

Naloge:

- Zakaj so se pojavile delavske družine?
- Opišite delavsko družino. Pomagajte si tudi z virom 1.
- V kaj so bili prisiljeni otroci in pojasnite zakaj?
- Ali so delavski otroci lahko obiskovali šolo? Pojasnite.
- Kaj menite, kakšna pravila so veljala v plemiški družini? Poskušajte sestaviti najmanj tri pravila.

Priloga 9

Opisni kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja

Področja in kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlično
1. področje: znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov				
Kriteriji:				
primerja vlogo in pomen družine v zgodovini,	Z učiteljevo pomočjo navede vlogo in pomen družine v zgodovini.	Opiše vlogo in pomen družine v zgodovini in danes.	Pojasni vlogo in pomen družine v zgodovini in danes.	Primerja in pojasni vlogo in pomen družine v zgodovini in danes, navede lastne primere v podporo.
opiše tipe družin v zgodovini,	Nasteje posamezne tipe družin v zgodovini in z učiteljevo pomočjo navede nekaj njihovih glavnih značilnosti.	Nasteje glavne tipe družin v zgodovini in opiše večino njihovih glavnih značilnosti.	Nasteje glavne tipe družin v zgodovini, jih primerja in pojasni njihove glavne značilnosti, navede svoje primere v podkrepitev.	Nasteje tipe družin v zgodovini, jih primerja in pojasni njihove glavne značilnosti, navede svoje primere v podkrepitev.
primerja položaj moških, žensk in otrok v zgodovini,	Navede nekaj značilnosti položaja moških, žensk in otrok v različnih družinah v zgodovini.	Opiše, kakšen je bil položaj moških, žensk in otrok v različnih družinah v zgodovini.	Pojasni, kakšen je bil položaj moških, žensk in otrok v različnih družinah v zgodovini, in pojasni njihov položaj glede na sodobnost.	Primerja in pojasni, kakšen je bil položaj moških, žensk in otrok v različnih družinah v zgodovini, in primerja ter pojasni njihov položaj glede na sodobnost, navede lastne primere v podporo.
opiše značilnosti vzgoje otrok skozi zgodovino,	S pomočjo danega zgodovinskega vira navede nekaj značilnosti vzgoje otrok v izbranem zgodovinskem obdobju.	S pomočjo danega zgodovinskega vira opiše vzgojo otrok v izbranem zgodovinskem obdobju in jo pomanjkljivo primerja z današnjo.	S pomočjo danega zgodovinskega vira pojasni vzgojo otrok v izbranem zgodovinskem obdobju in jo primerja z današnjo vzgojo otrok.	S pomočjo samostojno izbranega zgodovinskega vira primerja in pojasni vzgojo otrok v izbranem zgodovinskem obdobju in jo primerja z današnjo vzgojo otrok.

Opisniki				
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlično
Področja in kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja	• Navede nekaj razlik in podobnosti v življenju na podeželju in v mestih v zgodovini. • Navede nekaj značilnosti pravil, ki veljajo za izbrano družino in z učiteljevo pomočjo pomanjkljivo opiše pomen pravil za življenje v skupnosti.	• Opiše razlike in podobnosti v življenju na podeželju in v mestih v zgodovini. • Opiše nekaj značilnosti pravil, ki veljajo za izbrano družino in opiše pomen pravil za življenje v skupnosti na učiteljevem primeru.	• Pojasni razlike in podobnosti v življenju na podeželju in v mestih v zgodovini. • Pojasni značilnosti pravil, ki veljajo za izbrano družino in pojasni pomen pravil za življenje v skupnosti na učiteljevem primeru.	• Primerja in pojasni razlike in podobnosti v življenju na podeželju in v mestih v zgodovini. • Pojasni značilnosti pravil, ki veljajo za izbrano družino, in utemelji pomen pravil za življenje v skupnosti na svojem primeru.
2. področje: analiza, sinteza, interpretacija zgodovinskih virov				
Kriteriji:	• V pripravljeno skico časovnega traku v časovnem pravilnem zaporedju vpiše posamezne vrste družin.	• V pripravljeno skico časovnega traku v časovnem pravilnem zaporedju vpiše del glavnih vrst družin.	• V pripravljeno skico časovnega traku v časovnem pravilnem zaporedju vpiše večino glavnih vrst družin.	• V pripravljeno skico časovnega traku v časovnem pravilnem zaporedju vpiše vse vrste družin.
• razvije spretnost zbiranja in izbiranja informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literaturo v različnih medijih,	• Iz slikovnega gradiva in pisnih virov izbere nekaj pomembnih informacij.	• Iz slikovnega gradiva in pisnih virov izbere del pomembnih informacij in dokazov.	• Iz slikovnega gradiva in pisnih virov izbere večino pomembnih informacij in dokaze.	• Iz slikovnega gradiva in pisnih virov izbere vse pomembne informacije in dokaze ter pomembne podrobnosti.

Področja in kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja	Opisniki		
	Zadostno	Dobro	Prav dobro
• razvije zmožnost preproste analize, sinteze in interpretacije uporabljenih in verodostojnih informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature, • razvije zmožnost kritične presoje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov z uporabo večperspektivnih zgodovinskih virov in literature, • razvije zmožnost oblikovanja samostojnih sklepov, pogledov, mnenj, stališč, izvirnih predlogov in rešitev.	• Na temelju informacij iz slikovnega gradiva in pisnih virov piše skromne in pomanjkljive razlage. • V zgodovinskih virih loči posamezna dejstva od mnenj. • Na podlagi danega slikovnega ali besedilnega vira napiše povzetek skromen povzetek s posameznimi pomanjkljivimi ključnimi informacijami. • Oblikuje mnenja, ki jih z učiteljevo pomočjo pomanjkljivo utemelji s posameznimi informacijami iz slikovnega gradiva in pisnih virov.	• Na temelju informacij in dokazov iz slikovnega gradiva in pisnih virov piše preproste razlage. • V zgodovinskih virih loči del dejstev od mnenj. • Na podlagi danega slikovnega ali besedilnega vira napiše povzetek s pomanjkljivimi ključnimi informacijami. • Oblikuje mnenja, ki jih pomanjkljivo utemelji s posameznimi informacijami in dokazi iz slikovnega gradiva in pisnih virov.	• Na temelju izbranih informacij in dokazov oblikuje razlage, podprte s povezanimi informacijami in dokazi, pomembnimi podrobnostmi ter sklepi. • V zgodovinskih virih loči vsa dejstva od mnenj. • Na podlagi danega slikovnega ali besedilnega vira izlušči bistvo in napiše povzetek, ki vključuje vse bistvene informacije ter pomembne podrobnosti. • Oblikuje mnenja, ki jih utemelji s pomembnimi informacijami in dokazi iz slikovnega gradiva in pisnih virov ter podpre s pomembnimi podrobnostmi.

Opisne kriterije za preverjanje in ocenjevanje plakata obravnava naslednji prispevek.

2.4 Kulturna dediščina

Avtentični pouk in kulturna dediščina

Sonja Bregar Mazzini, Osnovna šola Miška Kranjca, Ljubljana

Uvod

Kulturna dediščina je ena izmed izbirnih učnih tem učnega načrta v šestem razredu, kjer so zajeti štirje učni sklopi: Kulturna dediščina, Domače obrti, Šege in navade ter Prehrana nekoč in danes. Zaradi obsežnosti in kompleksnosti določenih vsebin je smiselno, da jih obravnavamo strnjeno v treh ali štirih šolskih urah skupaj v okviru ekskurzije ali dneva dejavnosti. Pri tem lahko načrtujemo aktivne oblike in metode pouka, kot so terensko, muzejsko ali projektno delo, timsko poučevanje, izdelava izdelka ali makete itd.

Pri obravnavi učne teme imamo možnosti uporabiti različne didaktične pristope in strategije, prav tako pa tudi različne načine preverjanja in ocenjevanja znanja, ki jih predvideva posodobljeni učni načrt (medpredmetno in timsko poučevanje v okviru pouka ali v okviru dni dejavnosti, projektno delo, delo z IT, zgodovinsko terensko delo, interdisciplinarne ekskurzije, muzejsko delo, diferencirani pouk glede na učne stile ali ravni znanja, avtentični pouk itd.).

V nadaljevanju so predstavljene možnosti obravnave vseh štirih učnih sklopov z različnimi didaktičnimi pristopi in strategijami: avtentični pouk, delo z IT, zgodovinsko terensko delo, projektno delo, dan dejavnosti z medpredmetno povezavo ter medpredmetna povezava in timsko poučevanje.

Standardi znanja, vsebinski, proceduralni in vzgojni cilji, dejavnosti na delovnih listih, dejavnosti za ocenjevanje ter kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja⁹⁶ so glede na težavnost znanja pri vseh primerih zapisani oziroma označeni enotno:

- a) brez oznake: minimalna zahtevnostna raven znanja,
- b) ena zvezdica (*): temeljna zahtevnostna raven znanja,
- c) dve zvezdici (**): višja zahtevnostna raven znanja.

Uvod v učni sklop

Kulturna dediščina je del kulture vsakega naroda, pri tem pa moramo pojmovati kulturo kot »vse človeško prizadevanje na gmotnem, družbenem in duhovnem področju.«⁹⁷ Kulturna dediščina zato ni le stvar preteklosti, ampak jo moramo razumeti »kot sedanost z razsežnostjo preteklosti.«⁹⁸

»Kulturna dediščina je vse tisto, kar je rezultat ustvarjalnosti človeka in njegovih različnih dejavnosti, družbenega razvoja in dogajanj, značilnih za posamezna obdobja v slovenskem

⁹⁶ Kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja ter opisniki so citirani ali povzeti in prilagojeni po delovnem gradivu Predmetne razvojne skupine za zgodovino, ki je nastalo na delovnem srečanju razvojne skupine dne 12. 9. 2011.

⁹⁷ http://www.impletum.zavod-irc.si/docs/Skriti_dokumenti/Turisticna_geografija_in_kulturna_dediscina-Grafenauer_1.pdf (dostop: 13. 11. 2011).

⁹⁸ Prav tam (dostop: 13. 11. 2011).

prostoru.«⁹⁹ Kulturno dediščino delimo na nesnovno ali živo in na materialno kulturno dediščino.

Živa kulturna dediščina je tista, ki v določenem okolju še živi in se njeni nosilci trudijo, da bo živela še naprej. Sem spadajo »znanja, spretnosti, šege in navade, prepričanja in vrednote, kot jih zaznavajo in uresničujejo ljudje, ki so povezani z ustvarjanjem, uporabo, razumevanjem in njenim posredovanjem sedanjim in prihodnjim rodovom.«¹⁰⁰

Materialno kulturno dediščino delimo na premično in nepremično dediščino. K nepremični spadajo posamezne »stavbe ali skupine stavb, naselbinska območja, zlasti stara mestna in vaška jedra, arheološka najdišča, oblikovana narava in kulturna krajina.«¹⁰¹ K premični dediščini pa prištevamo predmete ali skupine predmetov, ki so nastali kot rezultat človekove ustvarjalnosti ali dejavnosti, kulturne spomenike državnega in lokalnega pomena, arheološke predmete ter predmete, ki so del opreme ali zbirke cerkve.¹⁰²

Kulturno dediščino v najširšem pomenu besede ohranjajo različne ustanove (muzeji, arhivi, knjižnice), zavodi (npr. Zavod za varovanje kulturne dediščine Slovenije) in državne, občinske ter upravne službe z zakonsko določenimi ukrepi in dejanji.

Za ohranjanje in promoviranje svetovne naravne in kulturne dediščine skrbi Unesco – Organizacija združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo. Kot že pove samo ime organizacije, se ta ukvarja s sponzoriranjem različnih svetovnih projektov, »med katerimi so varovanje kulturne in naravne dediščine, tehnično izobraževanje, izobraževanje učiteljev, promocija neodvisnih medijev in svobode tiska, pismenost, vzdrževanje regionalne in kulturne zgodovine ter promocija kulturne raznolikosti, mednarodni znanstveni programi, varovanje človekovih pravic, pomoč pri razvoju nerazvitih delov sveta itd.«¹⁰³ Prek varstva kulturne dediščine in spodbujanja kulturno-umetniškega izražanja promovira kulturno raznolikost.

Odbor za evropsko dediščino, sestavljen iz ministrov za kulturo in dediščino držav članic Evropske unije, po strogih merilih in praviloma s soglasjem potrdi predloge Nacionalnih odborov za Znak evropske dediščine. Leta 2007 so znak Evropska dediščina v Sloveniji prejeli: spominjska cerkev sv. Duha na Javorci nad Tolminom, Partizanska bolnišnica Franja pri Cerknem in Plečnikove Žale – Vrt vseh svetih v Ljubljani.¹⁰⁴

Za obravnavo učnega sklopa Kulturna dediščina lahko načrtujemo dve do tri šolske ure, saj lahko vsebino prepletamo s preostalimi učnimi sklopi te izbirne teme iz učnega načrta. Nujno je, da se učenci seznani s temeljnimi pojmi in delitvami kulturne dediščine ter s tem, kaj vse razumemo pod izrazom kulturna dediščina. Obravnavo učne snovi lahko izpeljemo z različnimi didaktičnimi pristopi in strategijami. Predstavljena sta primer dela z IT (individualno delo

⁹⁹ http://www.otroci.gov.si/index.php?option=com_content&task=view&id=23&Itemid=255&mId=403 (dostop: 9. 11. 2011).

¹⁰⁰ <http://www.zvkds.si/sl/varstvo-kulturne-dediscine/o-kulturni-dediscini/kaj-je-kulturna-dediscina/> (dostop: 28. 10. 2011).

¹⁰¹ http://www.mk.gov.si/si/delovna_podrocja/kulturna_dediscina/nepremicna_kulturna_dediscina/ (dostop: 11. 11. 2011).

¹⁰² Prav tam (dostop: 11. 11. 2011).

¹⁰³ www.unesco.si/ (dostop: 12. 11. 2011).

¹⁰⁴ [http://www.evropa.gov.si/si/vsebina/novica/select/kultura/news/evropska-komisija-predlaga-znak-evropske-dediscine-v-celotni-eu/fafb26810f/?tx_ttnews\[year\]=2010&tx_ttnews\[month\]=03](http://www.evropa.gov.si/si/vsebina/novica/select/kultura/news/evropska-komisija-predlaga-znak-evropske-dediscine-v-celotni-eu/fafb26810f/?tx_ttnews[year]=2010&tx_ttnews[month]=03) (dostop: 13. 11. 2011).

učenca s spletom) in nadgradnja obravnave učnega sklopa z različnimi dejavnostmi, ki ustrezajo tudi avtentičnemu pouku. Nadaljevalne dejavnosti so zasnovane za minimalno, temeljno ali višjo raven znanja. Vsebujejo pojasnila za učitelje, navodila za učence in opisne kriterije z opisniki.

Načrt učnega sklopa

Tema in vsebina iz učnega načrta¹⁰⁵	• Izbirna širša tema: Kulturna dediščina • Vsebina: Kulturna dediščina
Učni sklop	Kulturna dediščina
Standardi znanja iz učnega načrta¹⁰⁶	Vsebinski standardi so, da učenec/učenka: • opiše primere naravne in kulturne dediščine, • * <i>pojasni razliko med pojmom naravna in kulturna dediščina,</i> • * <i>na primerih iz krajevne zgodovine opiše pomen ohranjanja kulturne dediščine,</i> • ** <i>oblikuje svoj načrt za ohranitev izbranega kulturnozgodovinskega spomenika iz domačega kraja.</i> Procesno-proceduralni standardi so, da učenec/učenka: • razvije spretnosti časovne in prostorske predstavljivosti, • razvije spretnost zbiranja in izbiranja informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature v različnih medijih, • razvije zmožnost preproste analize, sinteze in interpretacije uporabljenih in verodostojnih informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature, • razvije spretnost iskanja zgodovinskih virov in literature z IT, • razvije zmožnost kritične presoje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov z uporabo večperspektivnih zgodovinskih virov in literature, • razvije zmožnost oblikovanja samostojnih sklepov, pogledov, mnenj, stališč, izvirnih predlogov in rešitev, • razvije sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja ter svoje poglede na zgodovino, • razvije dovzetnost za različne poglede na zgodovino oz. interpretacije zgodovine ter razume, zakaj se pojavijo, • razvije spretnost različnih oblik komunikacije (ustno, pisno, grafično, ilustrativno, z IT), • navede in pojasni značilnosti slovenskih državnih simbolov, • pojasni značilnosti simbolov Evropske unije, • oceni pomen ohranjanja in varovanja slovenske, evropske in svetovne kulturne dediščine ter okolja, • navede in pojasni značilnosti političnih sistemov, ki so izvajali zločine proti človeštvu, genocide, holokavst in druge oblike množičnega kršenja človekovih pravic, • na primerih pojasni pomen delovanja evropskih ustanov, ki se ukvarjajo z varovanjem človekovih pravic, • na primeru napiše načrt ukrepanja v okviru evropskih ustanov v primeru kršenja človekovih pravic.

¹⁰⁵ Učni načrt, 9.

¹⁰⁶ Prav tam, str. 29, 39.

Operativni cilji: 1. sklop (vsebinski): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov;¹⁰⁷ 2. sklop (proceduralni): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na razvijanje spretnosti in veščin; 3. sklop (odnosni oz. vzgojni) operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na razvijanje odnosov, ravnanja, naravnosti, stališč.	Učenci/učenke: • opišejo primere naravne in kulturne dediščine, • * pojasnijo razliko med pojmom naravna in kulturna dediščina, • * na primerih iz krajevne zgodovine opišejo pomen ohranjanja kulturne dediščine, • ** oblikujejo svoj načrt za ohranitev izbranega kulturnozgodovinskega spomenika iz domačega kraja; • zberejo in * izberejo informacije in * dokaze o naravni in kulturni dediščini iz različnih zgodovinskih virov in literature ter na spletnih straneh, • kažejo spretnost različnih oblik komunikacije: napišejo odgovore k posameznim nalogam na delovnem listu, izdelajo plakat, • * oblikujejo samostojne sklepe, poglede, mnenja, stališča, ** izvirne predloge in rešitve glede varovanja in ohranjanja kulturne dediščine; • ocenijo pomen ohranjanja in varovanja slovenske kulturne dediščine, tako da izdelajo svoj načrt za ohranitev izbrane kulturne dediščine domačega kraja ali mesta.
Ključni koncepti	A Temeljni zgodovinski koncepti: kulturna dediščina, naravna dediščina, ** dediščina vsakdanjega življenja, materialna, dediščina, ** živa dediščina; B koncepti za globlje razumevanje: ugotavljanje sprememb in kontinuitete; C koncepti, ki izhajajo iz naravne zgodovinske vede: orientacija v zgodovinskem času in prostoru, iskanje podatkov in dokazov v zgodovinskih virih, interpretacija.
Medpredmetne povezave	Niso predvidene.
Kroskurikularne teme	Informatika, kulturna vzgoja.
Učna diferenciacija in individualizacija glede na učne stile (A, V, K)	Avditivni učni stil 1. Poslušanje razlage in navodil učitelja. Vizualni učni stil 1. Prikaz primerov slovenske naravne in kulturne dediščine s PowerPointom. 2. Izdelava posterja. 3. Načrtovanje in izvedba avtentične naloge.

	Kinestetični učni stil 1. Izdelava posterja ali avtentične naloge.
Didaktični pristopi (strategije)	• Aktivne učne oblike: skupinsko delo, individualno delo, timski pouk, • raziskovanje, • uporaba novih tehnologij (IT, interaktivna tabla).
Oblike preverjanja znanja	Miselni vzorec.
Oblike ocenjevanja znanja	• Poster: Naravne in kulturne znamenitosti Slovenije, • avtentične naloge: a) razstava »Predmeti spregovorijo«, b) *načrt za ohranitev izbranega kulturnozgodovinskega spomenika iz domačega kraja, c) *načrtovanje enodnevnega izleta z ogledi kulturne dediščine domače širše okolice, d) ** izbor in utemeljitev predloga kulturne znamenitosti Slovenije za pridobitev Znaka evropske dediščine, • ** projektna knjiga (»Spoznaj! Ohrani! Ustvari!«).
Literatura in viri	1. Bogataj, J. (1992). <i>Sto srečanj z dediščino na Slovenskem</i>. Ljubljana: Prešernova družba. 2. Bogataj, J. (1999). <i>Mojstrovine Slovenije: srečanja s sodobnimi rokodelci</i>. Ljubljana: Rokus. 3. Bogataj, J. (2008a). <i>To je Slovenija: vodnik po posebnostih Slovenije</i>. Ljubljana: Darila Rokus. 4. Bogataj, J. (1998). <i>Smo kaj šegavi? Leto šeg in navad na Slovenskem</i>. Ljubljana: Mladinska knjiga. 5. Bogataj, J. (2004). <i>Kozolec je najlepši, kadar je poln! V: Slovenski kozolec – včeraj, danes, jutri</i>. Ljubljana: Turistična zveza Slovenije, str. 19–23. 6. Bogataj, J. (1997). <i>Razmerje med turizmom in kulturno dediščino</i>. V: <i>Academia Turistica</i>, št. 4, str. 125–134. Spletni viri 7. <i>Digitalna enciklopedija naravne in kulturne dediščine – DEDI</i>: http://www.dedi.si. 8. <i>E-gradiva - kartografija v učni snovi OŠ</i>: http://egradiva.gis.si (Bilo je nekoč 2). 9. <i>Po poteh dediščine</i>: http://www.slovenia-heritage.net/. 10. <i>Seznam muzejev in galerij Slovenije</i>: http://www2.arnes.si/~ljprirodm6/. 11. <i>Seznam virtualnih muzejev, galerij, spominskih hiš v Sloveniji</i>: http://www.burger.si/SLOMuseumsIndex.htm. 12. <i>Slovenska mreža za interpretacijo dediščine</i>: http://www.smid.si/. 13. <i>Unesco</i>: http://whc.unesco.org. 14. <i>Unesco Slovenija</i>: http://www.unesco.si/. 15. <i>Vladni portal za otroke in mladino</i>: http://www.otroci.gov.si (ikona »Slovenija, moja država«). 16. <i>Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije</i>: http://www.zvkds.si. 17. <i>Živa kulturna dediščina Slovenije</i>: http://www.zkds.si/.

Aktivnosti, vezane na organizacijo pouka

AKTIVNOSTI UČITELJA		AKTIVNOSTI UČENCEV	
PRVA URA: računalniška učilnica			
Uvodna motivacija			
1. Na PowerPoint prosojnici ali i-tabli prikaže nekaj najbolj znanih kulturnih in naravnih znamenitosti Slovenije (Blejsko jezero, človeška ribica, Piran, Lipica in lipicanci, prekmurska gibanica, kurenti, itd.). 2. Učence vodi z vprašanji: a) Kaj je na slikah? b) Na kateri veliki skupini bi lahko razvrstili prikazane slike? Če je prikaz narejen v program z i-tablo, učenci prihajajo pred tablo in razvrščajo slike na »naravo« in »kulturo«. c) Kako bi poimenovali sklopa slik? Naravne in kulturne znamenitosti ...		Opazujejo prikazane slike, sodelujejo v pogovoru.	
3. Napove vsebino učne ure in ključna vprašanja oziroma cilje (navedeni so tudi na delovnem listu št. 1). 4. Učencem razdeli delovne liste.			
Osrednji del učne ure			
Skupaj z učenci preberejo navodila 1. in 2. naloge. Po potrebi pomaga pri delu s spletom.		Na spletnih straneh iščejo zahtevane podatke (nalogi 1 in 2).	
Sklep			
Napove, kako se bodo nadaljevale dejavnosti naslednjo učno uro.			
DRUGA URA: nadaljevanje dela v računalniški učilnici			
Učencem poda navodila, katere naloge na delovnem listu najprej rešijo vsi s pomočjo spleta (naloge 7, 8, 9, 10a, 11). Učencem z učnimi težavami pomaga pri iskanju podatkov, preostali delajo samostojno.		Na spletnih straneh iščejo zahtevane podatke odgovore zapisujejo na delovni list.	
TRETJA URA: učilnica zgodovine			
Uvodni del			
Razdeli preostale naloge, ki so še ostale na delovnem listu: a) Večina učencev rešuje nalogo 12. b) Učenci, ki presegajo minimalno in temeljno znanje, gredo v računalniško učilnico in ob navzočnosti računalnikarja poiščejo podatke za odgovore na vprašanja v nalogah: 3, 4, 5, 6 in 10b, c.		Naredijo naloge, ki jim jih je določil učitelj.	

Osrednji del učne ure	
Pomaga učencem z učnimi težavami. (če ostane čas, z učenci skupaj iščejo odgovore na vprašanja št. 4, 5 in 6).	Sodelujejo v povzemanju učne snovi.
Sklep	
Z učenci, ki so ostali v razredu, pogleda in povzame učno snov.	

Za obravnavo učnega sklopa so predvidene tri šolske ure. Učni sklop lahko nadgradimo z obravnavo dediščine vsakdanjega življenja tradicionalne kmečke hiše kot primera kulturne dediščine ali pa z nalogami, zapisanimi v nadaljevanju (primeri 1 – 6.)

Priloge

Delovni list 1: Naravna in kulturna dediščina Slovenije

Priloga 2: Dodatni primeri obravnave učnega sklopa z opisnimi kriteriji za preverjanje in ocenjevanje izdelkov in znanja

Priloga 3: Kriteriji in opisniki za preverjanje in ocenjevanje znanja za prvo in drugo področje

Delovni list 1

Naravna in kulturna dediščina Slovenije

Uvod

Delovni list vsebuje naloge za nižjo raven znanja (1. in 2. a–d), naloge za temeljno raven znanja (1., 2. a–d, 7., 8. a, 9. a, 10. in 11.) in naloge za višjo raven znanja (poleg naštetih še 3. a, b, c, 4., 5., 6., 9. a, b, c).

Delo učencev lahko diferenciramo in individualiziramo tako, da tisti z učnimi težavami oziroma z nižjimi sposobnostmi rešujejo le naloge, predvidene za nižjo raven znanja, nadarjeni učenci ali učenci, ki presegajo znanje zgodovine na ravni temeljnega standarda, pa poleg nalog za nižjo in temeljno raven znanja rešujejo še naloge, predvidene za višjo raven znanja.

Ključna vprašanja:

1. **Kaj je naravna in kaj kulturna dediščina?*
2. *Kaj spada med primere naravne in kulturne dediščine Slovenije?*
3. *Ali je tudi v našem domačem kraju ali v njegovi širši okolici kak spomenik kulturne dediščine?*
4. **Kdo skrbi za ohranitev naravne in kulturne dediščine in kako?*

Naloge

1. V učbeniku preberi in v pravokotnika 1 in 2 v spodnji shemi zapiši, kako delimo kulturno dediščino.

2. Obišči spletno stran <http://www.otroci.gov.si/>. Klikni na ikono Slovenija, moja država.
 - a) Preberi razlago za izraza naravna in kulturna dediščina, nato po navodilih zapiši njen pomen.
 - b) Obišči spletno stran <http://egradiva.gis.si/>. Klikni na Bilo je nekoč 2 ter nato na ikono Po poteh dediščine. Prikaže se zemljevid Slovenije s »hiškami«. Ob kliku na posamezno hiško boš spoznal/-a kulturno dediščino določenega kraja ali območja v Sloveniji. Pod svojo razlago kulturne dediščine izpiši vse predstavljene primere kulturne dediščine.
 - c) Pod svojo razlago naravne dediščine zapiši tri primere naravne dediščine Slovenije. Pomagaj si s spletno stranjo <http://www.otroci.gov.si/>.

- d) Svoj zapis dopolni, tako da zapišeš vsaj po en primer naravne in kulturne dediščine svojega kraja ali širše okolice, v kateri živiš.

Kulturna dediščina je _____

Primeri kulturne dediščine v Sloveniji: _____

Primer kulturne dediščine v mojem domačem kraju ali okolici: _____

Naravna dediščina je _____

Primeri naravne dediščine v Sloveniji: _____

Primer naravne dediščine v mojem domačem kraju ali okolici: _____

3. Za primere kulturne dediščine si v nalogi 1. a navedel/-la primere dediščine vsakdanjega življenja.

- a) ** Kaj torej spada k dediščini vsakdanjega življenja?

- b) ** Kateri izraz lahko še uporabljamo za to vrsto kulturne dediščine? Glej <http://www.zvkds.si> (ikona Kulturna dediščina Slovenije – tu so naštet in predstavljeni vsi primeri materialne kulturne dediščine Slovenije).

- c) ** Na isti spletni strani si oglej fotografije kulturne dediščine Slovenije in zapiši, kaj vse še spada h kulturni dediščini.

4. ** Ali so del slovenske kulturne dediščine tudi kurenti, cerkniški lafarji, šege in navade, narečja, ljudsko izročilo? Pojasni svoj odgovor.

5. ** Katero vrsto kulturne dediščine predstavljajo zgoraj naštet primeri? Pomagaj si z nalogo 1.

6. ** Navedi eno šego, povezano s praznovanji rojstnih dni.

7. * S spletne strani <http://www.otroci.gov.si/> (ikona »Slovenija, moja država«) izpiši, kdo vse skrbi za ohranitev naravne in kulturne dediščine.

8. * Za ohranjanje naravne in kulturne dediščine moramo skrbeti tudi posamezniki. Kako lahko ti prispevaš k ohranitvi naravne in kulturne dediščine? Zapiši en predlog.

9. * Eden izmed možnih načinov ohranjanja kulturne dediščine so muzeji na prostem. V čem se razlikuje muzej na prostem od klasičnega muzeja? Oglej si ga na spletni strani <http://egradiva.gis.si/> (ikoni »Bilo je nekoč 2« ter »Po poteh dediščine«).

10. Oglej si znak Unesca.

- a) * Kaj pomeni kratica? Pomagaj si s spletno stranjo <http://whc.unesco.org>.

- b) ** Morda veš, s čim se ukvarja ta organizacija? Pomagaj si s spletno stranjo.

- c) ** Na spletni strani <http://whc.unesco.org/en/list/> si oglej seznam Unescove svetovne dediščine. Na njem je tudi ena slovenska znamenitost. Katera? V katero skupino dediščine jo uvrščamo?

11. * Zakaj je treba ohranjati slovensko naravno in kulturno dediščino?

12. Za ponovitev učne snovi smiselno dopolni shemo v nalogi 1 z vsemi novimi pojmi in primeri, ki si jih spoznal/-a pri današnji učni uri.

Priloga 2

Dodatni primeri obravnave učnega sklopa z opisnimi kriteriji za preverjanje in ocenjevanje izdelkov in znanja

Tematski sklop Kulturna dediščina lahko nadgradimo z različnimi dejavnostmi. Navajam šest primerov za minimalno, temeljno ali višjo raven znanja.

Primer 1: *Plakat »Naravne in kulturne znamenitosti Slovenije«*

Pojasnila za učitelje

Izdelava slikovnega plakata z navedbami in kratkimi opisi ustreza minimalnemu in temeljnemu znanju.

Navodila za učence

Izdelaj plakat v velikosti formata B1 s predstavitvijo naravne in kulturne dediščine Slovenije. Plakat naj vsebuje:

- a) naslov (Naravne in kulturne znamenitosti Slovenije),
- b) za predstavitev naravne in kulturne dediščine Slovenije izberi po tri znamenitosti, od tega naj plakat vsebuje po eno naravno in kulturno znamenitost domačega kraja ali širše okolice,
- c) slikovni prikaz (fotografije ali risbe), poimenovanje in kratek opis izbranih primerov naravne in kulturne dediščine. Pomagaj si s spletnimi stranmi in literaturo. Uporabljene vire in literaturo obvezno navedi v spodnji desni kot plakata. Izberi tiste primere naravne in kulturne dediščine, ki jih nismo omenjali pri pouku.

Opisni kriteriji za preverjanje in ocenjevanje izdelka: plakat

Kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlično
Izbrani zgodovinski viri in literatura ustrezajo izbrani temi plakata.	Pregleda vsaj en dostopen in uporaben spletni vir ali literaturo in iz njega izbere posamezne ustrezne informacije.	Pregleda vsaj dva dostopna in uporabna spletna vira ali literaturo in iz njih izbere večino ključnih informacij.	Pregleda vsaj tri dostopne in uporabne spletne vire in literaturo in iz njih izbere večino ključnih informacij.	Pregleda vsaj štiri dostopne in uporabne spletne vire in literaturo in iz njih izbere vse ključne informacije.
Uporabljeni zgodovinski viri in literatura so ustrezno navedeni v seznamu bibliografije.	Uporabljeni zgodovinski viri ali literatura so pomanjkljivo navedeni v seznamu bibliografije ali pa navedba manjka.	Uporabljena zgodovinska vira ali literatura sta deloma pomanjkljivo navedena v seznamu bibliografije.	Uporabljeni zgodovinski viri in literatura so dosledno navedeni v seznamu bibliografije.	Uporabljeni zgodovinski viri in literatura so dosledno navedeni v seznamu bibliografije.
Plakat vsebuje ustrezne elemente glede na postavljene zahteve: naslov, slikovno gradivo, poimenovanje dediščine in kratki opisi le-te.	Na plakatu manjkata dva bistvena elementa (opisi in slikovno gradivo).	Na plakatu manjka en bistven element (slikovno gradivo ali opisi).	Na plakatu so vsi zahtevani elementi.	Na plakatu so vsi zahtevani elementi in druge pomembne podrobnosti.
Kulturna in naravna dediščina sta predstavljeni z ustreznimi zgodovinskimi dejstvi in informacijami.	Opisi so pomanjkljivi ali vsebujejo napačne informacije.	Opisi so deloma pomanjkljivi.	Opisi vključujejo vsa temeljna dejstva in informacije o predstavljanih kulturne in naravne dediščine.	Opisi vključujejo vsa temeljna dejstva in informacije ter druge pomembne informacije o predstavljanih kulturne in naravne dediščine.
Uporabljena je ustrezna terminologija.	Pomanjkljiva ali včasih napačna terminologija.	Terminologija je deloma pomanjkljiva.	Terminologija je večinoma pravilno uporabljena, pri-sotne so manjše pomanjkljivosti.	Terminologija je vedno in dosledno pravilno uporabljena.

Primer 2: Razstava »Ko predmeti spregovorijo«*Pojasnila za učitelje*

Del kulturne dediščine je premična materialna dediščina (predmeti in skupine predmetov). Navadno učenci prinašajo v šolo »stare« predmete, ob katerih poteka pogovor, kakšno je bilo življenje v času njihovih babic in dedkov. Dejavnost lahko popestrimo tako, da učenci prinesejo v šolo predmete, ki jih uporabljamo danes (sodobni kuhinjski aparat ali pripomoček, kos oblačila, DVD, USB-ključek itd.) in naredijo razstavo za prihodnje rodove. Vsak mora prineseni predmet poimenovati in ga opisati, kot je zapisano v navodilih. Naloga ni zahtevna, zato je ustrezna tudi za minimalno raven znanja.

Navodila za učence

Po lastni presoji izberi in prinesi v šolo predmet, ki ga uporabljaš ti ali tvoji domači v vsakdanjem življenju. Predmet, ki ga boš prinesel v šolo, bo del razstave z naslovom »Ko predmeti spregovorijo«. Razstava bo nekoliko drugačna, saj bodo na njej predstavljeni sodobni predmeti, zato mora vsebovati informacije za namišljene obiskovalce v prihodnosti, ki teh predmetov ne bodo več uporabljali oziroma bodo takrat že čisto drugačni. Svoj predmet opiši z najpomembnejšimi dejstvi (ime predmeta, čemu je namenjen, kako ga uporabljamo, iz česa je narejen, kako deluje).

Opisni kriteriji za preverjanje in ocenjevanje izdelka: opis predmeta za razstavo

Kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja	Opisniki		
	Zadostno	Dobro	Prav dobro
Izbrani predmet je predstavljen skladno z zahtevanimi ter z ustreznimi dejstvi in informacijami.	Pri opisih manjkajo tri zahtevane informacije.	Pri opisih manjkata dve zahtevani informaciji.	Pri opisih manjka ena zahtevana informacija.
Uporabljena je ustrezna terminologija.	Terminologija je pomanjkljivo in deloma napačno uporabljena.	Terminologija je deloma pomanjkljivo uporabljena.	Terminologija je vedno in dosledno pravilno uporabljena.
			Opisi vključujejo vsa temeljna dejstva in informacije o predmetu.

Primer 3: *Načrt za ohranitev izbranega kulturnega spomenika domačega kraja

Pojasnila za učitelje

Naloga ustreza temeljni ravni znanja. Učenci morajo izbrati kateri koli kulturni spomenik domačega kraja ali širše okolice, ga opisati, slikovno prikazati in izdelati predlog, kako ga predstaviti javnosti in ohraniti za prihodnje rodove. Poudarimo, da je lahko vir informacij tudi oseba.

Navodila za učence

Oblikuj svoj načrt za ohranitev izbrane kulturne dediščine domačega kraja (šega, domača obrt, kmečko poslopje, stara meščanska hiša, znamenje, cerkev itd.). Nalogo izdelaj po naslednjih korakih:

- izberi dediščino domačega kraja ali širše okolice,
- opiši dediščino (poimenuj jo, na kratko jo opiši, jo fotografiraj, posnemi ali nariši),
- izdelaj načrt, kako izbrano dediščino ohraniti in kako jo približati najširši javnosti,
- navedi uporabljene vire in/ali literaturo.

Opisni kriteriji za preverjanje in ocenjevanje: načrt za ohranitev izbranega kulturnega spomenika domačega kraja

Kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja	Opisniki		
	Zadostno	Dobro	Prav dobro
Izbrani zgodovinski viri in literatura ustrezajo izbrani temi izdelka.	Pregleda vsaj en dostopen in uporaben vir ali literaturo in iz njega izbere posamezne ključne informacije.	Pregleda vsaj dva dostopna in uporabna vira ali literaturo in iz njih izbere del ključnih informacij.	Pregleda vsaj štiri dostopne in uporabne vire in literaturo in iz njih izbere vse ključne informacije in pomembne podrobnosti.
Uporabljeni zgodovinski viri in literatura so ustrezno navedeni v seznamu bibliografije.	Uporabljeni zgodovinski viri ali literatura so pomanjkljivo navedeni v seznamu bibliografije ali pa manjkajo.	Uporabljeni zgodovinski viri ali literatura sta deloma pomanjkljivo navedena v seznamu bibliografije.	Uporabljeni zgodovinski viri in literatura so dosledno in natančno navedeni v seznamu bibliografije.
Načrt je ustrezno strukturiran glede na postavljene zahteve: uvod, jedro, sklep.	Iz danega besedila oblikuje pomanjkljivo strukturirano besedilo (z uvodom, jedrom, sklepom), deli manjkajo ali so med sabo pomešani.	Iz danega besedila oblikuje deloma pomanjkljivo strukturirano besedilo (z uvodom, jedrom, sklepom).	Iz danega besedila oblikuje dosledno in natančno strukturirano besedilo (z uvodom, jedrom, sklepom).

Kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlično
Načrt je predstavljen z ustreznimi zgodovinskimi dejstvi in informacijami, vsebuje izviren načrt s konkretnimi primeri ter slikovno gradivo.	- Načrt vključuje posamezna temeljna dejstva in informacije. - Nakazane so možnosti ohranitve izbranega kulturnega spomenika.	- Načrt vključuje mestoma pomanjkljiva temeljna dejstva in informacije. - Napiše načrt ohranjanja in varovanja izbranega kulturnega spomenika, pomanjkljivo podprt s konkretnim primerom.	- Načrt vključuje večino temeljnih dejstev in informacij. - Napiše izvirni načrt ohranjanja in varovanja kulturnega spomenika, podprt s konkretnim primerom.	- Načrt vključuje vsa temeljna dejstva in informacije ter pomembne podrobnosti. - Napiše izvirni načrt ohranjanja in varovanja kulturnega spomenika ter njegove predstavitve javnosti, podprt s konkretnimi primeri.
	Slikovno gradivo je pomanjkljivo.	Slikovno gradivo je deloma pomanjkljivo.	Slikovno gradivo je večinoma ustrezno.	Slikovno gradivo je ustrezno in bogato ilustrativno.
	Terminologija je pomanjkljivo in deloma napačno uporabljena.	Terminologija je deloma pomanjkljivo uporabljena.	Terminologija je večinoma pravilno uporabljena.	Terminologija je dosledno pravilno uporabljena.
	Uporabljena je ustrezna terminologija.			

Primer 4: *Načrtovanje enodnevnega izleta z ogledom kulturne dediščine širše okolice*Pojasnila za učitelje*

Učenci morajo izbrati najmanj tri primere kulturne dediščine domačega kraja ali širše okolice, ki bi bili zanimivi za turiste. Nalogo lahko nadgradimo z izvedbo takšnega izleta (npr. v okviru športnega dneva), ko učenci sami vodijo sošolce po izbranih spomenikih naravne in kulturne dediščine.

Navodila za učence

Izdelaj načrt za enodnevni izlet z ogledom kulturnih znamenitosti domačega kraja ali širše okolice. Nalogo izdelaj po naslednjih korakih:

- izberi najmanj tri primere kulturnih znamenitosti domačega kraja ali širše okolice,
- na kratko opiši vsako znamenitost s tistimi informacijami, ki bi bile za turiste zanimive (vprašaj se, kaj bi tebe zanimalo o izbranih kulturnih znamenitostih),
- izdelaj načrt ogleda (začetek, ogled prve znamenitosti itd.),
- navedi uporabljene vire in/ali literaturo.

Opisni kriteriji za preverjanje in ocenjevanje: načrt enodnevnega ogleda kulturnih znamenitosti domačega kraja

Kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlično
Izbrani zgodovinski viri in literatura ustrezajo izbrani temi izdelka.	Pregleda vsaj en dostopen in uporaben vir ali literaturo in iz njega izbere posamezne ključne informacije.	Pregleda vsaj dva dostopna in uporabna vira ali literaturo in iz njih izbere večino del ključnih informacij.	Pregleda vsaj tri dostopne in uporabne vire in literaturo in iz njih izbere večino ključnih informacij.	Pregleda vsaj štiri dostopne in uporabne vire in literaturo in iz njih izbere vse ključne informacije in pomenljive podrobnosti.
Uporabljeni zgodovinski viri in literatura so ustrezno navedeni v seznamu bibliografije.	Uporabljeni zgodovinski viri ali literatura so pomanjkljivo navedeni v seznamu bibliografije ali pa manjkajo.	Uporabljeni zgodovinski viri ali literatura sta deloma pomanjkljivo navedena v seznamu bibliografije.	Uporabljeni zgodovinski viri in literatura so večinoma ustrezno navedeni v seznamu bibliografije.	Uporabljeni zgodovinski viri in literatura so dosledno in natančno navedeni v seznamu bibliografije.
Načrt je ustrezno strukturiran glede na postavljene zahteve: uvod, jedro, sklep.	Iz danega besedila oblikuje pomanjkljivo strukturirano besedilo (z uvodom, jedrom, sklepom), deli manjkajo ali so med sabo pomešani.	Iz danega besedila oblikuje deloma pomanjkljivo strukturirano besedilo (z uvodom, jedrom, sklepom).	Iz danega besedila oblikuje večinoma ustrezno strukturirano besedilo (z uvodom, jedrom, sklepom).	Iz danega besedila oblikuje dosledno in natančno strukturirano besedilo (z uvodom, jedrom, sklepom).
Načrt vsebuje zahtevane elemente: tri kulturne spomenike, opisane z ustreznimi zgodovinskimi dejstvi in informacijami, in načrt ogleda.	Načrt ogleda je pomanjkljiv (pomanjkljivi opisi in načrt ogleda).	Načrt vključuje deloma pomanjkljiva temeljna dejstva in informacije o izbranih kulturnih spomenikih, načrt ogleda je deloma pomanjkljiv.	Načrt vključuje večino temeljnih dejstev in informacij o izbranih kulturnih spomenikih, načrt ogleda ni uresničljiv (časovno itd.).	Načrt vključuje vsa temeljna dejstva in informacije o izbranih kulturnih spomenikih in pomembne podrobnosti, načrt ogleda je smisel in izvedljiv.
Uporabljen je ustrezna terminologija.	Terminologija je pomanjkljivo in deloma napačno uporabljena.	Terminologija je deloma pomanjkljivo uporabljena.	Terminologija je večinoma pravilno uporabljena.	Terminologija je dosledno pravilno uporabljena.

Primer 5: ***Slovenska dediščina za pridobitev Znaka evropska dediščina**Pojasnila za učitelja*

Predlagam skupinsko delo učencev, ki presegajo temeljno znanje zgodovine.

Navodila za učence

Odbor za evropsko dediščino je sestavljen iz ministrov za kulturo in dediščino držav članic Evropske unije, ki po strogih merilih potrdi predloge Nacionalnih odborov za evropsko dediščino. Ste člani slovenskega Odbora za evropsko dediščino. Vaša naloga je, da Odboru za evropsko dediščino predlagate eno kulturno znamenitost Slovenije, ki naj bi pridobila Znak evropske dediščine. Svoj predlog morate podpreti s tehtnimi argumenti (zakaj naj se vaša predlagana kulturna znamenitost uvrsti k evropski dediščini).

Opisni kriteriji za preverjanje in ocenjevanje: predlog za znak evropske dediščine

Kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlično
Izbrani zgodovinski viri in literatura ustrezajo izbrani temi izdelka.	Pregleda vsaj en dostopen in uporaben vir ali literaturo in iz njega izbere posamezne ključne informacije.	Pregleda vsaj dva dostopna in uporabna vira ali literaturo in iz njih izbere večino del ključnih informacij.	Pregleda vsaj tri dostopne in uporabne vire in literaturo in iz njih izbere večino ključnih informacij.	Pregleda vsaj štiri dostopne in uporabne vire in literaturo in iz njih izbere vse ključne informacije in pormembne podrobnosti.
Uporabljeni zgodovinski viri in literatura so ustrezno navedeni v seznamu bibliografije.	Uporabljeni zgodovinski viri ali literatura so pomanjkljivo navedeni v seznamu bibliografije ali pa manjkajo.	Uporabljeni zgodovinski vira ali literatura sta deloma pomanjkljivo navedena v seznamu bibliografije.	Uporabljeni zgodovinski viri in literatura so večinoma ustrezno navedeni v seznamu bibliografije.	Uporabljeni zgodovinski viri in literatura so dosledno in natančno navedeni v seznamu bibliografije.
Predlog je ustrezno strukturiran glede na postavljene zahteve: uvod, jedro, sklep.	Iz danega besedila oblikuje pomanjkljivo strukturirano besedilo (z uvodom, jedrom, sklepom), deli manjkajo ali so med sabo pomešani.	Iz danega besedila oblikuje deloma pomanjkljivo strukturirano besedilo (z uvodom, jedrom, sklepom).	Iz danega besedila oblikuje večinoma ustrezno strukturirano besedilo (z uvodom, jedrom, sklepom).	Iz danega besedila oblikuje dosledno in natančno strukturirano besedilo (z uvodom, jedrom, sklepom).
Predlog vsebuje smiselni izbor kulturnega spomenika, ki je predstavljen z ustreznimi zgodovinskimi dejstvi in informacijami ter je podprt z enim ali več tehtnimi argumenti.	Predlog vsebuje pomanjkljiv opis kulturnega spomenika, utemeljitev je pomanjkljiva ali je ni.	Predlog vsebuje deloma pomanjkljiv opis kulturnega spomenika, deloma pomanjkljiva je tudi utemeljitev.	Predlog vsebuje večinoma ustrezen opis kulturnega spomenika, v utemeljitvi manjkajo nekateri ključni dokazi o pomenu za evropsko kulturno dediščino.	Predlog vsebuje natančen in izviran opis kulturnega spomenika s ključnimi dokazi o pomenu za evropsko kulturno dediščino.
Vsebuje slikovno gradivo.	Slikovno gradivo je pomanjkljivo ali ni priloženo.	Vsebuje deloma pomanjkljivo slikovno gradivo.	Vsebuje večinoma ključno slikovno gradivo.	Vsebuje raznoliko slikovno gradivo v podporo predlogu.
Uporabljen je ustrezna terminologija.	Terminologija je pomanjkljivo in deloma napačno uporabljena.	Terminologija je deloma pomanjkljivo uporabljena.	Terminologija je večinoma pravilno uporabljena.	Terminologija je dosledno pravilno uporabljena.

Primer 6: ***Projektna knjiga: Spoznaj! Ohrani! Ustvari!**Pojasnila za učitelje*

Projektna knjiga je dostopna na spletni strani <http://www.dedi.si/info/spletna-ucilnica/uci-mo-se-skupaj/projektne-naloge> v pdf- ali doc-obliki. Namenjena je individualnemu ali skupinskemu projektному delu učencev. Z različnimi dejavnostmi (fotografiranje, risanje, opisovanje, merjenje), spodbuja učence k spoznavanju, razumevanju, ohranjanju in ustvarjanju dediščine v domačem okolju. Učitelj zbere za projektно delo posameznike ali skupino treh ali štirih učencev (nadarjeni, učenci, ki presegajo pričakovano znanje na področju zgodovine, učenci, ki kažejo izjemno zanimanje za zgodovino). K sodelovanju lahko povabi tudi učitelja naravoslovja (naravna dediščina domačega kraja). Predstavi jim projektно knjigo in način dela ter jih seznani z možnostjo objave naloge v Enciklopediji DEDI, če bo naloga ustrezala zahtevanim merilom. Učitelj spremlja delo učencev, jih usmerja in končni izdelek pošlje avtorjem Enciklopedije DEDI v pregled. Najboljše naloge (če jih je več) lahko predstavijo učenci svojim staršem na roditeljskem sestanku. Izdelki so lahko ob vnaprejšnjem soglasju staršev objavljeni tudi na spletni strani šole kot primeri dobre prakse šolskega projektnega dela.

Izdelek so strokovno pregledali in »ocenili« avtorji Enciklopedije DEDI.

Priloga 3

Kriteriji in opisniki za preverjanje in ocenjevanje znanja za prvo in drugo področje

1. področje: Znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov

Kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlčno
Opiše primere naravne in kulturne dediščine.	Navede po dva primere slovenske naravne in kulturne dediščine ter ju opiše.	- Navede po tri primere slovenske naravne in kulturne dediščine. - Opiše navedene primere.	- Navede po štiri primere slovenske naravne in kulturne dediščine. - Opiše navedene primere.	- Navede po pet ali več primerov slovenske naravne in kulturne dediščine. - Zna poimenovati slovensko dediščino s seznama svetovne dediščine ali vsaj eno območje, ki ima Znak evropske dediščine. - Opiše navedene primere.
Pojasni razliko med pojmom naravna in kulturna dediščina.	Navede nekaj značilnosti naravne in kulturne dediščine.	S svojimi besedami opiše, kaj je naravna in kaj kulturna dediščina.	S svojimi besedami pojasni, kaj je naravna in kaj kulturna dediščina, in na konkretnih primerih pokaže razliko med pojmom.	S svojimi besedami pojasni, kaj je naravna in kaj kulturna dediščina, in na konkretnih primerih pokaže razliko med pojmom.
Na primerih iz krajevnih zgodovine opiše pomen ohranjanja kulturne dediščine.	Pomanjkljivo navede vsaj en razlog, zakaj je pomembno ohranjati kulturno dediščino.	Opiše vsaj en razlog, zakaj ohranjati kulturno dediščino.	Pojasni z dvema razlogoma, zakaj ohranjati kulturno dediščino.	Pojasni z več konkretnimi in utemeljenimi razlogi, zakaj ohranjati kulturno dediščino, in navede svoj primer v podporo.
Oblikuje svoj načrt za ohranitev izbrane kulturnozgodovinskega spomenika domačega kraja.	Na primeru danega kulturnega spomenika domačega kraja ali širše okolice napiše vsebinsko pomanjkljiv načrt ohranjanja in varovanja kulturne dediščine.	Na primeru danega kulturnega spomenika domačega kraja ali širše okolice napiše načrt ohranjanja in varovanja kulturne dediščine.	Na primeru kulturnega spomenika domačega kraja ali širše okolice, ki ga izbere sam, napiše izvirni načrt ohranjanja in varovanja kulturne dediščine ter njene predstavitve doma in v tujini.	Na primeru kulturnega spomenika domačega kraja ali širše okolice, ki ga izbere sam, napiše izvirni načrt ohranjanja in varovanja kulturne dediščine ter njene predstavitve doma in v tujini.

2. področje: Analiza, sinteza, interpretacija zgodovinskih virov

Kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlčno
Razvije spretnosti zbiranja in izbiranja informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature v različnih medijih.	Iz zgodovinskih virov in literature izpiše posamezne in pomanjkljive povsem razvidne osnovne informacije.	Iz zgodovinskih virov in literature izpiše del bistvenih informacij.	Iz zgodovinskih virov in literature izpiše vse bistvene informacije in pomembne podrobnosti.	Loči vsa dejstva od mnenj.
Razvije spretnosti različnih oblik komunikacije (ustno, pisno, grafično, ilustrativno, IT).	- Ob izdatni pomoči zapiše zahtevane podatke na delovni list. - Zapisi so vsebinsko pomanjkljivi.	- Z občasno pomočjo zapiše zahtevane podatke na delovni list. - Zapisi so deloma vsebinsko pomanjkljivi.	- Z občasnimi usmeritvami zapiše zahtevane podatke na delovni list. - Zapisi so večinoma vsebinsko smiselni in pregledni.	- Samostojno zapiše zahtevane podatke na delovni list. - Zapisi so natančni in vsebinsko smiselni in pregledni.
Razvije zmožnost oblikovanja samostojnih sklepov, pogledov, mnenj, stališč, izvirnih predlogov in rešitev.	Pomanjkljivo navede posamezne obstoječe načine ohranjanja naravne in kulturne dediščine in doda pri pouku predstavljeni predlog.	Predstavi obstoječe načine ohranjanja naravne in kulturne dediščine in doda pri pouku predstavljeni predlog.	Predstavi lastni izvirni način ohranitve kulturne dediščine.	Predstavi izvirni in lastni način ohranitve in predstavi kulturne dediščine doma in v tujini.
Oceni pomen ohranjanja in varovanja slovenske kulturne dediščine.	Opiše pomen ohranjanja slovenske kulturne dediščine.	Razloži pomen ohranjanja slovenske kulturne dediščine.	Razloži pomen ohranjanja slovenske kulturne dediščine in navede en obstoječi način varovanja in ohranjanja le-te.	Razloži pomen ohranjanja konkretne tradicionalne kmečke hiše v slovenskih pokrajinah kot dela slovenske kulturne dediščine in navede možne načine varovanja in ohranjanja le-te.

* Dodatno gradivo za obravnavo izbirne širše teme Kulturna dediščina je na zgoščenk.

2.5 Prazgodovina na Slovenskem

Skupinsko delo in obravnava prazgodovine na Slovenskem

Brigita Praznik Lokar, Osnovna šola Brinje, Grosuplje

Uvod

Učna vsebina Arheološka najdišča na Slovenskem je v posodobljenem učnem načrtu za zgodovino del izbirne teme Prazgodovina na Slovenskem.¹⁰⁸ Ker učenci že pri obvezni temi Prazgodovinski ljudje temeljito spoznajo različna obdobja prazgodovine (glavne značilnosti sodobnega mislečega človeka, vpliv sprememb na razvoj človeka, način življenja v posameznih obdobjih prazgodovine, glavni kulturni dosežki prazgodovinskih ljudi), lahko to učno snov poglobijo prek literature, zemljevidov, slikovnega gradiva in priprave plakata s skupinskim delom ter tako svoje znanje uporabijo za samostojno spoznavanje prazgodovinskih obdobj na Slovenskem. Metoda pisno-grafičnih izdelkov, se pravi izdelava plakata na dano temo, služi kot poglobitev že pridobljenega znanja. Učenci dano slikovno gradivo umestijo v pravo prazgodovinsko obdobje, poiščejo podatke o danem obdobju, pripravijo plakat o danem obdobju in se pripravijo za poročanje. Vse delo poteka po skupinah, v katere so naključno razporejeni z namenom, da sodelujejo in skupaj pripravijo plakat in podrobno spoznajo določeno obdobje. Plenarno poročanje pa služi kot pregled celotne učne snovi za vse učence, hkrati pa spoznajo, kakšne naloge so imele vse skupine. Za utrditev znanja morajo doma odgovoriti na vprašanja iz učbenika.¹⁰⁹

Načrt učnega sklopa

Tema in vsebina iz učnega načrta¹¹⁰	• Izbirna tema: Prazgodovina na Slovenskem • Vsebina: Arheološka najdišča na Slovenskem
Učni sklop	Arheološka najdišča na Slovenskem
Standardi znanja iz učnega načrta¹¹¹	Vsebinski standardi so, da učenec/učenka: • opiše glavne arheološke najdbe iz različnih obdobj prazgodovine na tleh današnje Slovenije, • <i>na primerih sklepa o spremembah v načinih življenja v posameznih obdobjih prazgodovine na tleh današnje Slovenije,</i> • <i>razloži vpliv naravnih geografskih možnosti in sosednjih kultur na uveljavljanje sprememb in izboljšav v načinih življenja v posameznih obdobjih prazgodovine.</i> Procesno-proceduralni standardi, ki se nanašajo na vse teme, so, da učenec/učenka: • razvije spretnosti časovne in prostorske predstavljalivosti,

¹⁰⁸ Učni načrt, str. 10.

¹⁰⁹ Simonič Mervic, K. (2006). Stari svet. Zgodovina za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 27.

¹¹⁰ Učni načrt, str. 10.

¹¹¹ Prav tam, str. 30, 39.

	• razvije spretnost zbiranja in izbiranja informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature v različnih medijih, • razvije zmožnost preproste analize, sinteze in interpretacije uporabljenih in verodostojnih informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature, • razvije spretnost iskanja zgodovinskih virov in literature z IT, • razvije zmožnost kritične presoje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov z uporabo večperspektivnih zgodovinskih virov in literature, • razvije zmožnost oblikovanja samostojnih sklepov, pogledov, mnenj, stališč, izvirnih predlogov in rešitev, • razvije sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja ter svoje poglede na zgodovino, • razvije dovzetnost za različne poglede na zgodovino oz. interpretacije zgodovine ter razume, zakaj se pojavijo, • razvije spretnost različnih oblik komunikacije (ustno, pisno, grafično, ilustrativno, z IT), • navede in pojasni značilnosti slovenskih državnih simbolov, • pojasni značilnosti simbolov Evropske unije, • oceni pomen ohranjanja in varovanja slovenske, evropske in svetovne kulturne dediščine ter okolja, • navede in pojasni značilnosti političnih sistemov, ki so izvajali zločine proti človeštvu, genocide, holokavst in druge oblike množičnega kršenja človekovih pravic, • na primerih pojasni pomen delovanja evropskih ustanov, ki se ukvarjajo z varovanjem človekovih pravic, • na primeru napiše načrt ukrepanja v okviru evropskih ustanov v primeru kršenja človekovih pravic.
Operativni cilji: 1. sklop (vsebinski): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov;¹¹² 2. sklop (proceduralni): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na razvijanje spretnosti in veščin;	Učenci/učenke: • opišejo glavne arheološke najdbe iz različnih obdobij prazgodovine na tleh današnje Slovenije, • na primerih sklepajo o spremembah v načinih življenja v posameznih obdobjih prazgodovine na tleh današnje Slovenije, • razložijo vpliv naravnih geografskih možnosti in sosednjih kultur na uveljavljanje sprememb in izboljšav v načinih življenja v posameznih obdobjih prazgodovine; • zberejo informacije in slikovno gradivo o obdobjih prazgodovine na Slovenskem, • izdelajo plakat o danem obdobju prazgodovine na Slovenskem, • kažejo socialne spretnosti pri skupinskem delu, • oblikujejo samostojne sklepe, poglede, mnenja, stališča, izvirne predloge in rešitve;

3. sklop (odnosni oz. vzgojni): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na razvijanje odnosov, ravnanja, naravnosti, stališč	ocenijo pomen ohranja in varovanja kulturne dediščine na primerih arheoloških najdb in najdišč iz prazgodovinskega obdobja na tleh današnje Slovenije.
Ključni koncepti	A Temeljni zgodovinski koncepti teme: kulturna dediščina (kultura mlajše kamene dobe, koliščarska kultura, halštatska kultura); B koncepti za globlje razumevanje: ugotavljanje sprememb in kontinuitete; C koncepti, ki izhajajo iz naravne zgodovinske vede: - orientacija v zgodovinskem času in prostoru: obdobja v prazgodovini – kamena doba, bakrena doba, bronasta doba, železna doba, - iskanje podatkov in dokazov v zgodovinskih virih, interpretacija.
Medpredmetne povezave	/
Kroskurikularne teme	KIZ, informatika.
Učna diferenciacija in individualizacija glede na učne stile (A, V, K)	Delo v skupinah je zastavljeno tako, da si lahko vsak učenec izbere delo glede na svoj interes oziroma sposobnosti. Tisti, ki dobro riše ali piše, bo pomagal pri oblikovanju plakata; tisti, ki dobro bere, bo bral dana besedila na glas; tisti, ki dobro opazuje in pozna značilnosti prazgodovinskih obdobj, bo izbral pravilno slikovno gradivo za plakat; tisti, ki rad nastopa oz. javno govori, bo poročal. Tudi učenci, ki ne bi imeli interesa za dano delo, lahko v skupini dejavno sodelujejo s podajanjem predlogov o oblikovanju plakata oz. o vključevanju določenih podatkov na plakat.
Didaktični pristopi (strategije)	Aktivne učne metode: pogovor, metoda pisno-grafičnih izdelkov, metoda dela s slikovnim gradivom.
Oblike preverjanja znanja	Ob koncu šolske ure so podana navodila za domačo nalogo, in sicer priprava odgovorov na zastavljena vprašanja v učbeniku Stari svet na strani 27. Odgovore učitelj preveri naslednjo šolsko uro.
Oblike ocenjevanja znanja	Ocenjevanje znanja za to šolsko uro ni predvideno – niti ni predvideno ocenjevanje plakata, ki ga izdelujejo v skupini.
Literatura	<i>Razpotnik, J. in Snoj, D. (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 17–19.</i> <i>Simonič Mervic, K. (2006). Stari svet. Zgodovina za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 25–27.</i> <i>Šehić, D. (2006). Atlas svetovne zgodovine. Prazgodovina in stari vek. Ljubljana: Dnevnik, str. 14–15 in 22–23.</i> <i>Vodopivec, B. (ur.) (2003). Slovenska zgodovina v besedi in sliki. Ljubljana: MK, str. 8–11.</i> Spletni viri <i>Bronasta doba. Dostopno na: http://sl.wikipedia.org/wiki/Bronasta_doba (dostop: 26. 9. 011).</i>

Načrt aktivnosti, ki so vezane na organizacijo pouka

AKTIVNOSTI UČITELJA	AKTIVNOSTI UČENCA
Učitelj vodi pogovor s pomočjo zemljevida v učbeniku Stari svet na strani 25. Učence nato razdeli v skupine (pet skupin po 4–5 učencev), jim razdeli delovno gradivo, poda navodila za skupinsko delo ter napotke za predstavitev rezultatov, spremlja delo po skupinah in odgovarja na morebitne nejasnosti. Po končanem skupinskem delu vodi poročanje skupin in pogovor. Poda sklepe o učni temi in da navodila za domačo nalogo.	Učenec sodeluje v pogovoru ob zemljevidu, posluša navodila učitelja, sodeluje pri delu v skupini (priprava in izdelava plakata, priprava na poročanje), sodeluje v pogovoru.

Začetek učne ure Arheološka oz. prazgodovinska najdišča na Slovenskem je namenjen pogovoru ob zemljevidu v učbeniku Stari svet na strani 25. Učitelj zastavi vprašanja: *Kaj zemljevid prikazuje? Iz katerih obdobj so prazgodovinska najdišča? Iz katerega obdobja je največ najdišč? V kateri pokrajini je največ prazgodovinskih najdišč? Kaj nam ta zemljevid prazgodovinskih najdišč na Slovenskem lahko pove o življenju v prazgodovini na Slovenskem?*

V pogovoru učenci obnovijo znanje prazgodovinskih obdobj in njihovih značilnosti. Zatem sledijo navodila za delo po skupinah. Učitelj naključno porazdeli učence v pet skupin, od vseh učencev pa se pričakuje, da bodo dejavno sodelovali pri delu v skupini – se pravi, da si bodo glede na navodila in svoje sposobnosti oz. zanimanje porazdelili delo (zapisovalec, bralec besedil, poročevalec itd.).

Vsaka skupina dobi svoja navodila za delo in temo, in sicer:

1. skupina: NAJDIŠČA KAMENE DOBE,
2. skupina: NAJDIŠČA BAKRENE DOBE,
3. skupina: NAJDIŠČA BRONASTE DOBE,
4. skupina: NAJDIŠČA ŽELEZNE DOBE,
5. skupina: PRAZGODOVINSKA NAJDIŠČA NA SLOVENSKEM.

Učitelj zatem pripravi slikovno gradivo, vsaka skupina pa mora glede na svoje znanje ugotoviti, katero slikovno gradivo je primerno za njihovo prazgodovinsko obdobje oz. temo. Izbrano slikovno gradivo morajo pokazati učitelju in mu tudi utemeljiti, zakaj so izbrali ravno to slikovno gradivo. Tako uporabijo znanje o prazgodovini, ki so ga pridobili pri obravnavi obvezne teme Prazgodovinski ljudje. Izbrano slikovno gradivo nato uporabijo pri pripravi plakata, na katerega zapišejo naslov, čas obdobja, značilnosti in posebnosti.

Pri poročanju skupin vsi učenci sodelujejo z vprašanji. Ker pa je morala vsaka skupina predstaviti drugo prazgodovinsko obdobje na Slovenskem (skupine 1–4), peta skupina pa je predstavila splošne značilnosti najdišč na Slovenskem, morajo vsi učenci za domačo nalogo odgovoriti na vprašanja v učbeniku Stari svet na strani 27, da tako vsi utrdijo in ponovijo znanje učne snovi te šolske ure. Odgovore zapišejo v zvezek.

Delovni listi

Delovni listi vsebujejo navodila za delo v vseh petih skupinah. Naloge so sestavljene tako, da od učencev zahtevajo minimalno in temeljno znanje.

Preverjanje in ocenjevanje znanja za to uro ni predvideno.

Refleksija

Zastavljena učna ura je bila pri pouku zgodovine v sedmem razredu s 24 učenci uspešno izvedena. Bila je zelo dinamična. Vse faze učne ure so bile v celoti izvedene – pogovor, izdelki/plakati učencev in njihovo poročanje. Učenci so bili z izvedeno uro zelo zadovoljni, izrazili so željo, da bi ure zgodovine še večkrat potekale tako. Ker so bili dejavni pri izdelavi plakata, so znanje usvojili na zanimiv, »razgiban« način.

Učno uro bi se dalo izboljšati predvsem tako, da bi bili učenci še bolj dejavni, in sicer tako da bi se pred to učno uro izvedla predpriprava – učenci bi doma izbrali primerne spletne strani na dano temo in sami prinesli slikovno gradivo. Sama učna ura bi lahko bila tako izvedena v dveh šolskih urah. Obravnava te učne snovi bi se lahko razširila s terenskim delom, in sicer z ogledom prazgodovinskega arheološkega najdišča, ki bi bilo najbližje šoli.

Priloge

Delovni list 1: Najdišča kamene dobe

Delovni list 2: Najdišča bakrene dobe

Delovni list 3: Najdišča bronaste dobe

Delovni list 4: Najdišča železne dobe

Delovni list 5: Prazgodovinska najdišča na Slovenskem

Priloga 6: Slikovno gradivo

Priloga 7: Primeri plakatov

Delovni list 1

1. skupina: Najdišča kamene dobe

Imena učencev:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Prazgodovinski človek je bival tudi na tleh današnje Slovenije in za sabo pustil svoje sledi. Arheoloških najdišč je na Slovenskem zelo veliko, so pa iz najrazličnejših obdobj prazgodovine.

Navodila za delo (20 minut)

Na danem listu predstavite najdišča kamene dobe na Slovenskem. Pomagajte si z učbenikom Stari svet (str. 25–27) in besedilom v dani knjigi (Šehić, D. (2006). Atlas svetovne zgodovine. Prazgodovina in stari vek. Ljubljana: Dnevnik, str. 14–15.). Uporabite dani zemljevid (Simonič Mervic, K. (2006). Stari svet. Zgodovina za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 25.) in izbrano slikovno gradivo.

1. Na danem zemljevidu označite najdišča kamene dobe. Pomagajte si z učbenikom (str. 25). Prilepite ga na plakat.
2. Na plakat zapišite čas dobe, značilnosti in posebnosti.
3. Iz danega slikovnega gradiva izberite fotografijo, ki predstavlja najpomembnejše odkritje te dobe na Slovenskem. Prilepite jo na list.
4. Po opravljenem delu določite poročevalca, ki bo predstavil vaš »plakat«. Za poročanje boste imeli na voljo tri minute. Ta list oddajte učiteljici.

Delovni list 2

2. skupina: Najdišča bakrene dobe

Imena učencev:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Prazgodovinski človek je bival tudi na tleh današnje Slovenije in za sabo pustil svoje sledi. Arheoloških najdišč je na Slovenskem zelo veliko, so pa iz najrazličnejših obdobj prazgodovine.

Navodila za delo (20 minut)

Na danem listu predstavite najdišča bakrene dobe na Slovenskem. Pomagajte si z učbenikom Stari svet (str. 25–27) in besedilom v dani knjigi (Šehić, D. (2006). Atlas svetovne zgodovine. Prazgodovina in stari vek. Ljubljana: Dnevnik, str. 22–23.). Uporabite dani zemljevid (Simonič Mervic, K. (2006). Stari svet. Zgodovina za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 25.) in izbrano slikovno gradivo.

1. Na danem zemljevidu označite najdišča bakrene dobe. Pomagajte si z učbenikom (str. 25). Prilepite ga na plakat.
2. Na plakat zapišite čas dobe, značilnosti in posebnosti.
3. Iz danega slikovnega gradiva izberite fotografijo, ki predstavlja najpomembnejše odkritje te dobe na Slovenskem. Prilepite jo na list.
4. Po opravljenem delu določite poročevalca, ki bo predstavil vaš »plakat«. Za poročanje boste imeli na voljo tri minute. Ta list oddajte učiteljici.

Delovni list 3

3. skupina: Najdišča bronaste dobe

Imena učencev:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Prazgodovinski človek je bival tudi na tleh današnje Slovenije in za sabo pustil svoje sledi. Arheoloških najdišč je na Slovenskem zelo veliko, so pa iz najrazličnejših obdobj prazgodovine.

Navodila za delo (20 minut)

Na danem listu predstavite najdišča bronaste dobe na Slovenskem. Pomagajte si z učbenikom Stari svet (str. 25), spletno stranjo o bronasti dobi http://sl.wikipedia.org/wiki/Bronasta_doba in besedilom v dani knjigi (Šehić, D. (2006). Atlas svetovne zgodovine. Prazgodovina in stari vek. Ljubljana: Dnevnik, str. 22.). Uporabite dani zemljevid (Simonič Mervic, K. (2006). Stari svet. Zgodovina za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 25.) in izbrano slikovno gradivo.

1. Na danem zemljevidu označite najdišča bronaste dobe. Pomagajte si z učbenikom (str. 25). Prilepite ga na plakat.
2. Na plakat zapišite čas dobe, značilnosti in posebnosti.
3. Iz danega slikovnega gradiva izberite fotografijo, ki predstavlja najpomembnejše odkritje te dobe na Slovenskem. Prilepite jo na list.
4. Po opravljenem delu določite poročevalca, ki bo predstavil vaš »plakat«. Za poročanje boste imeli na voljo tri minute. Ta list oddajte učiteljici.

Delovni list 4

4. skupina: Najdišča železne dobe

Imena učencev:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Prazgodovinski človek je bival tudi na tleh današnje Slovenije in za sabo pustil svoje sledi. Arheoloških najdišč je na Slovenskem zelo veliko, so pa iz najrazličnejših obdobj prazgodovine.

Navodila za delo (20 minut)

Na danem listu predstavite najdišča železne dobe na Slovenskem. Pomagajte si z učbenikom Stari svet (str. 25–27) in besedilom v dani knjigi (Šehić, D. (2006). Atlas svetovne zgodovine. Prazgodovina in stari vek. Ljubljana: Dnevnik, str. 22–23.). Uporabite dani zemljevid (Simonič Mervic, K. (2006). Stari svet. Zgodovina za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 25.) in izbrano slikovno gradivo.

1. Na danem zemljevidu označite najdišča železne dobe. Pomagajte si z učbenikom (str. 25). Prilepite ga na plakat.
2. Na plakat zapišite čas dobe, značilnosti in posebnosti.
3. Iz danega slikovnega gradiva izberite fotografijo, ki predstavlja najpomembnejše odkritje te dobe na Slovenskem. Prilepite jo na list.
4. Po opravljenem delu določite poročevalca, ki bo predstavil vaš »plakat«. Za poročanje boste imeli na voljo tri minute. Ta list oddajte učiteljici.

Delovni list 5

5. skupina: Prazgodovinska najdišča na Slovenskem

Imena učencev:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Prazgodovinski človek je bival tudi na tleh današnje Slovenije in za sabo pustil svoje sledi. Arheoloških najdišč je na Slovenskem zelo veliko, so pa iz najrazličnejših obdobj prazgodovine.

Navodila za delo (20 minut)

Na danem listu predstavite prazgodovinska najdišča na Slovenskem. Pomagajte si z učbenikom Stari svet (str. 25–27) in besedilom v dani knjigi (Šehić, D. (2006). Atlas svetovne zgodovine. Prazgodovina in stari vek. Ljubljana: Dnevnik, str. 22–23.). Uporabite dani zemljevid (Simonič Mervic, K. (2006). Stari svet. Zgodovina za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 25.) in izbrano slikovno gradivo.

1. Na danem zemljevidu označite večja/pomembnejša prazgodovinska najdišča na Slovenskem. Pomagajte si z učbenikom (str. 25). Prilepite ga na list.
2. Odgovorite na vprašanja v učbeniku Stari svet na strani 27. Odgovore zapišite na plakat.
3. Iz danega slikovnega gradiva izberite fotografije, ki predstavljajo najpomembnejša odkritja posamezne zgodovinske dobe na Slovenskem. Poimenujte jih in prilepite na list.
4. Po opravljenem delu določite poročevalca, ki bo predstavil vaš »plakat«. Za poročanje boste imeli na voljo tri minute. Ta list oddajte učiteljici.

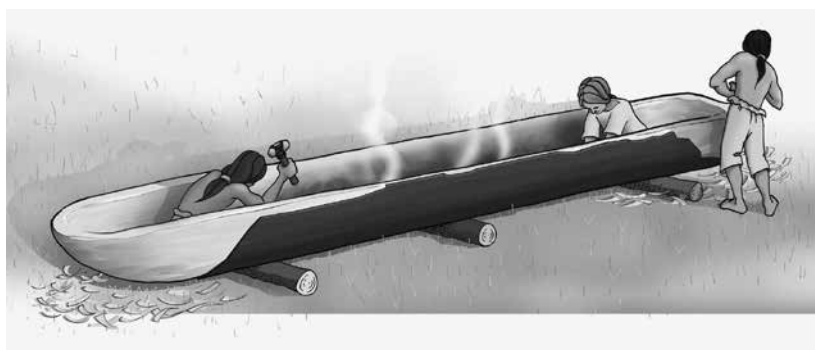
Priloga 6

Slikovno gradivo

Slikovno gradivo, ki ga učenci pregledajo in izberejo eno ali dve fotografiji, ki predstavljata ključni najdbi za določeno obdobje. Svojo utemeljitev podajo učitelju. Slikovno gradivo zatem prilepijo na plakat. Slikovno gradivo se ustrezno poveča za preslikavo.

Slika 1: Rekonstrukcija kolišča Ljubljana 09. Domišljajska upodobitev koliščarske naselbine Maharski prekop pri Igu. (Vir: Narodni muzej Slovenije, predloga Anton Velušček, risba Igor Rehar. Vzeto iz: Ljubljana. Kulturna dediščina reke. (2009). Ljubljana: Narodni muzej Slovenije.)

Slika 2: Izdelava drevaka. Domišljajska upodobitev. (Vir: Inštitut za arheologijo ZRC SAZU, ilustracija Tamara Korošec, predloga Anton Velušček. Vzeto iz: Velušček, A. (2010). Koliščarji. O koliščarjih in koliščarski kulturi Ljubljanskega barja. Ljubljana: Založba ZRC, str. 78–79.)

Slika 3: Bronasta situla iz Vač (vaška situla), okoli 500 pr. n. št. (Vir: Narodni muzej Slovenije, fotografija Tomaž Lauko.)

Slika 4: Piščal iz kosti jamskega medveda, najdena v jami Divje babe na Cerkljanskem, okoli 60.000 pred sedanostjo. (Vir: Narodni muzej Slovenije, fotografija Tomaž Lauko.)

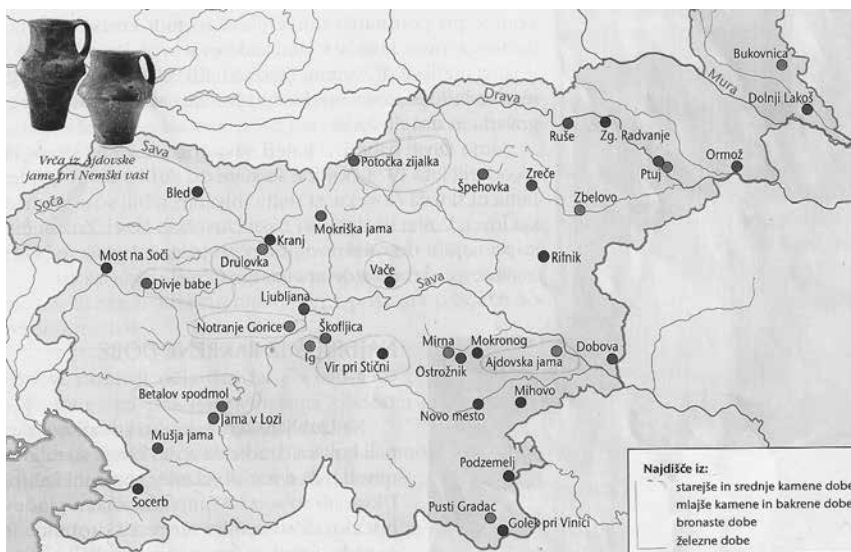
Slika 5: Vhod v Potočko zijalko. (Vir: Narodni muzej Slovenije, fotografija Tomaž Lauko.)

Slika 6: Ogrlica iz steklenih jagod iz Podzemlja v Beli Krajini, 2. ali 1. st. pr. n. št. (Vir: Narodni muzej Slovenije, fotografija Tomaž Lauko.)

Slika 7: Lončene posode iz Roj pri Moravčah pri Gabrovki, mlajša železna doba. (Vir: Narodni muzej Slovenije, fotografija Tomaž Lauko.)

Slika 8: Zemljevid nahajališč v Sloveniji. (Vir: Simonič Mervic, K. (2006). Stari svet. Zgodovina za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 25.)

Priloga 7

Primeri plakatov

Prazgodovinska najdišča na SLOVENSKEM

Slovenska najdišča

1. Največ arheoloških najdb so našli iz železne dobe.
2. Posebna najdba iz Potokske zvalke je bivanke.
3. V jami Divje kobe so našli najstarejšo pisalo, ki je stara 80.000 do 50.000 let.
4. Arheološke najdbe hranijo v muzejih.

pisalo - Divje kobe

situla - Vase

Žana Gorišek - Koper, Žan K. Reč, Gregorčič, Matjaž Vertovec, Ana G. Fa

NAJDIŠČA BAKRENE DOBE

ANJA KEISER
leč
Žana M.
Said S.
Teja Fajdiga Fa

2.700-1700 pr.n.št.

NAJDBE

- KOLIŠČA
- DREVAK
- KOLO

LJUBLJANSKO BARJE

- tavljenje in ulivanje bakra.
- lov, nabiranje plodov.
- redili drobnico, govedo.
- sejali so lan; rastlino.

Plakate so izdelali učenci Osnovne šole Brinje Grosuplje v šolskem letu 2010/2011. (Fotografije je posnela Brigita Praznik Lokar.)

2.6 Stari Egipt in civilizacije rodovitnega polmeseca

Sodelovalno učenje in potovanje v stari Egipt

*Suzana Kristovič Sattler, Osnovna šola Antona Ingoliča,
Spodnja Polskava*

Uvod

»Kako notranje motivirati učence, kako jih pripraviti na aktivno sodelovanje v procesu učenja, kako doseči trajnejše, poglobljeno in povezano znanje, kako narediti pouk zanimiv, sproščen in privlačen, kako razvijati učenčev odgovornost za znanje in sposobnost samorefleksije – vse to so vprašanja, ki si jih postavim pred načrtovanjem učnih sklopov in učnih ur.

Aktivne oblike in metode dela, kot so sodelovalno učenje, skupinsko delo, projektno učno delo, praktično in terensko delo, eksperimenti in simulacije, ponujajo odgovor na vsa ta vprašanja. Učenec je postavljen v vlogo soustvarjalca učnega procesa, čuti, da je tudi sam odgovoren za svoje znanje in zato tudi bolj motiviran za šolsko delo. Učne ure so zaradi učenčeve aktivnosti že same po sebi dinamične. Pri načrtovanju učnih ur sem posebej pozorna na to, da aktivnosti učencev »zaposlujejo« večino njegovih čutov, spodbujajo njegovo vedoželjnost in radovednost. Učenci se lažje izrazijo in krepijo svoja močna področja in prepoznajo pomanjkljivosti. Tako ustvarimo zanimiv učni proces, v katerem so učenci lahko sproščeni in ustvarjalni.«¹¹³

Pri načrtovanju pouka obvezne teme Stari Egipt in civilizacije rodovitnega polmeseca v sedmem razredu sem se odločila za samostojno učno delo učencev. Pripravila sem navodila z osnovnimi nalogami za delo (delovni list 1), vsebinske in procesne cilje in standarde znanj in veščin, ki so jih pri samostojnem delu usvojili in razvijali. Za samorefleksijo in spremljanje samostojnega dela sem podala še kriterije, ki so jih vodili k želenemu cilju (delovni list 2). Samostojno učno delo je trajalo osem učnih ur (dva tedna, ker izvajamo zgodovino v okviru fleksibilnega predmetnika): frontalni uvod z motivacijo in navodili za delo, dobrih pet šolskih ur samostojnega učnega dela v računalniški učilnici in knjižnici (prostora sta med seboj povezana) ter dve uri za preverjanje in ocenjevanje opravljenega dela.

Ker je stari Egipt učencem privlačna in z nekaterih vidikov znana tema, se mi je zdela primerna za razvijanje in učenje metode projektnega učnega dela z aktivnim in samostojnim delom pri spoznavanju in pridobivanju novih znanj ter razvijanju velike palete veščin.

Z igro vlog, aktualizacijo, medpredmetno povezavo pri izdelavi piramide in dramatizacijo so učenci vsa ta znanja lahko tudi osmislili, uporabili in jih lažje »ponotranjili«.

¹¹³

Kristovič Sattler, S. (2011). Potovanje v stari Egipt: samostojno učno delo s spremljanjem učenčevega napredka ob aktivnem spoznavanju vsebin in razvijanju vseživljenjskih znanj. V: Nolimal, F. (2011), *Fleksibilni predmetnik – priložnost za izboljšanje kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela šol*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 251.

Načrt učnega sklopa

Tema in vsebina iz učnega načrta¹¹⁴	• Obvezna tema: Stari Egipt in civilizacije rodovitnega polmeseca • Vsebine: • Država in ljudje • Arhitekturni dosežki in znanost najstarejših civilizacij • Vera
Učni sklop	Potovanje v stari Egipt
Standardi znanja iz učnega načrta¹¹⁵	Vsebinski standardi znanja so, da učenec/učenka: • razloži pogoje za nastanek prvih civilizacij, • opiše značilnosti družbene ureditve prvih držav, • na primeru prvih civilizacij rodovitnega polmeseca opiše najpomembnejše arhitekturne dosežke in glavne dosežke znanosti, • na primeru prvih civilizacij rodovitnega polmeseca opiše verski sistem in mitologijo. Procesno-proceduralni standardi znanja so, da učenec/učenka: • razvije spretnosti časovne in prostorske predstavljalnosti, • razvije spretnost zbiranja in izbiranja informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature v različnih medijih, • razvije zmožnost preproste analize, sinteze in interpretacije uporabljenih in verodostojnih informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature, • razvije spretnost iskanja zgodovinskih virov in literature z IT, • razvije zmožnost kritične presoje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov z uporabo večperspektivnih zgodovinskih virov in literature, • razvije zmožnost oblikovanja samostojnih sklepov, pogledov, mnenj, stališč, izvirnih predlogov in rešitev, • razvije sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja ter svoje poglede na zgodovino, • razvije dovzetnost za različne poglede na zgodovino oz. interpretacije zgodovine ter razume, zakaj se pojavijo, • razvije spretnost različnih oblik komunikacije (ustno, pisno, grafično, ilustrativno, z IT), • navede in pojasni značilnosti slovenskih državnih simbolov, • pojasni značilnosti simbolov Evropske unije, • oceni pomen ohranjanja in varovanja slovenske, evropske in svetovne kulturne dediščine ter okolja, • navede in pojasni značilnosti političnih sistemov, ki so izvajali zločine proti človeštvu, genocide, holokavst in druge oblike množičnega kršenja človekovih pravic, • na primerih pojasni pomen delovanja evropskih ustanov, ki se ukvarjajo z varovanjem človekovih pravic, • na primeru napiše načrt ukrepanja v okviru evropskih ustanov v primeru kršenja človekovih pravic.

¹¹⁴ Učni načrt, str. 10–11.

¹¹⁵ Prav tam, str. 30, 39.

Operativni cilji: 1. sklop (vsebinski): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov;¹¹⁶ 2. sklop (proceduralni): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na razvijanje spretnosti in veščin; 3. sklop (odnosni oz. vzgojni): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na razvijanje odnosov, ravnanja, naravnosti, stališč.	Učenci/učenke: • (s pomočjo besedil v učbenikih, literaturi) razložijo pogoje za nastanek prvih civilizacij, • (s pomočjo slikovnega gradiva in besedil v učbenikih, literaturi) opišejo značilnosti družbene ureditve prvih držav, • (s pomočjo zbranih informacij) primerjajo položaj in življenje različnih socialnih skupin v starem Egiptu, • (pomočjo slikovnega gradiva in besedil v učbenikih, literaturi, na svetovnem spletu) opišejo najpomembnejše dosežke v znanosti (astronomija, matematika, medicina) in arhitekturi prvih civilizacij, • (s pomočjo zbranih informacij v učbenikih, literaturi, na svetovnem spletu) zapišejo zgodbo o verovanju prvih civilizacij; • na zgodovinskem zemljevidu pokažejo območja in reke, kjer so nastale prve civilizacije, • z grafičnim prikazom upodobijo značilnost družbene ureditve, • z igro vlog se vživijo v predstavnika izbranega družbenega sloja, • z izdelavo makete piramide pri TIT uporabijo zgodovinsko znanje o arhitekturi prvih civilizacij (materiale, razmerja, način gradnje), • za samostojno učno delo uporabijo različne vire informacij in izbirajo tiste, ki so uporabni za dosego ciljev naloge, • s pomočjo virov (Pesem nosačev žita, Herodotove Zgodbe), literature in spletnih informacij oblikujejo samostojne sklepe, mnenja in poglede o nastanku, življenju in dosežkih prvih civilizacij, • uporabijo IT za iskanje, spoznavanje in utrjevanje (interaktivne didaktične igre na spletu) zgodovinskih pojmov in dogajanja v času prvih civilizacij, • izražajo spretnosti komunikacije s predstavitvijo samostojnega učnega dela sošolcem, z igro vlog ter z dramatizacijo za starše; • ovrednotijo položaj in vlogo sužnjev v družbeni ureditvi prvih civilizacij, • ovrednotijo in primerjajo položaj žensk v času prvih civilizacij in danes, • kažejo razumevanje in spoštovanje različnih ver, kultur in skupnosti, • kažejo pozitiven odnos do varovanja kulturne dediščine, tako da pojasnijo izraz »zibelka civilizacij« z vidika znanosti, kulture in arhitekture.
Ključni koncepti	A Temeljni zgodovinski koncepti teme: civilizacija, država, namakalno poljedelstvo, civilizacija; B koncepti za globlje razumevanje: razlogi za nastanek prvih civilizacij; spremembe v družbeni ureditvi; razlogi za razvoj znanosti in arhitekture; posledice prvih pisav in balzamiranja; C koncepti, ki izhajajo iz narave zgodovinske vede, kot so kronologija, dokazi iz zgodovinskih virov, interpretacija, multiperspektivizem.

Medpredmetne povezave	TIT – izdelava makete piramide.
Kroskurikularne teme	KIZ in informatika – pouk poteka sočasno v računalniški učilnici (ob podpori računalničarja) in knjižnici (knjižničarka pripravi uvod v iskanje knjižnih informacij o prvih civilizacijah).
Učna diferenciacija in individualizacija glede na učne stile (A, V, K)	* Kaj se bo diferenciralo in individualiziralo? a) elementi kurikula (učni cilji in vsebine), b) didaktični pristopi – učenci lahko izbirajo obliko dela (individualno ali v dvojicah ali v manjši skupini (trije učenci), izbirajo informacije, ki so jim ustreznejše glede na učni stil, c) učne faze – učenci samostojno, glede na potrebe, želje in interes, razporejajo čas za doseganje ciljev samostojnega učnega dela.
Didaktični pristopi (strategije)	• Učnocijni in procesnorazvojni pristop, • aktivne učne oblike: individualna, v dvojicah ali v skupini, • aktivne učne metode: delo z viri, ustvarjalno pisanje zgodbe, igra vlog, grafični prikazi, diskusija, • projektno učno delo, • uporaba novih tehnologij (IT).
Oblike preverjanja znanja	• Preverjanje ob koncu samostojnega učnega dela sklopa, • individualno preverjanje učencev med samostojnim delom, • s kriteriji za spremljanje napredka učenca, • križanke, rebusi, interaktivne igre.
Oblike ocenjevanja znanja	• Samostojno učno delo (oblika projektne naloge), • samoocenjevanje in učiteljevo ocenjevanje.
Literatura	1. <i>Ancient Egypt for Kids. Tour Egypt. Dostopno na: http://www.touregypt.net/kids (dostop: 25. 11. 2011).</i> 2. <i>Janša-Zorn, O., Mihelič, D. (2011). Od prazgodovine skozi in srednji vek. Koraki v času. Zgodovina za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS.</i> 3. <i>Nil. E-revija (3. 6. 2008). Dostopno na: http://www.erevija.com/potovanje/244/Nil (dostop: 25. 11. 2011).</i> 4. <i>Prve visoke kulture. Kartografija v učni snovi srednje šole. Dostopno na: http://egradiva.gis.si/web/1.letnik-zgodovina/prve-kulture (dostop: 25. 11. 2011).</i> 5. <i>Razpotnik, J., Snoj, D. (2013). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett.</i> 6. <i>Trampuš, C. (2005). Obiščimo stari in srednji vek. Delovni zvezek za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS.</i> 7. <i>Wikipedia. Dostopno na: http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page (različne strani z egipčansko zgodovino) (dostop: 25. 11. 2011).</i> 8. <i>Zobozdravstvo v starem Egiptu. Arheološki članki. Egipt-Slo.net. Dostopno na: http://www.egipt-slo.net/clanki.php?subaction=showfull&id=1109318927&archive=&start_from=&ucat=3& (dostop: 25. 11. 2011).</i> <i>Pri literaturi se učence opozori tudi na primerno strokovno periodiko, kot je npr. National Geographic in Science Illustrated Slovenija, History Illustrated Slovenija, na ustrezne verodostojne spletne strani in satelitske in navadne programe z dokumentarnimi oddajami s področja zgodovine.</i>

Načrt aktivnosti, ki so vezane na organizacijo pouka

AKTIVNOSTI UČITELJA	AKTIVNOSTI UČENCEV
Motivacija (5 min)	
Prebere pesem o Nilu iz učbenika Obiščimo stari in srednji vek. Morda kdo ve, zakaj sem izbrala to pesem za uvod?	Poslušajo, razmišljajo, komentirajo, povezujejo, argumentirajo in pomnijo.
Napoved ciljev	
V naslednjih petih urah boste spoznali organizacijo, življenje, dosežke in verovanje najstarejših civilizacij na primeru starega Egipta. Delali boste z učbenikom, DZ, literaturo, spletom in zemljevidom. Učno snov boste usvajali samostojno ali v paru ali v skupini s projektnim učnim delom, ki ga bomo predstavili tudi staršem. V pomoč vam bo navodilo za projektno delo.	Poslušajo napoved vsebine, oblik in metod dela ter pripomočkov, ki jih bodo potrebovali. Izberejo si obliko projektnega dela: samostojno ali v paru ali v skupini (največ trije).
Nova učna snov	
Frontalni uvod	
Razdeli pisna navodila za samostojno projektno učno delo in razloži morebitne nejasnosti.	Poslušajo in berejo navodila za samostojno projektno delo.
Razdeli zapis s vsebinskimi in procesnimi cilji in standardi ter novimi pojmi, ki jih bodo samostojno pridobivali in razvijali.	Preberejo in se seznanijo s cilji, pojmi in standardi znanj in veščin samostojnega dela.
Razdeli še kriterije za spremljanje učenčevega napredka pri samostojnem delu, ki so jim v pomoč za samorefleksijo doseganja posameznih vsebinskih in procesnih ciljev ter standardov. Pove, da bodo po teh kriterijih tudi ocenjevali samostojno učno delo – najprej učenec, nato še učitelj.	Pregledajo preglednico s kriteriji in jo povežejo z zapisom o ciljih in standardih.
Odgovarja na morebitna vprašanja.	Povprašajo o vprašanih, zapisih, ki jim morebiti niso povsem jasni.
V knjižnici: knjižničarka poda osnovne informacije o iskanju ustreznega knjižnega gradiva v šolski knjižnici in programu Cobiss/OPAC.	Poslušajo in pomnijo o načinu iskanja knjižnega gradiva, iščejo ustrezno knjižno gradivo za popotovanje v preteklost.
Samostojno učno delo učencev	
Spremlja delo učencev.	Pripravijo si delovni prostor s pripomočki za delo: oba učbenika, DZ, zgodovinski atlas, literaturo, računalnike.
Pomaga pri iskanju ustreznih informacij.	Besedila berejo z razumevanjem, opazujejo slikovno gradivo, povezujejo informacije, iščejo na zgodovinskem zemljevidu in analizirajo zgodovinske vire.

Pomaga pri oblikovanju sklepov učencem, ki pri tem še potrebujejo pomoč. Opozarja na morebitne pomanjkljivosti. Sproti preverja razumevanje vsebinskih ciljev in doseganje zastavljenih procesnih znanj pri posameznem učencu. Beleži ugotovitve spremljave učenčevega dela.	Primerjajo različna besedila o enaki vsebini. Oblikujejo in zapišejo izvlečke oz. sklepe s pomočjo danih ciljev za posamezno vsebinsko področje o starem Egiptu. Z grafičnim prikazom – piramido – ponazorijo družbeno strukturo prvih civilizacij. Se vživljajo in zaigrajo življenje predstavnika posameznega družbenega sloja. Urijo spretnosti dela z IT – po navodilih iščejo informacije o vsakdanjem življenju v učbeniku in v različnih spletnih informacijah. Ročne spretnosti urijo z izrezovanjem in barvanjem oblačil ter ličenjem »po egipčansko«. Vživljajo se v bivalne in prehranjevalne navade starih Egipčanov. Opazujejo slikovno gradivo, povezujejo z že znanim iz šestega razreda in matematiko, berejo besedilo in oblikujejo sklepe o dosežkih znanosti in arhitekture. Skicirajo piramide ali sfingo, zapišejo s hieroglifi svoje ime. Vrednotijo njihov pomen za današnjo znanost in arhitekturo. Naredijo maketo piramide – medpredmetna povezava s TIT. O verovanju prvih civilizacij analizirajo besedila, opazujejo in analizirajo slikovno gradivo, pomnijo in povezujejo informacije, jih v obliki zgodbe zapišejo. Sposobnejši učenci pomagajo učno šibkejšim. Pripravijo se za predstavitev svojega dela.
Spremljanje, preverjanje in ocenjevanje znanja	
Po vsakem predelanem vsebinskem področju sledi utrjevanje in uporaba znanja: – Ustno odgovorite na vprašanja v učbeniku Raziskujem preteklost 7, str. 27, 36, 39. – Rešite vaje v delovnem zvezku str. 17, 18/B, 23–26. Predstavitev in preverjanje samostojnega učnega dela učencev: – Usmerja govorno predstavitev projektnega dela naključno izbranih učencev za posamezno vsebinsko področje ob zemljevidu, slikovnem gradivu in izdelkih.	Ustno odgovarjajo na vprašanja in rešujejo vaje v DZ. Predstavljajo projektno delo: prosto govoreče predstavijo, kar so spoznali, opazili, primerjali, izdelali, se naučili, si zapomnili, zaigrajo igro, pokažejo izdelek. Preostali predstavitev kritično ocenjujejo in dopolnjujejo morebitne pomanjkljivosti ali nepravilnosti. Poslušajo, pomnijo in povezujejo z že znanim.

Utrjevanje in uporaba znanja

Poda navodilo za sestavo križanke ali rebuse.

Domača naloga: poda navodilo za domače delo.

Samoocenjevanje projektnega dela

Natančno razloži kriterije za samostojno preverjanje in ocenjevanje znanja učnega sklopa Potovanja v stari Egipt.

Sestavljajo križanko ali rebuse na temo prvih civilizacij z vsaj desetimi pojmi in besednimi zvezami iz razpredelnice novih pojmov in ciljev projekta.

Za domačo nalogo urejajo projektno nalogo še s slikovnim gradivom, rešujejo manjkajoče naloge in nadoknadijo morebitno zamudo šolskega dela. Estetsko urejajo pisni izdelek in izdelujejo tehnični izdelek (piramida).

Kritično ocenjujejo svoje dosežke na področju pridobljenega znanja, veščin in spretnosti s projektnim delom.

Refleksija

Načrt učnega sklopa predvideva veliko samostojnosti in aktivnega dela učencev. Pri načrtovanju sem bila posebej pozorna na to, da aktivnosti učencev »zaposlujejo« večino njihovih čutov, spodbujajo njihovo vedoželjnost in radovednost. Učenci se tako lažje izrazijo in krepijo svoja močna področja in prepoznavajo pomanjkljivosti. Z nalogami, ki vsebujejo aktualizacijo (bivališča, obleka in ličenje, prehrana, dosežki znanosti in arhitekture) sem jim poskušala približati in osmisliti oddaljen čas in način bivanja v času prvih civilizacij.

Delovni listi**Uvod v delovne liste**

Naloge delovnega lista oz. navodil za samostojno učno delo so sestavljene po vsebinskih poudarkih učnega sklopa od razlogov za nastanek prvih držav do značilnosti gospodarstva, opisa sestave in bistvenih značilnosti družbene ureditve prvih držav prek vsakdanjega življenja do dosežkov znanosti, arhitekture in verovanja. Prav tako naloge učence vodijo k razvijanju veščine oblikovanja sklepov od krajših in preprostih zapisov s pomočjo vprašanj na začetku dela prek oblikovanja sklepov s podanimi ključnimi pojmi do ustvarjalnega zapisa zgodbe o verovanju ob koncu samostojnega dela.

Za dosego poglobljenega in trajnejšega znanja učenci rišejo skice, interpretirajo in rišejo grafične sheme in se vživljajo z igro vlog. Razvijajo se spretnosti dela z IT. Aktivnosti vsebujejo veliko aktualizacije in povezave z učenčevim vsakdanjim življenjem, kar jim pomaga osmisliti učno vsebino.

Sklep

Načrtovanje samostojnega učnega dela Potovanja v stari Egipt mi je v pripravi vzelo kar nekaj časa za iskanje ustreznih gradiv in nalog, a je bilo po opravljeni refleksiji z učenci vredno truda.

Učenci so bili ves čas aktivni in motivirani za delo. Prek vsebinskih ciljev so razvijali široko paleto procesnih veščin in znanj, ki osmišljajo razumevanje zgodovinskega dogajanja. Prikazano

znanje v fazi preverjanja je bilo poglobljeno in povezano, kar omogoča trajnejše in kakovostnejše znanje. Učencem je bilo všeč, da so si lahko sami razporejali čas za doseganje ciljev učnega dela in imeli na razpolago veliko različnih virov informacij. Kljub možnosti izbire oblike dela se je večina, razen dveh parov, odločila za samostojno delo. Nekaj več pomoči učitelja in sošolcev so potrebovali učenci s primanjkljaji na učnem področju pri izbiranju ustreznih virov in oblikovanju samostojnih sklepov. Zelo dobro so sprejeli sprotno spremljanje učnega dela in ga ob koncu tudi kritično presodili. Ob primerjavi lastnega in učiteljevega (mojega) ocenjevanja izdelkov skorajda ni bilo razlik.

Ob koncu šolskega leta smo za starše pripravili še dramatizacijo, ki je bila zelo uspešna.

Priloge

Delovni list 1: Navodila za samostojno učno delo Potovanje v stari Egipt z nalogami

Delovni list 2: Kriteriji za učenčevo samostojno spremljanje doseganja vsebinskih ciljev, spretnosti in veščin, kakovosti izdelka

Priloga 3: Opisni kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja o starem Egiptu

Delovni list 1

Navodila za samostojno učno delo potovanje v stari Egipt z nalogami

1. Egipt – dar reke Nil

Svoje spoštovanje do reke so Egipčani izrazili v Himni Nilu, ki je verjetno nastala v obdobju Srednjega kraljestva (ok. 2050–1750 pr. n. št.): »Slava ti, o Nil, ki izviraš iz zemlje in prehranjuješ ljudstvo Egipta.«

Grški zgodovinar Herodot je lepo povzel odnos med reko in deželo: »Egipt je dar Nila.«

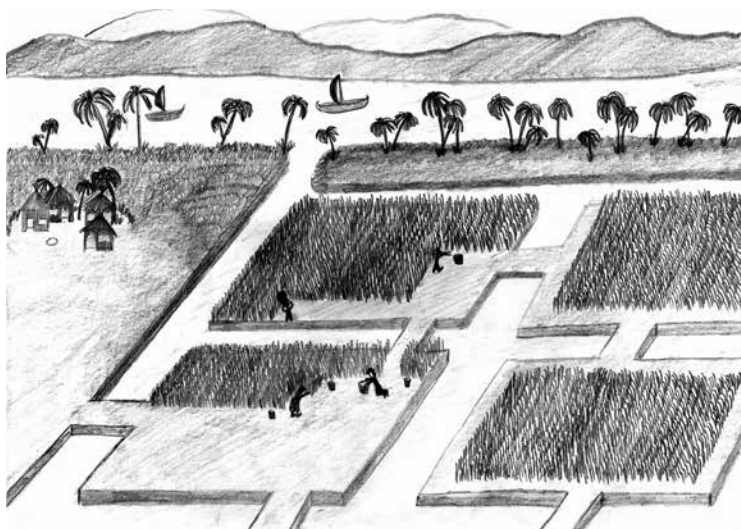
Za Egipčane je bil Nil vedno središče življenja. Dajal jim je rodovitno zemljo, ribe in dragoceni papirus, uporabljali pa so ga tudi kot glavno plovno pot.

(Povzeto iz: <http://www.erevija.com/potovanje/244/Nil/>; dostop: 25. 11. 2011.)

S pomočjo zgornjega besedila na delovnem listu, besedila in slikovnega gradiva v učbeniku Raziskujem preteklost 7, str. 25–26, ter učbenika Obiščimo stari in srednji vek, str. 22–24, literature, zemljevida in zgodovinskega atlasa ter e-gradiva na spletni strani <http://egradiva.gis.si/web/1.-letnik-zgodovina/prve-kulture> opravi naslednje naloge in odgovore zapiši v zvezek:

- Utemelji Herodotovo trditev, da je Egipt dar Nila.
- Zakaj je nastala potreba po državi ob reki Nil?
- Na zgodovinskem zemljevidu poišči, pokaži in poimenuj še druge države tistega časa. Ugotovi, kaj imajo skupnega glede na geografsko lego.
- Kratko predstavi zgodovino Egipta z najbolj znanimi faraoni.
V pomoč je lahko spletni naslov z arheološkimi članki http://www.egipt-slo.net/clanki.php?subaction=showfull&id=1109318927&archive=&start_from=&ucat=3& (dostop: 25. 11. 2011).
- Nariši krono Spodnjega in Zgornjega Egipta ter krono združenega kraljestva.

2. Namakalno poljedelstvo, živinoreja in obrti

Slika 1: Namakalno poljedelstvo v starem Egiptu. (Avtorica risbe: Tanja Mičić, učenka Osnovne šole Miška Kranjca, Ljubljana.)

S pomočjo besedila in slikovnega gradiva v učbeniku Raziskujem preteklost 7, str. 35, ter učbenika Obiščimo stari in srednji vek, str. 23–26, literature in virov razloži značilnosti gospodarstva v starem Egiptu.

- Kaj pomeni izraz namakalno poljedelstvo? Opiši delo kmetov pri namakalnem poljedelstvu prvih civilizacij.
- Zakaj so se ukvarjali tudi z živinorejo?
- Naštej in kratko opiši obrti, ki so bile razvite v času prvih civilizacij.

3. Družba prvih civilizacij

S pomočjo besedila in slikovnega gradiva v učbeniku Raziskujem preteklost 7, str. 34–35, ter učbenika Obiščimo stari in srednji vek, str. 25–26, literature, virov in zgodovinskega atlasa pojasni družbeno sestavo prvih civilizacij. V pomoč so naslednja vprašanja in navodila:

- Kateri družbeni sloji so sestavljali družbo prvih civilizacij?
- Primerjaj njihovo moč oz. položaj v družbi s številčnostjo tega sloja – kateri geometrijski lik dobiš.
- Nariši grafično shemo družbenih slojev prvih civilizacij.

Snope in belo žito nosimo dan za dnem.

Kašče prepolne so, polne vse ladje.

Zrnje že teče čez krov.

Nas pa še zmeraj preganjajo.

Lačni in sključeni stopamo.

Naša pleča so bron, naša srca so bron,

ko nosimo dan za dnem.

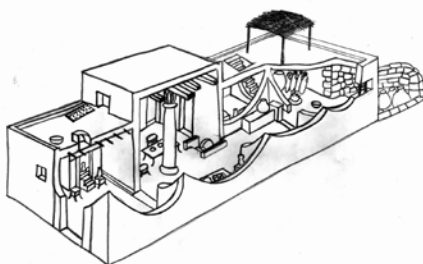
(Pesem nosačev žita, Staroegipčanska ljudska pesem.)

- Kateri družbeni sloj opisuje staroegipčanska ljudska pesem? Utemelji odgovor.
- Ovrednoti vlogo in položaj sužnjev v času prvih civilizacij.
- Izberi si pripadnika enega od slojev, zapiši besedilo za igro vlog, se vanj vživi in ga igray.

4. Vsakdanje življenje v starem Egiptu

- Sledi navodilom za delo posameznega podnaslova. Izvlečke, odgovore, ugotovitve in primerjave zapisuj v zvezek.

BIVALIŠČA

Slika 2: Bivališče starih Egipčanov. (Avtorica risbe: Tanja Mičić, učenka Osnovne šole Miška Kranjca, Ljubljana.)

Velika večina svobodnega prebivalstva je živela v vaseh.

S pomočjo besedila v učbeniku Obiščimo stari in srednji vek, str. 26, in slike odgovori na vprašanja.

1. Iz katerih materialov so bila zgrajena bivališča?
2. Primerjaj zunanji videz hiše v mestu in hiš na podeželju. Naštej razlike in ugotovi, katero hišo prikazuje slika 2.
3. Primerjaj notranjo opremo hiše v mestu in na podeželju. Utemelji s pomočjo slike.
4. Kako bi se počutil, če bi živel v egipčanskem bivališču?

Slika 3: Hiše na podeželju. (Fotografija: S. K. Sattler.)

OBLEKA

1. S pomočjo slike in učbenika, str. 27, opiši oblačila moškega in ženske.
2. Primerjaj ličenje bogate egipčanske ženske z današnjim ličenjem.
3. Dekleta in fantje preizkusite doma ličenje po egipčansko.

Slika 4: Oblačila in pričeske v starem Egiptu. (Vir: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Egyptian_harvest.jpg, dostop: 2. 6. 2013.)

Slika 5: Kraljica Nofretete. Ličenje po egipčansko. (Vir: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Nofretete_Neues_Museum.jpg; dostop: 2. 6. 2013.)

4. Na spletni strani <http://www.touregypt.net/kids> pod Activities and games poišči Cut and colors ter natisni drugo igro. Izreži lutke, oblačila in jih obleči.

DRUŽINA

Temelj egipčanske družbe je bila družina.

Mož in žena sta imela v družini enakopraven položaj.

Slika 6: Egipčanska družina, pritlikavec Seneb z ženo in otrokoma. (Vir: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Seneb_and_wife_statue.jpg; dostop: 2. 6. 2013.)

1. Kako se to kaže na levi sliki?
2. Koga predstavljata manjši figuri na levi sliki?
3. Preberi odstavek o družini v učbeniku Obiščimo stari in srednji vek, str. 27. Primerjaj šolanje otrok bogatejših slojev s šolanjem otrok obrtnikov in kmetov v starem Egiptu.

- Doma pobarvaj oz. obleci egipčanske figure.
- Poišči recepte za pripravo hrane v starem Egiptu. Doma jih lahko tudi preizkusiš.

5. Dosežki v znanosti in kulturi

S pomočjo besedila in slikovnega gradiva v učbeniku Raziskujem preteklost 7, str. 37–38, ter učbeniku Obiščimo stari in srednji vek, str. 28–31, literature, zgodovinskega atlasa, spleta, znanja o začetkih znanosti in gradbeništvu iz šestega razreda opiši in predstavi glavne dosežke arhitekture in znanosti prvih civilizacij:

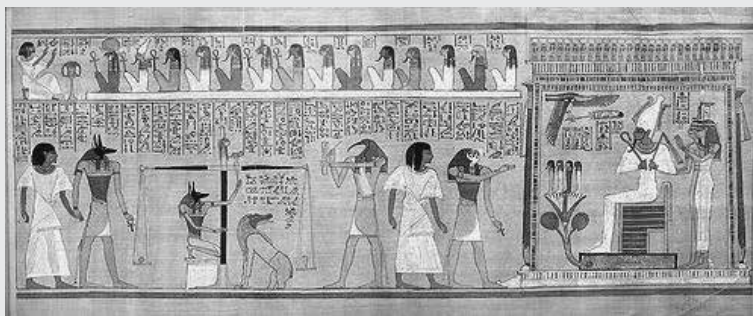
- Medicino z balzmiranjem.
- Arhitekturo z gradbenimi dosežki tega časa.
- Astronomijo in koledar.
- Matematiko.

Poskusi zapisati svoje ime s hieroglifi.

Utemelji, zakaj prvim civilizacijam rečemo tudi »zibelka civilizacij« z vidika kulture, znanosti in arhitekture.

6. Verovanje v starem Egiptu

S pomočjo vira, besedil in slikovnega gradiva v učbenikih ter literature napiši zgodbo, v katero vpleti naslednje elemente verovanja prvih civilizacij. Upoštevej naslednje ključne besede: razlika med politeizmom in monoteizmom, najpomembnejše bogove v starem Egiptu, vlogo živali v verovanju, opiši svetišča in vlogo svečenikov, predstavi pomen piramid in verovanje v posmrtno življenje.

Slika 7: Papirus Hunefer, XIX. dinastija, obdobje Setija I., 1313–1301 pr. n. št. (Vir: <http://en.wikipedia.org/wiki/Hunefer>; dostop 25. 11. 2011.)

Prizor iz *Knjige mrtvih* prikazuje tehtanje srca pokojnika oz. posmrtno sodbo. Če je srce lažje od peresa boginje Ma'at, boginje pravice in resnice, je duši pokojnika dovoljeno oditi v Amenti, egipčanski raj. Težja srca zlih požre zver Amamat. Povsem desno stoji bog Tot, ki zabeleži vse človekove misli, besede in dejanja v času njegovega življenja, zapisuje pa tudi rezultate sodbe, ki bo določila nadaljnjo usodo človekove duše.

Po vsakem predelanem vsebinskem področju **sledi utrjevanje in uporaba znanja:**

1. Odgovori na vprašanja v učbeniku Raziskujem preteklost 7, str. 27 (prvo in drugo), 36, 39. Reši tudi DZ str. 17, 18/B, 23–26.
2. Sestavi križanko ali rebuse na to temo z vsaj desetimi pojmi.
3. Z usvojenim znanjem bomo pripravili dramatizacijo življenja v starem Egiptu za starše.

KAR JANEZEK NAREDI, TO JANEZEK ZNA.

Veliko uspeha pri potovanju v stari Egipt.

Delovni list 2

Kriteriji za učenčevo samostojno spremljanje doseganja vsebinskih ciljev, spretnosti in veščin, kakovosti izdelka

Ime in priimek:

Datum:

IZDELEK	Popolno (3)	Delno (2)	Pomanjkljivo (1)	Točke
Gradivo in dodatna literatura	Ob danih učbenikih sem uporabljal/-a še vsaj štiri druge vire in veliko (več kot 5) spletnih informacij.	Ob danih učbenikih sem uporabljal/-a le še dva druga vira in nekaj (3 do 5) spletnih informacij.	Ob danih učbenikih sem uporabljal/-a le še malo (do 3) spletnih informacij.	
Oblika	Moj izdelek je obogaten s slikovnim gradivom in risbami. Je oblikovno lep.	Moj izdelek vsebuje le zahtevane skice in risbe. Je oblikovno povprečen.	Moj izdelek ne vsebuje vseh zahtevanih skic in risb. Je oblikovno neprimeren.	
Iznajdljivost pri nastajanju naloge	Pri pisanju projekta sem se dobro znašel/-a in uspešno rešil/-a vse zastavljene naloge.	Pri pisanju projekta se nisem dobro znašel/-a in le delno uspešno rešil/-a vse zastavljene cilje.	Pri pisanju projekta se nisem znašel/-a in vseh zastavljenih nalog nisem uspešno rešil/-a.	
Število točk				
ZNANJE IN RAZUMEVANJE	Popolno (3)	Delno (2)	Pomanjkljivo (1)	
Nastanek starega Egipta	Natančno razumem in znam opisati pomen Nila za nastanek starega Egipta.	Približno razumem pomen Nila za nastanek starega Egipta.	Vem, da je Egipt nastal ob Nilu, ne vem pa zakaj.	
Namakalno poljedelstvo	Na slikovnem gradivu takoj prepoznam namakalni sistem, natančno opišem njegovo sestavo in delovanje. Znam ovrednotiti njegov pomen za življenje v starem Egiptu.	Na slikovnem gradivu težko prepoznam namakalni sistem, približno opišem njegovo sestavo in delovanje. Ne znam ovrednotiti njegovega pomena za življenje v starem Egiptu.	Na slikovnem gradivu ne prepoznam namakalnega sistema, pomanjkljivo opišem njegovo sestavo in delovanje.	
Družba prvih civilizacij	Ob shemi natančno in samostojno naštejem, opišem in med seboj primerjam različne družbene sloje v starem Egiptu. Vem, zakaj ima shema obliko piramide.	Ob shemi naštejem različne družbene sloje v starem Egiptu jih približno opišem in ob pomoči med seboj primerjam. Približno znam pojasniti, zakaj ima shema obliko piramide.	Ob shemi pomanjkljivo naštejem različne družbene sloje v starem Egiptu, jih zelo skopo opišem in ne znam narediti primerjave med njimi. Ne vem, zakaj ima shema obliko piramide.	

ZNANJE IN RAZUMEVANJE	Popolno (3)	Delno (2)	Pomanjkljivo (1)	
Verovanje	Samostojno, pravilno in z lastnimi primeri pripovedujem o verovanju v starem Egiptu s pravilno razlago pojmov politeizem in monoteizem.	Ob delni pomoči, pravilno in s šolskimi primeri pripovedujem o verovanju v starem Egiptu. Približno razumem pojma politeizem in monoteizem.	Ob popolni pomoči, skromno in pomanjkljivo pripovedujem o verovanju v starem Egiptu. Ne uporabljam primerov in ne razlikujem med pojmom politeizem in monoteizem.	
Dosežki v znanosti in kulturi	Samostojno, pravilno in s primeri slikovnega gradiva naštejem in opišem vse dosežke znanosti v starem Egiptu. Znam ovrednotiti pomen teh dosežkov za nadaljnji razvoj civilizacije.	Ob delni pomoči in s primeri slikovnega gradiva naštejem in opišem nekaj dosežkov znanosti v starem Egiptu. Približno ovrednotim pomen teh dosežkov za nadaljnji razvoj civilizacije.	Ob popolni pomoči in brez primerov slikovnega gradiva naštejem nekaj dosežkov znanosti v starem Egiptu. Ne znam ovrednotiti pomena teh dosežkov za nadaljnji razvoj civilizacije.	
Oblikovanje izvlečkov	Samostojno, natančno in smiselno oblikujem izvlečke iz besedila.	Delno samostojno, približno in delno smiselno oblikujem izvlečke iz besedila.	Pomanjkljivo, skromno in nepovezano oblikujem izvlečke iz besedila.	
Vživljanje v pretekla dogajanja	Ustvarjalno in doživeto se znam živeti v dogodke in osebe iz preteklosti.	Zadržano in z manjšimi težavami se vživljam v dogodke in osebe iz preteklosti.	Dogodki in osebe iz preteklosti so mi tako tuji, da se vanje zelo težko vživljam.	
Število točk				

Kaj sem se s samostojnim delom naučil/-a:

Priloga 3

Opisni kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja o starem Egiptu

1. področje: Znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov

Področja in kriteriji za preverjanje in ocenjevanje	Opisniki		
	Zadostno	Dobro	Prav dobro
Znanje konceptov (pojmi)	Oblada le nekatere pojme koledar, piramida, podobopis, hieroglifi, klinopis, črkopis na ravni reprodukcije.	Pojme: <i>Namakalno poljedelstvo</i> , šaduf, suženj, koledar, faraon, družbeni sloj, piramida, podobopis, hieroglifi, klinopis, črkopis obvlada na ravni reprodukcije; pojem podkrepi z znanim primerom.	Pojme: <i>Namakalno poljedelstvo</i> , šaduf, suženj, koledar, faraon, družbeni sloj, piramida, podobopis, hieroglifi, klinopis, črkopis obvlada na ravni reprodukcije; pojem podkrepi z znanim primerom.
Razumevanje zakonitosti, analiza vzrokov in posledic zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov	Znanje reproducira. Našeteje nekaj rek ob katerih so nastale prve civilizacije. Ob pomoči učitelja opiše namakalno poljedelstvo. Ob pomoči učitelja našeteje socialne skupine v starem Egiptu. S pomočjo slikovnega gradiva našeteje in opiše dosežke arhitekture in znanosti, ki so se razvile. Našeteje in ob pomoči učitelja opiše prve pisave ter pojasni pomen izuma pisav.	S pomočjo učitelja analizira ugodne pogoje ob velikih rekah za razvoj prvih civilizacij. Ob slikovnem gradivu s pomočjo učitelja opiše delovanje namakalnega poljedelstva v starem Egiptu. Z učiteljevo pomočjo pri-merja socialne skupine starega Egipta. S pomočjo učitelja ovrednoti pomen izuma pisave za nadaljnji razvoj kulture. S pomočjo slikovnega gradiva in z učiteljevo pomočjo našeteje posamezne znanosti, ki so se razvile. Pozna po vsaj en primer uporabe medicine,	Z manjšo pomočjo učitelja analizira in utemeljuje ugodne pogoje ob velikih rekah za razvoj prvih civilizacij. Ob slikovnem gradivu samo- stojno ovrednoti pomen namakalnega poljedelstva za življenje v starem Egiptu. Samo- stojno primerja socialne skupine starega Egipta. Samo- stojno ovrednoti pomen izuma pisave za nadaljnji razvoj kulture. S pomočjo slikovnega gradiva samo- stojno ovrednoti pomen izuma pisave za nadaljnji razvoj kulture. S pomočjo slikovnega gradiva in z učiteljevo pomočjo našeteje posamezne znanosti, ki so se razvile. Pozna po vsaj en primer uporabe medicine,

Področja in kriteriji za preverjanje in ocenjevanje	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlično
		astronomije, matematike in gradbeništva v praksi. S pomočjo učitelja pojasni značilnosti politeizma starih Egipčanov in monoteizma judovske kulture.	analizira vzroke za nastanek in razvoj posameznih znanosti, kot so medicina, astronomija, matematika ter gradbeništvo. Pri utemeljevanju uporablja šolske primere. Z manjšo pomočjo učitelja pojasni in primerja značilnosti politeizma starih Egipčanov in monoteizma judovske kulture.	kot so medicina, astronomija, matematika ter gradbeništvo. Pri utemeljevanju uporablja tudi lastne primere. Samostojno pojasni in primerja značilnosti politeizma starih Egipčanov in monoteizma judovske kulture.

2. področje: Analiza, sinteza in interpretacija zgodovinskih virov

Področja in kriteriji za preverjanje in ocenjevanje	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlično
Uporaba podatkov iz grafikonov, shem	Iz sheme socialnih skupin v starem Egiptu <u>ob pomoči učitelja našteje socialne skupine</u> (faraon, vezirji in svečeniki, trgovci in obrtniki, kmetje in sužnji).	Iz sheme socialnih skupin v starem Egiptu <u>ob pomoči učitelja našteje socialne skupine</u> (faraon, vezirji in svečeniki, trgovci in obrtniki, kmetje in sužnji) in <u>ob pomoči učitelja opiše njihovo vlogo v starem Egiptu.</u>	Iz sheme socialnih skupin v starem Egiptu <u>ob pomoči učitelja našteje, opiše in primerja število ter položaj faraona, vezirjev in svečenikov, trgovcev in obrtnikov, kmetov in sužnjev. Ob pomoči učitelja utemelji, zakaj ima shema obliko piramide.</u>	Iz sheme socialnih skupin v starem Egiptu <u>samos- tojno našteje, opiše in primerja število ter položaj faraona, vezirjev in svečenikov, trgovcev in obrtnikov, kmetov in sužnjev. Samostojno utemelji, zakaj ima shema obliko piramide.</u>
Delo s pisnimi zgodovinskimi viri	<u>S pomočjo učitelja zbira in izbira informacije, ki jih o starem Egiptu dobi iz učbenika in s svetovnega spleta. Uporabne informacije ob pomoči učitelja oblikuje v kratke izvlečke.</u>	<u>S pomočjo učitelja zbira, izbira in presoja uporabno vrednost informacij, ki jih o starem Egiptu dobi iz učbenikov in s svetovnega spleta. Uporabne informacije ob pomoči učitelja oblikuje v smiselne izvlečke.</u>	<u>Samostojno zbira, izbira in presoja uporabno vrednost informacij, ki jih o starem Egiptu dobi iz učbenikov, strokovne in poljudne literature ter svetovnega spleta. Uporabne informacije ustvarjalno in vsebinsko bogato oblikuje v smiselne izvlečke.</u>	<u>Samostojno zbira, izbira in presoja uporabno vrednost informacij, ki jih o starem Egiptu dobi iz učbenikov, strokovne in poljudne literature ter svetovnega spleta. Uporabne informacije ustvarjalno in vsebinsko bogato oblikuje v smiselne izvlečke.</u>

Področja in kriteriji za preverjanje in ocenjevanje	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlično
Prostorske in časovne predstave: – časovni trak – branje karte	Ob časovnem traku okvirno pove, da je čas najstarejših civilizacij pred našim štetjem. <u>Ob pomoči učitelja ga umesti v pravi len čas.</u> S težavo bere karto in našteje le dve ali tri reke, ob katerih so se razvile prve civilizacije. <u>Simbole prepozna s pomočjo učitelja, ne zna pa jih prevesti v besedni opis.</u>	Na časovnem traku pokaže in okvirno pove, da je čas najstarejših civilizacij okrog 2000 pred naši štetjem. Ima nekaj težav pri naštevanju in lociranju rek Nil, Evfrat, Tigris. Ind ter Rumene in Modre reke, ob katerih so nastale prve civilizacije. Simbole na karti prevede v besedni opis s pomočjo učitelja.	Na časovnem traku se dobro znajde. <u>Pravilno umesti čas najstarejših civilizacij. Ob učiteljevem vodenju primerja časovno obdobje trajanja prvih civilizacij med seboj.</u> Iz simbolov na karti zna naštet in razložiti pomen rek Nil, Evfrat, Tigris, Ind ter Rumene in Modre reke za nastanek prvih civilizacij. Simbole na karti gladko prevede v besedni opis.	Na časovnem traku se odlično znajde. <u>Pravilno in z utemeljevanjem umesti čas najstarejših civilizacij. Samostojno primerja časovno obdobje trajanja prvih civilizacij med seboj.</u> Iz simbolov na karti zna naštet in ovrednotiti pomen rek Nil, Evfrat, Tigris, Ind ter Rumene in Modre reke za nastanek prvih civilizacij. Simbole na karti gladko prevede v besedni opis.

2.7 Antična kultura

Pitagora in njegov izrek, medpredmetna povezava zgodovine in matematike

Petra Gajski, Osnovna šola Brinje, Grosuplje

Uvod

Medpredmetne povezave se lahko izvajajo na ravni učnih ciljev, vsebin, didaktičnih pristopov in medpredmetnih tem ter na ravni poglobljanja in drugih povezovalnih elementov.¹¹⁷ Medpredmetna učna ura ima namen povezovati v konkretnem zgodovinskem primeru, poglobljati zgodovinsko znanje, povezovati zgodovino in matematiko ter zagotoviti usvajanje matematičnega znanja. Obravnavanje učnega sklopa je predvideno v dveh šolskih urah. Razmerje med matematiko in zgodovino je v prid prvi, zgodovina ima vlogo veznega tkiva in osmišljevalca matematične vsebine. Učna ura je namenjena učencem tretje ravni pouka matematike v osmem razredu. Učne vsebine so načrtovane tako, da učiteljici nastopata kot posredovalki znanja in mentorici. Učenci veliko raziskujejo, poskušajo, se vživijo v prostor in čas, imajo možnost samostojno oblikovati ideje in rešitve. Učne metode, izbrane za učni sklop, omogočajo pestrost dela (pogovor, razlaga, preiskovanje, reševanje problemov).

Delo poteka v skupinah. Te so oblikovane tako, da jih sestavljajo učenci, ki imajo različna močna področja in tako z medsebojno pomočjo omogočijo napredovanje tudi tistim v skupini, ki so na določenem področju šibkejši.

Načrt učnega sklopa¹¹⁸

	MATEMATIKA	ZGODOVINA
Tema in vsebina iz učnega načrta	Tema: Pitagorov izrek	Izbirna tema: <i>Antična kultura</i> Vsebina: <i>Antična znanost in filozofija kot temelja evropske misli</i>
Učni sklop	Pitagorov izrek	<i>Antična znanost in filozofija kot temelja evropske misli</i>
Standardi znanja iz učnega načrta¹¹⁸	Učenci/učenke: - poznajo Pitagorov izrek, - uporabljajo Pitagorov izrek pri računanju neznane dolžine stranice v pravokotnem trikotniku,	Vsebinski standard znanja (izbor enega) je, da učenec/učenka: <i>na primerih pojasni pomen filozofije, zgodovine in drugih znanosti za nadaljnji razvoj znanstvenega načina mišljenja.</i>

¹¹⁷ Učni načrt. Zgodovina, str. 42.

¹¹⁸ Učni načrt. Zgodovina, str. 31, 39.
Učni načrt. Matematika, str. 44–45.

	MATEMATIKA	ZGODOVINA
	- rešijo besedilne naloge z uporabo Pitagorovega izreka v ravnini (z računalom in brez njega), - uporabljajo Pitagorov izrek pri reševanju nalog o telesih.	Procesno-proceduralni standardi, ki se nanašajo na vse teme, so, da učenec/učenka: razvije spretnosti časovne in prostorske predstavljalnosti, razvije spretnost zbiranja in izbiranja informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature v različnih medijih, - razvije zmožnost preproste analize, sinteze in interpretacije uporabnih in verodostojnih informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature, - razvije spretnost iskanja zgodovinskih virov in literature z IT, - razvije zmožnost kritične presoje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov z uporabo večperspektivnih zgodovinskih virov in literature, razvije zmožnost oblikovanja samostojnih sklepov, pogledov, mnenj, stališč, izvirnih predlogov in rešitev, - razvije sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja ter svoje poglede na zgodovino, - razvije dovezetnost za različne poglede na zgodovino oz. interpretacije zgodovine ter razume, zakaj se pojavijo, razvije spretnost različnih oblik komunikacije (ustno, pisno, grafično, ilustrativno, z IT), navede in pojasni značilnosti slovenskih državnih simbolov, - pojasni značilnosti simbolov Evropske unije, oceni pomen ohranjanja in varovanja slovenske, evropske in svetovne kulturne dediščine ter okolja, - navede in pojasni značilnosti političnih sistemov, ki so izvajali zločine proti človeštvu, geno-

	MATEMATIKA	ZGODOVINA
		cide, holokavst in druge oblike množičnega kršenja človekovih pravic, • na primerih pojasni pomen delovanja evropskih ustanov, ki se ukvarjajo z varovanjem človekovih pravic, • na primeru napiše načrt ukrepanja v okviru evropskih ustanov v primeru kršenja človekovih pravic.
Operativni cilji: 1. sklop (vsebinski): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov;¹¹⁹ 2. sklop (proceduralni): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na razvijanje spretnosti in veščin.	Učenci/učenke: • navedejo Pitagorov izrek, • uporabljajo Pitagorov izrek pri računanju neznane dolžine stranice v pravokotnem trikotniku, • rešijo besedilne naloge z uporabo Pitagorovega izreka v ravnini (z računalom in brez njega), • uporabljajo Pitagorov izrek pri reševanju nalog o telesih; • ponovijo lastnosti pravokotnega trikotnika, • samostojno odkrijejo Pitagorov izrek, • navedejo, da Pitagorov izrek velja le v pravokotnih trikotnikih, • zapišejo Pitagorov izrek za poljubni pravokotni trikotnik, • na podlagi danih stranic trikotnika znajo ugotoviti, ali je trikotnik pravokoten ali ne, • izračunajo manjkajočo dolžino v pravokotnem trikotniku, • opazujejo vzorce (pitagorejsko drevo), ugotavljajo zakonitosti in nadaljujejo vzorec, • povezujejo matematično znanje z zgodovinskim;	Učenci/učenke: • na primerih pojasnijo pomen filozofije, zgodovine in drugih znanosti za nadaljnji razvoj znanstvenega načina mišljenja: – pojasnijo zgodovinsko dogajanje v času, ko je delovala pitagorejska šola, – opišejo delovanje in načela pitagorejske šole, • na časovnem traku pokažejo obdobje, v katerem so odkrili Pitagorov izrek, • s pomočjo slikovnega gradiva opišejo značilnosti iz življenja ljudi, ko je delovala pitagorejska šola, • izdelajo pitagorejsko drevo z upoštevanjem njegovih značilnosti, • oblikujejo samostojne sklepe, poglede, mnenja, stališča, izvirne predloge in rešitve, • ugotovitve predstavijo ustno, pisno in z IT, • kažejo in uporabljajo socialne spretnosti pri skupinskem delu;

3. sklop (odnosni oz. vzgojni): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na razvijanje odnosov, ravnanja, naravnosti, stališč.	- na primeru razvoja znanosti v stari Grčiji s poudarkom na dosežkih pitagorejske šole kažejo pozitiven odnos do ohranjanja in varovanja kulturne dediščine, - pojasnijo pomen dosežkov starih Grkov za nadaljnji razvoj različnih znanosti (npr. matematike, zgodovine).
Gljučni koncepti	A Temeljni zgodovinski koncepti teme: antika, matematika, pitagorejska šola, glasba; B koncepti za globlje razumevanje, kot so vzroki in posledice, dejstva in mnjenja, spremembe in kontinuiteta, podobnosti in razlike; C koncepti, ki izhajajo iz narave zgodovinske vede: kronologija, dokazi iz zgodovinskih virov, interpretacija.
Medpredmetne povezave	Matematika.
Učna diferenciacija in individualizacija glede na učne stile (A, V, K)	Delo je zastavljeno z upoštevanjem različnih učnih stilov. Celotni učni sklop spremlja predstavitvena projekcija v programu PowerPoint. Učenci poleg projekcije vse naloge prejmejo tudi na učnih listih. Med delom se vrtil grška glasba in med odmorom lahko učenci pokusijo hrano, ki so jo jedli učenci pitagorejske šole. Učenci, ki prej končajo z delom, prejmejo dodatne naloge oz. zadolžitve (rešujejo naloge s priloženega učnega lista, se seznaniijo z nekaterimi zanimivostmi, s katerimi so se ukvarjali člani pitagorejske šole (trikotniška, kvadratna, petkotniška števila, liha, soda števila ipd.), konstruirajo pitagorejskega polža).
Didaktični pristopi (strategije)	- Aktivne učne metode: pogovor, razlaga, timsko delo, - preiskovanje, - reševanje problemov.
Oblike preverjanja znanja	Ob koncu šolske ure učenci s pomočjo vprašanj na projekciji ter programa TurningPoint odgovorijo na zastavljena vprašanja.
Oblike ocenjevanja znanja	Ocenjevanje znanja za to šolsko uro ni predvideno.
Literatura	Matematika - Bentley, P. J. (2010). <i>Knjiga o številih. Skrivnost števil in kako so ustvarila sodobni svet</i>, Ljubljana: Tehniška založba Slovenije, str. 29–30, 38–39, 43, 54, 58, 59, 159. - Strnad, M., Štuklek, M., Kurillo, D., Žakelj, A., (2004). <i>Presečišče. Matematika za 8. razred devetletne osnovne šole</i>. Ljubljana: DZS, str. 259–275. Zgodovina - Razpotnik, J. in Snoj, D. (2007). <i>Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole</i>. Ljubljana: Rokus Klett, str. 62. - Simonič Mervic, K. (2006). <i>Stari svet. Zgodovina za 7. razred osnovne šole</i>. Ljubljana: Modrijan, str. 71–73.

Spletni viri

5. Fotografije Pitagore. Dostopno na: http://www.hermes-press.com/pythagoras_index.htm (dostop: 30. 5. 2011).
6. Fotografije pitagorejskih dreves. Dostopno na: http://moblog.whmsoft.net/related_search.php?keyword=Pythagoras+Tree&language=english (dostop: 30. 5. 2011).
7. Fotografije pitagorejskih glasbenikov. Dostopno na: <http://www.philophony.com/sensprop/pythagor.html> (dostop: 30. 5. 2011).
8. Kako zraste pitagorejsko drevo. Dostopno na: <http://www.ies.co.jp/math/java/geo/pytree/pytree.html> (dostop: 30. 5. 2011).
9. Naloge s Pitagorovim izrekom. Dostopno na: <http://www.mathsnet.net/dynamic/pythagoras/proof01.html> (dostop: 30. 5. 2011).
10. O pitagorejski šoli in njenih predstavnikih. Dostopno na: <http://www.akropola.org/> (dostop: 30. 5. 2011).
11. Pitagorejsko drevo. Wikipedia. Dostopno na: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pythagoras_tree_1_0_8_13_hsv.svg (dostop: 30. 5. 2011).
12. Zemljevid Grčije in otoka Samos. Dostopno na: http://www.greeka.com/eastern_aegean/samos/samos-map.htm (dostop: 30. 5. 2011).

Načrt aktivnosti, ki so vezane na organizacijo pouka

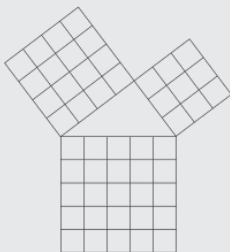
AKTIVNOSTI UČITELJA	AKTIVNOSTI UČENCEV
Uvod	
Učilnica je urejena drugače kot običajno: projekcija grškega otoka Samosa, pitagorejska glasba, pitagorejska drevesa. Na vratih učilnice piše: Pozdravljeni v PITAGOREJSKI ŠOLI. Na posebnem listu so predstavljena tudi njena načela. S pomočjo PP-projekcije učiteljica zgodovine učence popelje v čas, ko je živel in ustvarjal Pitagora. Preselimo se na grški otok Samos, ponovimo in poglobimo značilnosti tedanjega časa. Učiteljica učencem predstavi pitagorejsko šolo, njena načela, pogoji za vstop, delovanje. Učencem skuša približati značilnosti časa, da se ti lahko vživijo v tedanji čas in se za dve šolski uri preselijo v takratni čas, v takratno okolje. Učencem poda navodilo, naj se razdelijo v skupine. Vsaka skupina predstavlja svojo pitagorejsko šolo, ki mora upoštevati vsa tedanja moralna načela (molčečnost, pokorščina starejšim, zvestoba prijateljem – članom skupine, obvladovanje samega sebe, matematično reševanje problemov). Bo tudi njim uspelo odkriti znameniti izrek – Pitagorov izrek? Poskusimo.	Se vživijo v prostor in čas življenja grškega matematika Pitagore. Sledijo razlagi. Po navodilih učiteljice se razdelijo v skupine.
Obravnava	
Učenci, razdeljeni v skupine, najprej opravijo preizkus, potreben za vstop v pitagorejsko šolo. Pokažejo, da znajo molčati. Nato se preizkusijo v njihovih matematičnih znanjih in veščinah, vezanih na predznanje: • oblikovati egipčansko vrvico po navodilih (dolžina je 12 enot), • s pomočjo le-te izmeriti dolžino in širino mize ter izračunati njeno ploščino, • iz vrvic oblikovati nekaj različnih trikotnikov (vsi imajo obseg 12 enot), • trikotnike razvrstiti po različnih kriterijih (glede na kote, glede na stranice), • med trikotniki poiščati pravokotni trikotnik, • ponoviti vse, kar so se že naučili o pravokotnem trikotniku (poimenovati stranice, trikotniška neenakost), • po vsem tem so pripravljeni za vstop v pitagorejsko šolo.	Opravijo prvi preizkus Pitagorejske šole. Rešujejo naloge, ki so vezane na predznanje: • oblikujejo egipčansko vrvico po navodilih (dolžina je 12 enot), • s pomočjo le-te izmerijo dolžino in širino mize ter izračunajo njeno ploščino, • iz vrvic oblikujejo nekaj različnih trikotnikov (vsi imajo obseg 12 enot), • trikotnike razvrstijo po različnih kriterijih (glede na kote, glede na stranice), • med trikotniki poiščejo pravokotni trikotnik, • ponovijo vse, kar so se že naučili o pravokotnem trikotniku (poimenujejo stranice, trikotniška neenakost), • po vsem tem so pripravljeni za vstop v pitagorejsko šolo.

AKTIVNOSTI UČITELJA

Učiteljici sproti preverjata delo v skupinah.

Učiteljica matematike učencem frontalno zasta-
vi naslednji problem:

*Oče je imel dva sinova. Preden je umrl, je
želel pravično razdeliti svoje posestvo med
oba sinova. Imel je tri parcele in le dva sino-
va. Prvorojencu je podaril največje posestvo,
drugorojencu pa preostali dve posestvi.
Je bilo to pošteno?
Kaj bi izbrali vi?*

Nato delo poteka zopet po skupinah.

Učenci dobijo priložene učne liste. Na vsakem
listu je po en problem, ki jih vodi in usmerja.

Šele ko rešijo zastavljeni problem in učiteljica pre-
veri pravilnost, dobijo naslednji problem. Po potre-
bi učiteljica skupini poda tudi dodatna navodila.

Učenci se torej sami prebijejo čez:

1. problem, pri katerem morajo ugotoviti, da sta
oba sinova dobila po velikosti enako ozemlje;
slednje velja tudi za druge pravokotne trikot-
nike, nad stranicami katerih konstruiramo
kvadrate (pri reševanju si pomagajo s prilo-
ženo kvadratno mrežo),
2. problem, pri katerem morajo svojo ugotovi-
tev dokazati. V pomoč dobijo dva grafična
dokaza, ki ju morajo ustrezno interpretirati,
3. problem, pri katerem morajo ugotoviti in
ubesediti Pitagorov izrek.

Sledita frontalni pregled ugotovitev ter raču-
nalniška animacija, ki prikazuje Pitagorov izrek.
Frontalno naredimo nekaj primerov, ko morajo
učenci:

- zapisati Pitagorov izrek za dani trikotnik,
- izračunati neznano dolžino oz. ploščino kvad-
rata.

AKTIVNOSTI UČENCEV

Poslušajo učiteljico in skušajo rešiti problemsko
nalogo.

Preberejo nalogo na dobljenem učnem listu in
se lotijo reševanja:

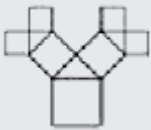
1. ugotoviti morajo, da sta oba sinova dobila po
velikosti enako ozemlje; slednje velja tudi za
druge pravokotne trikotnike, nad stranicami
katerih konstruiramo kvadrate (pri reševanju
si pomagajo s priloženo kvadratno mrežo),
2. dokazati morajo svojo ugotovitev. V pomoč
dobijo dva grafična dokaza, ki ju morajo
ustrezno interpretirati,
3. ugotoviti morajo Pitagorov izrek in ga ubese-
diti.

Rešeno nalogo pokažejo eni od učiteljic.

Sledijo vodenemu pregledu ugotovitev in oce-
njujejo lastno delo.

Zapišejo Pitagorov izrek za dani trikotnik.

Izračunajo neznano dolžino oz. ploščino kvadra-
ta.

AKTIVNOSTI UČITELJA	AKTIVNOSTI UČENCEV
Učiteljica zgodovine učencem pojasni, da kljub temu, da je Pitagorov izrek poimenovan po Pitagori, le-tega verjetno ni iznašel Pitagora. Pravijo, da je bil Pitagorov izrek znan že prej, vendar pa so ga prvič dokazali prav v pitagorejski šoli. Kratek odmor: malica. Tako kot pitagorejci, tudi učenci za malico prejmejo kruh in med ter kozarec vode. Malicajo ob prijetni pitagorejski glasbi, molče ter – tako kot pitagorejci – skrbno pazijo na red in čistočo. Nato ponovno sledi samostojno reševanje problemov, in sicer: 4. problem: ugotavljanje, ali Pitagorov izrek velja le za pravokotne trikotnike. Sledi skupni pregled ugotovitev ter utemeljitev slednjih. 5. problem: ugotavljanje na podlagi dolžine stranic, ali je dani trikotnik pravokoten ali ne, vpeljava pojma pitagorejske trojice. Sledi uvod v 6. problem: raziskovanje pitagorejskih dreves. Učiteljica zgodovine se sprehodi po učilnici in v njej opazi zelo zanimiva drevesa. Kaj je zanje značilno? Kako jih konstruiramo? Pogledamo si primere in konstrukcijo (po korakih) pitagorejskih dreves. Sledi samostojno raziskovanje pitagorejskih dreves. Rešitve preverimo po skupinah. S tem je izobraževanje v Pitagorejski šoli končano. Ob koncu moramo preveriti, koliko so se učenci v tej šoli naučili. Pri tem gradimo pitagorejsko drevo, in sicer: Izhodiščno stanje: vsaka od nakazanih štirih »vej« predstavlja po eno skupino. Če skupina prejme točko, dodamo po dva nova kvadrata, sicer ne. Kvadrati so že vnaprej pripravljeni. Tako opazujemo, kako nastaja naše skupno pitagorejsko drevo, obenem pa kako uspešna je posamezna skupina. Skupine preverjajo tako zgodovinsko kot matematično znanje.	Učenci malicajo kruh z medom, poleg pijejo vodo. Ugotavljajo, ali Pitagorov izrek velja le za pravokotne trikotnike. Rešujejo dane probleme. Opazujejo in raziskujejo konstrukcijo pitagorejskih dreves. Učenci odgovarjajo v skupinah.

AKTIVNOSTI UČITELJA

AKTIVNOSTI UČENCEV

Dodatne naloge

Skupine, ki hitreje končajo delo:

- rešujejo naloge s priloženega učnega lista,
- se seznanijo z nekaterimi zanimivostmi, s katerimi so se ukvarjali člani pitagorejske šole (trikotniška, kvadratna, petkotniška števila, liha, soda števila itd.),
- konstruirajo pitagorejskega polža.

Pri organizaciji in načrtovanju učnih ur sva se z učiteljico uporabili možnosti fleksibilnega predmetnika in urnik prilagodili tako, da so imeli učenci dve uri matematike v strnjem sklopu. Učenci osmega razreda, ki so na podlagi zunanje diferenciacije pouka obiskovali tretjo raven pouka matematike, so bili predhodno seznanjeni, da bo ura potekala drugače. Imeli so nalogo, da se pripravijo, in sicer da so oblečeni v bela oblačila. Z velikim pričakovanjem so vstopali v učilnico, ki je bila urejena drugače kot sicer (razporeditev miz, glasba, dve učiteljici, zemljevid Grčije, slikovno gradivo o Grčiji). Pri pouku so sodelovali, po koncu učne ure pa povedali, da so bili z izvedbo zelo zadovoljni. Zanimiva jim je bila drugačnost, da sva bili navzoči dve učiteljici, da so lahko med odmorom jedli ipd. Povedali so, da zaradi pestrosti dogajanja niso niti opazili, kaj vse so se naučili in kdaj. Izrazili so željo, da bi pouk še kdaj organizirali medpredmetno.

Učiteljici sva skupaj načrtovali in izvedli že kar nekaj medpredmetnih učnih ur v obliki timskega pouka. Ugotovili sva, da se tako predmetni področji kot tudi najine osebnostne lastnosti dopolnjujejo, kar daje pouku in nasploš najinemu delu še večjo vrednost.

Učno uro bi se dalo preurediti tudi tako, da bi bolj izpostavili področje zgodovine in bi bila matematika predstavljena kot znanost, ki dopolnjuje in tudi pogloblja zgodovino z zgodovinskim dogajanjem. Tako ne bi v ospredje postavljali le Pitagore in njegovih dognanj, temveč preplet vseh antičnih znanosti. Za učence bi lahko pripravili več nalog s področja zgodovine antičnega obdobja.

Priloge

Priloga 1: Delovni list

Priloga 2: Spričevalo

Priloga 1

Delovni list

PITAGORA
570–495 pr. n. št.
Število je vse.

1. Ali se spomniš zgodovine Grkov v sedmem razredu? Takrat smo se učili tudi o znanostih, ki so jih razvijali stari Grki in njihovih znanstvenikih. Eden izmed njih je bil Pitagora. Pomisli in zapiši, kaj vse že veš o njem.

2. Preberi zgodbo o rojstvu Pitagore.

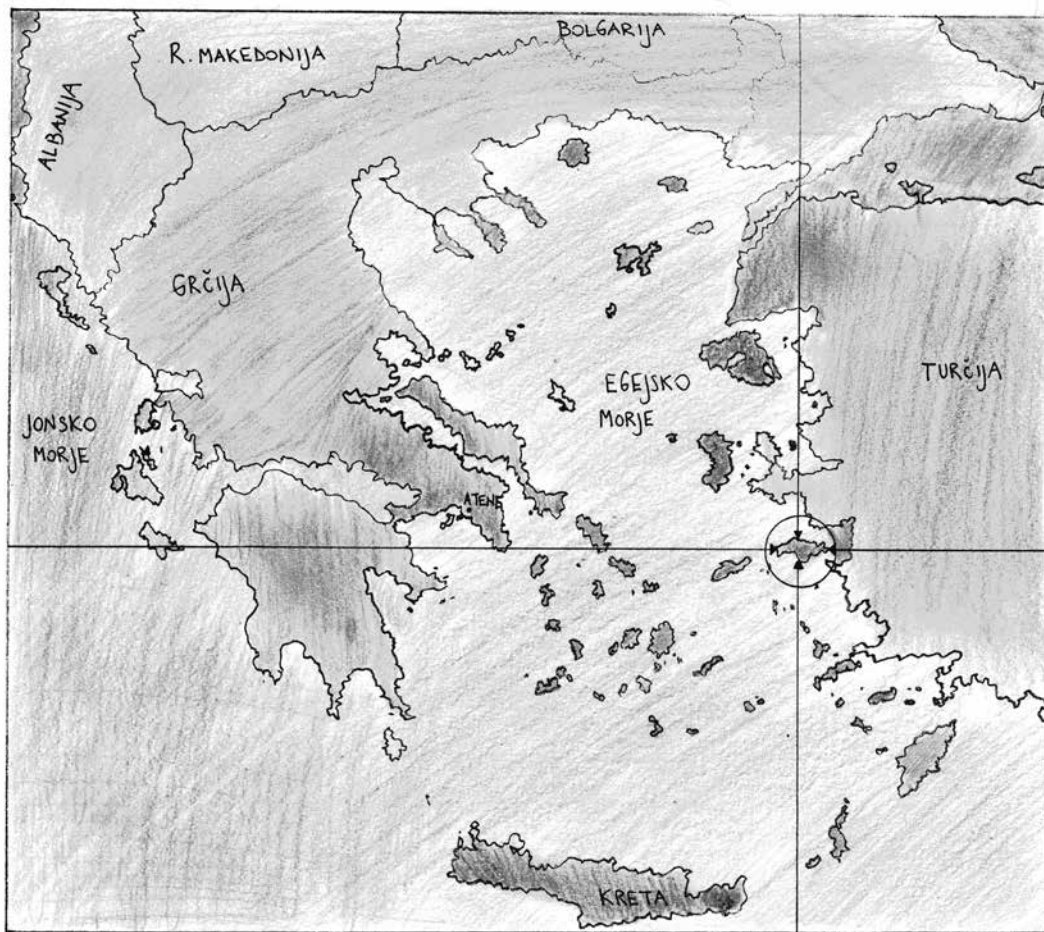
Pitagora naj bi bil sin Apolona, boga glasbe, in Pitije, prerokinje iz Delfov. Druga zgodba pa pripoveduje, da so preroki odgovorili Pitagorovem očetu, da se mu bo rodil sin, ki ga nikoli nihče ne bo presegel po modrosti in lepoti. Pitagora je zares zrasel v modrega in lepega mladeniča z visokimi moralnimi normami.

Kako imenujemo grške zgodbe, v katerih nastopajo bogovi in junaki? _____

3. Oglej si zemljevid Grčije z označenim otokom Samosom, kjer se je rodil Pitagora.

Opiši geografske značilnosti otoka Samosa.

Slika 1: Zemljevid Grčije. (Avtorica: Petra Gajski.)

4. Preberi besedilo.

Pitagora je širil svoje znanje v šoli, ki jo imenujemo pitagorejska šola. Pitagorejci, učenci šole, so nosili bela lanena oblačila, jedli med in kruh ter pili vodo, nadvse skrbno so pazili na red in čistočo. Visoko so cenili vrednoto prijateljstva med člani. Začetniki so morali prestati obdobje preizkušenj, ki je trajalo pet let. V tem času so molče spremljali pouk. Pitagorejci so znani po svoji učenosti, pravičnosti in dobroti.

Primerjaj značilnosti pitagorejske ter tvoje šole.

Zapiši dva povezovalna elementa:

Zapiši tri razlike med obema šolama:

5. Med naštetimi vrlinami podčrtaj tiste, ki so jih cenili kot vrline pitagorejskega življenja:

ZMERNOST, ODGOVORNOST, PREPROSTOST, ISKRENOST, UTRJENOST, ZDRAVJE, TELESNO IN DUŠEVNO ZDRAVJE, BREZPOGOJNA ZVESTOBA BOGOVOM, STAREJŠIM, PRIJATELJEM IN ZAKONOM, ODGOVORNOST, OBVLADOVANJE SAMEGA SEBE, ZADOVOLJSTVO, POKORŠČINA.

6. Izmed navedenih Pitagorovih življenjskih pravil izberi tisto, ki te najbolj nagovori. Zapiši ga.

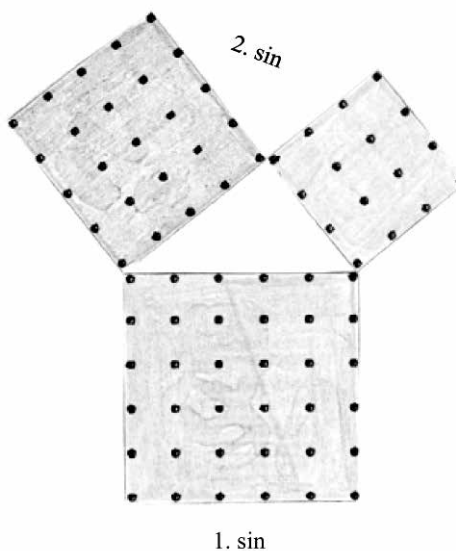
Razloži, zakaj si izbral ravno to pravilo.

7. Pitagora je v svoji šoli vzpostavil tudi življenjska pravila. Pomisli in zapiši svoje življenjsko pravilo.

Zakaj je po tvojem mnenju pomembno, da imamo svoja življenjska vodila?

8. Preberi problem, oglej si sliko in odgovori na vprašanja.

Oče je imel dva sinova. Preden je umrl, je želel pravično razdeliti svoje posestvo med oba sinova. Imel je tri parcele in le dva sinova. Prvorojencu je podaril največje posestvo, drugorojencu pa preostali dve posestvi.

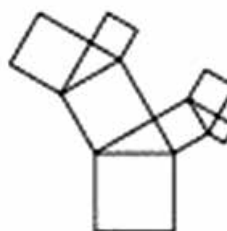
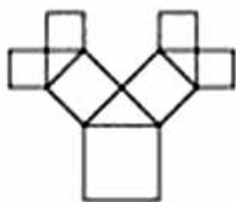

Ali je bilo to pošteno? Utemelji.

Kaj bi izbral ti? Utemelji.

9. Nadaljuj z risanjem pitagorejskih dreves.

Priloga 2

Spričevalo

OŠ PITAGOREJSKA ŠOLA

Samos

Grčija

SPRIČEVALO

MOLČEČNOST	ne zna molčati	solidno	obvlada veščine molčanja
POKORŠČINA	ni pokoren	ustrezna	se zna pokoriti avtoriteti
ZVESTOBA ČLANOM SKUPINE	ni vidna	solidna	odlična
OBLADOVANJE SAMEGA SEBE	slabo	nestalno	zelo dobro
REŠEVANJE PROBLEMŮ	potrebno veliko pomoči	solidno	zelo dobro
ZNANJE	slabo	dobro	odlično

Slika 2: Pitagora iz Krotona. (Vir: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Sanzio_01_Pythagoras.jpg; dostop: 2. 6. 2013.)

2.8 Rimska država

Delo z zgodovinskimi viri in obravnava rimske države

Stanislava Ferjanc, I. osnovna šola Celje

Uvod

Učni sklop predstavlja uvod v obravnavo obvezne teme sedmega razreda Rimska država. Zasnovan je tako, da so učenci zelo aktivni. Naloga učitelja zgodovine je, da zgodovinsko temo učencem predstavi na njim ustrezen in razumljiv način. Za učence postane učenje zgodovine večji izziv, če je avtentično in izkustveno. Avtentično učenje je, če se izvaja npr. sodelovalno učenje, delo z zgodovinskimi viri, projektno delo. Takšna učna ura omogoči problemski pristop, če morajo učenci ob predvidenih aktivnostih razložiti, ovrednotiti, oblikovati svoje mnenje ali stališče na temelju podatkov, dokazov in dejstev iz zgodovinskih virov. Pri tako zasnovani učni uri so v ospredju aktivni učenci, učitelj pa jih vodi, usmerja, spodbuja, spremlja in nudi pomoč.

Didaktični pristopi, kot so učnociiljni, procesnorazvojni ter aktivna oblika pouka z načrtnim in sistematičnim razvijanjem spretnosti in veščin z zgodovinskimi viri, so porok za kakovostnejše in trajnejše znanje učencev, kar je tudi temeljni cilj posodobljenih učnih načrtov.

Tema in vsebina iz učnega načrta¹²⁰	• Obvezna tema: Rimska država • Vsebina: Mesto postane država
Učni sklop	Mesto postane država
Standardi znanja iz učnega načrta¹²¹	Vsebinski standard znanja je, da učenec/učenka: • opiše nastanek mesta Rima. Procesno-proceduralni standardi znanja so, da učenec/učenka: • razvije spretnosti časovne in prostorske predstavljivosti, • razvije spretnost zbiranja in izbiranja informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature v različnih medijih, • razvije možnost preproste analize, sinteze in interpretacije uporabnih in verodostojnih informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature, • razvije spretnost iskanja zgodovinskih virov in literature z IT, • razvije možnost kritične presoje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov z uporabo večperspektivnih zgodovinskih virov in literature, • razvije možnost oblikovanja samostojnih sklepov, pogledov, mnenj, stališč, izvirnih predlogov in rešitev, • razvije sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja ter svoje poglede na zgodovino,

¹²⁰ Učni načrt, str. 12.

¹²¹ Prav tam, str. 31, 39.

	• razvije dovzetnost za različne poglede na zgodovino oz. interpretacije zgodovine in razume, zakaj se pojavijo, • razvije spretnost različnih oblik komunikacije (ustno, pisno, grafično, ilustrativno, z IT), • navede in pojasni značilnosti slovenskih državnih simbolov, • pojasni značilnosti simbolov Evropske unije, • oceni pomen ohranjanja in varovanja slovenske, evropske in svetovne kulturne dediščine ter okolja, • navede in pojasni značilnosti političnih sistemov, ki so izvajali zločine proti človeštvu, genocide, holokavst in druge oblike množičnega kršenja človekovih pravic, • na primerih pojasni pomen delovanja evropskih ustanov, ki se ukvarjajo z varovanjem človekovih pravic, • na primeru napiše načrt ukrepanja v okviru evropskih ustanov v primeru kršenja človekovih pravic.
Operativni cilji: 1. sklop (vsebinski): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov;¹²² 2. sklop (proceduralni): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na razvijanje spretnosti in veščin; 3. sklop (odnosni oz. vzgojni): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na razvijanje odnosov, ravnanja, naravnosti, stališč.	Učenci/učenke: • opišejo nastanek mesta Rima: – naštejejo in opišejo najstarejše prebivalce Apeninskega polotoka, nastanek Rima in delovanje rimske republike; • prostorsko predstavljivost pokažejo z analizo zemljevida Apeninskega polotoka in Padske nižine, • časovno predstavljivost pokažejo z analizo zgodovinskih virov in razlago glavnih značilnosti obdobja, • uporabljajo različne vire in razbirajo informacije v njih, • izdelujejo različne pisne in grafične izdelke, • uporabljajo sodobno informacijsko-komunikacijsko tehnologijo, • kažejo in uporabljajo socialne spretnosti pri sodelovalnem učenju; • kažejo razumevanje in spoštovanje različnih ver, kultur in skupnosti na primeru ugotavljanja značilnosti etruščanske in rimske kulture, • znajo vrednotiti kulturno dediščino in preteklost na primeru rimskih kulturnozgodovinskih spomenikov, • pridobivajo vrednote, kot so svoboda, pravičnost, solidarnost, kritičnost, spoštovanje drugih, primeren odnos do sebe, okolja, države in narodov, • se pripravijo na demokratično sodelovanje in državljanstvo z ugotavljanjem izvorov v republikanski rimski ureditvi.

Ključni koncepti	A Temeljni zgodovinski koncepti teme: republika, patriciji in plebejci; B koncepti za globlje razumevanje: vzroki in posledice, spremembe in kontinuiteta; C koncepti, ki izhajajo iz narave zgodovinske vede, kot so kronologija, dokazi iz zgodovinskih virov, interpretacija, multiperspektivizem.
Medpredmetne povezave	Geografija, slovenski jezik.
Kroskurikularne teme	/
Učna diferenciacija in individualizacija glede na učne stile (A, V, K)	* Kaj se bo diferenciralo in individualiziralo? a) elementi kurikula (učni cilji in vsebine): • ob zemljevidu našteje ljudstva, ki so poseljevala Apeninski polotok, • ob slikovnem gradivu opiše nastanek mesta Rima, • ob grafičnem prikazu našteje in opiše družbene sloje v času republike; b) didaktični pristopi: • delo v skupini, • metoda dela s slikovnim gradivom; c) učne faze: • obravnava nove učne snovi, • predstavitev.
Didaktični pristopi (strategije)	• Učnocijljni in procesnorazvojni pristop (načrtovanje dejavnosti za učence za uresničitev učnih ciljev), • aktivne učne oblike: individualna, skupinska, delo v dvojicah, • aktivne učne metode: metoda razlage, metoda pogovora, metoda demonstracije, metoda grafičnih izdelkov, metoda izkustvenega učenja, metoda dela z zgodovinskimi besedili, metoda dela s slikovnim gradivom, • uporaba novih tehnologij: računalnik, LCD-projektor.
Oblike preverjanja znanja	Pisno preverjanje znanja.
Oblike ocenjevanja znanja	• Izdelek: maketa – Naselbina na sedmerih gričih ob reki Tiberi, • pisni sestavek: Mesto postane država.
Literatura in viri	1. Bratož, R. (2007). <i>Rimska zgodovina. Od začetkov do nastopa cesarja Dioklecijana. Prvi del. Ljubljana: Študentska založba in Filozofska fakulteta.</i> 2. Carcopino, J. (2001). <i>Rim na vzponu cesarstva. Ljubljana: Modrijan.</i> 3. Cunliffe, B. (1982). <i>Rimljani, Ljubljana: Cankarjeva založba.</i> 4. Godec, G. idr. <i>Zgodovina antičnega Rima. Dostopno na: http://ircr.info/4d/gradivo/Zgodovina_antice_Grcije_Rima/rimljani/1024/intro.html (dostop: 12. 11. 2012).</i> 5. Gombrich, E. H. J. (1995). <i>Kratka svetovna zgodovina za mlade bralce, Ljubljana: DZS in Panatal.</i> 6. Grant, M. (1968). <i>Miti starih Grkov in Rimljanov, Ljubljana: DZS.</i> 7. Liberati A. M. in Bourbon, F. (2000). <i>Antični Rim, zgodovina civilizacije, ki je vladala svetu. Ljubljana: ZMK.</i>

8. *Toskana in Bocelli [La Toscana e Bocelli]*. Dostopno na: <http://www.youtube.com/watch?v=2SHLdqbW4HY&feature=related> (dostop: 12. 11. 2012).
9. *Zgodovina Rima [Historia de Roma]*. Dostopno na: http://www.youtube.com/watch?v=VO_-RT7cPso&feature=related (dostop: 12. 11. 2012).
10. *Zgodovina Romula in Rema [História de Rómul i Rem]*. Dostopno na: <http://www.youtube.com/watch?v=WyzED2sbvx4&feature=related> (dostop: 12. 11. 2012).

Načrt aktivnosti, ki so vezane na organizacijo pouka

AKTIVNOSTI UČITELJA	AKTIVNOSTI UČENCEV
Ob slikovnem gradivu napove učne cilje in razloži potek učne ure in razdeli učne liste.	Opazujejo in komentirajo slikovno gradivo, oblikujejo dvojice, skupine in znotraj njih si razdelijo delo.
Razdeli učne liste, po etapah vodi delo učencev, razlaga, pojasnjuje, spodbuja in preverja.	Na delovnih listih analizirajo zgodovinske vire in odgovarjajo na vprašanja.
Vodi razpravo o ugotovitvah učencev.	Sledi poročanje in zapis v zvezek.

Operativni vsebinski cilji vključujejo vsebinska znanja, ki vključujejo znanja in razumevanje družbe na Apeninskem polotoku, nastanek Rima in delovanje rimske republike.

Proceduralna znanja vključujejo spretnosti zbiranja, izbiranja, analize, sinteze, kritične presoje vrednosti informacij zgodovinskega vira, sposobnost oblikovanja lastnega mnenja, spretnost argumentiranja in spretnost različnih oblik komunikacije.

Odnosno znanje vključuje razvijanje odgovornega in pozitivnega odnosa do ohranjanja kulturne dediščine starega veka.

Naloge na delovnem listu zahtevajo od učenca različne miselne procese, kot so sklepanje z indukcijo, argumentiranje, primerjanje in utemeljevanje.

Tako zasnovan pouk omogoča razvijanje različnih zmožnosti, kot so uporaba zgodovinske terminologije, različne oblike ustne in pisne komunikacije, bralne učne strategije z uporabo različnih zgodovinskih virov in samorefleksije, socialne in državljanske zmožnosti z razvijanjem kulture dialoga in spoštovanjem drugačnih pogledov in stališč, z zagovarjanjem svojih pogledov in stališč ter argumentov zanje, kulturno vzgojo s spodbujanjem pozitivnega odnosa do ohranjanja in varovanja kulturnih dosežkov rimske družbe in človekovih pravic, kot jih uživamo danes.

Splošni zgodovinski koncepti vključujejo ugotavljanje različnih vzrokov in posledic pri nastajanju mesta Rim in oblikovanja družbenih slojev. Koncepti, ki izhajajo iz narave zgodovinske vede, pa vključujejo razvijanje časovnih predstav, dokazov iz zgodovinskih virov in njihovo interpretacijo.

Sklep

Posodobljeni učni načrt nas usmerja v drugačne didaktične pristope pri delu v razredu in nadgrajuje klasično frontalno učno obliko, pri kateri so učenci dokaj pasivni poslušalci.

Učne ure so postale pestre, včasih tudi zabavne in interes za aktivno sodelovanje učencev se je povečal. Pri doseganju učnih ciljev so še težave predvsem v učenčevi motivaciji in bralni pismenosti, čeprav z evalvacijo pouka ugotavljam, da vedno več učencev doseže višjo raven znanja. Učenci pa postajajo vedno bolj strpni, zaupljivi, odprti in sprejemljivi za različna stališča in mnenja. Posodabljanje od učitelja pa zahteva veliko dela zunaj pouka, zato ta pri pouku samo usmerja, spodbuja, opazuje in povzema.

Priloge

Delovni list 1: Prebivalstvo Apeninskega polotoka v predrimskem obdobju

Delovni list 2: Legende in zgodovinski viri o nastanku mesta Rima

Delovni list 3: Rim kot republika

Priloga 4: Opisni kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja: Mesto postane država

Priloga 5: Preverjanje in ocenjevanje izdelka – makete: Naselbina na sedmerih gričih ob reki Tiberi

Priloga 6: Preverjanje in ocenjevanje izdelka – pisni sestavek: Mesto postane država

Delovni list 1

Prebivalstvo Apeninskega polotoka v predrimskem obdobju

Vsebinski cilji:

- Učenci s pomočjo zemljevida naštejejo največje etnične skupnosti na Apeninskem polotoku in v Padski nižini v predrimskem obdobju.
- Učenci glede na lego Apeninskega polotoka sklepajo o razlogih za etnično pestrost v predrimski Italiji.

Proceduralni cilji:

- Učenci analizirajo zemljevid, slikovno gradivo in IT predstavitev ter rešijo naloge.

Navodila za delo:

S pomočjo zemljevida, slikovnega gradiva in IT predstavite prebivalstvo Apeninskega polotoka v predrimskem obdobju reši naloge.

Slika 1: Zemljevid prebivalstva Apeninskega polotoka v predrimskem obdobju. (Vir: CD ROM S sliko v zgodovino. Slikovna podpora pouka zgodovine. Samozaložba April Zuljan in partner d. n. o., 2000.)

Odgovori na vprašanja:

- S pomočjo zemljevida naštej največje etnične skupnosti na Apeninskem polotoku in v Padski nižini v času prazgodovine.
- Pojasni, po kom je dobila ime država Italija.
- Glede na lego Apeninskega polotoka sklepaj o razlogih za etnično pestrost Apeninskega polotoka.
- Kdo so bili Etruščani? Opiši največje dosežke etruščanske kulture.

Delovni list 2

Legende in zgodovinski viri o nastanku mesta Rima

Vsebinski cilji

- Učenci opišejo legendo o nastanku Rima.
- Učenci razlikujejo med ljudskim izročilom in arheološkimi odkritji oziroma dejstvi.
- Interpretirajo legendo o Romulu in Remu in iščejo sorodne primere v književnosti.

Proceduralni cilji:

- Učenci analizirajo pisne vire in rešijo naloge.

Navodila za delo:

Delo poteka v obliki sodelovalnega učenja v dvojicah z zgodovinskimi viri. Analizirali boste zgodovinske vire in odgovorili na vprašanja ter poročali in razpravljali.

Uvod

O nastanku Rima obstajajo številne legende, med njimi sta najpogostejši dve – tista, ki je zajeta v Vergilovi¹²³ Eneidi iz 1. stoletja pr. n. št. in išče izvor v grški tradiciji, ter krajevna pripoved o Romulu in Remu. Rimski zgodovinarji so obe legendi združili in na tem gradili podobo o svoji veličastni preteklosti

Vir 1

Zgodba o ustanovitvi mesta Rim

»Enej, sin Anhiza in boginje Venere, je z očetom in sinom ubežal iz plamenov Troje, v katerih je umrla njegova žena. Po potovanjih po morjih se je izkrcal v Laciju, kjer se je oženil s kraljevo hčerjo Lavinijo in ustanovil mesto Lavinij. Enejev sin Askanij je ustanovil novo mesto – Albo Longo, mater mesta Rim. Rimljani so Askanija imenovali Julia in je veljal za začetnika rodu Julijcev. Po mnogih rodovih je kralj Albe Longe postal Numitor. Njegov brat Amulij je nasilno prevzel oblast, njegovo hčerko Reo Silvijo pa prisilil, da bi postala vestalka, da bi tako ne rodila otrok. Ko pa je zajemala vodo v nekem posvečenem gaju, jo je bog Mars posilil in rodila je dvojčka. Stric jo je vrgel v ječo, kjer je umrla, dvojčka Romula in Rema pa obsodil na smrt. Toda usmiljeni služabniki so ju izpostavili k narasli Tiberi, ki ju je končno naplavila na breg ob Palatinu, kjer je rastlo figovo drevo, posvečeno boginji Rumini. Rumina je bila boginja otroške vzgoje in brez dvoma je tako uredila, da se je pojavila volkulja in dojila dvojčka. Končno je dečka našel pastir, ki

ju je vzgojil kot lastna sinova. Mnogo let pozneje sta se oba mladeniča sporekla s pastirji iz soseščine, pri čemer je prišel na dan njun pravi rod. Oba sta potem ubila Amulija in spet postavila Numitorja za kralja.»

(Cunliffe, B. (1982). Rimljani, (prevedel Jože Kastelic). Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 28.)

Preberi vir in odgovori na vprašanja:

- Kaj je osnova zgodbe o ustanovitvi mesta Rim?
- Zgodba je sestavljena iz dogodkov. Navedi ju in ju pojasni.
- Pojasni dejstvo, da so Grki kulturno vplivali na italska plemena.
- Pojasni, kako so postavljali vladarje na oblast.

Vir 2

Zgodba o ustanovitvi mesta Rim

»Druga zgodba pripoveduje, kako sta brata sklenila, da bosta iz Albe Longe ustanovila novo kolonijo, a se nista mogla zediniti za kraj. Romul je dajal prednost Palatinu, Rem pa Aventinu. Končno sta poklicala na pomoč bogove in sta se po njihovem nasvetu postavila vsak na svojem priljubljenem griču, da bi opazovala ptičji let.

Ena inačica pripoveduje, da je Rem videl jato šestih jastrebov, Romul pa dvanajstih. Ker se nista zedinila o pomenu tega znamenja, sta se sporekla in Rem je bil ubit.

Po drugi inačici je Romul začel potem, ko je videl dvanajst jastrebov, graditi svoje mestno obzidje, toda Rem se je iz njega norčeval in je zid preskočil; to je bil zločin, ki ga je bilo treba kaznovati s smrtjo. Tako se je po pripovedi – mesto Rim rodilo iz nasilja in bratomora.»

(Cunliffe, B. (1982). Rimljani, (prevedel Jože Kastelic). Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 28, 29.)

Preberi vir in odgovori na vprašanja:

- Kaj je osnova zgodbe o ustanovitvi mesta Rim?
- Zgodba je sestavljena iz dogodkov. Navedi ju in ju pojasni.
- Pojasni dejstvo, da so Grki kulturno vplivali na italska plemena.
- Pojasni, kako so postavljali vladarje na oblast.

Vir 3

Poizvedovanje po rimski zgodovini

Rimsko izročilo je bilo zelo pri srcu pesniku Vergilu in Horacu ter zgodovinarju Liviju. Livij je pisal kar 40 let zgodovino Rima od prvih začetkov pa do njegovega časa. Od njegovih 142 knjig se jih je izgubilo 107. Ohranile pa so se prve knjige, kjer Livij opisuje legende, zgodovinske dogodke, arheološke najdbe, ljudske pravlјice in mite.

Doba monarhije, ki je trajala 244 let, je znana le iz mitov in legend, ki jih je za časa cesarja Avgusta zgodovinar Livij združil v celovito pripoved. Po Liviju so v razvoju države kralji imeli odločujočo vlogo, saj je v njih videl elemente združevanja in nastajanja močne države.

»Po rimski zgodovini je mesto Rim ustanovil Romulus 21. aprila 753 pr. n. š. Uvedel je praznik sedmerih gričev, septimontium, ki je združeval posamezne vasi. Med njegovim vladanjem so v Rimu dobili pribežališče begunci, naselili so se na vzhodnih območjih Kapitola.

Prebivalci na gričih pa so trpeli zaradi pomanjkanja žensk. Problem je bil rešen, ko so povabili sosednja plemena, vključno s Sabini, k neki slovesnosti in si obdržali njihove mlade ženske. Povračilni napadi prebivalcev Cenine, Antemn in Krustumija so bili odbiti, premaganci pa podvrženi rimski vladi. Sabince, ki so zavzeli Kapitol, so končno pregovorili, da so se z Rimom združili in njihov kralj Tit Tacij je vladal skupaj z Romulom /.../ Večina legend opisuje Romula kot velikega dobrotnika ljudstva. Romul naj bi izginil z zemlje med nevihto v gostem oblaku in postal bog. Livij sporoča njegove zadnje besede:

»Pojdi,« je dejal, »in povej Rimljanom, da je volja nebes, da bodi moj Rim glava sveta. Zato naj visoko cenijo vojaško veščino in naj vedo in izročajo potomcem, da se nobena človeška sila ne more upirati Rimu.«

Livij, Rimski zgodovinar I, 16.

(Cunliffe, B. (1982). Rimljani, (prevedel Jože Kastelic). Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 44.)

Preberi vir in odgovori na vprašanja:

- Opiši, kdaj je bilo ustanovljeno mesto Rim in kje.
- Pojasni zgodovinsko vlogo Romula ob ustanavljanju Rima.
- Ovrednoti Romulovo sporočilo zadnjih besed za nadaljnji razvoj rimske države.

Delovni list 3

Rim kot republika

Vsebinski cilji:

- Opišejo značilnosti rimske republike.

Proceduralni cilji:

- Na temelju zgodovinskih virov na delovnem listu in v učbeniku pojasnijo značilnosti republikanske ureditve.

Navodila za delo:

Delo poteka kot sodelovalno delo z učbenikom in zgodovinskim virom. Analizirali boste zgodovinske vire in odgovorili na vprašanja ter poročali in razpravljali.

Uvod

Rim je bil najprej kraljestvo – monarhija, ki mu je po izročilu vladalo sedem kraljev. Prvi kralj je bil Romul (753–715) in zadnji Tarkvinij Superb (534–509). Etruščanski kralji, ki so prevzeli oblast nad mestom, niso bili priljubljeni med ljudstvom, čeprav je mesto tedaj doživelo velik razcvet. Nasilnemu vladanju so se Rimljani uprli. Upor sta vodila dva rimska plemiča – Brut in Valerij, ki sta pregnala Tarkvinijevo družino. Tako je Rim leta 509 pr. n. š. postal republika.

Vir 1

Patriciji in plebejci

Zgodovinar Livij je zapisal tako:

»Od zdaj moram pripovedovati o svobodnem rimskem narodu in njegovi notranji in zunanji zgodovini, o letno se menjajočih vladah in o gospostvu zakonov, ki je močnejše od človeškega /.../ Najprej je Brut za novo svobodo navdušene ljudi zaprisegel, da ne bodo v Rimu nikoli več trpeli kraljevske oblasti /.../ Pospeševal je narodno slovo in prispeval, da se je ljudstvo tesneje povezalo s senatorji.«

(Cunliffe, B. (1982). *Rimljani*, (prevedel Jože Kastelic). Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 52.)

Preberi vir na delovnem listu, besedilo v učbeniku in odgovori na vprašanja:

- S pomočjo vira opiši novo družbeno ureditev rimske države.
- Opiši, kako se je delila rimska družba glede na premoženje v času republike.
- Pojasni, kakšno vlogo so imeli ljudski tribuni.
- Ovrednoti pomen zapisa zakonov.

Igra vlog

V skupini petih učencev si razdelite vloge, tako da vsak učenec predstavlja enega od naslednjih predstavnikov rimske republike in družbenih slojev: konzul, senator, patricij, plebejec in ljudski tribun.

Na podlagi besedila v učbeniku učenci v skupini napišejo kratko dramatizacijo, v kateri se na rimskem forumu srečajo navedeni predstavniki.

Preostali učenci si med izvajanjem dramatizacije zapisujejo, kaj je zgodovinsko pravilno in kaj je nepravilno.

Delo v dvojicah

Učenci se razdelijo v dvojice, pri tem je en zagovornik pravic patricijev, drugi pa zagovornik pravic plebejcev. Oba zagovornika z argumenti branita svoje pravice.

Pisno-grafični izdelek

V tabeli učenci primerjajo položaj posameznih rimskih družbenih slojev.

	Patriciji	Plebejci	Sužnji
Privatna lastnina			
Delo			
Politične pravice			

Priloga 4

Opisni kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja:
Mesto postane država

Področji s kriteriji iz učnega načrta:

Področje vrednotenja: znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov	• znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov, • uporaba zgodovinske terminologije, pojmov in konceptov, • ločevanje zgodovinskih vzrokov, povodov in posledic, • ločevanje med zgodovinskimi dejstvi, dokazi, mnenji, stališči in interpretacijami, • orientacija v zgodovinskem prostoru skozi čas;
Področje vrednotenja: analize, sinteze in interpretacije zgodovinskih virov	• zbiranje, izbiranje, analiziranje in kritično presojanje verodostojnih in uporabnih informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih in večperspektivnih zgodovinskih virov in literature, • ločevanje bistvenih od nebitvenih podatkov, • oblikovanje samostojnih sklepov, interpretacij, mnenj, stališč, pogledov, izvirnih predlogov in rešitev, • predstavjanje zaključkov, mnenj, stališč, pogledov, izvirnih predlogov in rešitev na različne načine (ustno, pisno, z uporabo plakatov, referatov, esejev, IT idr.).

Kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlično
Kriteriji: • ob zgodovinskem zemljevidu našteje indoevropska ljudstva, ki so poseljevala Apeninski polotok predrimskem času,	• Ob zgodovinskem zemljevidu našteje vsaj dve ljudstvi na Apeninskem polotoku v predrimskem času.	• Ob zgodovinskem zemljevidu našteje vsaj štiri ljudstva v predrimskem času na Apeninskem polotoku.	• Ob zgodovinskem zemljevidu pokaže in poimenuje vsa ljudstva, ki so poseljevala Apeninski polotok in smo jih obravnavali pri pouku.	• Ob zgodovinskem zemljevidu samostojno pokaže in poimenuje vsa ljudstva, ki so poseljevala Apeninski polotok in smo jih obravnavali pri pouku. Pojasni značilnosti posameznih ljudstev.
• ob izbranem slikovnem gradivu opiše glavne arheološke najdbe na Apeninskem polotoku,	• Ob izbranem slikovnem gradivu opiše posamezne arheološke najdbe na Apeninskem polotoku.	• Ob izbranem slikovnem gradivu opiše vsaj štiri glavne arheološke najdbe.	• Ob slikovnem gradivu samostojno opiše značilnosti vseh arheoloških najdb in opis podkrepi s primeri obravnavanih pri pouku.	• Ob slikovnem gradivu samostojno opiše značilnosti vseh arheoloških najdb in opis podkrepi s svojimi primeri.

Kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlično
na primerih sklepa (primerja) o spremembah v načinih življenja z vplivi sosednjih ljudstev Grkov in Etruščanov,	Na primerih pomanjkljivo opiše posamezne spremembe v načinih življenja Italikov po stikih z grškimi kolonijami in vplivu Etruščanov.	Na primerih opiše nekaj sprememb v načinih življenja Italikov po stikih z grškimi kolonijami in vplivu Etruščanov.	Na primerih sklepa in pojasni glavne spremembe v načinih življenja Italikov po stiku z grškimi kolonijami in vplivu Etruščanov.	Na primerih primerja (vrednoti) in pojasni glavne spremembe v načinu življenja Italikov po stiku z grškimi kolonijami in vplivih Etruščanov, navede tudi podrobnosti.
razloži vpliv naravnih geografskih možnosti na uveljavljanje sprememb in izboljšav v načinih življenja za ljudstva na Apeninskem polotoku in na nastanek Rima,	Pomanjkljivo navede nekaj značilnosti vpliva naravnih geografskih možnosti (površje, voda) za življenje na Apeninskem polotoku in na nastanek Rima.	Opiše vpliv naravnih geografskih možnosti (površje, voda) za življenje na Apeninskem polotoku in na nastanek Rima.	Razloži vpliv naravnih geografskih možnosti na uveljavljanje sprememb in izboljšav v načinih življenja na Apeninskem polotoku in na nastanek Rima.	Samostojno presoja in utemeljuje medsebojni vpliv naravnih geografskih možnosti na uveljavljanje sprememb in izboljšav v načinih življenja na Apeninskem polotoku in na nastanek Rima.
utemelji vpliv sosednjih kultur na uveljavljanje sprememb in izboljšav v načinih življenja v predrimskem obdobju,	Pomanjkljivo navede nekaj značilnosti vplivov sosednjih kultur na uveljavljanje sprememb in izboljšav v načinih življenja v izbranem obdobju.	Opiše vpliv sosednjih kultur na uveljavljanje sprememb in izboljšav v načinih življenja v izbranem obdobju.	Pojasni vpliv sosednjih kultur na uveljavljanje sprememb in izboljšav v načinih življenja v izbranem obdobju.	Utemelji medsebojni vpliv sosednjih kultur na uveljavljanje sprememb in izboljšav v načinih življenja v izbranem obdobju.
posamezne slikovne primere arheoloških najdb na tleh Apeninskega polotoka v zgodovinski časovni trak in geografski zemljevid,	Umeti dva primera arheoloških najdb na tleh Apeninskega polotoka na zemljevid in v časovni trak ter izdela legendo.	V geografsko karto in v časovni trak pravilno umesti vsaj štiri primere arheoloških najdb Apeninskega polotoka in izdela legendo.	V geografsko karto in v časovni trak pravilno umesti osem primerov arheoloških najdb na Apeninskem polotoku in izdela legendo.	V geografsko karto in v časovni trak pravilno umesti osem primerov arheoloških najdb na Apeninskem polotoku in izdela legendo.

Kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlično
iz zgodovinskih virov in literature poišče in prepiše razvidne informacije o nastanku Rima,	Iz zgodovinskih virov in literature razbere povsem posamezne informacije o nastanku Rima.	Iz zgodovinskih virov in literature razbere večji del bistvenih informacij o nastanku Rima.	Iz zgodovinskih virov in literature razbere vse bistvene informacije in pomembne podrobnosti o nastanku Rima.	Iz zgodovinskih virov in literature razbere vse bistvene informacije in pomembne podrobnosti o nastanku Rima.
na temelju zgodovinskih virov oblikuje samostojne sklepe in mnenja o nastanku Rima.	Na temelju zgodovinskih virov oblikuje posamezne sklepe o nastanku Rima.	Na temelju zgodovinskih virov deloma oblikuje samostojne sklepe o nastanku Rima.	Na temelju zgodovinskih virov oblikuje samostojne sklepe in mnenja o nastanku Rima in navaja podrobnosti v podporo trditvam.	Na temelju zgodovinskih virov oblikuje samostojne sklepe in mnenja o nastanku Rima in navaja podrobnosti v podporo trditvam.

Priloga 5

Preverjanje in ocenjevanje izdelka – makete:
Naselbina na sedmerih gričih ob reki Tiberi

Okvirni kriteriji preverjanja in ocenjevanja znanja iz učnega načrta:**» izdelovanje, pisanje in predstavljanje različnih izdelkov (makete):**

- izbrani zgodovinski viri in literatura ustrezajo izbrani temi izdelka,
- uporabljeni zgodovinski viri in literatura so ustrezno citirani oz. navedeni v opombah ali v seznamu bibliografije,
- izdelek je ustrezno predstavljen, pri tem se uporablja tudi IT.«¹²⁴

Področja in kriteriji za preverjanje in ocenjevanje izdelka/makete	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlčno
1. področje: priprava makete				
Kriteriji: maketa ustreza dejanskemu videzu sedmerih gričev, kot jih izpričujejo arheološke najdbe.	Maketa vključuje sedmero gričev in reko Tiber, postavljeno na materialu, ki ponazarja pokrajino, kot to prikazujejo arheološke najdbe.	- Maketa vključuje sedmero gričev in reko Tiber, postavljeno na materialu, ki ponazarja pokrajino, kot to prikazujejo arheološke najdbe. - Maketi so dodana še bivališča.	- Maketa vključuje sedmero gričev in reko Tiber, postavljeno na materialu, ki ponazarja pokrajino, kot to prikazujejo arheološke najdbe. - Maketi so dodana še bivališča, most prek Tibere in mestno obzidje, velika kloaka. - Maketi so dodani še drugi predmeti – javne stavbe, ki pričajo o življenju na sedmerih gričih.	

Področja in kriteriji za preverjanje in ocenjevanje izdelka/makete	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlčno
2. področje: ustna predstavitev makete				
Kriteriji:				
izbrani zgodovinski viri in literatura ustrezajo izbrani temi izdelka,	V izdelavo in predstavitev makete sta vključena učbenik in gradivo, ki ga je izročil učitelj.	V izdelavo in predstavitev makete je vključen poleg učbenika in gradiva, ki ga je izročil učitelj, vsaj še en dodatni vir.	V izdelavo in predstavitev makete sta vključena poleg učbenika in gradiva, ki ga je izročil učitelj, vsaj še dva dodatna vira.	V izdelavo in predstavitev makete so vključeni poleg učbenika in gradiva, ki ga je izročil učitelj, vsaj še trije dodatni viri.
uporabljeni zgodovinski viri in literatura so ustrezno citirani oz. navedeni v opombah ali v seznamu bibliografije,	Učenec ustno predstavi uporabljene vire.	Učenec ustno predstavi uporabljene vire.	Učenec ustno predstavi uporabljene vire.	Učenec ustno predstavi uporabljene vire.
izdelek je ustrezno predstavljen pri tem se uporablja tudi IT.	Učenec ustno predstavi maketo in način poselitve.	Učenec ob svoji maketi ustno predstavi način poselitve in gradnje.	Učenec ob svoji maketi ustno predstavi način gradnje naselbine, pokrajino in obrambo gričev.	Učenec ob svoji maketi ustno predstavi način gradnje naselbine, obrambnih naprav in drugih predmetov – javnih stavb, ki pričajo o življenju na sedmih gričih.

Priloga 6

Preverjanje in ocenjevanje izdelka – pisni sestavek: Mesto postane država

Okvirni kriteriji preverjanja in ocenjevanja znanja iz učnega načrta:

»Izdelovanje, pisanje in predstavljanje različnih izdelkov (pisni sestavek):

- izbrani zgodovinski viri in literatura ustrezajo izbrani temi izdelka,
- uporabljeni zgodovinski viri in literatura so ustrezno citirani oz. navedeni v opombah ali v seznamu bibliografije,
- pisni izdelki so ustrezno strukturirani v uvod, glavni del in sklep,
- izdelek je ustrezno predstavljen, pri tem se uporablja tudi IT.«¹²⁵

Kriteriji za preverjanje in ocenjevanje izdelka/pisnega sestavka	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlčno
1. področje: oblikovni del pisnega sestavka				
Kriteriji: izbrani zgodovinski viri in literatura ustrezajo izbrani temi izdelka.	Učenec iz danega seznama izbere posamezno literaturo zgodovinske vire in s pomočjo pomanjkljivih informacij iz njih oblikuje krajši pisni sestavek (do 100 besed).	Učenec iz danega seznama izbere del pomembne literature in zgodovinskih virov in iz njih izbere večino pomembnih informacij, na temelju katerih oblikuje daljši sestavek (do 200 besed).	Učenec iz danega seznama izbere večino pomembne literature in zgodovinskih virov in iz njih izbere večino pomembnih informacij, na temelju katerih oblikuje daljši sestavek (do 400 besed).	Učenec iz danega seznama izbere vso pomembno literaturo in zgodovinske vire ter izbere vsaj še eno literaturo ali vir po svoji presoji, iz njih izbere vse pomembne informacije ter pomembne podrobnosti in iz njih oblikuje daljši sestavek (do 500 besed).
uporabljeni zgodovinski viri in literatura so ustrezno navedeni v seznamu bibliografije,	Učenec uporabljeni zgodovinski vir/literaturo pomanjkljivo navede v seznamu bibliografije.	Učenec uporabljeni zgodovinske vire/literaturo z manjšimi napakami navede v seznamu bibliografije.	Učenec uporabljeni zgodovinske vire/literaturo natančno in dosledno navede v seznamu bibliografije.	Učenec uporabljeni zgodovinske vire/literaturo natančno in dosledno navede v seznamu bibliografije.
pisni izdelki so ustrezno strukturirani v uvod, glavni del in sklep,	Učenec iz danega besedila pomanjkljivo oblikuje strukturirano besedilo (z uvodom, jedrom, sklepom), elementi si ne vrstijo v sosedstvu ali manjkajo.	Učenec iz danega besedila oblikuje strukturirano besedilo (z uvodom, jedrom, sklepom), mestoma si elementi ne vrstijo v sosedstvu.	Učenec iz danega besedila oblikuje dosledno in natančno strukturirano besedilo (z uvodom, jedrom, sklepom), v strukturi so manjše pomanjkljivosti.	Učenec iz danega besedila oblikuje dosledno in natančno strukturirano besedilo (z uvodom, jedrom, sklepom).
izdelek je ustrezno predstavljen, pri tem se uporablja tudi II.	Učenec izdelek pomanjkljivo ustno predstavi s pomočjo II.	Učenec izdelek večinoma ustrezno ustno predstavi s pomočjo II.	Učenec izdelek z manjšimi pomanjkljivostmi ustno predstavi s pomočjo II.	Učenec izdelek natančno in dosledno ustno predstavi s pomočjo II.

Kriteriji za preverjanje in ocenjevanje izdelka/pisnega sestavka	Opisniki			
	Zadostno	Dobro	Prav dobro	Odlčno
2. področje: vsebinski del pisnega sestavka				
Kriteriji:				
• tema je pojasnjena z ustreznimi zgodovinskimi dejstvi in informacijami,	Pisni sestavek vključuje posamezna temeljna zgodovinska dejstva in informacije za pojasnitev teme.	Pisni sestavek vključuje nekaj bistvenih zgodovinskih dejstev in informacij za pojasnitev teme, vključeni so tudi primeri, ki temo dodatno pojasnjujejo.	Pisni sestavek vključuje bistvena zgodovinska dejstva in informacije za pojasnitev teme, vključeni so tudi primeri in podrobnosti, ki temo dodatno pojasnjujejo.	Pisni sestavek vključuje vsa bistvena zgodovinska dejstva in informacije za pojasnitev teme, vključeni so tudi primeri in podrobnosti, ki temo dodatno pojasnjujejo.
• izraženo je mnenje o temi, podprto z zgodovinskimi dejstvi, dokazi in primeri,	Vključeno je mnenje o temi, pomanjkljivo podprto s posameznimi dejstvi in dokazi.	Vključeno je mnenje o temi, pomanjkljivo podprto z delom pomembnih dejstev in dokazov.	Vključeno je tudi mnenje o temi, podprto z večino pomembnih dejstev, dokazov in posameznimi primeri iz zgodovinskih virov.	Vključeno je tudi mnenje o temi, natančno podprto s pomembnimi dejstvi in dokazi iz zgodovinskih virov ter pomembnimi primeri.
• razloženo je širše zgodovinsko ozadje zgodovinskega dogajanja, razloženega v temi;	Pomanjkljivo je pojasnjeno tudi širše zgodovinsko ozadje, ki je vplivalo na zgodovinsko dogajanje, razloženo v sestavku, vključeni so le posamezni pomembni dogodki.	Pomanjkljivo je pojasnjeno tudi širše zgodovinsko ozadje, ki je vplivalo na zgodovinsko dogajanje, razloženo v sestavku, manjka del pomembnih dogodkov.	Z manjšimi pomanjkljivostmi je natančno pojasnjeno tudi širše zgodovinsko ozadje, ki je vplivalo na zgodovinsko dogajanje, razloženo v sestavku, vključena je večina pomembnih dogodkov.	Natančno in podrobno je pojasnjeno tudi širše zgodovinsko ozadje, ki je vplivalo na zgodovinsko dogajanje, razloženo v sestavku, vključeni so vsi pomembni dogodki in vse pomembne podrobnosti.
• uporabljena je zgodovinska terminologija.	Zgodovinska terminologija je pomanjkljivo in nestoma napačno uporabljena.	Zgodovinska terminologija je deloma pravilno uporabljena.	Zgodovinska terminologija je večinoma pravilno uporabljena.	Zgodovinska terminologija je dosledno in natančno pravilno uporabljena.

2.9 Srednji vek – Oblikovanje nove kulturne in politične podobe Evrope

Film pri pouku zgodovine in srednjeveška mesta na Slovenskem

Bernarda Gaber, Zavod RS za šolstvo

Uvod

Posodobljeni učni načrt za zgodovino v osnovni šoli¹²⁶ prinaša širše teme v šestem in devetem razredu, medtem ko v sedmem in osmem razredu ohranja enciklopedično načrtovanje z ožjimi temami. Na novo so bili opredeljeni vsebinsko-problemsko zaokroženi tematski sklopi znotraj večjih zgodovinskih obdobj. Poleg obvezne obravnave tematskih sklopov so učiteljem in učencem ponujeni v obravnavo tudi izbirni tematski sklopi. Posodobljeni učni načrt, ki je zasnovan učnociljno in procesnorazvojno, omogoča vključevanje različnih didaktičnih strategij, katerih namen je povečati aktivno vlogo učencev pri pouku zgodovine. Na podlagi spremenjenega 29. člena Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli (ZOs-F)¹²⁷ pa je mogoče posodobitev učnega načrta izvajati v okviru pouka s fleksibilnim predmetnikom, kar daje možnosti za izvajanje sodobnih didaktičnih strategij.

Izbrana predstavitev obravnave učnega sklopa Srednjeveška mesta na Slovenskem sodi v obvezni tematski sklop sedmega razreda Srednji vek – oblikovanje nove kulturne in politične podobe Evrope. Vsebina učnega sklopa se lahko izpelje v štirih šolskih urah (priporočljiva je strnjena izvedba učnih ur).

Načrtuje se didaktična strategija dela z zgodovinskimi viri, ki ga predstavlja dokumentarno-igrani film in metodično sodi v vrsto dela z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo.¹²⁸

Dokumentarno-igrana filma Utrip srednjeveške Škofje Loke¹²⁹ in Piranska srednjeveška zgodba¹³⁰ sta bila posneta v produkciji Izobraževalnega programa TV Slovenija. Dostopna sta na interaktivnem multimedijem portalu RTV Slovenija v zavihku Avdio/Video in podrubriki Arhiv.

¹²⁶ Učni načrt. Program osnovna šola. Zgodovina (2011). Dostopno na: http://www.mss.gov.si/si/solstvo/osnovnosolsko_izobrazevanje/ucni_nacrti/posodobljeni_ucni_nacrti_z_obvezne_predmete/#c17640 (dostop: 15. 4. 2012).

¹²⁷ Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli, Ur. l. RS, št. 107/2007.

¹²⁸ Med metode dela z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo uvrščamo še medmrežje, zgoščenke, DVD-je, video, računalniški programi, zvočni posnetki ipd. (Brodnik, V. (2009). Filmi pri pouku zgodovine v gimnaziji: Utrip srednjeveške Škofje Loke in Nebeško kraljestvo pri obravnavi tem iz zgodovine srednjega veka. V: Zgodovina v šoli, 2009, letnik XVIII, št. 1-2, str. 68).

¹²⁹ Film je delo scenaristke dr. Darje Mihelič in režiserke Ane Nuše Dragan in je bil posnet leta 2007. Dostopen je na spletni strani: <http://tvslo.si/predvajaj/utrip-srednjeveske-skofje-loke-dokumentarno-igrani-film/ava2.8283887/> (dostop: 15. 4. 2012).

¹³⁰ Scenaristka in režiserka Ana Nuša Dragan ter avtorica besedila, soscenaristka in strokovna svetovalka dr. Darja Mihelič predstavljata v dokumentarno-igranem filmu Piranska srednjeveška zgodba skozi 13., 14. in 15. stoletje. Film je bil posnet leta 2009 in je dostopen na spletni strani: <http://tvslo.si/predvajaj/piranska-srednjeveska-zgodba/ava2.65410215/> (dostop: 15. 4. 2012).

Načrt učnega sklopa

Tema in vsebina iz učnega načrta¹³¹	• Obvezna tema: Srednji vek – oblikovanje nove kulturne in politične podobe Evrope • Vsebina: Meščani
Učni sklop	Srednjeveška mesta na Slovenskem
Standardi znanja iz učnega načrta¹³²	Vsebinska standarda znanja sta, da učenec/učenka: • razloži značilnosti življenja ljudi v srednjeveških mestih, • razloži gospodarski in kulturni pomen srednjeveških mest. Procesno-proceduralni standardi so, da učenec/učenka: • razvije spretnosti časovne in prostorske predstavljalnosti, • razvije spretnost zbiranja in izbiranja informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature v različnih medijih, • razvije zmožnost preproste analize, sinteze in interpretacije uporabnih in verodostojnih informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature, • razvije spretnost iskanja zgodovinskih virov in literature z IT, • razvije zmožnost kritične presoje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov z uporabo večperspektivnih zgodovinskih virov in literature, • razvije zmožnost oblikovanja samostojnih sklepov, pogledov, mnenj, stališč, izvirnih predlogov in rešitev, • razvije sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja ter svoje poglede na zgodovino, • razvije dovezetnost za različne poglede na zgodovino oz. interpretacije zgodovine ter razume, zakaj se pojavijo, • razvije spretnost različnih oblik komunikacije (ustno, pisno, grafično, ilustrativno, z IT), • navede in pojasni značilnosti slovenskih državnih simbolov, • pojasni značilnosti simbolov Evropske unije, • oceni pomen ohranjanja in varovanja slovenske, evropske in svetovne kulturne dediščine ter okolja, • navede in pojasni značilnosti političnih sistemov, ki so izvajali zločine proti človeštvu, genocide, holokavst in druge oblike množičnega kršenja človekovih pravic, • na primerih pojasni pomen delovanja evropskih ustanov, ki se ukvarjajo z varovanjem človekovih pravic, • na primeru napiše načrt ukrepanja v okviru evropskih ustanov v primeru kršenja človekovih pravic.

131 Učni načrt, str. 14.

132 Prav tam, str. 31–32, 39.

Operativni cilji: 1. sklop (vsebinski): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov;¹³³ 2. sklop (proceduralni): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na razvijanje spretnosti in veščin; 3. sklop (odnosni oz. vzgojni): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na razvijanje odnosov, ravnanja, naravnosti, stališč.	Učenci/učenke s pomočjo ogleda dokumentarno-igranega filma: • razložijo značilnosti življenja ljudi v srednjeveških mestih: – razložijo vzroke nastanka srednjeveških mest na Slovenskem, – primerjajo značilnosti srednjeveške Škofje Loke in Pirana, – sklepajo na podobnosti in razlike, – opišejo značilnosti življenja ljudi v omenjenih srednjeveških mestih (obleka, prehrana, bivališče, izobraževanje); • razložijo gospodarski in kulturni pomen srednjeveških mest: – sklepajo o značilnostih mestne uprave in mestne samouprave, – naštejejo gospodarske dejavnosti v omenjenih mestih, – sklepajo o pogojih za razvoj gospodarskih dejavnosti, – na temelju podatkov sklepajo o načinu življenja posameznih ljudi, omenjenih v dokumentarno-igranem filmu; • kažejo in uporabljajo prostorske in časovne predstavljivosti, tako da navedejo glavne značilnosti življenja v srednjeveških mestih, • zbirajo potrebne informacije iz dokumentarno-igranega filma za rekonstrukcijo vsakdanjega življenja ljudi v srednjeveških mestih, • oblikujejo samostojne sklepe in mnenja o pojavih povezanih s srednjeveškimi mesti, • kažejo spretnost različnih oblik komunikacije (ustno, pisno, ilustrativno, z IT), • samostojno interpretirajo in predstavljajo, • kažejo pozitiven odnos dela v skupini z razvijanjem socialnih spretnosti; • z izbrano obravnavo srednjeveških mest pokažejo pozitiven odnos do ohranjanja in varovanja slovenske kulturne dediščine s poudarkom na ohranjenih srednjeveških mestnih jedrih.
Ključni koncepti	A Temeljni zgodovinski koncepti: srednjeveško mesto, meščanstvo; B koncepti za globlje razumevanje: vzroki in posledice, dejstva in mnenja, spremembe in kontinuiteta, podobnosti in razlike; C koncepti, ki izhajajo iz narave zgodovinske vede: kronologija, dokazi iz zgodovinskih virov, interpretacija.

Medpredmetne povezave	Slovenščina.
Kroskurikularne teme	Informatika.
Učna diferenciacija in individualizacija glede na učne stile (A, V, K)	Kaj se bo diferenciralo in individualiziralo? a) elementi kurikula (učni cilji in vsebine), b) didaktični pristopi, c) učne faze.
Didaktični pristopi (strategije)	- Aktivne učne metode: delo z zgodovinskimi viri (film), - uporaba novih tehnologij: splet (Multimedijski portal TV Slovenija).
Oblike preverjanja znanja	(Samo)refleksija (izpolnijo obrazec za evalvacijo).
Oblike ocenjevanja znanja	Ni predvideno.
Literatura	<i>Dokumenti Slovenstva (1994). Ljubljana: Cankarjeva založba.</i> <i>Ilustrirana zgodovina Slovencev (1999). Ljubljana: Mladinska knjiga.</i> - Mihelič, D. (2007). <i>O otroštvu v srednjem veku (Trst, Koper, Izola, Piran). Etnolog 17. Dostopno na: http://www.etno-muzej.si/pdf/0354-0316_17_mihelic_o.pdf (dostop: 15. 4. 2012).</i> - Mihelič, D. (1996). <i>Meščan sem – iz življenja srednjeveških mest. Ljubljana: Mihelač in Nešović.</i> <i>Piranska srednjeveška zgodba. Dostopno na: http://tvslo.si/#ava2.65410215 (dostop: 15. 4. 2012).</i> - Štih, P., Simoniti, V. (2010). <i>Na stičišču svetov: slovenska zgodovina od prazgodovinskih kultur do konca 18. stoletja. Ljubljana: Modrijan.</i> - Štih, P., Simoniti, V., Vodopivec, P. (2008). <i>Slovenska zgodovina: družba – politika – kultura [Elektronski vir]. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino: Sistory, Meščani in mesta. Dostopno na: http://www.dlib.si/v2/Details.aspx?query='keywords%3dsimoniti+vasko'&pageSize=20&URN=URN%3aBNB%3aSI%3aDOC-INOR6GFF ali portalu www.sistory.si (dostop: 15. 4. 2012).</i> - Štih, P. (2001). <i>Ozemlje Slovenije v zgodnjem srednjem veku. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete.</i> - Štih, P., Simoniti, V. (1996). <i>Slovenska zgodovina do razsvetljenstva. Ljubljana: Korotan.</i> <i>Utrip srednjeveške Škofje Loke. Dostopno na: http://tvslo.si/#ava2.8283887 (dostop: 15. 4. 2012).</i> <i>Zakladi tisočletij (1999). Ljubljana: Modrijan.</i>

Načrt aktivnosti, ki so vezane na organizacijo pouka

AKTIVNOSTI UČITELJA	AKTIVNOSTI UČENCEV
Učencem razdeli prvi delovni list in jih usmeri v metodo anticipacije.	Z metodo anticipacije vnaprej domnevajo, predvidijo oz. predpostavijo zgodovinske pojave, procese in dejstva.
Učenci sestavijo skupine s po tremi učenci in si ogledajo dokumentarno-igrana filma o srednjeveški Škofji Loki in Piranu. Učitelj jih opozori na pozorno spremljanje filma in možnost ponovnega ogleda posameznega prizora.	Razdelijo se v skupine po tri in si ogledajo dokumentarno-igrana filma o srednjeveškem Piranu in srednjeveški Škofji Loki.
Razdeli delovne liste, na katere učenci odgovarjajo. Ob gledanju filma spremlja njihovo delo, jih usmerja, nudi pomoč pri oblikovanju odgovorov.	Ob ogledu filma odgovarjajo na vprašanja z delovnega lista (lahko odgovarjajo tudi po ogledu filma).
Dopolnjuje in usmerja sklepne povzetke, ki so jih pripravili učenci.	Zapisujejo odgovore in po potrebi še enkrat zavrtijo posamezni prizor za pridobitev potrebnega odgovora.
Poda navodila za domače delo.	Sklepajo o podobnostih in razlikah med srednjeveškima mestoma.
	Za domačo nalogo s puzzle tehniko sestavijo sliko in napišejo krajšo zgodbo, kot bi jo pripovedoval srednjeveški glasnik. Zgodbo lahko tudi zaigrajo.

Prikaz poteka izpeljave učnega sklopa in delovni listi**Uvod**

Učenci pred začetkom obravnave učnega sklopa preberejo postavljene trditve o srednjeveškem mestu, ki ga bodo spoznavali s pomočjo ogleda dokumentarno-igranega filma (delovni list 1). S tem iz že poznanega zgodovinskega védenja o srednjeveških mestih z metodo anticipacije vnaprej domnevajo, predvidijo oz. predpostavijo zgodovinske pojave, procese in dejstva. Po koncu obravnave učnega sklopa še enkrat preberejo svoje odgovore in jih z utemeljitvijo ponovno potrdijo ali ovržejo.

Obravnava učnega sklopa

Učenci si pri pouku ogledajo (alternativno si lahko filma ogledajo tudi doma) najprej prvi dokumentarno-igrani film Utrip srednjeveške Škofje Loke. S pomočjo delovnega lista 2 spremljajo film in po možnosti sproti odgovarjajo na vprašanja oz. odgovorijo na vprašanja po ogledu filma. Enaka metoda dela se ponovi ob ogledu dokumentarno-igranega filma Piranska srednjeveška zgodba.

Z ogledom dokumentarno-igranega filma imajo učenci možnost doživeti zgodovinski čas skozi zaigrano rekonstrukcijo življenja v preteklosti. Ta je nastala na podlagi različnih zgodovinskih virov, ki so služili za scenarij filma. Brodnikova opozarja, da morajo biti filmi pri uresničevanju ciljev pouka zgodovine skrbno izbrani in se morajo navezovati na učne cilje, vsebine in koncepte posodobljenega učnega načrta za zgodovino v osnovni šoli.¹³⁴ Cilj uporabe filmov je pri učencih vzbuditi čutne izkušnje in s tem razmišljanje, ki vodi do globljega vpogleda v bistvo zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov in konceptov ter vodi do trajnejšega znanja.¹³⁵

Sinteza

V sinteznem delu obravnave učnega sklopa učenci s pomočjo pridobljenega znanja in védenja ugotovijo vsaj eno podobnost in razliko med srednjeveško Škofjo Loko in srednjeveškim Piranom (delovni list 3). Kot pomoč oz. iztočnica jim služijo slikovni utrinki, nastali na podlagi filmskih posnetkov obeh dokumentarno-igranih filmov. Svoje ugotovitve skupina predstavi preostalim učencem.

Utrjevanje in povzemanje

Za utrjevanje učenci dobijo delovni list s sliko v puzzle tehniki z navodilom, da za domačo nalogo izrežejo posamezne delčke slike in sestavijo novo sliko (delovni list 4). Dobili bodo sliko srednjeveškega glasnika, ki je v srednjeveškem mestu oznanjal vse pomembne dogodke. Učenec se poskuša vživeti v osebo na sliki in za domačo nalogo napiše zgodbo iz življenja omenjene osebe.

Konec obravnave učnega sklopa

Učitelj ob koncu obravnave učnega sklopa z refleksijo ugotovi, ali je bila izbrana didaktična strategija uspešna. Zastavi si naslednja vprašanja:

- Kaj so se moji učenci naučili?
- Ali je bila izbrana didaktična strategija dela z dokumentarno-igranim filmom ustrezna za doseganje zastavljenih ciljev učnega sklopa?
- Kaj bi bilo treba izboljšati?

Prav tako se izvede refleksija za učence (obrazec za refleksijo):

- Na novo sem spoznal/-a ...
- Odveč se mi je zdelo ...
- Najbolj me je pritegnilo ...
- Moj prispevek pri skupinskem delu ...

¹³⁴ Brodnik, V. et al. (2011). Posodobitev pouka v gimnazijski praksi. Zgodovina. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 30.

¹³⁵ Prav tam.

Posodobljeni učni načrt za zgodovino v osnovni šoli omogoča učitelju in učencem, da z uporabo sodobnih didaktičnih strategij povečajo vlogo obeh akterjev v procesu izgrajevanja različnih vrst znanja. Učitelju daje možnost načrtovanja in doseganja splošnih in operativnih ciljev in vsebin tako, da poveča samostojno in dejavno vlogo učenca. Tako se v procesu spreminja tudi učiteljeva vloga, ki ni le posredovalec znanja, ampak je njegova vloga usmerjena v mentorstvo oz. svetovanje učencu na poti do znanja.

Učitelj z različnimi didaktičnimi strategijami spodbuja učence k samostojnemu delu z zgodovinskimi viri. Med slednje lahko uvrstimo tudi dokumentarno-igrane filme. Multimedijiški interaktivni portal RTV Slovenija omogoča ogled filmov, med katere sodijo tudi dokumentarno-igrani filmi. Slednje smo izkoristili pri načrtovanju in izvedbi učnega sklopa Srednjeveška mesta na Slovenskem, za katerega smo predvideli izvedbo v dveh strnjenih učnih urah. Učenci, razdeljeni v trojiške skupine, so s pomočjo učnih listov spremljali dokumentarno-igrana filma in odgovarjali na vprašanja. Njihova vloga tako ni bila omejena samo na pasivne opazovalce.

Priloge

Delovni list 1: Pravilno * delno pravilno * napačno

Delovni list 2: Srednjeveška mesta so spremenila podobo fevdalne družbe

Delovni list 3: Škofja loka ali Piran, to je zdaj vprašanje

Delovni list 4: Kdo sem jaz?

Delovni list 1

Pravilno * delno pravilno * napačno

Pred ogledom dokumentarno-igranega filma Utrip srednjeveške Škofje Loke preberite spodnje trditve in predvidite, katera trditev je: pravilna, delno pravilna ali napačna.

Po ogledu dokumentarno-igranega filma preverite svoje odločitve in jih z utemeljitvijo potrdite ali popravite.

1. <i>V začetku 13. stoletja se je Škofja Loka omenjala kot Lonka.</i> Trditev:	Po ogledu filma, je trditev: pravilna * delno pravilna * napačna. Utemeljitev:
2. <i>Mesto so obdali z visokim obzidjem, skozi katerega je vodilo pet vrat.</i> Trditev:	Po ogledu filma, je trditev: pravilna * delno pravilna * napačna. Utemeljitev:
3. <i>Špital je bil bolnišnica za najpremožnejše Ločane.</i> Trditev:	Po ogledu filma, je trditev: pravilna * delno pravilna * napačna. Utemeljitev:
4. <i>Meščani so živeli v velikih prostornih hišah.</i> Trditev:	Po ogledu filma, je trditev: pravilna * delno pravilna * napačna. Utemeljitev:
5. <i>Mesto so večkrat prizadele naravne nesreče.</i> Trditev:	Po ogledu filma, je trditev: pravilna * delno pravilna * napačna. Utemeljitev:
6. <i>Poleg meščanov so v mestu živeli še duhovščina, plemstvo in priseljenci okoličani.</i> Trditev:	Po ogledu filma, je trditev: pravilna * delno pravilna * napačna. Utemeljitev:
7. <i>Meščani so skupaj z gospodom, ki jim je podelil pravice, izbirali predstavnike mestne oblasti.</i> Trditev:	Po ogledu filma, je trditev: pravilna * delno pravilna * napačna. Utemeljitev:
8. <i>V mestu so delovali krojaški, čevljarški, krznarski in kovaški cehi.</i> Trditev:	Po ogledu filma, je trditev: pravilna * delno pravilna * napačna. Utemeljitev:

Pred ogledom dokumentarno-igranega filma Piranska srednjeveška zgodba preberite spodnje trditve in predvidite, katera trditev je: pravilna, delno pravilna ali napačna.

Po ogledu dokumentarno-igranega filma preverite svoje odločitve in jih z utemeljitvijo potrdite ali popravite.

1. <i>Piran je najverjetneje dobil ime po grški besedi pir, ki pomeni ogenj.</i> Trditev:	Po ogledu filma, je trditev: pravilna * delno pravilna * napačna. Utemeljitev:
2. <i>Mesto je skupaj s svojim zaledjem merilo 6000 ha.</i> Trditev:	Po ogledu filma, je trditev: pravilna * delno pravilna * napačna. Utemeljitev:
3. <i>Na glavnem mestnem trgu so se nahajala upravno-gospodarska poslopja.</i> Trditev:	Po ogledu filma, je trditev: pravilna * delno pravilna * napačna. Utemeljitev:
4. <i>Zaradi beneške nevarnosti so mestno obzidje nenehno dozidavali.</i> Trditev:	Po ogledu filma, je trditev: pravilna * delno pravilna * napačna. Utemeljitev:
5. <i>Meščanske hiše so bile večnadstropne in grajene iz kamna.</i> Trditev:	Po ogledu filma, je trditev: pravilna * delno pravilna * napačna. Utemeljitev:
6. <i>Mesto so upravljali uradniki, ki jih je vodil podestat (župan).</i> Trditev:	Po ogledu filma, je trditev: pravilna * delno pravilna * napačna. Utemeljitev:
7. <i>Mestni statut je predpisoval red in urejal življenje v mestu.</i> Trditev:	Po ogledu filma, je trditev: pravilna * delno pravilna * napačna. Utemeljitev:
8. <i>Pridobivanje soli je bila najdonosnejša gospodarska dejavnost.</i> Trditev:	Po ogledu filma, je trditev: pravilna * delno pravilna * napačna. Utemeljitev:

Delovni list 2

Srednjeveška mesta so spremenila podobo fevdalne družbe

Na delovnem listu so napisane iztočnice kot vodilo in vprašanja, na katera boste odgovarjali. Če na katero od vprašanj ne boste imeli takoj odgovora, lahko filmsko sekvenco ponovite. Za lažje delo boste morali delovati po načelu »vsi za enega, eden za vse«.

Na koncu preverite še enkrat svoje trditve na prvem delovnem listu in jih z utemeljitvijo potrdite ali ovrzite.

1. Lega in nastanek

- Kdaj sta nastala srednjeveška Škofja Loka/srednjeveški Piran in kje?
- Kakšne so bile možnosti za nastanek srednjeveškega mesta?
- Pojasnite izvor obeh imen.

2. Opis in videz srednjeveškega mesta

- Opišite podobo mesta (javne stavbe, trgi, meščanske hiše, cerkve).
- Opišite značilnosti meščanske hiše (notranja razporeditev prostorov in oprema).

3. Mestna (samo)uprava

- Kdo je bil na čelu srednjeveškega mesta?
- Kakšne so bile njegove pristojnosti?
- Kateri organi mestne samouprave se še omenjajo?

4. Mestni simboli

- V čem je bila posebnost mestnega grba in mestnega pečata?

5. Prebivalci mesta

- Kdo so bili prebivalci srednjeveškega mesta?
- Komu so pripadale meščanske pravice?

6. Gospodarske dejavnosti

- S katerimi gospodarskimi dejavnostmi so se ukvarjali prebivalci mesta?
- Katera cehovska združenja so delovala v mestu?

7. Vsakdanje življenje

- Opišite delovni dan meščana.
- Opišite oblačilno kulturo.
- Opišite prehranske navade mestnih prebivalcev.

8. Pomembni meščani

- Napišite imena vsaj treh pomembnih meščanov srednjeveškega mesta.
- Kakšno vlogo in položaj so imeli v mestu?

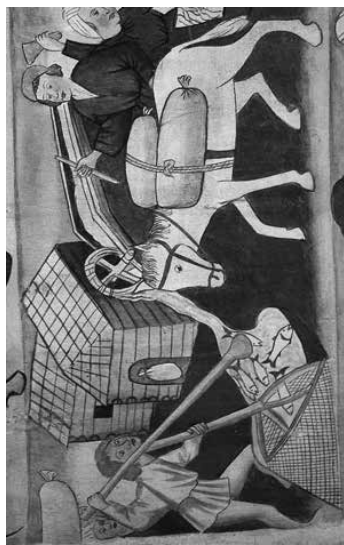
Delovni list 3

Škofja loka ali Piran, to je zdaj vprašanje

Primerjajte srednjeveško mesto Škofja Loka s srednjeveškim Piranom tako, da napišete vsaj eno podobnost in razliko. V pomoč vam bodo slikovni utrinki.

ŠKOFJA LOKA	PIRAN	
	Lega in nastanek PODOBNOŠT:	RAZLIKA:
 Slika 1: Škofja Loka. (Vir: http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:SkofjaLoka.JPG; dostop: 8. 5. 2013.)	 Slika 5: Piran. (Vir: http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Piran2.jpg; dostop: 8. 5. 2013.)	 Slika 6: Tartinijski trg. (Vir: http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:TartinijskiTrg.JPG; dostop: 8. 5. 2013.)
 Slika 2: Rotovž. (Vir: http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Rotovz-SkLoka.JPG; dostop: 8. 5. 2013.)	Mestna (samo) uprava PODOBNOŠT:	RAZLIKA:

Slika 3: Prizor iz freske Sv. Nedelja. Delavnica Janeza Ljubljanskega. Sv. Nedelja (Crngrob) 1445–1460. (Vir: Loški muzej, avtor kopije freske Marjan Tršar, inv. št. UZ/591.)

Vsakdanje življenje
PODOBNOST:

RAZLIKA:

Slika 4: Prizor iz škofjeloškega pasijona. (Vir: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:SkPasijon7.JPG>; dostop: 8. 5. 2013.)

Versko in kulturno življenje
PODOBNOST:

RAZLIKA:

Slika 7: Piran v srednjem veku. (Vir: http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Piran_zgodovina.jpg; dostop: 8. 5. 2013.)

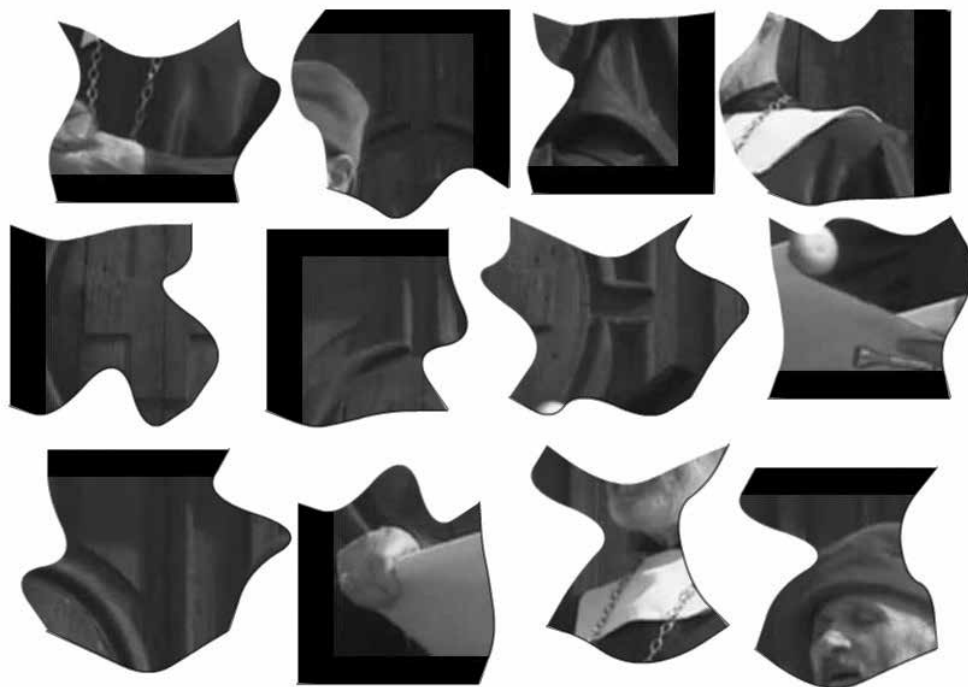
Slika 8: Cerkev sv. Jurija v Piranu. (Vir: http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Piran_Kirche_St_Georg_mit_Baptisterium.JPG; dostop: 8. 5. 2013.)

Delovni list 4

Kdo sem jaz?

Prejel si delovni list, na katerem je slika v puzzle tehniki. Za domačo nalogo izreži posamezne delčke slike in sestavi novo sliko.

Vživi se v osebo na sliki in napiši kratko zgodbo iz življenja osebe na sliki. Zgodbo lahko tudi zaigraš.

2.10 Srednji vek – Oblikovanje nove kulturne in politične podobe Evrope

Projektno delo in srednjeveški dan

Brigita Praznik Lokar, Petra Gajski, Osnovna šola Brinje, Grosuplje

Uvod

Za sodobni pouk zgodovine je izjemno pomembno usmerjanje učencev z različnimi didaktičnimi pristopi k samostojnemu delu in k interakciji z drugimi učenci.¹³⁶ S takšnim delom učence spodbujamo k samostojnemu raziskovanju, razvijanju spretnosti komuniciranja, iskanja in zbiranja informacij ter oblikovanju odgovornosti do dela, drugih in ne nazadnje do sebe.

Dan dejavnosti je namenjen učencem sedmega razreda. Učne vsebine so načrtovane medpredmetno in po delavnicah. Učenci sami veliko raziskujejo, poskušajo, se vživijo v prostor in čas, imajo možnost samostojno oblikovati ideje in rešitve. Učne metode, izbrane za dan dejavnosti, omogočajo pestrost dela (pogovor, razlaga, preiskovanje, reševanje problemov, izdelovanje in predstavljanje izdelkov).

Delo poteka v skupinah. Skupine so oblikovane po interesnih območjih učencev. Teden dni pred izvedbo dneva dejavnosti se po svojih željah razporedijo v razpisane skupine.

Učenci v različnih delavnicah spoznavajo srednjeveški način življenja (kuhanje srednjeveških jedi, izvajanje kemijskih poskusov – alkimija, izdelovanje oklepov in ščitov iz kartona, izdelovanje katapultov (trebušet) iz lesa ter preučevanje gradov in viteškega življenja). Učenci so se v dnevni dejavnosti udeležili dveh delavnic. Delo je potekalo tako, da sta prvi dve šolski uri potekali v eni delavnici, naslednji dve šolski uri v drugi delavnici, peto šolsko uro pa je sledila skupna predstavitev dela po delavnicah. Učenci so tako prikazali svoje delo v delavnicah, preostali učenci pa so se tako seznanili z delom skupin, v katerih sami niso bili udeleženi.

V pričujoči pripravi je predstavljen potek dela v delavnicah preučevanja gradov in viteškega življenja.

Načrt učnega sklopa

Tema in vsebina iz učnega načrta¹³⁷	• Obvezna tema: Srednji vek – oblikovanje nove kulturne in politične podobe Evrope • Vsebina: Kulturni dosežki srednjeveških ljudi in njihov pogled na svet
Učni sklop	Plemiči in kmetje (srednjeveški dan)

¹³⁶ Učni načrt, str. 41.

¹³⁷ Prav tam, str. 14.

Standardi znanja iz učnega načrta¹³⁸	Vsebinski standard znanja je, da učenec/učenka: • pojasni temeljne značilnosti iz življenja srednjeveških stanov (plemiči, kmetje). Procesno-proceduralni standardi so, da učenec/učenka: • razvije spretnosti časovne in prostorske predstavljivosti, • razvije spretnost zbiranja in izbiranja informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature v različnih medijih, • razvije zmožnost preproste analize, sinteze in interpretacije uporabljenih in verodostojnih informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature, • razvije spretnost iskanja zgodovinskih virov in literature z IT, • razvije zmožnost kritične presoje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov z uporabo večperspektivnih zgodovinskih virov in literature, • razvije zmožnost oblikovanja samostojnih sklepov, pogledov, mnenj, stališč, izvirnih predlogov in rešitev, • razvije sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja ter svoje poglede na zgodovino, • razvije dovzetnost za različne poglede na zgodovino oz. interpretacije zgodovine ter razume, zakaj se pojavijo, • razvije spretnost različnih oblik komunikacije (ustno, pisno, grafično, ilustrativno, z IT), • navede in pojasni značilnosti slovenskih državnih simbolov, • pojasni značilnosti simbolov Evropske unije, • oceni pomen ohranjanja in varovanja slovenske, evropske in svetovne kulturne dediščine ter okolja, • navede in pojasni značilnosti političnih sistemov, ki so izvajali zločine proti človeštvu, genocide, holokavst in druge oblike množičnega kršenja človekovih pravic, • na primerih pojasni pomen delovanja evropskih ustanov, ki se ukvarjajo z varovanjem človekovih pravic, • na primeru napiše načrt ukrepanja v okviru evropskih ustanov v primeru kršenja človekovih pravic.
Operativni cilji: 1. sklop (vsebinski): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov.¹³⁹	Učenci/učenke: • pojasnijo temeljne značilnosti iz življenja srednjeveških stanov (plemiči, kmetje): – poglobijo znanje o življenju na srednjeveških gradovih, – pojasnijo značilnosti srednjega veka, – opišejo življenje vitezov, njihovo delovanje, načela, – opišejo različne materiale, orodja, s katerimi jih obdelujemo, in obdelovalne postopke, – pojasnijo zgodovino gradov na Slovenskem;

¹³⁸ Prav tam, str. 32 (izbor enega izmed petnajstih vsebinskih ciljev), 39.

¹³⁹ Prav tam, str. 14.

2. sklop (proceduralni): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na razvijanje spretnosti in veščin; 3. sklop (odnosni oz. vzgojni): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na razvijanje odnosov, ravnanja, naravnosti, stališč.	• izdelajo maketo srednjeveškega gradu z upoštevanjem njegovih značilnosti, • izdelajo lasten model srednjeveške oblegovalne naprave, meč, ščit, • vživijo se v vlogo viteza in odigrajo napad na srednjeveški grad, • izdelajo plakat, • kažejo socialne spretnosti pri skupinskem delu, • kažejo komunikacijske spretnosti pri izražanju, • oblikujejo samostojne sklepe, poglede, mnenja, stališča, izvirne predloge in rešitve (makete, replike, kakšna usoda je doletela gradove po drugi svetovni vojni, kakšen je njihov pomen in namen danes); • na primeru življenja na srednjeveških gradovih razvijejo pozitiven odnos do ohranjanja in varovanja kulturne dediščine (ohranjanje in varovanje grajske kulturne dediščine).
Ključni koncepti	A Temeljni zgodovinski koncepti teme: srednji vek, grad, viteštvo; B koncepti za globlje razumevanje: vzroki in posledice, spremembe in kontinuiteta; C koncepti, ki izhajajo iz narave zgodovinske vede, kot so kronologija, dokazi iz zgodovinskih virov, interpretacija, multiperspektivizem.
Medpredmetne povezave	Tehnika in tehnologija, kemija, likovna umetnost, glasbena umetnost, gospodinjstvo.
Učna diferenciacija in individualizacija glede na učne stile (A, V, K)	Delo je zastavljeno z upoštevanjem različnih učnih stilov. Sami učenci se v skupine razdelijo glede na lasten interes. Učenci z ročnimi spretnostmi se uvrstijo v skupini, kjer je poudarek na izdelovanju makete gradu ali izdelavi srednjeveškega orožja; učenci s sposobnostmi na jezikovnem področju sodelujejo v delavnici predstavitve življenja vitezov; tisti, ki so glasbeno nadarjeni, sodelujejo v glasbeni delavnici; učenci z likovnim znanjem sodelujejo v likovni delavnici; učenci, ki jih veseli praktično delo v kuhinji, pa se uvrstijo v delavnico kuhanja srednjeveških jedi.
Didaktični pristopi (strategije)	• Aktivne učne metode: pogovor, razlaga, metoda pisno-grafičnih izdelkov, slikovna in besedna demonstracija, igra vlog, • preiskovanje.
Oblike preverjanja znanja	Preverjanje znanja dejavnosti ni predvideno.
Oblike ocenjevanja znanja	Ocenjevanje znanja dejavnosti ni predvideno.
Literatura	1. Gravet, C. (1996). <i>Vitezi. Svet okrog nas. Murska Sobota: GP Pomurski tisk.</i> 2. Murrell, D. (2009). <i>Vitezi. Bojevniki. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.</i> 3. Razpotnik, J. in Snoj, D. (2007). <i>Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 104, 123.</i> 4. Simonič Mervic, K. (2006). <i>Stari svet. Zgodovina za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 127–129.</i>

5. Simon, P. in Bouet, M. L. (2007). *Oka, otroška knjiga*. Ljubljana: Založba Oka.
6. Steele, P. (1996). *Najlepša knjiga o gradovih*. Tržič: Učila.
7. Steele, P. (1999). *Najlepša knjiga o vitezi*. Tržič: Učila, založba, d. o. o.
8. Steele, P. (2008). *Vitezi in gradovi*. Zbirka Kažipot. Tržič: Učila International, založba, d. o. o.
9. Stopar, I. (2005). *Svet viteštva*. Ljubljana: Viharnik, d. o. o.

Spletni viri

10. Izdelava gradu. Dostopno na: <http://www.yourchildlearns.com/castle.htm> (dostop: 24. 11. 2011).
11. Življenje vitezov. Dostopno na: <http://srednjeveski-najemniki.si/> (dostop: 24. 11. 2011).

Načrt aktivnosti, ki so vezane na organizacijo pouka

AKTIVNOSTI UČITELJA	AKTIVNOSTI UČENCEV
Predstavitev življenja vitezov	
Prvo uro delavnice učencem na kratko s pomočjo PowerPoint predstavitve prikaže življenje vitezov v srednjem veku. Zatem jim razdeli literaturo za raziskovanje viteškega življenja. Spremlja njihovo delo, in sicer izdelavo plakata na dano temo. Drugo uro v razred povabi člane društva Srednjeveški najemniki, ki učencem predstavijo opremo srednjeveškega najemnika (ščiti, orožje, oklep itd.).	Sodelujejo v predstavitvi srednjeveškega življenja vitezov, zastavljajo dodatna vprašanja. S pomočjo literature pripravijo plakat na dano temo. Drugo uro se seznani z bojno opremo srednjeveškega najemnika. To bojno opremo lahko tudi preizkusijo, in sicer si oblečejo železno srajco, na glavo poveznejo čelado, vadijo z mečem, sulico in ščitom. Na predstavitveni uri predstavijo plakat in povedo o svojih izkušnjah pri preizkušanju viteške opreme. Sodelujejo v predstavitvi srednjeveških gradov, zastavljajo dodatna vprašanja. S pomočjo načrta izdelajo maketo srednjeveškega gradu.
Preučevanje gradov	
Prvo uro delavnice učitelj učencem s pomočjo predstavitve v programu PowerPoint predstavi srednjeveški grad (zgradba, material, lega gradov, obrambni sistemi, prostori v gradu, prebivalci gradu in njihove vloge). Po natančni preučitvi gradnje gradov učencem v drugi uri predstavi praktično delo. Predloži jim načrt dela izdelave gradu. Med izdelavo makete spremlja učence in njihovo delo, po potrebi jim priskoči na pomoč.	Zadnjo uro predstavijo maketo gradu učencem, ki se delavnice niso udeležili. Z učenci iz skupine, kjer so izdelovali srednjeveške oblegovalne naprave, priredijo napad na srednjeveški grad.

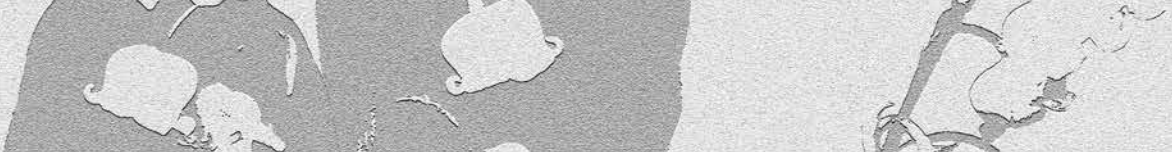
Dan dejavnosti je bil izveden že nekaj šolskih let zapovrstjo.

Učenci so pri dnevu dejavnosti aktivno sodelovali, na koncu pa so povedali, da so bili z izvedenim dnem zelo zadovoljni. Zanimivo jim je bilo, da so poglobljeno spoznavali posamezna področja srednjega veka, da so na koncu vsi predstavili svoje delo, da so se lahko preizkusili v kakovosti izdelkov. Navdušeni so bili predvsem nad člani društva Srednjeveški najemniki, saj so lahko v živo spoznali bojno opremo in jo celo preizkusili. Tudi preostali učenci, ki sicer niso sodelovali v delavnici spoznavanja vitezov, so imeli možnost stika s temi člani, saj so svoje delovanje predstavili med glavnim odmorom vsem učencem šole.

Zaradi dobrih izkušenj, ki jih imamo po izvedbi dneva dejavnosti, srednjeveški dan vsako leto vključimo v letni delovni načrt kot tehniški dan.

Dan dejavnosti bi se dalo izboljšati tako, da bi predstavitev življenja na gradu in življenja vitezov naredili sami učenci, in sicer nadarjeni, ki bi se na to predstavitev pripravili s pomočjo učitelja zgodovine že pred samim dnevom dejavnosti.

[illegible]

Lined area for writing on the left side of the page.

Main lined area for writing on the right side of the page.

ISBN 978-961-03-0177-6

9 789610 301776

